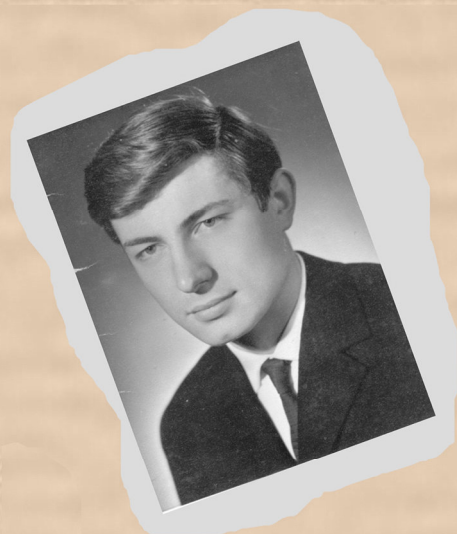

HALASSY BÉLA

REGÉLŐS ÉLETLELTÁR (FÉLE)

A LEGFELSŐ POLC

A LEGFELSŐ POLC

A LEGFELSŐ POLC
REGÉLŐS ÉLETLELTÁR (FÉLE)

HALASSY BÉLA

2019

TARTALOM

ELŐSZÓ	4
A LEGDRÁGÁBB GYERMEK	6
SZÜLŐI ATROCITÁSOK	9
A GYEREKSZOBÁM	18
AZ UTCA EMBEREI	30
A SULI ÉS ÉN	36
ISKOLAI PROGRAMOK	52
A BOLTOK ÉS MÁS KÜLDETÉSEK.....	57
A KAJA – HETI ÉTREND	61
FENT ÉS LENT	70
AZ IDŐ MÚLATÁSA.....	74
MÁSODIK OTTHONOM: A BALATON.....	84
REGNUMOSKÉNT.....	101
A PIARISTA ALMA MATER	107
A 12-ES MEZBEN.....	123
BUNYÓTLANUL	130
MUNDÉRBAN	134
A LÁNYOK ANGyalOK.....	144
LAKÁS ÉS OTTHON	150
HÉT KICSI KOCSI.....	157
BULIK, JÁTÉKOK ÉS JÁTÉKOSOK	164
A KÖZGÁZON	175
FÁJDALOM ÉS KÖNNY	183
INFORMATIKUS ARANYÉVEK (1970-1981)	185
SZAKMAI SZÖRFÖZÉS (1982-1991).....	196
SZESZÉLYES HULLÁMOKON (1992-2001).....	204
FORTUNA FENEKÉT BÁMULVA (2002-2006)	210
NYUGODT NYUGDÍJAS ÉVEK (2006-).....	216
BÚCSÚ	221
FÜGGELEK	222

ELŐSZÓ

Ezek a kis történetek éppen annyira szólnak a múltra kíváncsi fiataloknak, mint a hozzám hasonlóan mesélni szerető hetveneseknek.

Amikor Kisanna az edzés után végre kilép az öltözőből, megkapja a forró csokit, amit egy turbánszerűen lefejtendő kakaós csiga koronáz, azon kapom magam, hogy mesélni kezdek és be nem áll a szám. Néha azért eszembe jut megkérdezni, hogy „ja, és hogy ment a futás?”

Mik is ötlenek fel bennem? Például ilyesmik:

Tudod-e, hogy mi nem hiányzik az ablakos-tótnak?

Kik voltak régen az utca emberei?

Mire jó a skiró? Mi megy, mint a karikacsapás?

Miért nem volt a régi teleken hó a pesti utcán?

Milyen volt akkoriban a sulis és a napirend?

Mit ettünk és mit nem a hétköznapi és vasárnapokon?

Mivel teltek az ötvenes-hatvanas években egy ifjú napjai?

Mit kezdett a lányokkal egy piarista szigorral nevelt ifjunc?

Mennyibe került életem első saját keresetén vett öltönye?

Szívesen mesélnék neked a régi ízekről is, de azokat nem lehet leírni, ezért nem tudom érzékeltetni a hideg kannás tej zamatát, amit akkor értékel az ember, amikor a mutatóujjával kifűrt kívül ropogós, belül pihe-puha kifli belét eszegeti.

Viszont szó lesz itt sportról, cserkészetről, középiskoláról, katonákról és természetesen – bár csak szolidan – kicsit a szerelemről is.

Hát effélékről szól ez az íráská, most pedig következzen a nógatás, ámbar csak az X éven felülieknek.

Látom, amint a kezed tévován a legfelső polc felé nyúlna, de most is csak legyintesz, mert úgysem éred el, mert oda kellene vonszolni egy széket, aztán meg azok a poros-sárgás régi fotók már úgyse izgatnak senkit se. Fáradt vagy: talán már téged magadat sem.

Tudod, nekem nem volt mesélő nagypapám és a szüleim csak ritkán emlegették a régi időket. Bár felfogtam, hogy apám egykor jól keresett és a '49-es „gengszter-váltás” vetett véget a család jólétének, azt már nem értem, hogy mégis miként és már sohasem fogom megérteni.

Mindez pedig azért van, mert a „létező szocializmus” korában az értelmiségi ivadékot hamis burokkal vették körül, részint mert nem tartották partnernek, részint mert féltek az elszólásaitól. Ezért csak félig voltunk részesei a velünk és a körülöttünk történeteknek.

Én nem akarom elkövetni ezt a hibát. A Jancsi és Juliska se éppen csúnya történet, de belőle nem tudhatod meg, hogy mondjuk Pannika és Öcsike mit tartottak finomságnak a kolbászkerítés pálcikái helyett, ki volt az ő boszorkányuk és miféle erdőbe kalandoztak el.

Szóval fogadd csak meg a tanácsomat! Toljad csak oda azt a széket a szekrény legfelső polcához, szedegessed le a régi cuccokat és fújjad le róluk a port, hogy legyen még módod elmesélni az utódoknak azt, amit még nem teljesen felejtettél el, addig, amíg még meghallgatnak.

Egyébként gondold meg, hogy az öregek miért emlékeznek jobban a régen történt dolgokra, mint az újabbakra, amelyek mások előtt sem ismeretlenek? Vajon nem a természet akarja szelíden ránk tuszkolni ezzel a régmúlt felidézésének a kedvesen fájó feladatát...?

Bélapó
(alias Piusz)

A LEGDRÁGÁBB GYERMEK

„Bőr nem vész el, csak átalakul.”

Na fogadjunk, hogy te is rosszul állsz a „leg”-ekkel! Neem? Egy picit gondolj csak utána, segítek! Én például 1969-ben egy nikotinmérgezés kapcsán szívtam el a **leg**utolsó cigimet. A másik **leg**utolsóhoz nem is kellett ürügy: arra a tűzbalesetem estéjén (1987. karácsony másnapja) került sor. A **végleg leg**utolsót pedig 2009. febr. 25. du. 4.35-kor.

Majd egyszer mesélek ezekről az esetekről is, de addig csak furdalja az oldaladat a kíváncsiság.

1971-ben lettem a világ legaranyosabb kislányának az apukája. 1973-ban ismét a legaranyosabbnak örvendtem. Több ilyen „leg”-em már nem volt, de azért ne aggódj: az unokákkal folytatódott a sor.

A „leg” relativitása csak egyszer nem érvényesült nálam, mindjárt az életem kezdetén és arról szól a mostani mesém.

Én voltam a világ legdrágább gyermeke. Punktum!

Nem szépként, nem okosként, nem angyaliként: úgy nem kizárt, hogy leszorulnék a dobogóról. Ámde ha a jelzőt anyagi értelemben vesszük – drága, azaz igen sokba kerül – akkor nincs helye a vitának.

Amikor kicsi voltam, anyukám tréfásan azzal riogatott, hogy engem Bonifácnak akartak keresztelni, merthogy annak a napján születtem. Jól tették, hogy ezt elmulasztották, mert nem felelnék meg ennek az ellentétes természetű valaminek. Mert hogyan lehetne valaki egyszerre jótevő is – ezt jelenti a latinos név –, meg egy utolsó fagyosszent is...?

Ilyenkor mindkettőnknek a szeme könnybe lábadt. Nekem az elképzelt rémképtől, édesanyámnak pedig az emlékezéstől.

Nem a születésem nehézségeitől. Pedig el kell, hogy áruljam, már akkor se voltam könnyű eset, mert csak öt kiló tíz dekával (!) voltam hajlandó a világra dugni azt a nagy buksi fejemet. Szegény anyácskám!

Ám az igazi bajok pár nap múlva kezdődtek.

Persze nem tudhatod, hogy mi a Leiner-kór: ez a ritka betegség az anya ásványianyag- és vitaminhiányos étrendjének a következménye.

A betegség azzal jár, hogy az újszülöttnak nagy darabokban leválk a bőre. Mármost az ember a bőrén keresztül is lélegzik, a csecsemő pedig azon át veszi fel az oxigén-szükségletének a 30-35 százalékát. Bármennyire furcsán hangzik: ha nincs elég ép bőre, akkor megfullad.

Szóval a legjobb úton voltam afelé, hogy anyámat megrikassam, mint a pár naponan tüdőgyulladásban meghalt nővérkém. A kórnak ugyanis nem volt ismert gyógyszere.

Csak a cigaretta segített rajta...

Apu a dohányjövédék vezetőjeként prima cigikészletet rejtegetett. Csak néha támogatta vele az aranyos oroszokat, akik hol ezért, hol azért akarták a Szovjetunióba édesgetni tartós ellátásra. Nem tudom, hogy végül miként futott össze egy amerikai katonai orvossal, de a filter nélküli Camel megtette a várt hatását.

Közbevetőleg említem, hogy az én legelső füstölésem tárgya is egy Camel volt, persze, hogy a vöcöben és nevének megfelelően pont azt a hatást tette rám, mint az égett teveszőr (ezzel a magánhangzóval).

Az amerikai a származását meghazudtolva ismerte a történelmet. Jobban, mint én, aki most is bizonytalan abban, hogy a két római császár közül vajon Caligula, vagy Néró született ugyanezzel a bajjal? A szőröncsés fickót úgy gyógyították, hogy bevarrták egy malacba, de ne is reménykedj, nem mangalicába, bár az már biztosan akkor is hungarikum volt. Látod: ezek után jobban érted a Római Birodalom történéseit, mert most már tudhatod, hogy miért viselkedtek azok a császárok olyan disznó módjára.

Nálam a megoldás egyszerűbb volt: „A gyerek pólyáját be kell kenni disznózsírral és cserélni kell x naponta.” – szólt a recept. Ugyan ki meri azt állítani, hogy a zsír egészségtelen? Egy frászt! Nézz csak rám! Zsír nélkül már régen nem élnék.

De tudod-e, hogy 1946-ban hány koca élt Budán és mibe került akkor egy kiló disznózsír?

Anyám nehezen szült, én nehezen akartam életben maradni és most az apámon volt a nehézségek sora.

Fogalmam sincs, hogy mennyibe kerültem. Talán ez eligazít téged:

„... a világtörténelem legsúlyosabb inflációja zúdult az országra. Bő egy év alatt az akkori hivatalos pénzünk, a pengő értéke 41 900 000 000 000 000-od, azaz 41,9 trilliomod részére csökkent.... Tavaly még senki sem gondolta, hogy manapság százezer pengőre emelkedik a zsír ára, mert ma ennyibe kerül fél kiló zsír.” (A Múlt-kor internetes oldalról.)

Ezt vedd össze a nóta szövegével: „*Havi 200 pengő fixszel az ember könnyen viccel...*” Májusban még „csak” százezer, nemsokára viszont több millió volt a zsír ára és emiatt pénzt senki se fogadott el érte.

Ekkor indultak meg a *batyuvonatok*. A közismerten zsúfolt indiai vasutak elbújhatnának az akkoriból ismert hazai jelenetek mellett. A vagon tetején egy rongyos ernyőjű lámpát ölelgetve ül a matematika professzora. Mellette a művelődési ház vezetője egy babakádba lógatja a lábát. Apám nem cipelt kacatokat, mert a kincs a zsebében lapult.

Lényeg az, hogy a lámpa, a kád és az arany egyaránt cserére volt szánva az életért: egyeseknek harapnivalóért, másoknak az ép bőrért. A parasztok akkor se éheztek; a munkásokat a gyárban jegyre látták el; csak az értelmiségieknek nem volt élelmiszer-forrásuk.

Ők már lemondtak arról, hogy az egyhavi fizetésükért egy újságot vegyenek, ámde enni csak kellett. És aki nem akarta a vidékről Pestre ingázó kupecsek portékáját az értékének a sokszorosáért megvenni, az felmászott a batyuvonat tetejére és vidékre bumlizott. A fölösleges cuccok – néha valódi értékek is – így vándoroltak el a fővárosból.

Úgy sejtem, hogy apám a nagyszüleimhez vonatozott, Nagydorogra. Noha ők nem tartottak disznót, sok volt az ottani ismerős, akitől meg lehetett venni a zsírt, a tojást, meg még ezt-azt, ami kellett.

A kincs, amit én mindig vidáman csak „napcsi”-nak becézek, apám összespórolt Napóleon-aranya volt: az mentett meg a mának. Jóllehet nem vagyok túl rossz matekból, az életem inflációs árát csak nem sikerült kiszámolnom. Mindenesetre feltehető, hogy eléggé jó eséllyel indulnék a legdrágább gyermek Guinness-rekordért, ha lenne olyan.

Apám fájdalmasan gyors távozása után (élt 58 és fél évet) egyszer arra vetemedtem, hogy átraktam a szoba parkettáját. Titokban abban reménykedtem, hogy talán alatta...

Kincs helyett egy igazságra találtam: nem bújhatsz ki a bőrdőből. A parkettalakk, a szerszám dörzsölése mind-mind rossz hatással volt a külhámra, amely azóta is igen változatos formában képes meglepni a sérülékenységeivel és a deformálódásaival. A Napóleon és más aranyak pedig eddig sikeresen elkerülték a társaságomat.

SZÜLŐI ATROCITÁSOK

(avagy még a feneked se csak a tiéd...)

*„Vót egy kislány, Anikó, ponpás tünemén.
Asse tutta, miajó tutlász sütemén.
A fiúmtól és a csómtól, jjujjj, naon fét.”*

Na jó, ha ez nem tetszik, akkor eldúdolhatom inkább az „*Apu hodd medd be...*” örökszép Bilicsi-nótát. Az jó lesz, vagy inkább...?

Egy módon szabadulhatsz meg ettől: ha kitalálod, hogy mi az az öt dolog, amit egy kisgyermek, különösen ha kisfiú, mélységesen utál. A fiút azért kell kidomborítani, mert őt ellentétes nemű lények veszik körül: sokkal több néni, mint bácsi.

(Ez egyre inkább így van, hiszen már férfi tanító szinte nincs is. Miért csodálkozunk tehát, hogy a mai ifjak ennyire elpuhultak?)

A szerepeltetés a második legjobban gyűlölt ízé. **Őcsike mondd el szépen...** Emiatt nem tanultam meg soha rendesen verset szavalni és amikor egy évzáró ünnepségen rákényszerítettek, ez sült ki belőle:

*„Sűrű setét az éj, dühöng a déli szél.
Jó Budavár magas, csikorog a kakas.”*

V. László rövid véget ért. Nem kizárt, hogy előtte is megtörtént az az elsőszámú utálat, amikor is az anyuka a **benyálazott zsepijével akarja ledörgölni a maszatot** a csemete félrerángatott képéről.

Most pedig térjünk át a gyermekek legkedvesebb elfoglaltságára, a játéokra. A maradék három kínzóeszközt majd csak akkor említem, ha hozzájuk ér a mondanivalóm.

Nagydorog

Elmesélem az egyik legszebb álmomat Nagydorogról.

A ház előtti úton a húsz centis homokban ücsörgök és éppen azt nézem a tabletecskémén, hogy mikor érkezik az esedékes ökrös szekér. Nyílik a kertkapu és anya kihozza a reggelimet: egy doboz energiaitalt és egy zacskó sós-olajos krumplicsipszet.

Éppen nekiláttam, amikor... A szomorú valóságra kellett ébrednem.

Igaz, hogy a húsz centis homokban ücsörgök, mert abban lehet a legjobban játszani, bár a várépítéshez víz is kell. Hallom anyu hangját: gyerekek, reggeli! Épp megjelenik az ökrös szekér. A két szelíd óriás egy ütemre ringatja a nagy busa fejét. Nem lát, nem hall, csak nyomul előre mindenén át: jó lesz kitérni az útjából. A reggeli pedig házikenyér és hideg tej, mert bármennyire erőltették azt a „finom-frissen-fejt-még-langyos” tejet, a habzása és a szaga miatt ki nem állhattam.

Az istállóval nem volt bajom. Főleg miután felmászhattam a pajta emeletén a szalma közé, ahol az egyhetes kiscicák botorkáltak még vakon, mielőtt tejcit szopikáltak. Bár a kiskacsák voltak a kedvenceim a szemközti udvarban, amikor a „lili-lili” hívásra csacsogva az etetőjük köré sárgállottak.

Ott találkoztam Vahurral (igazi neve felejtődött). Bámulom a liléket, közben valami meleg furakodik mellém, én meg örülök a támasznak és rátenyerelek valami nedvesre. Juji, de megijedtem! Az óriási, nálam magasabb kuvasz légynek hitte és bekapta az orrán lévő praclimat, de ezzel a légynek se ártott, meg a kezemen se volt egy karcolás sem. Mennyire tetszett, ahogyan a gubancos fehér óriás a kétméteres falánkon átröpült, mint a fecske! És ez a szelíd jószág...

Nővérekémmel jól megvöltünk és örültünk annak is, hogy nagypapa szívbeteg, mert osztozkodhattunk a szívcséppes üres üvegcséin. Ezek mosogatása volt a kedvelt elfoglaltságunk. Kár, hogy páratlan számban voltak a csöcsösek, amin persze kitört a veszekedés.

Anyai nagyszüleim Nagydorogon (Tolna) éltek és a papa betegsége miatt (?) látogattuk meg őket. Sajnos ez a baj három életbe is került. Nagypát a szíve vitte el. A kutyát a vadász lőtte le, mert átharapta a betörő torkát. A vándor-etnikumok kiszaszerolták, hogy mikor van a papa egyedül és elkezdtek a házat kirámolni. A vezetőjük megütötte volna Vahurt egy bottal, de az mindkettejük vesztére fürgébb volt.

Jucika, a szomszédék kilenc éves kislánya nagyon bánatos volt. Ő volt a bébiszitterünk, aki még fagyit is szerzett nekünk. A dolog úgy történt, hogy elküldtek minket kamillavirágot gyűjteni, amit pénzért átvettek a patikában. Össze is szedtünk egy jó zsákkal pont addigra,

amikor nagyot dörrent az ég. A fergeteges zivatar elől mindhárman a zsák alá bújtunk és úgy szedegettük a lábunkat hazafelé. Így aztán a ma már védett árvalányhaj szedését is abba kellett hagynunk.

A fagyira kapott pénzecske végül magára maradt. A falusi kocsmá előtt tágas homokos tér nyílt és mivel én még közel voltam a földhöz, megláthattam a mások által fel nem fedezett forintost a porban.

„Asztán tessék ám sok málnát tőteni!” – biztattam a sonkakezű csapost, aki szelíden csóválva a busa fejét nyomta vissza a markomba a kincsemet. „Nem ér ez sömmit, te gyerök. Hisz’ látod, Kossuth-címer van a hátán, az pedig má’ nem érvényös.” Hejj, hány megtaláltnak vélt pénz vált azóta is semmivé a tenyeremben...!

Ott találkoztam életemben először a biztosítóintézetek kistesóival, vagyis a piócákkal. Az eset a Sár patak mellett történt, ahová apu vitt el horgászni. Ámde ez csak neki okozott örömet, mi ketten – anyu és én – inkább bömböltünk. Anyu azon, hogy a szépen megnyüzött kékbőrű törpeharcsák még a fejetlenség állapotában is ki-kiugráltak a serpenyőjéből. Én meg azon, hogy a feredőzés hámozásba ment át: le kellett fejteni rólam pár tucat barnás jószágot, amely a véreket szívta.

Viszont két – egy lelki és egy testi – gyarapodásban is részem volt.

Esténként a hatalmas ágyban mindig középre kerültem. (Talán innen van, hogy imádom John Denver „Granma’s feather bed” című country-számát.) Valaki egy igen vastag, színes képekkel gazdagon díszített könyvből felolvasta az aktuális szent történetét. És kézbeld el (a négyéves Kisanna szabadalma), sohasem tudtam meg, hogy mi lett a vége, amikor Szent Lőrincet megfordították a forró olajban. Mert a legendák csattanói valamiért mindig elmo... só...

Most pedig jól figyelj ide! A lényeg az immunrendszered, amit hiba lenne kényeztetned, mint egy mai ifjút. Nem! Kemény próbák alá kell vetni. Én ezt már négy éves koromban biotudatosan műveltem. Na jó, nem annyira tudatosan, de a bioösztoneimre nem panaszkodhatsz.

Nagyiék kertjében állt a nagy eperfa, mint Arany János verse óta minden rendes vidéki udvaron. De nem a fa, hanem alatta a kacsák bólogtak a sötét eperszemek láttán, amiket egy be, egy ki alapon dolgoztak fel. Én csak egy feladatra – be – koncentráltam, de válogatás nélkül. Miért? Te talán azonnal meglátod a még nyers és a már mások által feldolgozott ínycsiklások közötti apró – nem is bio-nyi – eltérést?

Balatonalmádi

Indulásként tudnod kell, hogy az a hely „háromnéni”, már persze ha leszámítod mindazokat, akik egy ilyen kedves kisfiút ajnároznak.

Rövid ideig irigylésre méltó helyzetben voltunk. Apu, mint igazgató nemcsak jól keresett, hanem arra is jogosult, hogy a Dohányjövedék almádi szállójában üdjön (ez a mai Pannónia). A strandra menet a sarkon befordulva óriásit tüszentett – hrrazzzzpsztrepikkszzz-sziiii-sziííííí – ezzel bástyázva körül a földszinti motelszobához való jogát.

Később más állásba került, miután nem volt hajlandó belépni a kommunista pártba, noha felkínálták neki a könnyűipari tárcát. Ettől fogva Lujza néni vendégei voltunk. Ő az N1N, a „number one néni”, aki pótanyácskám volt és még többször fogom említeni.

A valódi folyton azzal nyaggatott, hogy feküdjek ki a napra „csak egy órácskára”, kapok érte 10 forintot.

Egy fagyit ötven fillérbe került. Számítsd ki, hogy mit vesztettem azáltal, hogy az unszolásnak egyszer, csak egyetlen egyszer engedtem.

Akkoriban nem kellett az UV-tól tartani, amit én még egyetemistaként is „nélkülöztem”.

Az N2N – na fordítsd le! – Nelly néni volt. Amikor a varrógépe nem kattogott, akkor két dolgot művelt. Vagy dirigálta a férjét – „Frigyes, aztán azt a nyulat rendesen nyúzzad meg nekem!” –, vagy minket cipelt Budatavára fürdeni. Az nagyon izgi volt, mert ahogy elballagtál a sövénykerítésnél, rád rikácsolt a páva, a gyöngytyúk pedig ijedten felrebbentek. Na látod, ők mutatták meg neked a megfelelő színeket és formákat. Azt, hogy milyen fehér, szürke, kékes kerek csigácskákat kell majd gyűjteni a parton, hogy otthon Nelly néni útmutatása szerint nyakláncba vagy karkötőbe fűzzed őket.

Zárójel: Anyám is mondogatta, hogy „aztán nekem...”. Hetven pár évet megéltem már, de ezt a fordulatot ma sem értem. Miért neki?

Itt meg kell állnom, mert már látom, hogy a gyerekek által annyira utált harmadik fordulatra nem lesz szemléltető példám. **„Hogy nézel ki? Igazítsd meg!”** Látod, a fenti kis képen azért olyan az öltözékem, hogy végre ne érhesen kritika. Ne??? „De miért ráncolod az orrod?”

Elérkeztünk N3N-hez, aki szerényen a Szerénke nevet viselte, mert alig volt természetesebb, mint most én, a bajusza sem volt tökély, hét-dioptriás vastagkeretes okuláróján át szeme a többszörösére nőtt, az orrán csücsülő bibircsókból kinövő öt serte pedig csak akkor rezgett, ha méltatlankodott. Ami ritkán esett meg, mert a szíve vajból volt.

Őt nem a csigákért kell említenem. Szépen nyírott buxusbokrai alá persze csak én fértem be, hogy az ott szaladgáló csigák sorát némileg – reménytelenül – megritkítsam. N3N a maradék két undi dologról jut az eszembe.

„**Köszönj szépen** a néninek!” A gyenge felfogású szülők ezt mindig elismétlik neked akkor is, ha tizedszer lépsz abba a szépen bútorozott ovális alakú szobába. Nagy fotelijében terpeszkedik a néni, aki – csak azt ne tenné – mosolyogni próbál rád, amit te elviselsz abban a reményben, hogy az a bizonyos dobozka az asztalon kinyílik. Mármost ez az „így szépen, meg úgy szépen” minden gyereknek az agyára megy.

Ha a dobozka feltárul, akkor kapsz egy cukorkát, márpedig egy szerénke cukorka is cukorka. Egyszer kettőt mertem kérni, de erről majd alább, mert most az ötödik borzalomhoz érkeztünk.

A néninek volt a kert sarkában egy rozszant viskója, talán ötször öt méteres, minden beosztás és kényelem nélkül, egy szál csappal és egy szál rezsóval. A „lakosztály” éke az agyonpárnázott ágy volt. No abban kellett (volna) ebéd után aludni. Ezt a hőség, az eszméletlenül pállott pokrócszag minden normális élőlénynél kizárta volna, node egy gyerek ugyebár bárhol elszenderül. Mert „**ebéd után muszáj alukálnod...**” Nem csodálnám, ha te ezt helyeznéd az undoklista elejére.

Elárulom, hogy az a cukorka Piroskához került. Az utcában lakott Sz. doktor, akihez vegyes érzelmek fűztek. Néha orvosként megkínzott, de a cukorfalat lánykája... Képzeld, még bújócskáztam is vele.

D. néni 30 méter magas Germesdorfer cseresznyefáját csak azért nem részletezem, mert még az első ághajlatig se értem fel. Viszont az utca felső sarkában lévő P. pékségben sokat elsajátítottam a sütőipari szakmából. Például azt, hogy a kenyér kelesztéséhez a péknek egy aprót a kovászba kell pöknie. (Ezért kezdődött a pék neve „Pö”-vel?)

Erre főleg akkor lettem kíváncsi, amikor a velem mindig kedves mester tüdőgyulladást kapott és úgy köhögött, mint egy kehes motor. Vajon akkor mekkorát pökött? Láttam a nagy lapátját, amin egyszerre tíz veknit is a tűzbe dugott, amikor kitárult a kemence izzó torka. Szóval a baciknak ott nem sok esélyük volt, node azért mégis...

Játékok és büntetések

Sajnos meg kell szakítanom a fonalat, mint ahogyan a játékokat is büntik váltogatták. Persze nem nálad, hiszen te nem szolgáltál rá, de nekem anyukám sokszor mondogatta: égetnivalóan rossz kölök vagy.

Pedig csak olyan voltam, mint egy kismadár. Be nem állt a csőröm (ahogy te is tapasztalhatod). Továbbá szükségem volt a mészre, amit eperfa és kacsza hiányában másként kellett pótolnom. Végül utáltam a disznósajtot, amint – képzeletem szerintem – a kismadárkák is teszik.

Mindezen dolgok egyszerű összefüggéseit mindjárt te is belátod, de előbb a kellemetlen dolgokat kell elintéznem.

Tájékoztatásul: a büntiknek három fokozata volt. A felsőfokút az atyai pofon jelentette. Mivel apám valamikor bokszolt, ne képzeld ezt olyan legyintésnek, amihez te szoktál. Egyszer még a gázrezsót is leszakítottam egy jobbos során, de az már nagyobb koromban történt. Amikor kicsi voltam, apu sohase „nevelt”, aminek az is oka volt, hogy akkoriban még nem akadtak gondjai és gyakran jókedvű volt.

(A történészek a lényegről olykor elfeledkeznek. Így például azt se mondják el, hogy az 1949-es rendszerváltás, majd '56 milyen hatással volt a családok életére és az akkori kisgyerekek nevelésére.)

A középső fokú büntetésnek nem fogok itt nagy feneket keríteni. Pedig az kellett hozzá, meg egy lágy női kéz és egy prakker. Az utóbbi a porszívó elődje volt és porolónak hívták. Az elporolni igéből.

A kisbünti korfüggő. „Fogj egy papírt és írad le nekem százszor, hogy ‘nem rugdosom a másik gyereket!’” Ehhez már ismerni kellett a betűvetést, ezért előtte a sarokba-állítás volt a megoldás.

Látod, ilyesmire ma már nincs mód, mert nincs fűskályha, viszont van ámitógép, meg ámitó telefon és mivel a TV már senkit se érdekel, ma a kisbünti az, hogy x percig nem bökdösheted az ámitódat.

De csak ki kell nyögnöm a lényegét! A kályha mellett volt a kamin (Emőke fejénél), hátuljában pedig egy rejtett nyílás.

A fal arra való, hogy a mutatóujjadat benyálazva lyukat fűrjál bele, miközben a sarokban térgyepelsz.

Nem kell a kukorica, a parketta is éppen elég kemény. Igyekezned kell sokat rosszkodni, mert akkor a furkálással átütöd a festék- és

glettréteget, elérve a célodig, a malterig, aminek egészen tűrhető az íze: olyan sárgásan-festékesen-meszes.

Büszkén jelenthetem, hogy én már egy pezsgősdugó méretű lyukat fúrtam (ld. nyíl), amit a szüleim nem vettek észre. Mint ahogyan azt a bizonyos hátsó kályhalyukat se ismerték, pedig oda lehetett elrejteni a reggelire kapott és a kellő pillanatban zsebbe gyűrt disznósajtot. Csak a te kezéd fért el addig a lyukig, szóval a bünti közben elő lehetett szedegetni és megbámulni, hogy milyen kemény-vörösre pödrődött.

A másik produkció a csiripelés, amit anyád nyafogásnak minősít: „Anyúúúú, kijöhetek mááááá?” Mivel ezt nem lehet elviselni, szüléd inkább a konyhába menekül mosogatni. Node aztán...? Csak ne hagyj abba: nyafogjatok és ajtó nyitnak, gyerek kiengedtetik! Egyébként is béna vagy, ha nem érzed a zenei műveltség eme fontos stádiumát. Mert bár a librettó ugyanaz, a dallamot és a ritmust váltogathatod az anyai kiborulásig. Hacsak egy pofon nem tesz pontot a műved végére.

Voltak spéci büntik is. Hogy az égetnivaló jelzőre ne cáfoljak rá, imádtam bámulni és piszkálni a tüzet, persze nyitott kályhaajtónál. Az a lökött darab bizonyára csiklandós volt, ezért a bökdösésemre vörös dühvel ugrott rám, de szerencsére a perzsaszőnyegen landolt. Naná, hogy anyu pont akkor lépett a szobába. Nagyobbat szisszent, mint a parázs és „most megfogod és visszateszed” felhívást intézett hozzám.

A dolog nem annyira durva, mint hinnéd. Amikor eloltottam a karácsonyfátüzet, a kezem feje megégett, de a tenyerem nem. És Bíró bácsi, a kelenföldi sekrestyés, a ministránsok által a füstölőből a szőnyegre lóbált parazsat a markába szedegetve vitte ki az udvarra.

Szóval nem voltam olyan jó kisfiú, mint amilyennek a kép mutat.

Például apu egyszer mégiscsak jól elvert, amikor füllentettem neki. Karácsonyra villanyvonatot kértem, de csak egy felhúzósat kaptam. Mérgemben levittem az udvarra, ahol földhözverősdit játszottunk vele a srácokkal. Amikor apám megkérdezte, hogy hol van a kismozdony, azt találtam kibökní, hogy leesett az erkélyről. Te elhitted volna a helyében?

A lakásban volt egy hinta. Volt egy hintaló. És volt sok szőnyeg, amelyeken mindegyik párhuzamos vonal egy sínárnak felelt meg,

amin „gördült” a fakockákból összeállított szerelvény. Nem folytatom a mindenki által ismert sort. Inkább felteszem a könnyű kérdést, hogy a gyerekek melyik játékot szerették a leginkább? Na...?

Hát azt, amelyikben a felnőtteket lehet rászedni. És mivel ők oly’ fennen hordják az orrukat (persze csak fizikailag), nem láthatják azt, ami a térdük alatt van. De mit is? Például az említett lyukat. Vagy a szekrény alját. Na látod, ez utóbbi aztán egy prima kis hely. Az a pár pókháló, ami sohasem törlődik ki onnan, ne nagyon izgasson. Mert a barokk bútor lába úgy van kiképezve, hogy belül egy kis platót alkot. Pont akkorát, hogy el lehessen dugni rajta ezt-meg-azt.

Mivel most lázas vagy, a szobából nem mehetsz ki, éppen kapóra jön a dugihely a Germicidnek. Hogyan? Hát te nem ismered a világ legeslegs...bb ízű lázcsillapító orvosságát? Régebben azt a szekrény tetejére kellett dobálni, de aztán... Hja, az idők változnak.

„Gyere csak ide! Mi ez, mondjad!” – tartja a markában ősöd azt a szétmállott sárgás valamit, ami egykor gyógyszernek számított. „Hát mit kellett nekem a szekrény tetejéről leszednem?” Ilyenkor legjobb, ha vállat vonsz és nem említed, hogy te nem lennél annyira büszke az olyan takarításra, amely csak féléves késedelemmel produkál valamit.

Mindazonáltal a felnőttek valóban keveset gondolnak azzal, hogy csemetéjük élete egy általuk alig ismert világban zajlik. Talán nem ártana időnként a lelkiek mellett testiekben is lehajolni hozzájuk.

Sötétben

Kicsi koromban két – nem túl gyakran – visszatérő álmom volt. Egyik se félelmetes és csak az egyik volt a sötéttel kapcsolatos.

Az egyik az volt, hogy kislányok üldöznek, én menekülök előlük, de az se volna rossz, ha utolérnének. A menekülés az erkélyen ért véget, ahonnan leugrottam. Mármost álmomban. A hatméteres magasságból egyszer ténylegesen is lemásztam brahiból, de meg kell mondanom, hogy az sokkal nehezebb volt, mint az álomban. Olyan adrenalinos.

A másik álom arról szólt, hogy valaki kiemel az ágyamból, az ölébe kap és a sötétben elvisz valahová, de ettől nem féltem. Mint kiderült, néha előfordult, hogy álmomban kiabáltam és apu meg anyu már nem bírta. Ilyenkor magukhoz vittek a másik szobába, vagy kiraktak a kislány szobába. Borzalmas! És ezt tettem én is a kisebbik lányommal, miután a nagyobbiknál nem vált be a babusgatós-ringatgatós taktika.

A lámpákkal persze jó barátságban voltam. Az egyikkel, ráadásul egy herendi porcelánnal olyannyira, hogy magamhoz is öleltem. De ő csúnyán eltaszított magától és a tartócsöve is összetört. Mert a körte foglalatánál fogtam meg, két kézzel így és úgy. Az volt életem első szó szerint megrázó élménye. És mindjárt kétszáz hússzal.

Most pedig elmondom neked, hogy mit kell tenned, amikor apukád megkér, hogy hozd ki neki a konyhába a doboz cigijét, amit benn felejtett a nagyszobai éjjeli szekrényén. Könnyű megjegyezni, amint a végrehajtás sem nehéz, ha már ágaskodva eléred a villanykapcsolót.

Az előszobába még átszűrődik némi fény az ajtó recés üvegtábláin. Benyitsz a hallba, de be nem lépsz oda. Bár balkezedre esik, a jobbal tapogatsz ki a kapcsolót, mert abszolút jobbkezes vagy. A hallon sietve átlépdelsz, mert jobbról nagyon sötét a kisháló üveges ajtaja.

Bejutsz a „háromszögbe”, ami gardróbként szolgál és a két további ajtaja a fürdőszobába, illetve a nagyszobába vezet. Az előbbi előtt van a gardrób villanykapcsolója, szóval az oké. És akkor mondd Cézárral: „Hic Rhodus, hic salta!”, mert a nagyszobában feneketlen sötétség vár. Kapcsoló nuku. Vegyél mély levegőt, szaladj be, kapd fel a dobozt és a kislámpát meg ne próbáld felkapcsolni, mert úgy jársz...

Hozzáteszem, hogy ha egy gyereknek van némi filhallása, akkor ezt az alkalmat is megragadhatja a zenei gyarapodásra. Mert az ilyenkori önkéntelen dudorászása őt magát bátorítja, de a legfeketebb ördögöt is a pokolra kergeti.

Záróakkord. Tudod mit jelent öregnek lenni?

Legkisebb unokám kapacitált, hogy játsszak vele legósdit a tényleg aranyos kis legóbábukkal. „De mind lány” szabadkozásomra előkotort egy legényt is a dobozból. Több ürügyem nem lévén térdfájósan mellé ereszkedtem és tudakolni kezdtem, hogy és ilyenkor mi a teendő? „Hát csak játszunk. Fogd meg a tiédet és akkor játszhatunk.”

A kezem már alig érzékeli az ilyen apró dolgokat. A fantáziám talán még csak-csak elért volna odáig, hogy mondjuk én mosogatok, netán leszaladok a boltba (mivel mindig ezek a szerepek jutnak nekem), ő pedig ebédet készít. Akkor mégis mi miatt morogtam, hogy nem tudok játszani? Elfelejtettem volna?

Nem hiszem. Az ok inkább az, hogy már nincs meg a gyermeki játékokhoz szükséges anyagi türelem.

Na látod: itt kezdődik az öregség!

A GYEREKSZOBÁM

„Igenis volt. A 49-es villamos is azon járt át.”

Amikor szüleim lecserélték a szobánk bútorzatát, egy dolgozó-félét kreáltak, amely távolról se emlékeztetett egy gyerekszobára. Nem volt se saját asztalom, se rendes ágyam egészen egyetemista koromig. Volt egy szendvics-korszakom is: két összetolt (mindig szétcsúszó) fotelen aludtam, közöttük a puffal, amely nevét a landolásaimról kapta.

Mindez engem csak a lecőírásnál zavart, egyébként a játékterünk eléggé tág volt: a negyvenkilences villamos mászkált át rajta. Mielőtt bemutatnálak neki, a szűkebb játékszínekre vezetlek el.

Az udvar, a „Telek” és a „Lucernás”

Kicsi korunkban csak az udvarra mehettünk le, felügyelettel, de még majdnem az se mentett meg a tragédiától. Az idők során három heget is szereztem közvetlenül a balszemem sarka mellé.

Az elsőt az udvari hajóhinta fejemnek csapódó éles orra vágta. Idővel a hinta eltűnt és sportolásként az Ida néni alagsori lakásához levezető korláton, vagy az udvar közepén álló porolón csimpaszkodtunk.

Ida nénitől kértük el az alagsori WC kulcsát, de a szolgáltatást kerek perec megtagadta, ha a labdát az aprócska „zöldövezetébe” rugdaltuk, ahol virágokat és zöldségeket nevelt, sokkal-sokkal sikerebben, mint ahogyan minket próbált.

A szolgáltatásnak története van. Kedves Halmos Béla barátom vett rá arra, hogy játszunk „emlékezősdit”. Mi az az epizód az életedben, amelyre a legrégebbiről vissza tudsz gondolni? Furcsa módon – ne nézz már így rám, nem én tehetek róla – a pisilés két találatot is kapott.

Én arra emlékeztem, hogy Gyuri barátommal Ida néni kankalinjait „locsolgattuk”, mikor is megmutatta nekem, hogy miként kell férfია-

san pisilnie egy hároméves legénynek. Felnőttként is a gyereknevelés volt az erős oldala... Ámde Ida néni zokon vette a dolgot és inkább kulcsot ígért, a kankalinok ellátása pedig a cicája privilégiuma maradt.

Béla története sem kevésbé tanulságos. Három nővérével (!) távba-pisilési versenyt rendeztek. Nem hozott nagy szégyent a férfinemre, hiszen második helyezet lett.

A poroló később heves lábtangó-csaták színterévé vált, bár – még később – nekem is oda kellett levinnem a szőnyeget kiverni, ha a porszívó nem birkózott meg velük, jöllehet szovjet gyártmányú volt.

Az udvar másik jelentős intézménye a homokozó, amely idővel a srácoknak egészen másra szolgált, mint gondolnád.

Az udvari kijáratot egy betonfedél védte az esőtől. Erre ki lehetett mászni a lépcsőházból, vagy fel lehetett kapaszkodni a másik poroló vasgyűrűin a Bereiék alatti falon. Az egészek az volt a célja, hogy bátorságod fitogtatásaként leugorj a mintegy három méter mélységben lévő homokozóba, aminek a fakerete már réges-régen elkorhadt.

Tizenévesen izgalmas verseny volt a késdobálás. No nem úgy! Ez egy matematikai alapon felépített gyakorlat-sorozat volt. Eszköze egy bicska, célja a homok. Végy a kezedbe egy zsebkést, majd talpával (!) a tenyeredre állítva 30-40 centi magasról billentsed le a homokba. Ha beleáll, akkor folytathatod a gyakorlatot, de ha eldől, akkor a másik játékos következik. A tenyér után a kézfej van soron, mind a tíz ujj, a fejtető, a homlok, az orr, a száj stb. Majd mindezt meg kell ismételni, csak éppen már a bicska hegye (!) van az adott testrészen. Brrr!

A fali poroló gyűrűjén másztunk a kerítés tetejére, onnan pedig vagy a Telekre focizni, vagy a gyorsan nőző ecetfára, a lányok előtt fitogtatni a mászótudást.

A Telken a mi házunk falán napozgató gyíkokat lehetett volna fogdosni, de sohasem bántottuk őket. A focinak akkor lett vége, amikor a randa hasznossági szemlélet jegyében krumplival ültették tele a földet.

A gyűrű alatt tátongott a „légó” – nem lego, te csacsi! –, vagyis a légoltalmi pince nyílása, amely focikapuként is szolgált és amelyen át a tiltások dacára néha lebuktunk a lenti hús sötétségébe.

Házunk másik oldalán is volt egy üres telek, amely a „Lucernás” nevet viselte. Ez volt a lányokat is foglalkoztató játékok színtere. Sok gyerek élt a lakóegységünkben: 9 fiú és 8 lány, bár az utóbbiak közül kettő kinőtt a gyerekkorból. Az átlagosnál nem több veszekedéssel gyakoroltuk a lyukba-labda (nemzetesdi), adj-király-katonát, komám-asszony-hol-az-olló, kelj-fel-Jancsi és más hagyományos játékokat. Nem írom le őket, bár a mai gyerekek nem mindegyiket ismerik. Talán azért nem, mert tágas hely kell hozzájuk, mondjuk egy lucernás.

A mondott három egységen kívül akadt más is, bár azokat ritkán vettük használatba. A Somogyi út túloldalán lévő „Gyártelek” (a fenti kiskép háttérében) egy lebombázott üzem maradáka volt. Girbe-gurba vascsövei és betondarabjai miatt nem volt vonzó terep. A házunkkal szemben a Fraknó utcában volt egy üres telek a közepén egy lyukkal, de az is csak arról volt híres, hogy ott sikerült a lábamba akasztani egy görbe rozsdás drótot, ami után következett a fájó tetanuszoltás és aminek a helye ma is megvan, bizonyítva, hogy nem éltem hiába.

Az utca gyöngye

„Anyúúú, lemeheeeeeek az ucccccára?” – kiabáltam ki a konyhába. „Megírtad a leckédet?” – volt a viszontkérdés. Ilyenek ezek a felnőttek: ezerszer elmondhatsz nekik bármit, képtelenek megjegyezni. Anyám is pontosan tudta, hogy a lecóval kész vagyok, meg aztán egy ilyen kérdésre ki mondott valaha is nemet? Én a leckével egyébként is mindig kész voltam, szinte a feladása pillanatában. Talán azt azért nem, de a skacok többségével szemben aznap írtam meg a leckéket, amikor feladták őket és nem aznap előtt, amikor az esedékes óra volt. Így aztán mindig volt egy kis „fórom” (időelőnyöm).

Ha az egyéb dolgok (bevásárlás, házimunka) is rendben voltak, akkor irány – dehogyis az udvar vagy az utca – a Gyuri meg a többiek.

Csöngetés náluk: „Turcsik néni, le teccik engedni a Gyurit?” Erre néha kicsit kellemetlen tagadó nyafogás következett, „de tessék má’ leeengedniííí”-vel követve. Derekak beadva: kezdődhettek a kalandok.

Nem, nem voltam utcagyerek mint a Ballagi utcából a Sz.-k, vagy a Városi házakból (a buszgarázs mellett) a H.-k, akik bandákba verődve harcoltak a határaikért és az elsőbbségért, bár messze nem úgy, mint az amerikai csibészek. Nem, én csak rengeteg időt töltöttem az utcán,

amíg gimibe nem kerültem. Ne nézz rám így, a sárban is akadhatnak gyöngyszemek! Az utca pedig nagy nevelő volt.

A terepet a buszgarázs, a Szent Imre kórház, az Etele út és a Kelenföldi pályaudvar határolták be. De persze ahogyan a sündisznó tuskéi szanaszét állnak, úgy böktük ki mi is itt-meg-ott a hallgatólagos szülői engedéllyel bíró gyerekbirodalom-lufi burkát.

Egyszer komolyan is megszegtem a szigorú szabályt. Sz. Pityu tanított biciklizni, bár „nekemnek” sohasem volt bringám. Fogta a nyeret, amit egyszerre elengedett „tekerjél tovább” hamis biztatással. Persze tíz méter után eltaknyoltam a Fraknó utca giringyes-göröngyös földútján. (Látod, mindig gazdag voltam, hisz’ még lakcímem is kettő volt: a Somogyi út 12. és a Fraknó utca 51. egy és ugyanaz a ház volt.)

Később Pityu dumált rá, hogy levisz a Dunához. Az ölében ülve zötyögve bejártuk egész Kelenföldön a gyárak-raktárak környékét, de hazafelé csúnyát buktunk. Lejött a plazúr a térdeimről, amelyek a vastag pszoriázis-réteg miatt egyébként se voltak rózsásak, most meg vörös-fekete színt öltöttek. Anyám nem is bírta őket látni, bizonyára azért kellett hátat fordítanom neki lehúzott gatyával. Mintha az szebb látvány lett volna, főleg a „paskolás” után.

Egyébként akkoriban két uniszex (lányokra és fiúkra egyaránt illő) ruhadarabom volt. Az egyik a térdzokni. Abból az eredetileg drapp vörösbe váltott, már ahol nem „törött el”. A másikat csak anyám látta és én mindig szégyelltem. Ha idehajolsz, akkor mégis megsúgom. Ez a rózsaszín pamutbugyi. Miért bámulsz így rám? Jó meleg volt és kész!

Erről jut eszembe. Négy-öt éves lehettem, amikor anyu és Panni, a nővérem játszásból lánykaruhába öltöztettek. Apám éppen akkor ért haza és elébe tuszkoltak. Aput elöntötte a düh; még sohasem láttam annyira mérgesnek és rájuk rivallt: „Azonnal szedjétek le róla és még egyszer meg ne lássak ilyet!”

Jármű-attrakciók

Természetesen az utcán leginkább mobiloztunk volna, hiszen ma úgy illik, ámde akkor az egész házban vonalas telefon is csak nálunk volt (456-940) és mindenki hozzánk járt telefonozni meg üzenetekért.

Még a kocsikat se tudtuk bámulni, mert az utcán fehér holló volt az autó. Taxi még csak el-elsuhant a Bartókon, ha kiskocsi, úgy Moszkvics (3 fős), ha nagykocsi akkor Pobeda (4 fős), vagy Volga, amely az orrán viselte minőségi jelét, a szar-vast. Bár régen e szürkék helyett még keskenyorrú angol és francia kocsik jártak, amelyeknek az ajtajai előlről hátrafelé nyíltak és az indexük egy kivágódó vörös karocska volt. Nem volt tanácsos melléjük állni, mert farba bőkhettek.

Egyszer-kétszer ültem csak ilyenben, ha bérmaapám taxival vitt bennünket a Vörösmarty cukrászdába. Ilyenkor T. Pityuval, a „bérma-testvéremmel” nem tudtuk, hogy mi tetszett jobban: az autózás, vagy a kiváló cukrászda mindig friss, mindig élményszerű süteménye.

A nagy autótlanágban két jelenség volt feltűnő. Ha apámért jött a Chevrolet, egy csodás 194x-es modell, melynek a kilométerórája 500.000 (!) kilométer fölött állt és még mindig bírta. Vagy ha a házbeli ávós ezredesért jött a fekete Volga, amin nem volt függöny. Nem írom itt le, hogy a függönyös ávós kocsi, többnyire éjszakánként érkezve hány ember életében jelentett tragédiát; olykor a véget.

Időnként láttam egy szürke, lomha (Csepel 350-es) járgányt, amely nem volt teherautó, mert plató helyett doboz volt rajta, de autóbusz sem, mivel nem volt ablaka. A szürke kocsit szürke egyenruhások vezették: az volt a „meseautó”-nak becézett rabo-mobil a köztörvényes bűnözők szállítására.

Egyszer tűnt fel egy zárt Bedford márkájú teherautó, fekete alapon arany betűkkel, amely pont úgy nézett ki, mint a mai UPL-es kocsik. Mindenki úgy megbámulta, mintha legalábbis repülő lett volna.

Az utcában legelőször B. bácsinak, az Operaház hegedűsének volt kocsija, az akkori nagymenő Opel Rekord. Néha egy motor is ízekre robbantotta az utca csendjét, ami okot adott a vitára. „Ez egy Norton” – szólt az A-legény, mire a B-srác rögtön megjegyezte: „a Csepel jobb”. „Honnan tudod?” „Hát mert a nagybátyámnak is az van.” Ám abban mindegyik egyetértett, hogy a dunai-dömper a legklafább járgány.

Láttam a TV-ben egy 80 tonnás kétemeletes dömper, aminek csak a kereke két méteres volt. Hát az elbújhatott a dd mellett, mert a dunai-dömpernek kettős kormányja és 360 fokban forgó vezetőülése volt. Sokszor járt mifelénk.

A kép forrása: Fortepan 127845, Bauer Sándor munkája.

Medencés mély platóját megrakodták a járdára kikotort hóval. Ilyenkor a sofőr előre nézett. Amikor a Dunába vitte a terhét, pördített a foteljén, hogy lássa miként zúdul a vízbe a lucskos, sárosan koszos hózuhatag. A városvezetés akkor még nem volt olyan béna, mint ma: a hó pillanatok alatt eltűnt az utcákról.

A dd kavicsot szokott fuvarozni, de mifelénk jellemző terhe a sitt volt. Páréves lehettem, amikor megkezdődött a kelenföldi „rizsföldek” végső felszámolása. Lágymányos ugyanis onnan vette a nevét, hogy tocsogók tarkították és a láposok táblaszerűen szabdalták darabokra.

Ez bizony komoly gondot jelentett. Például az érzéketlen mérnökök fel akarták számolni a Feneketlen tót. Először szivattyúzni kezdték, mire a környező házak falai átmentek kártyavárba. Erre úgy vélték, hogy be kell temetni, amitől az összes környező pincét elárasztotta a talajvíz. Megtették tehát a tipikus, ma is jellemző pesti várostervezési köröket. Iszonyatos pénzeket költöttek a semmire, mielőtt rátaláltak az egyetlen helyes megoldásra: a parkosításra.

Az említett „rizstáblák” pedig úgy születtek, hogy a dömperekkel feltöltötték először a leendő főbb utcák vonalait, majd később azok közeit. Az én „hatáskörömben” ilyen volt a Fraknó utca és az Etele út, amiket a Tétényi kötött össze és zárt le.

Megy, mint a karikacsapás...

A „láp” és a „töltés” volt az ifjúság játszótere. A lápon kazaljával nőtt a gólyahír olykor-olykor gólyával is megtűzdelve, az erecskében pedig csíkot lehetett volna fogni, ha nem lett volna olyan fürge, mint a csík, meg persze fekete-narancssárga gótét. Erről elterjedt a hír, hogy mérgező a bőre, ami engem csak azért nem érintett, mert nem volt az a cukorka, amiért a kezembe vettem volna.

A töltés a guberálások színtere volt. Mindegyikünk stendhalian vörös és fekete volt a rozsdás vacakok karmolásaitól, de ne aggódj, hiszen mind réges-rég túlestünk a tetanuszoltáson. Azon, amely egy napig fáj, három napig megbénítja a karodat, de nem eléggé, hogy a kotorászást leállítsa. Jóanyáink szerint inkább olyan oltásra lett volna szükség, ami a rosszaságot bénítja, de hát...

Én az ilyen műveletekkel csak tapasztalatokra tettem szert. Például arra, hogy a lila vagy ibolya színű folyadékkal töltött törött üvegcsék

már nem alkalmasak a hőmérséklet mérésére (azért dobták ki őket). Avagy a Téalapó szakállához hasonló szálkás hófehér vacakok jobban szűrnak, mint a jancsika. Az üveggyapot befűrődik a bőröd alá, égetően viszket, ami csak nagysokára szűnik meg.

Ja, hogy azt se tudod, hogy mi az a jancsika? A nagyobb gyerekek szokták megszívatni vele a kisebbeket. A legjobb alany hozzá a pamut ingujj. A csuklónál alá kell gyugni azt a fűfélét, amely a búzakalászra hasonlít, és ha lefelé simogatod, akkor fölfelé mászik a karodon az ingujj alatt, egyre erősebben csiklandozva azt.

A láp legfőbb attrakciójára majd később térek ki, itt már csak fel kell tárnom az alcím által rejtegetett lényegét.

Két dologból is tudhatod, hogy bár sok időt töltöttem az utcákon, mégsem voltam utcagyerek. Egyrészt a ruháim csak alkalmilag voltak szakadtak. Másrészt nem műveltem a nevezettek kedvenc időtöltéseit.

Vég egy közel egyenes kb. 80 cm hosszú botot. Vég egy boroshordó abroncsot. Honnan a fenéből? Na látod, ezt kérdeztem én is és karika hiányában nem gyakoroltam ezt a sportot, bármennyire olcsó. Mert egyrészt a gúnyádnak szakadozottnak kell lennie, másrészt a lábodon csak egy dolgot viselhetsz: bőrkeményedéseket. Kezdhetjük? Megcsapod a bottal az élére állított abroncsot és megy is már, mint a karikacsapás, már ha utoléred az ide-oda pilinckázó sporteszközt.

Azért a skíró csak beugrik... Nem? És az SKV? A mai gördeszka őse Kelenföldön a skíró volt. Ez egy deszkából összetákolt „tutaj”, rollerre hasonló kormányval és négy csapággal, mint kerékkel. Fűlsértően zörögniük kell, különben a felnőttek nem szórakozhatnának azzal, hogy rád ordibálnak: „Te meg mit zajongasz itt nekem?”

Mármost a profi skírós két tételben különbözik az amatőrtől. Tudja, hogy a debreceni svéd SKV csapágy tartósabb, mint a csepeli és sok mindent hajlandó elcserélni érte. Úgy kell gondozni, olajozni, mintha csak egy versenyautó alkatrésze lenne. Az meg evidens, hogy a Sasadi út nagylejtőjén kell lezúgni negyvennel, és nem a Bartókon botorkálni, ami olyan, mintha egy szörfös a San Franciscó-i hullámok helyett a Velencei-taviakat akarná megnyergelni.

Világgá megyek

Mindig mondtam, hogy különös fickó vagyok. A „runaway” sztori is másként esett meg velem. Számos amerikai film szól az otthonukat valamilyen – többnyire mondvacsínált – ok miatt elhagyó tinikről. A

„She is leaving home” (Beatles) is egy ilyen esetről szól. A delikvens kilopódzik a házból és önként világgá megy.

Nálam ez fordítva volt. Kettőnk mind erősebb bömbölése közepette anyám az ajtóba állított a legócskább ruhámban, egy vacak szütyővel a vállamon, benne száraz kenyérrel és a távolra intett: „Menj! Menj csak világgá, ne is lássalak, te átokfajzat!”

Nem, nem volt ő kegyetlen. Figyelmeztetlek, hogy az alábbiakban a nyugalmad megzavarására alkalmas jelenetek következnek.

Anyám konyhai tüsténkedését egy hatalmas robaj és az azt kísérő fülsértő csörömpölés szakította meg. Berohant a szobába, ahol legelső pillantása a földön heverő fiacskájára esett, aki vérbeborult fejét fogva halkan nyöszörgött. A magas és súlyos diófa fotel a szekrényüvegen át bebámult a kristálypoharak és porcelántálak közé és az üveges ajtó keretéből méteres gúlára hegyesedett üvegtáblák meredtek szerteszét.

Az történt, hogy körbe akartam tekinteni az országomban, mármint a szekrény tetején valamilyen feldobott játék után, de a felhatolást a fotel támlájának a keskeny élére állva indítottam. Bár később ötösöm volt fizikából – a súlypont témából is – nem érdemeltem meg, noha a jegyeim homogenitása kedvéért mindig azt kaptam.

Istenke csodája, hogy szinte egy karcolás sem esett rajtam, mert az a kevéske vér a fotel szélébe vágott homlokomból szivárgott. Anyut mégis az izgatta és nem a szekrény állapota, ámbátor a csiszolt vastag üveg pótlása apám kéthavi jövedelmét emésztette fel.

A dolog nekem annyira tetszett, hogy megismételtem. Szerencsére nem a szekrénybe zuhanást, az csak álmomban tért vissza, hanem azt a „runaway Öcsi módra” valamit. Újra a kijáratba állítottak, de ezúttal egy valamikor szép, talán húsz napot is megélt bundácska volt rajtam.

„Anyúúúú, vegyük meeeeeg, de igazán megéééííí.” – így szoktam rinyálni a kirakatban meglátott és megkívánt cuccokért. Édesanyám ettől sohasem hatódott meg, de sajnos engedett a nyuzsbolásomnak, hogy felvehessem a Karácsonyra kapott bundácskát. A kisközértbe küldött a mindennapiért, én meg dicsekedni akartam vele.

Félúton volt egy üres telek, másfél méter magas ferde peremmel, amely megfelelő pályának látszott és srácok tucatjai sürgölődtek rajta a szánkóikkal. Egy menetbe csak be kellett szállnom nekem is, talán ötödikként a kétszemélyes csúszkán. Leérve persze felborultunk és igazán csak két másik szán meg tíz gyerek ment át rajtunk kicsi-arakás-nagyot-kíván alapon.

Utána a bunda abban különbözött anyácskámtól, hogy nem a szíve szakadt meg, hanem a megfelelő hely felől dönteni nem tudván itt is, meg ott is. Az anyai ígéret – szíjat hasítok a hátadból – ezúttal nem teljesedett be, mert azt a bunda már nem bírta volna elviselni.

Fehér meg csúszós, node lejtős is...?

A téli sportok iránti rajongásom a hasonló tapasztalatok tükrében idővel a kétharmadosról egyharmados arányra csökkent. Ez a rejtély a lejtőkkel van számszerű összefüggésben.

Síelni sohasem szerettem, amit azért nem fair állítani, mert pont annyi siléc volt a lábamon, mint ahány szkafander a fejemen. Viszont az biztos, hogy a szánkózásról a lejtők szoktattak le.

A biztos leszokásnak több kelléke van. Egykor a Sasad is jóformán lakatlan, házak nélküli terület volt egy hosszú, keletre néző lejtővel, amely a Trunkhan nevet viselte. Télen keresztbe-kasba szabdalták a fagyott trágyahalmok. A dicsekvés tárgya egy fémszánkó volt, mert a tiéd csak olyan fa, fémlappal a talpán és az nem úgy siklik. Az utolsó kellék pedig egy lökött fazon, akit a barátodnak tekintesz.

„Majd én kormányozok” – rendelkezett és ezzel megindultunk lefelé egyre jobban gyorsulva. Az első trágyahalomnál jött az ukáz: „Tedd ki a jobb lábad!” – és ezzel Gyuri is kitette a maga ballábát. A szánkunk laza hatvannal nekicsapódott a sz...nak, mi pedig úgy jó húsz métert röpülve a hóban landoltunk. Társam a fejére esett, bár ez szerintem csak ismétlés volt, ha így kormányozott. Én viszont rosszabbul jártam: a jobb bokám magam alá gyűrődött és meghúzódott.

Hazavonszoltak a szánon és apám szabóollója kellett ahhoz, hogy a vastag bőrbakancsot levágják a sokszorosára dagadt bokámról. Két hét szabit kaptam a suliból, de nem örültem, mert utóbb a bokám az első rezdülésre kifordult, az erős hányinger miatt le kellett ülnöm és kosarazni is csak úgy tudtam, ha a lábamat szakszerűen befásliztam.

De mit meg nem tesz az ember a gyerekekért? Kedvükért feladtam a szánkózással kapcsolatos elveimet és olyan kisebb, a legkevésbé se Trunkhán-szerű lejtőket még próbára tettem.

Harmadiknak maradt a korcsolyázás. A fentebb említett kelenföldi lápos télen befagyott és az őszi esőzések után szép kiterjedt jégfoltok tarkították, amelyeket egy-egy nádas-sásos terecske szakított meg. A

bakancsodra csavaroztad a korcsolyádat, mert ugyan kinek tellett egy valódi korcsolyacipőre, amit egyébként is évenként kinőttél volna?

A felcsavározott korinak két pótolhatatlan előnye volt. Az egyik az, hogy meglátogathattad Szabó bácsit, aki a nevével szöges ellentétben cipész volt a Somogyi út közepén. Ő volt az egyetlen ember, aki a faszögekkel a szájában se selypített. Fogta a cipődet, aminek a sarkát leszakította a korcsolya és szó szerint helyrekalapálta.

Vele spiccesen is találkoztl. Na nem úgy, te balga! A régi cipőknek az orrán és a sarkán is volt egy-egy rászögelt ovális alumíniumdarab, a spicc, amely a cipő kopását önzetlenül úgy gátolta meg, hogy maga kopott el és ezért pótolni kellett. Merthogy – ilyesmiről ne is álmodj – az akkori beázásmentes cipők még valódi bőrből voltak. Sajnos a spicc komoly sérülést is tudott okozni. Egyszer megrúgtam a nővérkémet és a laza spiccvas igen mély hasadást vágott a combján. Bocsánat!

A kori másik előnye a megfázásban rejlik. A legizgibb játék a koris fogócska, amelynek két válfaja ismeretes. A gyengébbet a Műjégpályán művelik, ahol másokat dönthetsz fel. Viszont az igazi fogócskához a lép kellett, mert a nádszigetek között a fogót megréfálva lehetett ide-oda csalinkázni. Apró gondot csak az jelent, hogy a nádszálak tövével vékony a jég. Ergo beszakad alattad és térdig süllyedsz a jeges vízbe.

Ez se olyan nagy baj. Egyrészt mert a bakancsodba való sízoknit egyébként csak háromnaponta mosnád ki, így pedig az egyébként már pállott lábujj-közeid felfrissülnek. Másrészt igazán csak egyszer kaptál tüdőgyulladást, amikor is jött a Romsauer gyerekdoktor-bácsi, mert anyád ideges volt a csekélyke 42,5 fokos láztól. A doki meg mindent összetévesztett. Talán enni akart, azért kérte anyádat, hogy pirítson jó adag grízt? Egy frászt. Abban fertőtlenítette az óriási injekciós tűjét, amit mindjárt a fenekedhez is próbált.

A tapasztalat mondatja velem, hogy jól célzott, hiszen többször el is találta. Mesét kellene írnom „barátunk a Penicillin” címmel, mert később mesésen sok hölgyismerőst szerzett a popómnak, amikor két hónapig naponta megböktek a streptococcus miatt. Némelyik nővérke még szerelmes is lett belém, bár talán nem a popsim bűvölte el őket.

Búcsú Kelenföldön

Ez nem búcsú a harangoktól, ami Nagycsütörtökön esik meg és aminek annyi köze van most hozzánk, hogy a rá következő Húsvétkor a Kelenföldi utat is érintette a körmenet, ahogyan Úrnapján is. Persze

azokról én se maradhattam le, már az előkészítésükről sem, mert én is segítettem feldíszíteni a csupavirág oltárokat.

Ez nem búcsú a patkányoktól, bár lehetne az. Egykor a hatvanas évek közepén büszke plakátok hirdették: „Budapest patkánymentes”. Innen tudtam, amit mindig sejtettem, hogy Kelenföld nem Budapest része, hanem az utóbbit csatolták Kelenföldhöz. Miért vagyok biztos ebben? Leballagtam a lovashoz. Azzal szemben az utca túloldalán, egy félig üres elhagyott telken, a bedőlt vályog-viskók között százával (!) hemzsegték a patkányok, fülsértően rikoltozva.

A német Buchse szó perselyt és bukszát jelent. A templomi búcsú utcai ünneplésén nem az előbbibe dobáltuk az aprópénzt, hanem az utóbbit nyitogattuk. Lássuk csak, hogy minek a kedvéért!

A Kelenföldi út két oldalát végigkísérték a ponyvasátrak, az Etele teret és környékét is betöltve. Az idősebb fiúknál a kurrens cikk a szív alakú, tükrös, agyoncifrázott mézeskalács volt, mondjuk „Te vagy a boldogságom” nagyon eredeti vallomással. Nekem arra nemigen volt szükségem, mert nem volt babám, akit ajnározni kellett és amúgy is azt hittem, hogy a baba egy gyerekjáték, nem pedig hús-vér lányka.

Sohasem tudtam, hogy a mézeskalács vajon ehető-e. A törökméz, a medvecukornak is nevezett cipőfűző-cukor, a kandliscukor és a még fehér vattacukor jobb vételnek tűnt. Még nem volt Cola: szomjadat a narancslét rosszul imitáló Bambival (ami állítólag kátrányból készült) kellett enyhítened, bár én inkább a málnaszörpre szavaztam.

Lacipecsenyére nem tellett, sört-bort még nem ihattam, a cigányzenészek ricsajozása pedig nem érdekelt. A késdobáló, a kardnyelő már csak ritkán volt látható és akkor is csak a felnőttektől várta el, hogy a sapkáját ne hagyják üresen. A horgászatot komoly sportként űztem és nem fa-snecikre műanyag lavórban, a lövészettel pedig nem próbálkoztam, holott később a katonaságnál elég sikeresen műveltem.

Így tehát a búcsúra kirimánkodott fillérekék a simi-labdára, a jójóra és a varázscsőre mentek el. Ez egy olyan „távcső”, amelyet tekergetve mindenféle csodás kristályalakzatokat láthattál a végét beragyogó éles fehér fényben. Természetesen volt ringispil (alias ringlispil), figurás körhinta és mini óriáskerék is.

Az utóbbiakat hamar kinőttem, a ringispilt meg nem kedveltem, mert szédültem rajta. Az állomás előtt volt egy nagy vízmedence, ha

netán tűz ütött volna ki. Amellett állt a nagyfiúk két kedvence. Az egyik egy közönséges hajóhinta volt, amit egyesek úgy hajtottak, hogy teljesen átfordultak vele. Hát bizony azt sohasem mertem megtenni! Egyébként is a másik volt az igazi attrakció.

Volt egy kb. 14-15 méter magas gömb, amely acélpántokból készült úgy, hogy a hat-hét centis erős szalagok közötti hézagokon át lehetett látni. A merész vállalkozó egy ajtón jutott be. Ott felült egy motorra. Nem láttam, hogy miként indult el, vajon himbálták, vagy meglökték, de egyszer csak felsivített a motor és eszeveszetten száguldozni kezdett a gömb belsejében. Én fejjel felfelé és az egyenes úton se szerettem a motort, nem is ültem rajta csak talán kétszer, de hogy valaki még fizessen is azért, hogy fejjel lefelé egy gömbben furikázzon – hát az aztán már teljesen eszemment dolognak tűnt a számomra.

Az eseményre rendőrök ügyeltek, akik nem csak sétálgattak megkasszíroztak, mint manapság. A közrendőr nem BM-es smasszer volt, akitől az emberek rettegetek. Bár tőle is tartani kellett, hiszen kerek 10 forintba büntetett, ha eldobtál egy papírfecnit, vagy ha piros lámpánál mentél át az úton.

Mifelénk a város sokat megtakarított a „Fűre lépni tilos!” táblákon és a parkörök fizetésén, mert a környéken se park, se fű. Másutt, a közeli Kosztolányi téren, de a kisebb zöldterületeken is egy bácsi járta a terepet szöges végű bottal. Ezt két dologra használta: feltűzte rá az eldobott cigarettásdobozt és miegymást, illetve a feje fölött lengetve feléd hadonászott, ha rendetlenül viselkedtél.

A búcsú őszi közepére esett, mintegy végét vetve a vénasszonyok nyarának. A nap szép aranyló barnán intett a hazatérésre, és bár a ricsaj még a fülembe hatolt a nyitott ablakon át, az elszenderedésben nem gátolhatott meg. Áhhhh – látod most is ásítok, pedig nincs is nyitva az ablak, hogy láthatatlan kapoccsal a külvilág ezer csodájához fűzzön, amint tette gyerekkoromban. Hogy még milyen csodákhoz?

Majd talán máskor elmesélem.

AZ UTCA EMBEREI

„Te hány emberes vagy?”

Kedves mesterek és durva fickók

Az utcán nem bóklásztak annyian céltalanul, mint ma. Ellenben olykor-olykor izgalmas, a népeket megmozgató események történtek.

Most például szinte vérfagyasztóan követelődzik valaki: „Ó szeress, óószereessss, cipőt-ruhát, mindent veszek.” Szabad szex, mint hallani használt paplan ellenében is. A pofa úgy néz ki, mint Sancho Pancha, elől is egy gömböly, hátul is egy dudor, de a nagy S betűnek a hátsó része himbálódzik és végül egy ágytakaróba burkolt batyunak tűnik.

A zsenik úgy oda vannak ezzel a mai szelektív szemétgyűjtéssel, ami féloldalas, meg nekik hoz pénzt, tőlem pedig visz. Bezzeg abban az átkosban volt valóban szelektív MÉH (hulladékgyűjtő vállalat), ahol a papírért, vasért stb. cserébe pénzecskét kaptál. Minden mást pedig, amit már kidobtál volna, átvett tőled az ószeres, ha még volt rajta egy ép darabka. Lyukas cipőt, koszos ruhát, tollafosztott párnát stb.

A női fejek mind megjelentek az ablakban, amikor felhangzott a „tarara-ritt.....tamtam, ritt.....tam-tam” a kert előteréből. A kintornás avagy verklis fásultan tekerte a gépzongora karját, majd odahagyva azt simléderes sapkáját ügyesen emelgetve az ablakok alá perdült. És már hullott is bele a két-öt-tízfilléres.

Bár kereke is volt, a zeneszerszámot nem volt könnyű tologatni, amint azt már Emőke lányom is megérezte hatéves korában.

Kérdeztük tőle, hogy milyen zenét szeretne tanulni. A furulyát választotta mondván: „én nem cepelem azt a dög zongorát a suliba.” Láttá ugyanis, hogy a zeneiskolába menet mindenki a hóna alatt vagy a hátán vitte a hangszerét.

Következő kedvencemet a szólásból ismerheted: „Úgy hiányzik neki, mint ablakos tótnak a hanyatt esés.” Ez a mester nem „peszél” ő jó mágyár”, talán mert szorította a hátára vett faláda. Annak volt egy

fogantyúja, aminek támaszkodott pár üvegtábla és volt egy rekesze, amelyben kalapács, gitt, aliminium és ragasztó kereste a helyét.

Nehogy azt hidd ám, hogy ha kitörött egy ablak, akkor az egészet an blokk kidobták! Ilyen pazarlásra csak a szolgáltatások fellendülése után került sor, amikor a régi elmaradott módit felváltotta a korszerű, amelyben már te cipelhetted a körtéri üvegeshez az ablakodat, hogy pár ócska fillér helyett kemény ezresekkel fizethessél érte.

Az ablakos tót szép szabályosan kivágta az üveglap kitörött részét, a ládikájából a hiányhoz mérte a megfelelő darabot, méretre szabta és ügyesen a meglévőhöz ragasztotta azt. Ezért sokszor láthattál olyan nyílásokat, amelyeken az üvegrészt fehér szalag keretezte. Ezt az igen hatékony módszert a vállalatok akkor vették át, amikor a dolgozóik enyhülésére ventilátorokat ragasztottak az ablakokba.

Az előbbi pofának akár szó szerint is testvére lehetett az a rongyos feketekalapos, kerekfejű szőke fickó, aki szintén egy fakeretet cipelt a hátán, de a kellékei mások voltak. Kalapács, egy sorozat tűfűrész, legjellegzetesebb darabként pedig a kerek alumíniumlapocskák és a vastagabb ceruzabélre emlékeztető, jól hajlítható drót. A mester erről kapta a nevét, amit ki nem találnál: ő volt a drótostót.

Fogta a lyukas főzőedényt – állítólag kádat is fődozott, de azt nem láttam, hogy a kötényes ölébe vette volna –, a tűfűrészsel nemcsak kitágította, hanem meg is tisztította a rozsdás hézagot. Levágott egy centis darabot a drótjából, átfűzte a lyukon, lapocska került erre és arra a végére is, amelyet kalapáccsal kellett formára igazítani, majd utoljára elverte a drót két végét, amivel készen állt a perfekt, méretre szabott szögecs. A BMW szuperautomatái se csinálnák jobban.

Elérkeztünk a kedvencemhez, aki egy törölmetszett középkori szerzetesre ütött a félbevágott zsákból készült durva kámzsájával. Egy törökriasztó furcsa fegyverrel hadonászott, amely főleg a jégcsákányra hasonlított és hangos fenyegetőzésbe kezdett az utcán: „Jegeees! Itt a jegeees! Jegeeeet vegyenek!” – parancsolta. Ettől eltekintve leginkább a néma barátokat mímelte csak ennyit morogva: „Felet, vagy negyedet?” Majd esetleg: „Fölvisszük?”

A lovaskocsija piros volt, mint a tűzoltóautók és mindkét oldala kaptárszerű rekeszekre volt osztva, hátul üres platóval. A rekeszből kihúzott egy méterszer húszszor-húszas jégtömböt, amelynek mindkét vége átlátszó üregben végződött. A csákányt abba akasztva lódította a

tömböt a platóra, ahol egyetlen gyakorlott csapással vágta félbe, vagy vágta le róla a negyedét, ha másik nem volt kéznél.

A darabot a soros várakozó vödrébe lökte. Ha nagyobb tételről volt szó, akkor az egész jégrudat a vállára kapta és komótosan felballagott vele a kuncsafthoz. Na ezért kellett a zsák: hogy a fejét-nyakát védje.

A házunkban csak T. néninek volt hűtőládája, ami akkor még egy cinlapokkal bélelt faláda volt. Néha-néha jóanyám is abban tárolta a húst, de ez nem volt általános gyakorlat, mert hetente csak egyszer, vasárnap járt húsféle az ebédhez.

Most pedig térjünk át a gyűlöltekre. Egy dolgot utálok a legjobban: ha egy gyereket, vagy egy állatot kínoznak. (Az apai nevelési célzatú pofon és a légyszárny kitépkedése nem tartoznak ide.) Talán már nem is érted az „úgy veri, mint szódás a lovát” fordulatot, amit én még a saját szememmel láttam. A könnyezővel. Mert sírnom kellett, amikor a több tonnás terhet húzó muraközi lovak szép kövér farát véresre szántotta a kegyetlenül csapdosó ostor.

A szódás nem felénk járt, hanem távolabbra vitte az utca végében működő szódásüzem termékeit nagy felpakolt ládákban. Mifelénk a kifutója hozta a kisebb tételeket targoncán, bár mi nem attól vettük, hanem a „tefus” intézte az ügyet. Vagyis apám így szólt: „te fuss már le szódáért” és én a körbeforgó billenőkerék zakatolását túlkiabálva próbáltam megértetni a süket mesterrel, hogy hány szódát vinnék. Közben féltem, hogy a hálóba fogott üveg egyszerre csak szétrobban...

És végül a legrosszabb. A tüzelőszállítók lovai is sokat szenvedtek, hiszen őket főleg ősszel, télelőn foglalkoztatták, amikor a Fraknó utca addig dörgöltnek látszó fekete földje sártengerré változott. A Tüzép szállítói voltak a legszemetebb fuvarosok a világon, mert pont azokat csapták be, akiknek a legkevésbé volt felesleges pénzük. (Bár ilyesmi velem még tavaly is megesett egy úgynevezett „tüzelőakciónál”.)

A szénről most nem beszélve – pedig azt is jól meglocsolták vízzel – a fások trükkje a következő volt. Ugyebár a mérleget ki kell tárázni. És ugyebár a néne nem meri követelni, hogy a mérleget a földre állítsák, hogy lássa is, mint én tettem, amikor már huszonéves voltam. A trükk abban rejlik, hogy a tárázáshoz nem üres kosarat használnak, hanem olyat, aminek belül a fenekéhez van kötve egy jó nagy bükkfadarab. Ez 25-30 mázsás tételnél egy mázsát is megspórolhat a fuvarosnak. Így vagy úgy, a szegényember mindenképpen megszívta, mert a tüzelő szállítóinak nem csak a bőre volt fekete, hanem a lelke is.

Miután apám meghalt, szénre nemigen tellett és az egy-két mázsát én hordtam haza a szenestől kölcsönzött taligán a Ballagi utcából.

Bácsik és nénik

Az Etele tér két izgalmas intézménye a borbély és a kocsmá volt. A kettő mondhatni szoros kooperációban állt egymással.

A fejem formázója Béla bácsi volt, Brezsnyev-szerű szemöldökével, busa, a fejtetőn kopasz kobakkal, amelyből két oldalt nagy pamacsok lógtak ki, alig kisebbek, mint a füléből meg az orrából. A képe mindig eresen-veres volt, mint pár vendégé, akiknek éles szimata elárulta, hogy BB már megint nem mosott kezet a bizonyos dolga után. Mi – azazhogya anyám – elégedettek voltunk vele. A hajam csak felül látott ollót, alul a nullásgéppel nyírták körül.

Egyszer voltam csak kopasz, de nem egészségügyi okokból, hanem mert rászedtek. A suliban rendszeresen ellenőrizték, hogy tetves-e a hajad és ha igen, akkor jobb esetben jött a petróleum, egyébként meg a nullásgép – tövig, bár nem vitok nyitát arról, hogy kinek mi a jobb. Egyszer aztán a srácok fogadást kötöttek, aminek tétele a kopaszság, ellentétele egy százas volt, engem pedig rászedtek – nem is tudtam miről van szó – és mivel zsozsóm egy hajszálnyi se volt, a fejemnek is hasonlítania köllött rá.

Mellesleg a Sz....s fiúk a kártyával is átverték. Ultira tanítottak, de vigyázva, nehogy meg is értsem. Így aztán a legelső játszmban a piros ultit úgy kezdtem, hogy a hetessel nyitottam. (A járatlanok kedvéért: annak kellett volna az utolsó – ultimó – lapnak lennie.) Bosszúból alaposan megtanultam azt a játékot és kosaras csapattársaimtól egy Pest-Kaposvár viszonylatban 73,50 forintot nyertem 10 filléres alapon. A korsó sör 3,50-be került. Feladat: hány korsó járt nekem? Na látod, az pont a nyerőszám...

A dolgok pedig úgy függenek össze, hogy Béla bácsi a fejem egyik oldalával végezve „pillanat” felkiáltással elrohant. A projektje az volt, hogy betaszajtsa egy nagyfröccsöt a szomszédban, hogy a buksim másik oldala is remekbeszabott lehessen.

A hímneműek sorában még N. bácsit kell említenem. Nem kellett a kocsmába járnia azért, hogy mindig vörös legyen a képe, zilált a ritka haja és zavaros a tekintete meg a beszéde. A házmaster megtisztelő címet viselte, bár leginkább egy morgós kutyára ütött főleg akkor, ha

éjszaka nyitattad ki vele a zárt házkaput. Ez neked alkalmanként két forintba – négy gombóc fagyi – került. Ráadásul azt is látnod kellett, amint összehúzza magán a koszos kék-fehér csíkos fürdőköpenyt.

Amikor már nagyobbacska voltam, anyám rám merte bízni a lakbér befizetését, bár szerintem csak utált belépni a házmaster bűzös és rendetlen otthonába. Kemény pénzeket fizettünk a bérlakásért: már nem emlékszem, hogy 143 forint 70 fillért, vagy 153 forint 70 fillért, amiben benne volt minden közüzemi szolgáltatás is. (Alapként: az én legelső bérem 1.750 forint volt 1965-ben.)

Nem véletlen, hogy mindenki a tanácsi lakás megszerzésére hajtott. Ezek roppant leromlott állapotban voltak, ami a bejáratnál lévő kék táblácskából is kiderült: „Ezt a házat szocialista megőrzésre átvettük.” Viszont megfizethetetlen volt az olcsóságuk. Sok a lakásosztályon dolgozó elvtárs(nő) gazdagodott meg belőlük, mert a tanácsi lakásokat elvileg a rászorulóknak utalták ki, vagyis gyakorlatilag a legtöbbet juttatóknak, avagy a rokonoknak. Ismertem olyan szegénynek besorolt valakit, aki bérlakást kapott, pedig volt már autója is és jól keresett.

A nénik két kategóriába tartoztak. Az egyik kategória neve „Ne rúgd be!”, amin nem „Ne rúgj be!” értendő, mert azt csak M. néni kiabálta mialatt fakanállal verte a férjét, aki soförként is csak ritkán találkozott a józanság állapotával. A felszólítás a labdára vonatkozott és a „mert nem adom vissza” passzussal zárult. Ezt nem kellett komolyan venni. I. néni szemüvege a zord villogás dacára is vajszívet rejtett: mi voltunk a családja. V. néninek pedig százszor is meg kellett gondolnia, hogy kihez adja majd a picit bumfordira sikeredett lányát, ha minden ilyen délceg focista ifjút elidegenít.

A másik kategória üzleti jellegű. Alich néni a szuterénben lakott, amelynek vasrácsos ablakában egy fekete macska tanyázott és a lakás ajtajába mindig seprű volt támasztva, szerintem csakis közlekedési célzattal. Ennek dacára tőle kellett engedélyt kérni, ha a szemközti telken lévő vadrózsa bokorról hecsedlit akartál szedni, mert a néni azt a lejtőt szocialista megőrzésre átvette. Milyen alapon? Ne azt kérdezd, hanem azt, hogy miképpen kell a lekvárok királynőjét – a hecsedli-íz(é)t – készíteni? Ebbe nem kóstolunk bele, mert a bogyók felnyitása, megtisztítása és feldarabolása meglehetősen szűrős téma.

Anna nénitől nem féltünk. A sarkon volt egy apró bódéja, mindig lifegő csak itt-ott likas ajtószemfedővel, kicsit reszelős-káráló hanggal, node a finomságok finomságaival. Úgymint: szotyí, tökmag, szilvaíz (ez

egy baltával darabolható cucc, Rákosi-szalonna becenévvel), kétfilléres cukorka (narancs és citrom ízben, a közepén vékonyabb: ott kellett a nyelveddel kilyukasztani), stollwerk (a fogorvos kedvence, a lyukakba tömődő és azokat tágító barnás fincsi ragacs), frutti (több ízben, a mai gumicukrok elődje) és persze minden magos ízé, mint a mák, dió, bab, lencse és tarhonya, amiről mindenki tudta, hogy a tarhonyafán terem.

Anna néni híres volt a virágairól is, amelyeket frissen szedve a bódéval szomszédos kertjéből árult. Anyukám meg arról, hogy a szülői munkaközösség prominens tagjaként a tanító néni névnapján, meg az év végén elvállalta, hogy beszerzi a szükséges csokrokat – persze az én terhemre. Hiszen a rózsza engemet bökdösött és nem őt, amikor féltőn magamhoz szorítottam és nemcsak az Anna nénitől a sulig vezető száz méteren, hanem a villamoson is. Mert mint segítőkész fiúcskának a rengeteg virágot nekem kellett elcipelnem a tanító néni lakására.

A SULI ÉS ÉN

„Nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk?”

És akkor Sz. váratlanul felugrott és elkezdett rohangálni körbe az osztályban, keresztbe-kasba a padok tetején, rátaposva a gyerekek füzeteire és egyéb cuccaira.

Kormos tanító néni szigorú szürke szemeivel rámeredt és mondott valamit. Az osztályfőnöknő nekem „rokonom” volt, már amennyiben férje, Kormos doktor segített a világra a Budaörsi úti házukban.

Nem értettem, amit mondott, mert éppen álmodoztam. Az ofőnek volt egy kedves kis csipetkéje, Pannika, akihez azonban egy szigorú szemüveges báty is tartozott. És kérlek ne mondjad már, hogy nem vagyok ilyen szempontból peches! Később is megtetszett egy lányka, sajnos még olyanabb kellékekkel: hat báty, mind mérnök és mind református. Egy humán beállítottságú ministránsgyerek nyakába...

Szóval Sz. folytatta az őrjöngést. Nyolc fiútestvér – mind utcai vagány – közül a hetedik volt és a többivel együtt kicsit dilinyós. Ez akkoriban nem számított: egy osztályba jártak az egészségesek és az ilyen-olyan fogyatékosok is. Egyébként a srác két évvel volt idősebb – és persze erősebb is – nálunk, elsősöknél, mert már kétszer bukott. Gyuri vetett gáncsot neki, hárman lefogták, de tovább kapálódzott. Akkor Kormos tanító néni felállt és csak ennyit parancsolt:

„Halassy, indulj a Szepessy tanár úrért...!”

A zshivaj pillanat alatt csenddé dermedt. Sz. megrázta magát, leült a padba és halkán vinnyogni kezdett. Az óra meg folytatódott.

a sulis és én

Szepessy tanár úr akkora darab volt, mint most én. Kilóban is. Arca mindig vörös volt, hát még ha üvölteni kezdett, mint az oroszlan, amelyre nagy sörényével kellően hasonlított. Méteres, hajlékony nádpálcáját használta is, ha kellett. De arra nem sokszor került sor: már a megjelenése is tiszteletet parancsolt.

Akkoriban nem volt tiltott az iskolai testi fenyítés. Az álhírekkel szemben alig éltek vele, noha Párduc tanító néninél az ötödikben el-elcsattant egy-egy pofon, bár az inkább csak amolyan legyintés volt. És ha nem tetszik akkor is elmondom, hogy sokkal jobb, ha a tanár neveli a kölköt, mint ez a mai kurzus, amikor a dolog fordítva történik a ködös álliberalizmus jegyében.

Kivétel volt a „villanymalac”, aki ruszkit tanított és ha valaki nem tudta a lecót, azt megkokizta. A ceruzája tompa végével nagyot vágott a nebuló buksijára a kutacs táján, ami iszonyatosan tudott fájni. Ezt tapasztalatból csak egyszer éltem meg, magaviseleti hiányosság okán. Pedig áldott jó gyerek voltam.

Vagy talán mégsem?

Az ellenőrző könyv és én

Négy évesen tudtam számolni és olvasni is a nővérkém miatt. Panni igen szorgalmasan tanult, én meg pillanatok alatt ellestem tőle a lényegét. Annak idején az ABC-t úgy okították, hogy újságpapírból nagy, fekvő A4-es méretű „füzeteket” készítettek a szüleink.

előgyakorlat

A híres-neves vastag kék-piros ceruzával kb. tizenöt centis betűket kellett azokra vastagon rávésni. Utánoztam Pannit, de amikor elért az "F" betűhöz, bömbölve rohantam ki anyácskámhoz: „Anyú, anyú...! Nézd, ebből az "E" betűből letörött egy darab! Tegyed már vissza!”

Az ellenőrző könyv szinte fontosabb volt, mint később a személyi igazolvány. Az őrzött mindent – jobban, mint a mai számítógép – amit a szülőnek tudnia kellett a csemetéje viselt dolgairól. Két része volt.

Az elsőben az érdemjegyek voltak felsorolva, mindig számjegyekkel. Nem finomkodtak. Mennyire tudja a gyerekek a számtant? Gyengén, írják ma. De mi az, hogy gyenge? Egy ötös skálán megmutatnád? Ahá, tehát hármas és nem kettes. Hiszen az nem gyenge, hanem közepes!

Persze jobban tették volna, ha melléírják betűvel is, mint az év végi bizinél. Mert akkor G. Péterke nem esett volna kísértésbe, hogy a hármas számtanjegyet ötösre „korrigálja”, de csak az intőkönyvben. Rögtön lebukott, mert írásból még középezt se érdemelt.

Nálam ez az első rész eléggé monoton volt, mert az ötösöket csak itt-ott tarkították négyesek, egyéb jegy nuku.

Kérlek, ezt ne tekintsd dicsekvésnek, sőt inkább sirass meg! Mert az agyam úgy működött, mint a mai számítógépes RAM: mindent igen gyorsan bevett, de ha a hely másra kellett, a tudás ki is löködött belőle. Például ha az egyetemen a gyakorlatot vezető tanárnőnek randija volt, akkor én tartottam meg helyette a matekot, de ha netán azt hiszed, hogy tudok még integrálni, akkor nagyon tévedsz.

Az ellenőrző könyv méltán viselte az intőkönyv nevet is, mert a másik részében „társalogtak” – mondhatni cseteltek (chat) – a tanítók és a szülők. Én egyszerűen nem engedhettem meg, hogy ez a rész olyan simán vonalkázottan üres, minden dísz nélküli maradjon. Ezért minden évben tettem valamit azért, hogy kerüljön oda egy lila pecsét is a sárgás zsír- és ujjpacnik mellé.

Anyukám büszkén közölte Babi nénivel – így aztán a fél világ is megtudta –, hogy suliba fogok menni és ott nem lehet velem semmi baj. Ezúttal féligazságot mondott az amúgy mindig szavatartó szülém.

Egyébként akkoriban nem volt évkihagyás, iskolai alkalmassági vizsgálat meg efféle számárságok. Ha a kölkök betöltötte a hatodik életévét szeptemberig, akkor abban az évben, egyébként a következőben semmi se mentette meg a sulitól. Az évhalasztást senki nem is akarta. Bukni meg háromszor lehetett: utána a gyerek elbúcsúzott az iskola élményeitől.

Szóval évente tettem valamit, hogy az intőkönyvemet díszítgessem:

1. osztály: Kormos tanító néni küldött a dirihez, aki kihallgatásom után a következő szöveget intézte szüleimhez: „Társát a padra fektette és úgy püfölte. Ezért igazgatói rovóban részesítem.” Ez az! Mindjárt a harmadik fokozatba kapcsoltam, mert az első csak sima intőcske, a második az ofői intő, a harmadik a pecsétetes rovó volt.

2. osztály: Ofőnk kettő is volt: Harmat, majd Dér tanító néni (az utóbbi kezdett télen) – ez nem vicc. Az előbbi neheztelte, hogy lufimat pont akkor durrantottam el, amikor a diri az osztályba lépett. Akinek kifelé mindjárt társaságot is nyújtottam: felkísértem az irodába, ő pedig hálája jeléül autogramot adott az ellenőrzőmbé.

3. osztály: Az ofő nem találta rendjén, hogy szünetben Sz. Gyurival a WC-ben snúroztunk, pedig az igazán jó játék és a pálya is kiváló. A kockák széle a falnál a „snúr” (a vonal) és azon versengtünk, hogy ki dobja ahhoz közelebb a pénzérmét: az vitte el a többiek zsozsóját.

4. osztály: Pajtásból úttörővé avattak. Valamikor '57 tavaszán B. a vörös nyakkendőmet letépve azzal törölte le a táblát. Megint engem szedtek elő és nekem adtak rovót: ezúttal igazságtalanul.

A helyzet tisztázódott, de szüleimet addig a frász kerülgette az el sem követett „súlyos politikai bűnért”.

5. osztály: Azért kaptam rovót, mert a katedrára köptem. Azt persze az engem beköpő kedves osztálytársak már nem kötötték a tanító néni orrára, hogy előtte hárman lefogtak és a nálam 3 évvel idősebb B., az előbbi intóm főszereplője, a számba turházott, amire reflex-szerűen én is pöktem egy nagyot. Ki gondolta volna, hogy négy métereset...?

Mivel már közeledett a gimnáziumi felvétel ideje, „megembereltem magamat”, „megráztam a víztornyot” – apám kedvenc szólásai – és sivár-kopáran hagytam az ellenőrző könyv hátsó traktusát. Ezzel a sajátom is hálásan egyetértett. Nem kellett hasra feküdnöm lehúzott gatyával a nagy párnákkal-dunyhákkal magasra tornyozott ágyán, ami azért volt praktikus a prakkerezőnek, mert felfogta a hangokat.

Lányok és fiúk

Az egyetemig fiúosztályban tanultam, noha vegyes iskolába jártam amíg fel nem épült a mai Bartók 141. A tornatermen még azután is osztozkodtunk, mert még nem volt külön épülete.

Akkoriban sok párhuzamos osztály volt, amit megértesz, ha majd a Ratkó korszakról fogsz hallani. Rengeteg gyerek született és volt olyan év, amikor az osztálylétszámunk 41 fő (!) volt.

És most meg fogsz lepődni: nagyon szerettem az iskolai oltásokat. Na jó, a tüzes-lapátkás izé-mizétől én is ódzkodtam egy kicsit, de azért kárpótolt a Sabin-csepp. Ez olyan „oltás” volt, amit teával adtak be, a teát pedig kannákban kellett cepelni. Kezd a dolog világosodni?

A doktor oldalán kedves, megbízható jó tanuló kellett, hogy cipelje a kannákat – a lányosztályokba is. Szóval Cs. tanító néni engem kért fel a feladatra, amit nem háríthattam el. Egyébként ő egy csinos fekete hölgy volt, nagy méla szemekkel, amelyek tanítás közben is az utca felé tévedtek, ahol egy szőke vállas srác támaszkodott a korlátnak.

A lányosztály tanító nénije teát töltött az általam tartott csészébe, a doki Sabin-cseppet adagolt bele, a kislány pedig visítozott: fűj, mi ez, nem akarom meginni. Amikor erre megsemmisítő pillantást vetettem rá, gyorsan elhallgatott. Nem kizárt, hogy valójában erre kellettem...

Az egyetemen azt tanultam, hogy a mai élet motorja a szolgáltatóipar. Hát tudod, én már a suliban is csak azt műveltem. Amint éppen leírtam, én szolgáltam ki a dokit teával a Sabin-oltásnál, meg mással a jóval kellemetlenebb és szúrósabb orvosi intézkedéseknél. Arról is szóltam, hogy a tanító nénik névnapján annyi rózsa volt az én ölemben is, mint Szent Erzsébetében – bár nem változtak kenyérré – és azokat a 49-es villamossal cipeltem a tanító néni lakására.

Végül el kell árulnom, hogy én adtam villamos SMS-szolgáltatást a szülőknek. Ez abból állt, hogy el kellett tujáznom az iskolakerülő lakására a **Sajnos Ma** se jött **Suliba** üzenettel.

Nem túlzás állítani, hogy az ilyen küldetéseim során ismertem meg az élet árnyoldalait. A Ballagi utcában a cérnavekony, cigányfekete J. Feri édesanyja a mosóteknőnél álldigálva, köhögve és véreset köpve mutatott a díványon lázban heverő fiacskájára. Cs. Gyula apukája részegen dülöngélt, a fia pedig egy széken hüppögött kék foltokkal. Ezek a tövisek jobban szúrtak, mint az év végén cipelt rózsák tűskéi.

Kutyafuttában megemlítenék még néhány apróságot.

A suli mindig reggel nyolckor kezdődött és kettő előtt végződött szombaton is. Csak később vezették be a szabad szombatot, a délutáni váltott tanítást és a nulladik órát. A tíz órai nagyszünetet (20 perc) az udvaron töltöttük rohangálva. Kivéve a hetest, aki letörölte a táblát, kiürítette a szemetes-vödröt stb., mint ahogyan ma is a kötelessége.

Az iskolába három dolgot kellett vinni. A nem kirívó, díszmentes iskolai hátitáskát, amit két pánttal vettél a válladra, bár füle is volt. Szerdánként, amikor a tornaóra volt, a tornazsákot, amely flanelből vagy hasonló anyagból az anyukák által varrt szütyő volt: tornacipő, tornatrikó és fekete vagy kék klottgatya volt benne. Szóval nem kellett annyi cucc alatt roskadoznod, mint egy mai kisgyereknek.

Akkoriban az anyukák mindig adtak tízórait az ozsonnás-zacskóba még a legszegényebb gyerekeknek is. Ez is szütyő volt, mert még nem ismerték ezt a környezetromboló nejlonvacakot. Az uzsonna gyakran csak zsíros kenyérből és almából állt, a szegényebbeknél zsír nélkül, a gazdagoknál vajjal, mert a margarint senki se használta kenyérre. A szendvicset senki se dobta ki, mint manapság divat. Talán azért sem,

mert egy időben kötelező volt: a tanító néni ellenőrizte, hogy ki hozott és ki nem elemőzsiát. Mármost világos, hogy az almát Annus néninél vetted útközben; esetleg ott tettél szert egy kiflire-zsemlére, bár anyád megbízásából a mákot-diót már csak hazafelé szerezted be.

„Politikai üldözötként”

Az intők dacára nemcsak kitűnő voltam minden év végén, hanem a magatartásom is jeles volt. Azokat az apróságokat egy ifjú természetes kilengéseiként könyvelték el: Istenkém, hát egy kicsit izgága a kölkök.

Volt egy kivétel, de ahhoz dalolnom is kellene. Ámde egyrészt Mira unokám miatt nem merek belekezdeni, másrészt az énekem amúgy is leírhatatlan.

Az iskolának volt egy indulója, amit E. énektanárunk szerzett és a szövege így kezdődött:

„Áll már a várunk, az új iskolánk,
kismadár arra jár, úttörő rája néz.”

Sohasem értettem, hogy az iskolára vagy a madárra néz? Mert csak pár évig voltam úttörő többnyire – azaz mindig – kismadarak nélkül.

Csodás fiúszopránom volt és eminens tagja voltam úgy a templomi, mint az iskolai kórusnak. Elsőben még Sass Szilvia apukája tanított énekelni. Ezt nem volna szabad elárulnom: a világhírű operaénekesnő velem egykorú, bár a suliban nem találkoztunk.

1954-ben a Húsvét éppen április 4-ére esett, amit a felszabadulás napjaként ünnepeltek. Kis hazánkban volt már tatárdúlás, törökdúlás és felszabadulás: az utóbbit majd apukád magyarázza meg neked.

Történt pedig, hogy az iskola helyett a templomba mentem dalolni. Ezért a dúló-fúló énektanár elintézte, hogy az év végén magatartásból és énekből csak négyest kapjak, én, aki kétségtelenül nem voltam egy angyal, noha az énekem határozottan azokéra hasonlított.

Ápisz piszmogás

Mi a különbség az alsó és a felső osztályok között? Hát az, hogy az alsóban csak egy tanító néni van, a rajzot, éneket és tornát kivéve, a felsőben több, hiszen tanulunk már történelmet, földrajzot stb. is.

Jól van fiam, leülhetsz, a feleleted négyes! Azért nem ötös, mert kihagytad a legfontosabb dolgot: az alsóban az anyukád köti be a füzeteidet és a könyveidet, viszont a felsőben ez már a te szuterén jogod és manzárd kötelességed.

Az iskolaév régen is a könyv- és füzetvásárlással kezdődött és az előbbiekről az iskola gondoskodott, hacsak nem örökölted őket. A füzetekért az iskola által adott listával el kellett menned az ÁPISZ-ba, az Állami Papír és Írószer boltba. A sokféle színes, illatos, fura alakú dolog – körzők, vonalzők – miatt mindig az volt a kedvenc üzletem: ma is mindig megállok a papírboltok kirakata előtt.

A könyveket és a füzeteket kék csomagolópapírba kellett bekötni. Nem voltak műanyag borítók. Némelyik füzetnél még azt is előírták, hogy melyik oldalon hány centis legyen a ráhajtés. Az év második osztályfőnöki óráján ellenőrizték, hogy megfelelően ragasztottad-e fel a címkét, amit csak előírással tartalommal és formában volt szabad kitölteni. Csak az nem volt kötelező, hogy vinyettának hívjad.

Egyes füzeteket be kellett margózni, vagyis vonalzóval a szélétől X centire egy függőleges vonalat kellett húzni. Tilos volt a margón átírni, mert az a tanító bejegyzéseire volt fenntartva, amik átlóghattak a te területedre, hogy a státuszok különbsége még világosabb legyen.

A füzetben talált „számárfülnek” becézett gyűrődés éppen úgy maga után vonhatott egy megintést, mint a zsírfolt, avagy a tintapaca. Kész varázslónak kellett volna lenned ahhoz, hogy az utóbbit elkerüljed. Az ókori rómaiak szólása szerint hajózni szükséges. A Bartók 141-ben ezt a pacázni szükséges változatban érvényesítettük. Ezt alább majd meg is érted, ahol elmondom, hogy miképpen nézett ki a régi iskolapad.

Az iskolarend egyértelmű és világos volt. Minden általános iskola nyolcosztályos volt alsó és felső tagozattal. A hetedikben már látszott, hogy mire pályázhat a nebuló. Aki később egyetemre akart járni, az a gimnáziumot kellett, hogy válassza. Akinek nem fogott annyira a feje, de ügyes volt a keze, arra a sok szakiskola egyike várt. A habozók útja meg a kettő közötti főiskola felé vezetett.

A tananyag nem változott évenként és iskolatípusok szerint, mint manapság. Én a nővéremtől örököltem a tankönyveimet, amelyeknek egy részét ő is mástól kapta, én pedig a házban lakó, nálunk fiatalabb Jencinek passzoltam tovább. Ezért nagyon vigyáztunk a könyvekre, amelyek tartalmilag semmivel se voltak kevésbé megfelelőek, mint a

maiak. Régen a gyerekek okulásának a jegyében készültek, ma inkább a kiadványt készítő tanárok anyagi segélyezésére.

A tananyag változatlanságának és egyszerűségének három előnye volt, nem beszélve a sokkal kevésbé terhelő anyagiakról.

Egyrészt nekem minden tárgyból egy füzetem és egy könyvem volt. Nem agyonrajzolt, agyonszínezett, ahol a figyelmet a kriksz-krakszok vonják el a feladatról. Elismerem, hogy az öt mínusz kettőnél picit érdekesebb az öt disznó mínusz két disznó változat, vagy ugyanez pacsirtákkal, de számolni nem a szemléltetés, hanem a gyakorlás által tanulunk meg. Régen a számtanfüzet hátoldalán ott állt az egyszeregy százig és minden számtanóra annak az elskandalásával kezdődött. Ezért nálunk már másodikban a lüke Sz. is jobban tudott számolni, mint egy mai átlagos hetedikes.

Másrészt mivel nem volt könyv, segédkönyv, a segédkönyvnek az X-változatú segédlete, füzet, gyakorló füzet, iskolai füzet, otthoni füzet meg az ördög tudja, még mit képesek kitalálni, az akkori iskolatáskát két ujjal is fel lehetett emelni. Hidd el nekem, hogy borzasztó látni, ahogy a mai gyerekek meggörnyednek az iskolai hátizsák súlya alatt, amelytől x százalékuk komoly és tartós gerincbántalmakban szenved. Továbbá az egyszerűség miatt a nebulókon kisebb volt a lelki teher. Gabó ötödikes számtankönyvében láttam olyan feladatokat, amikkel mi csak a gimiben találkoztunk, viszont az ahhoz szolgáló alapokkal Gabó és társai egyáltalán nem voltak tisztában.

A mondanivalóm lényege az, hogy a mai gyerekek kevés ideje van arra, hogy gyerek lehessen. Nekem volt német és zongora különóráim, gyakorolni is kellett mindkettőre, mégis naponta volt legalább négy óra szabadidőm. És neked mennyi van?

Harmadrészt számolni kell az emberi háttérrel is. Mivel az én tananyagom azonos volt a nővérkémével, ha megakadtam, segíteni tudott nekem. Nemcsak ő, hanem egy másik iskolába járó barátom is, szóval mindenki. Ma az egymás mellett álló két iskolában ugyanazon az évfolyamon nem ugyanaz a tananyag...! Ezt első kézből, a saját unokáim példájával tudom tanúsítani.

Vagyis ma éhen halnék. Amikor negyedikes gimnazista voltam, meg az egyetemen is, azzal kerestem a zsebpénzemet, majd a kenyerem egy részét, hogy bukásra álló vagy a jegyükkel elégedetlen nebulókat vittem át az érettségire a korrepetálásnak nevezett póttanítás által. Ma ezt nem tudnám megtenni. Például Gabó számtankönyvében vannak

olyan feladatok, amiket evidensen egyenlettel kell és lehet megoldani. És kapaszkodj meg: Tilos az egyenlet szót használni és a feladatot aszerint felgöngyölíteni! Akkor hát miképpen tudom őt kisegíteni?

Tudom, hogy ezek nehéz dolgok, nem is foglak később ilyesmivel terhelni. De ezeket is el kellett mondanom, hogy ne lepődj meg, ha egy felvételin az általad vártak helyett mások lesznek a követelmények. Packáznak a diákokkal. A gyerek nem diák, hanem kísérleti alany.

Tollak és pacák(ok)

1960-ig jól ment a családunk sora. Majd apu elveszítette előbbi jó állását és anyagi hanyatlásnak indultunk. Korábban édesanyám lelecsípett a háztartási pénzből egy kevéskét és édesapámnak vehetett a születésnapjára egy értékeesebb ajándékot is. 1958 táján ez egy toll volt.

Egy igazi aranyhegyű Penguin márkájú töltőtoll és töltőceruza. A magukra valamit is adó tehetős menedzserek ma is azt használják az aláírásra, amihez a kezükbe nem vennének egy golyóstollat. Az utóbbi jószágot angolul Byro-nak hívják, mert az Amerikában élt magyar Bíró találta fel. Én csak a gimnáziumban találkoztam vele: addig nálunk ritkaságnak számított.

Az aranytoll egyetlen hibája, hogy a hegye kopik, ezért gyakran kell cserélni. A tollhegy-csere nem szokatlan művelet: mi ötfülléres alapon gyakoroltuk.

Régen az osztályterem pont úgy nézett ki, mint manapság, csak egy különbség tűnhetne fel a számodra. Az iskolapad felső szélén a tollak és ceruzák tartására szolgáló „vályúk” közt volt egy kerek lyuk, benne üveg tintatartóval. Azazhogy kalamárissal, amely a tintahálról kapta a nevét. El se téveszthetted, mivel a környéke tele volt tintapacákkal, amelyeket a diákpacákok hintettek oda is, meg a padtárs füzetére is, hogy a tolltartóról ne is beszéljünk.

Azaz éppen hogy beszéljünk csak! Kinek a pap, kinek a papné. A taneszközök közül a tolltartó volt a szívem csücske. Évente többet is elnyűttem a kapcsos, gombos, cipzáros, szövetből avagy műanyagból való tokok közül, amelyek főleg a zárószerkljük mellett szakadoztak szét. Azután megláttam őt és rögtön a szívemhez nőtt. A fából készült rolós tolltartó emeletes volt. Ha kihúztad az alsó fiókot, akkor a felső részről visszahúzódott egy redőny és megfordítva. Sok helyet foglalt, nem is volt könnyű, viszont minden-de-minden belefért.

Node térjünk vissza a tollakhoz! Eleinte voltak tollszárazak és az elkopásuk vagy eltörésük után cserélendő tollhegyek. Nem tudom, hogy használtál-e már tustollat a rajzórakon, de pontosan olyan volt, mint azok. Csak míg a tustoll egy kis lapátkában végződik, a tollnak hegyes vége volt. A tintát a hegyet alkotó két vékony szár közé „csippentette”. Ha túl mélyre mártottad a tartóba, akkor a fölösleget „lerázta” magáról, többnyire az újonnan nyitott fehér füzetlapra.

Később ugyanezt egyszerűbben is elérhettük. Nem használtuk a tintatartót, hanem a tintát otthon a töltőtollba egy pumpával vagy tekerővel szívhattuk fel. Baj volt, ha túlszívtuk, baj volt, ha kiszáradt. Nehéz volt vele egyenletesen írni, mert néha utána kellett csavarni az adagolót, különben vékony lett a vonal. Ezt a problémát hidalták át azzal, hogy a töltőtoll patronnal működött, amit úgy használtál, mint a szódapatron: vagyis betöltés után kilyukasztottad.

Egy dolgot elárulok neked: az igazi töltőtoll státuszsimbólum és ha már használod, az nem lehet patronos és adnod kell a minőségére is.

Látod, a memóriám csak kihagy. Már nem emlékszem, hogy mindig viselnünk kellett-e az iskolaköpenyt, vagy az fenn volt tartva bizonyos órákra. Célja a ruhák minőségében mutatkozó eltérések elleplezése volt, amit csak félig érhetett el, mert a köpenyek között is voltak igen jelentős minőségi – és persze abból adódóan kiadásbeli – eltérések.

Találós kérdés: Miben hasonlított a legszegényebb pesti nebuló a leggazdagabb amerikai bankárra? Hát a könyökvédőben. Az eltérésük szinte nünansznyi. Az amerikai sokszáz dolláros zakója eleve beépített, „design-os” védővel bír megfelelően passzoló színben. A pesti nebulóét a mamája varrta 10 forintnyi fekete klott anyagból és korszerűbb volt a másiknál: minden színhez passzolt és cserélhető volt.

Abban a tévhitben ringatom magam, hogy a régi és a mai sulik közötti minden lényeges különbségre kitértem. Talán csak egyre nem.

280-300 méterre laktunk a sulitól, de 1956 telén egy széles árkot kellett ásni a méteres hóban, hogy eljuthassunk oda. Szénszünetet rendeltek el. Akkor még bevallották, hogy az energia drága. Most ezt a szünidő ürügyével leplezik.

Kedvenc tárgyaim és kedves tanárain

Fok tanár úr tanította a matekot. Szikár alkat, dús szemöldökkel, ócska drótszemüveggel. Nem volt szigorú, de igényes és a tárgyhöz

képest meglepően kedves. Megalapozó munkája életem végéig elkísért, bár a matekversenyeken sohasem lettem dobogós.

A földrajz volt a kedvenc tárgyam. Fűrnyé úgy nézett ki, mint Dorothy az Óz-ból, előnyösen teltebb kiadásban. Főciből első díjat nyertem, amikor színes gyurmából megalkottam hazánk domborzati térképét, ami sokáig díszítette az igazgatói iroda egyik tárlóját.

Kovácsnéra, a természetrajz és fizika tanárnőjére egy rendkívüli élmény miatt örökké emlékezni fogok. Valamiért jutalmul egy belépőt kaptam tőle a Vígsház egyik jeles előadására. Ahogyan beléptem az előtérbe, ott várt a hölgy fehér csipke blúzban és fekete taft ruhában. Természetes bája elvarázsolta ifjú és lelkes tanítványait.

Párducnével egy kicsit fordítva voltam. A történelmet érdekesen és korrekten tanította, de a nebulókkal szárazon viselkedett.

Megdermedt a levegő, amikor nyolcadikban a felvételi kérdőívre ezt írtam: Piarista gimnázium, vagyis a „klerikális reakció” fellegvárában akartam tovább tanulni. Az igazgató az irodájába hivatott és le akart beszélni, nem éppen a legkedvesebb modorában. Kórust alkottak az orosz-, ének- és tornatanárral. Viszont az előbb felsorolt kedvenceim mindegyike nekem drukolt és buzdított.

Két dologhoz nem volt sohasem tehetségem: a képzőművészethez és a szerepléshez. Bár az előbbi terén volt egy dobásom.

A Gellért-hegyi szobor eredetileg Horthy fiának az emlékére készült és csak később lett „szabadságszobor”. No és tudod, hogy a hölgyalak mit tart a kezében? Hát egy nagy pontyot, ami azt jelképezi, hogy „ezt jól kifogtuk”. Na látod, én ezt akartam megfesteni, amikor a feladat az volt, hogy készítsünk valamit április 4. alkalmára.

Mármost a pontyokat igen jól ismerem, szóval csak a talapzat körül támadt apró gondom, ezért széles ecsetvonásokkal egy iglut vázoltam fel a horgász csajszi alá. Tudod olyan sejtelmes kék vonalak tagolták a jégtéglákat, középen egy nem egészen oda illő búzakoszorúval.

Ábrahám rajztanár úr meglátta a művemet, mellém ült és kezébe vette az ecsetemet. Azt hittem, hogy az egészet átmázolja, de tévedtem. „Ez jó, ez jó” – nyögdécselte és rittyentett egy föstményt, amely évekig a lépcsőfordulót díszítette a sulinkban – az én nevemmel.

A szerepléssel több gondom volt. Szövegtartásom nem predesztinált rá, hogy a haza első színészei között emlegessenek, bár sokakra mély benyomást tett a későbbi egyetlen gimnáziumi fellépésem, ahol egy halálra ítélt hazafinak a kivégzésén én voltam a főszereplő. „Éljen a szabadság!” szokatlan szövegű hörgéssel omlottam össze a kivégzőosztag lövésére, és ahogy én csúsztam le a fal mentén, nem csúszott úgy senki... (Mondta anyám a gatyám mosásakor.)

Fred Astaire-rel csak lélekben azonosultam. Egy-szer a szomszédos ház Éva nevű leányzójával népi táncot roptam a Pamuttextil kultúrházában. A fotók szerint meglehetősen ügyetlenül, de főleg sápadtan műveltem azt a dolgot. Halmos Béla barátom pedig nem értette, hogy miért nem rajongok annyira a tánc-házért.

(Hogy ezek a lányok mindig talpraesettebbek. Meg talán egy picit mintha szebbek is lennének.)

Megfigyelted már, hogy a kisfiúk futva közlekednek, főleg akkor, ha a közelükben akad egy kislány is? Dehogy, dehogy! Ők nem sietnek, csak meg akarják mutatni, hogy mit tudnak, lám még szépen futni is. Szerepet játszanak.

Az iskolás ódzkodás csak a közszereplésnek szólt: felelni imádtam. Néha rám kellett szólni, amikor majd kiestem a padból jelentkezéskor. Régen a tanító előadása közben, ha nem írtunk, a padban hátratett kezekkel kellett ülni és jelentkezéskor csak a jobb kezét emelhettük fel egyenesen. (A balkezesekre nem voltak tekintettel.) Ez a butácskának tartott kényszer felért egy laza tornaórával: az akkori gyerekek sokkal szebb, sokkal egyenesebb tartásúak voltak, mint a maiak.

Ez a lelki tartásra is áll. Régen a szülő a vitákban a tanárnak adott igazat és azzal csak 5-10 százalékban tévedett. Manapság fordított a helyzet: a csemetéjét védi, 70-80 százalékban alaptalanul.

Különórák

Különórára persze mindenki járt, de nem mindenki mondhatja el, hogy a különtárgyak tanítói egyben olyan nevelők is voltak, akiktől „három E-t”: egyenességet, emberséget és eltökéltséget tanult.

Nekem három-plusz-egy különórám volt. Három beosztás szerint és egy folyamatos, amely furcsaságra hamar fény derül.

A németről a „Csipetkék”-ben számoltam be. A heti két óra nem terhelt meg és Tanárbácsitól (Deáki Sándor) igen sokat tanultam úgy a helyes viselkedésből, mint természetszeretetből.

Méltó társa volt Vali néni (Sztrókay Valéria), a zongoratanárnőm. Róla mindig a muff meg a radír jut az eszembe. Az előbbit ő viselte, amikor télen jött hozzánk. Az utóbbit pedig az én kézfejemre tetette a „Ne rázzad a kezéd!” – felszólítással.

Mármost én láttam Cziffra Györgyöt klampírozni és bizony a kezei fel és le jártak.

A kezdetekkel muszáj eldicsekednem, bocsáss meg! Csöngettek. Szaladtam ajtót nyitni, ami egy ötévesnek a kötelessége. Egy alacsony, hegyes orrú, vizslatözöld-szemű, anyám korabeli alacsony néni állt az egyik lábáról a bicegős másikra, karjait a hasán egy szőrmókba fonva össze. Az volt az elmaradhatatlan muff (azt hittem, hogy muflonból készült, pedig rókából), ami a kezeit melegen tartotta.

„Hamis” – intettem hátra a szoba felé, ahol nővérem gyakorolt a páncéltőkés zongorán. Majd: „Ez Á. Ez meg D.” stb. Vali néni felhúzta a szemét, betotyogott Pannihoz, majd újra kisántikált hozzám. Bentről megszólalt egy hang, mire Vali néni megkérdezte: „Öcsike, milyen hang ez?”. Sorra egymástól távoli hangokkal, melyek a tőlem négy ajtónyira lévő zongorán csendültek fel. Majd elhangzott a verdikt (ítélet): „Ennek a gyerekeknek abszolút hallása van. Ideje zongorát tanulnia.”

Megkíméllek attól, hogy elmondjam milyen darabokat játszottam el. Voltak közöttük már eléggé komolyak is, például Rahmanyinov Cisz-moll prelűdje, Chopin Forradalmi etűdje, Liszt II. rapszodiája és Bach D moll toccata és fuga zongoraátirata – ha jól írtam le őket.

Egyébként nálunk az volt a szokás, hogy Karácsonyra Panni és én egy-egy zongoradarabot tanultunk be édesapánk ajándékaként.

Anyukám a szép és megható „Kiskarmester” c. film hatására (is) azt szerette volna, ha a dirigensi pályára lépek. Ám annak négy kelléke közül csak kettővel rendelkeztem: abszolút hallásom volt és kiválóan olvastam kottát. Az előbbihez annyit, hogy amikor már nem tellett rá,

akkor magam végeztem Simai zongorahangoló munkáját. Az utóbbira példa, hogy egy ráérős délutánon Vali nénivel leblattoltuk a Hunyadi László opera teljes zongoraátiratát.

Viszont nem volt türelmem ezerszer begyakorolni – mint a nővérem tette –, ami már a fülemben és a szívemben volt, továbbá nem voltak kellő rokonaim, ezért halvány esélyem se volt bejutni a zongoraszakra.

Mivel nem tanultam improvizálni, megbukott a próbálkozás, hogy helyettesítsem a beteg kántorunkat. Bár az első bemutatkozásom igen hatásos volt: a mise legelején Bach D-moll Toccata és Fuga c. darabját (szerintem a legszebb műve) zúgattam fel a harmóniumon.

A templomi énekem dallamáért megdicsérték, a szövegéről viszont hallgattak. Nem is csoda, hiszen hogy úgy mondjam interpretációm eléggé egyedi volt: „Tartsd meg Isten... Krisztusnak *mellettartóját*...” (helytartóját helyett). Másutt meg az „úr s király a föld felett” részletet én „új sirály a föld felett”-ként üvöltöttem, mert ugyibár a sirályokkal szemben az urak nem röpködnek odafent csak úgy...

Végül hittanra is jártam. Réthy atya a rosszalkodásomért párszor kiguggoltatott a pad mellé. Mármost ezt tíz percig feltartott kezekkel művelni... Te csak ne mosolyogj, hanem próbáld ki! Mégis az fájt jobban, amikor azzal büntetett, hogy nem adta kölcsön a Tarzan című roppant izgalmas műnek az aktuális folytatását.

Laci bá' a gyerekkori lelki atyám, a bérmaapám – bérmanevem László – egyféle pótpapám is volt, aki a testemet és a lelkemet ellátta mindazzal, amire a jóatyámnak nem akadt ideje vagy kedve.

Megjegyzem, hogy akkoriban a férfiak későn házasodtak és amiatt a szokásos apa-fiú ellentét mellett a generációs hézag is nehezítette a csemetével való bánást. Apám 35 éves volt, amikor a világra jöttem. Ezért én részben tudatosan nősültem 24 évesen, részben nem tehettem mást. Nézz csak a könyvborítóra!

A folyamatos különórákért Terézke néni volt a felelős. Mivel sokat meséltem róla itt-meg-ott, csak a főtárgyára térek ki. Az pedig nem más, mint a takarítás. Sajnos a főzés kimaradt a tanmenetből, bár én készítem a legjobb meggyes rántottát. Igen, jól hallottad, meggyeset.

Mivel te is a „Csengetett, Mylord?”-on nevelkedtél, jól tudod, hogy a komornyiki fokozatot csak a kisas, inas lépcsőfokokon át érheted el. Tehát amikor kissrác voltam csak porolgathattam. Mint említettem, a kaszáspókokat a WC-ben akkor se bántottam, amikor a deszkán állva

már elértem őket. Az odaállás akkor is ideális volt, amikor a kiakadt WC-lehúzót kellett helyrerakni, amiről persze a női takarítási fámák nem regélnek. Amint a félrehúzott rológurtnikról sem.

Én voltam anyu jobb és bal keze évente egyszer, amikor a spájzot ízekre szedtük, kirámolva az összes üres és tavalyi befőtt üveget, új papírt és díszszegély téve a lemosott stelázsra. Az ilyesmi mindig váratlan élményeket nyújt. Mert a stelázs lába mögül előbukkan a régen elveszett dugóhúzó (hogy kerülhetett oda), három forint ötven fillér apróban, mazsolának hitt, megkóstolt és kiköpött egérkaki stb.

Kisinasból inassá a szőnyeg és a parkett léptetett elő. (Az ablak mindig anyura maradt, mert Terézke 145 centis volt, én meg fiú és szeleburdi.) Első találós kérdés: Mi az, ha leviszed 10 kiló, ha felhozod már csak 8 kiló? Az ünnepek előtt levándoroltunk az udvarra elől-hátul fogva a hengerré tekert szőnyeget. A cucc nem a színét veszítette el, azt éppen, hogy visszakarta. A porolón a prakkerrel rengeteg koszt vertünk ki belőle, amit a szovjet porszívógép szépen benne hagyott.

Most érkeztünk el a takarítási élvezet Csimborasszójához. Második találós kérdés: Melyik dél-amerikai tánc nevét viselte a piros-sárga dobozban bűdösödő padlóviasz: rumba, szamba vagy tangó? Nyertél: tangó. Ezt tudtad, de parkettafényező gépet még bizonyára nem láttál. Három forgó kefeje volt és a pasztával bekent padlón végigjáratva szép csillogó fényt varázsolt. A mai parketták lakkozottak, ezért a mondott műveletre már nincs szükség. Viszont amikor gyerek voltam, ilyen gép még nem létezett, ezért a munkáját mi végeztük el. Így:

1. lépés: Keress ki a rádígóból kivételesen egy lassú zenét, lehetőleg tangót.
2. lépés: A szőnyeget kirámolva kenjed be a padlót viasszal.
3. lépés: Húzzad a lábadra a padlókefét.
4. lépés: Ütemesen lendítsd előre és hátra a lábad a zenére, mintha tangót táncolnál. Fontos: a tangótáncos nem lép, hanem csusszant!

Egyszer apám meglepett a művelet közben. Igen kivételesen jó hangulatban volt és megkérdezte, hogy ismerem-e a simi nevű táncot. Majd mellém állt és megmutatta a lépéseket. A padlófényezéshez ez sem rossz, bár a simiben a lábakat oldalra kell csusszantani.

Komornyikká később léptem elő, amikor a két szekrényben lévő étkészleteket, vázákat és csecsebecsüket elmosogathattam. Évenként kétszer, Húsvétkor és Karácsonykor vágtunk ilyen nagy feladatba és meg kell mondani, hogy töréskarra nem emlékszem, pedig több száz

darabról volt szó. És legvégül: élénken előttem van a kép, amikor a Vámház körúton lévő csillárboltban apu megvette azt a csodás valódi velencei csillárt, ami később sajnos fokról-fokra tönkrement. Idővel ezt is én vehettem kezelésbe, márpedig a közel 1000 darab szétszedése és elmosogatása még hagyján, node össze is kellett rakni az eredetire...

Hát az egyszerűen lehetetlen, hogy ennyi takarítási feladatba ne csúszott volna valami hiba! Akadt is egy, amely alaposan megríkatott.

Apám a vállalatától garmadával hordta haza a kimustrált leveleket, rajtuk a két háború közötti – itt-ott még régebbi – bélyegekkel. Egyet-egyét, a jobbakat a T.-ék csaklitztak el: „ötöt is adunk érte” alapon. A bélyegeknek a levelekről való lemosogatása (ami csacsiság, mert úgy kevesebbet érnek) lassú művelet. A maradék akkora rakás volt, hogy átmenetileg a zongora alá púpoztam fel őket. Terézke elunta és egy nagytakarítási napon az egész kazal eltűnt – a kályhában.

A szép és tartalmas bélyegkönyveim megmenekültek ettől a sorstól, mert azokat a rejtekek rejteke, a zongora páncéltőkéje alatti hátsó plató tárolta. Darabjaikat az iskolás lányaim között osztottam szét. Az útjaimról rendre hoztam nekik virágos, állatos és hasonló bélyegeket, amiknek nagyon örültek. Ám a gyűjtőszennvedély nincs a DNS-ükben: az unokák már azt se tudják, hogy bélyeg is van a világon.

ISKOLAI PROGRAMOK

Műveltségem titkai.

Művelődők

Diákjeggyel jártam az Operába és be kell vallanom, hogy az operák mindig is a kedvenceim voltak, szemben a népzenei nyenyerezéssel.

A „Szöktetés a szerájból” vígopera azért is a szívemhez nőtt, mert a főszerepet Házy Erzsébet játszotta, akinek varázsos szöke hajkoronája erősen megdobogtatta fiúszívemet. A mondott mű egy váratlan mellékhatással is járt. A lánykórusban feltűnt egyik osztálytársam anyukája, áttetsző tüllfátyolban, zöld mellénykében a piros bugyogó fölött és felstuccolt festett hajzattal hajlongva – szerencsére csak ülve. Az átlag negyvenes bajadérokát még egy váratlan áradásra is felkészítették, hiszen mindegyik derekán a tüll alatt egy testszínű úszógumi volt.

A hölgy egyébként régi „ügyfelem”. Egy másik osztálytársammal a Húsvét hétfőket az anyagi gyarapodás ünnepének tekintettük. Bejárva a sulis környékét locsolás ürügyén mindenhová becsengettünk. Így összejött akár 100 forint is, amikor 200 forintba került egy jó cipő!

Mindig vártuk az éves mozilátogatást. A Haladás (régen Hunnia) mozi párszáz méterre volt a sulitól, ahonnan párosával vonultunk a gyönyörű gesztenyefák alatt. Többszörre szovjet filmet néztünk meg, keskenyvásznút és fekete-fehéret. El voltam bűvölve a „Makszimka” címűtől, ami egy néger kisfiúról szólt, akit a Fekete-tengerben csíptek fel egy orosz hadihajó matrózai és nem az volt a kérdés, hogy a fekete vízben miként vették észre, hanem az, hogy agyonajnározták, míg a hajóágyúkat tisztogatták. A „Kételtű ember”-t pedig mindenkinek csak ajánlani tudom, mert szép is volt, meg első is a sci-fi sorában.

Sok operafilmet láttam, de Almádiban, ezért másutt mesélek róluk.

Apukám mondta, hogy a némafilmek korában a kíséretet zongora adta, ők pedig dióhéjat szórtak a sötétben a húrok közé. Mármint én is láttam némafilmet, de dióhéjból nem voltam felkészülve. Egyébként a műsor nem csak egyetlen filmből állt: volt világhíradó, a szünetben akrobata- vagy bűvészműtatvány és csak utána kezdődött a nagyjáték.

Később évente egyszer elvittek egy múzeumba. Szívem csücske a városligeti Mezőgazdasági Múzeum volt és a Nemzeti Múzeumban is az állattani-vadászati részleg bővült el. Ilyenkor rendetlenkedtünk, ahogy az iskolásokhoz illik és mindenféle csacsisággal firkáltuk tele a látogatókönyveket. Például: itt járt Lepis Ili és Mikorka Kálmán.

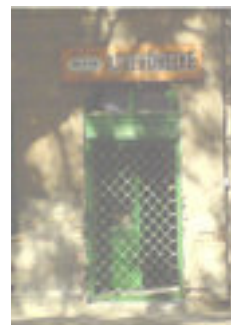
A programok sorába tartoztak a gyárlátogatások is. Voltunk egy gyufagyárban. Papírgyárban, ahol zsákban állt az elhasznált pénz, de apró szeletekre szabdalva. Tejgyárban, ahol szabad volt sok-sok tejet inni, de csak azért, hogy az utolsó tejcsokis részlegre már elteljünk és rá se bírjunk nézni a tejből valókra. Végül a cukorgyárban nem cukorkát, hanem kristálycukrot gyártanak és a melasztól minden ragad meg bűzlik.

Gyűjtögető életmód

„Neee, azt neeee! Azonnal abbahagyni. Menjetek onnan!” – kiabálta felénk rohanva egy ideges férfi. Pedig Gyurival csak a felnyúló csövet akartuk kibányászni a „Gyártelep” közepéről. Ott egy üzem volt, amit az amcsik mértani pontossággal úgy bombáztak ki, hogy a szomszéd házak meg se rezdültek. „Ne-eeh, nee-hhhh” – lihegte a mellénk érő pofa: „Ahhz eehheegy éhlő gházvezheték vhéége” – magyarázkodott.

Szóval az „úttörő vasgyűjtés” akciónk csaknem bajt okozott, mert majdhog’ tűzijátékot rendeztünk tizenöt kilónyi rozsdás vas áráért.

Régen nem létezett szelektív szemétgyűjtés, bár nem volt műanyag-vacak sem. A MÉH hulladékgyűjtő vállalat átvette a színesfémeket, vasat, újságpapírt és miegymást. A keménypapír a kályhába került, kivéve a villamosbérletet, amelyet pár fillérért visszavett a BSZKRT (az akkori közlekedési vállalat), de a pénzt nem mi kaptuk meg, hanem a vakok intézetét támogatták belőle.

A törött üveg a szemétbe került, az ép pedig vissza a boltba, mert minden folyékony dolgot üvegben adtak el, amit visszaváltottak. Nem beszélünk annyit a környezetvédelemről, mint manapság, viszont sokkal takarékosabbak voltunk.

A MÉH-es pofa persze mindig csalt egy kicsit a saját zsebére. A mázsára (így hívták a bazi nagy karosmérleget) tette az öt kiló vasat, majd kifizette a négy és fél kiló árát mondjuk – már nem emlékszem – különként 20 fillérrel. Mármost az egy rollni savanyú cukorka volt, nem lebecsülendő vagyon!

Volt idő, amikor a summát nem fordíthattad erre a legnemesebb célra. A MÉH-be a takarékfüzetteddel mentél, amelybe tíz fillértől két forintig (ugyan ki látott olyat!) terjedő takarékbélyeget ragaszthattál (ha jól emlékszem az ötvenfilléres kék madaras volt a kedvencem), az átvett dolog értéke szerint. A nebulók versengtek, hogy év végén kinek vastagabb a bukszája, azaz kié a legtöbbet érő takarékfüzet.

A gesztenye jó valutának számított, mivel a gyűjtése nem ütközött nehézségbe. A Bartók Béla úton gyönyörű fasor állt és ősszel csakúgy pattogtak – néha rajtad is – a melegbarna fényes termések.

Talán emiatt kaptam elsőben év végi jutalmul olyan könyvecskét, amely gyufaszálakkal készített gesztenye-bábukról szólt. A kézimunka iránti vonzalmam amúgy a papírhajtogatásban merült ki. Az egyetlen nagyim, akivel még volt módon beszélgetni is, tanított meg madárkák és ilyesmik készítésére. Az ÁPISZ-ban akkoriban fillérekért lehetett kapni olyan fényes és matt színespapír-készletet, ami ma több ezer forintba kerülne. A mélybordó volt a kedvenc színem: ezért már érted, hogy anno miért szerettem volna hasonló színű gépkocsit birtokolni. Háromszor sikerült is, szo-szo.

Anyukám tanított meg horgolni és hímezni, ami akkoriban nem a fiúk elfoglaltsága volt. Egykori „műveim” közül csak a legegyszerűbbek éltek túl az idők vasfogát: a Bibliámban és más könyveimben még mindig ott vannak az általam horgolt spárgaszerű könyvjelzők.

Sajnos a másodikban jutalmul kapottban már nem, mert valaki eltulajdonította. Nem is csodálom, mert a „Szovjet népmesék Leninről és Sztálinról” címmel büszkélkedett. Népmeseként a tagköztársaságok és autonóm tartományok korifeusai firkáltak valami csacsiságot, de a fejezetelválasztó népi motívumok kimondottan szépek voltak.

Ünnepségek

Évente ötször volt nagy ünnep, amelyek közül a Felszabadulás (ápr. 4.) és a Nagy Októberi Szocialista Forradalom (nov. 7.) ünnepéről már elfeledkezhetünk. Találós kérdés: mitől november az október?

Március 15-e megőrizte egykori lényegét. A munka ünnepe (máj. 1.) már csak majális. Szent István napja (aug. 20.) a régi maradt, noha előbb az új kenyér, utóbb az alkotmány ünnepének mondták.

A vallási ünnepek közül Karácsony napján és Húsvét hétfőn volt tanítási szünet. Az államiakat nagy csinnadrattával rendezték meg a suliban, ahová fehér ingben és kék avagy piros nyakkendővel kellett menni, egyébként éppúgy uncsi és buta szövegeléseket kellett végigácsorogni, mint ma, közben-közben meg rikoltoztunk egyet például így:

„Éljen május elseje, tánc és dal köszöntse,
zengjen a dalunk pajtás, fákon virul a hajtás...”

Hasonlóan ünnepeltük az évnyitót, bár nem a Szentlelket hívtuk segítségül. Egyedül az évzáró volt a nebulóknak is valódi ünnep.

Itt térek ki arra, hogy akkoriban mindenki egyformán szegény volt és még a kicsit módosabbak se flancoltak. Az iskolai felszerelés és öltözet mindig tiszta volt, de nagyon egyszerű. Nem engedték meg, hogy a szegényeket mindenféle fölös kiadásokkal terheljék ballagási parti vagy hasonló buta ürügyek címén.

A fogászat napja és más kevésbé fogfájós témák

Évente egyszer vittek el fogászatra, és képzelj: pont oda, ahol az unokáim is féltek a berregéstől és a csiszolástól. Nekem külön okom is lett volna rá, mert a mustárosnál csak a kristálycukros zsíros kenyeret szerettem jobban. Ennek dacára a fogorvosi szemléken egy lyukas fogam se találtatott, nyilván a rengeteg almának köszönhetően.

Találós kérdés: Mitől házi orvos a gyógyszerod neve? Hát attól, amitől a piacon házikenyernek hívják azt a pékipari terméket, ami kovászt és törődést sohase látott. A házi orvos kerüli a házadat: például az enyém felnőttkoromban 30 évig felém se nézett. Az „átkosban” a doktort még becsületesen körzetinek és nem házi orvosnak hívták.

Gyermekorvosi vizsgálat egyszer volt évente a Kököröcsin-utcában. Azonban nekünk volt saját gyermekorvosunk is, aki havonta egyszer házhoz jött és alaposan megvizsgált bennünket.

Csak egyszer ragasztott piros papírt az ajtónkra. A fertőző betegség fellépésekor összezárták a testvéreket, hadd essenek át rajta egyszerre és minél hamarább. Azonban a doki papírján ez állt: „Skarlát, belépni

tilos!” Szóval a „vörheny” vette a lapot, nem lépett be és én csak nem akartam elkapni a veszélyes betegséget. Egyébként sem voltam olyan elkapós fajta: beértem a kanyaróval. Se himlő, se szamárköhögés és főleg nem a fiúk számára mumust jelentő mumpsz.

A gyógyszerek közül csak a kanalas orvosságot szerettem. Utáltam a popsiba dugott kúpot, a vitamint pótló nyúlós csukamájolajat, a sárgás-takony ricinust, no meg a cefetül rossz ízű lázcsillapító Germicidet. Az utóbbit nem nyeltem le, hanem anyu távozása után a szekrény tetejére dobtam. Ott már egy egész patika gyülekezett, de mivel a portörő nem érte végig, anyám nem talált a maradékra.

A gyerekcsont fejlődéséhez szükséges D-vitamint akkoriban még nem gyógyszerrel pótolták, hanem napsütéssel és kvarclámpával. A házunk anyukái összeterelték a kölköket és elvitték a mai Szent Imre kórház mögé, a hol így, hol Szent Erzsébetnek hívott kicsit iszapos pocsolyához, amelyet fürdőnek tituláltak és ami azóta már eltűnt.

B.-knek volt kvarclámpájuk és náluk gyűlt össze a siserehad, hogy fekete szemüvegben nézzen szembe ezzel a megpróbáltatással (nagyon untuk), mintha napfogyatkozást bámulnánk.

Egyébként a B. család kész tanulmány volt. Amikor a papa nem nyekergette gyakorlás ürügyén a hegedűjét, ami felhallatszott a mi nagyszobánkba is, akkor a nejével társalgott. 120 decibellel, mert ő a szobában, a nej pedig a konyhában végezte a dolgát. (Nem úgy érteve...) „Maáriaaaaa, már megint hová dugtad a szemüvegemet? Maáriaaaaa, nem találom...” A válasz némaságba veszett.

Mint ahogyan a vonócsiszítolás is, amikor Csaba és kisebb Mária jó tesóként hangosan marták egymást. Bátyjuk, Attila, talán ezért választotta az állatorvosi hivatást. Ott rikácsoló szarka egy sincs, otthon viszont több is akadt...

A BOLTOK ÉS MÁS KÜLDETÉSEK

„Öcsi logisztika.”

Menj a Meinlbe!

Na jól van fiam, ennek a kiejtését még gyakorolnod kell. Viszont édesanyám nem emiatt élt olyan ritkán ezzel a fordulattal: a Meinl volt a legdrágább üzlet csupa finomsággal. A küldetésem csak akkor szólt oda, ha anyu *valaki másnak* akart ajándékot beszerezni. Nekünk nem tellett dobozos csokira, márkás borra és hasonló csemegékre.

Nővérkém emlegeti, hogy a takarításban mennyit segített anyunak, ami igaz is, de néha elfelejti, hogy főleg én voltam a „tefus”. (A TEFU a Teher Fuvarozó vállalat volt). Anyám így szólt: „Öcsi, *te fuss* már le egy vajért, mert elfelejtettem venni!” Imádtam is azt, amit „logisztiká”-nak neveznél és ami bizony nagy szakértelmet igényelt!

Ha az ukáz „Menj le a pékhez!” volt, akkor a Kelenföldi út sarkán álló boltba küldtek: ott is lehetett pékipari árut venni. Csak átszaladtál a Somogyi úton, a református imaháztól balra, a „Kukoricáson” keresztül és már ott is voltál.

A „Hozz kenyeret!” kérés a Pelsőcihez küldött a Ballagi utcába, aki vasárnapi finom kenyeret meg más nyalánkságokat sütött. Kenyérnek nem ezt a mai borzadalmat, hanem csakis a kovászolt pékárut hívták, amelyből mindig egy kétkilós vekni volt az adag, ami egy hétig is elállt. A pék mellett volt az ostyasütő, ahová mindig beszagoltam.

Ha anyám azt mondta, hogy „Menj a közértbe!”, akkor a Somogyi úti kis közértre gondolt. Az csak egyszer nem volt kedves hely, amikor három éves voltam. Anyu a kezembe nyomva egy zsemlét kiküldött az utcára, mert pletykálni akart még egy kicsit. Amikor kijött, bömbölve vártam. „Mi a baj, Öcsike?” – kérdezte. „Túna tutus megette ömlémet” – hüppögtem, miután a kezemben lóbált péksüteményt az eb egy laza kapással a magáévá tette.

Ha a feladat ez volt: „Hozz felvágottat!”, akkor a Vasút utcai hentes volt a cél, bár a parizeren és a turista szalámin kívül felvágottat alig látott az asztalunk, téliszalámit pedig szinte soha. Ha viszont „Menj a lovashoz!” volt a program, akkor a Kelenföldi úton lévő ló-mészárszék volt a cél. A lóhús kicsit édeskés volt, de a lókolbászt imádtam. A sors fintora, hogy ‘56-ban pont abban az utcában múlt ki egy bútorszállító „paripa”, úgyhogy a szakemberért nem kellett messzire menni. Éppen akkor hurcolták szét vödörökkel az alkotórészeit, amikor anyám a pék-hez küldött. Nem a szakemberét, hanem a paciét...

Vasárnaponként egy liter asztali fehérét kellett házhoz szállítanom, meg tíz szál cigarettát. Apu hétköznapi az olcsó és bűdös Terv-et (teljes nevén Ötéves terv) szívta, de ünnepnap megengedett magának pár drága és illatos Tulipánt is. Akkoriban a cigi darabra is mérték, trafik pedig volt a mai templommal szemben is, meg a pályaudvarnál is.

Ünnepnap az volt a soron, mert a bort a Kelenföldi út sarkán lévő kocsmában vettem. Hát az aztán csodás egy intézmény volt! Eleinte a magas pult közepéig se értem fel, de bátran néztem a hatalmas, szőrös, sonkakezű pultos szemébe: „Asztán tessék ám sokat tőteni!” – biztattam, mert szolgálatomért mindig járt nekem egy ötvenfilléres málnaszörp. A kocsmáros mosolygott, volt benne valami érzés a sok kemény piás kiszolgálása dacára is, kicsit rálöttyintett a málna igazán vastagon – nem úgy mint ma – csorgó levére, majd a nálam magasabb tartályból telespiccelte a poharat szódával.

Nem, nem féltem a „talpastól”. A nagyfejű, bajszos, Toldi-feltestű cigány mindkét lába töből hiányzott, helyükön két rinocérosz-vastag bőrfleki, fején leninsapka és a kezében lévő két buktára emlékeztető nagy tappanccsal rőtt az utcát. „Fiú, szólj valakinek, hogy segítsen a vonatra!” – nézett rám szúrósan, mert a vasúton koldult.

Egyébként jártam én a remízzel szembe a háztartási boltba hipóért; a Ballagi utcába a Röltexbe gombért, cernáért; a Csóka utca sarkán a patikába anyámnak Karilért (szegénynek sokat fájt a feje), apunak savlekötőért. Hazafelé az utóbbi egy részét felfaltam. No ne ijedj meg, nem a port! Annak idején sok orvosságot úgy adtak, hogy egy kicsi összehajtott papírban volt a gyógyszer mint por, amit ostyába kellett tölteni. Ezt a tenyeredre fektetted, a csapon ráeresztettél egy kevéske vizet, a nedves lapocska közepébe szórtad a port (ha nem mellé) és az egésztest összegöngyölted, mint egy batyut, mint egy mongol „fondút”. Az ostya olcsó volt és senkinek se szúrt szemet, ha egy-kettő eltűnt.

Futárszolgálat

A mainál emberibb kornak a kedvenc játéka a „kölcsonadás” volt. Nekem van kodlibetem (paradicsomdarálóm), neked kolbásztöltőd. Ma én kérem kölcsön ezt, holnap pedig te azt. Ha a „lelőhelyek” közel voltak, az asszonyok jól eltrafikáltak egymással. (Ma pedig az egy házban lakók az se tudják, hogy ki fia-borja a szomszéd.) Ha távol estek, vagy ha vigyázni kellett, nehogy leégjen a rántás, akkor lépett szolgálatba a fiúgyerek.

Na fogadjunk, hogy azt sem tudod, hogy mi az a szemfelszedés! A régi harisnyákon is leszaladt a szem, de nem dobták ki őket, hanem a gyereket elküldték a szemfelszedő nénihez, aki szépen kijavította.

Említettem Szabó bácsit, a cipészt. Az akkori bőrcipők nem vették fel ezt a mai beázási rossz szokást, a kétszáz forintos bakancsossal a legnagyobb hóba is begyalogolhattam. Viszont az orra-sarka elkopott, ha nem védte a spiccvas, időnként pedig meg kellett talpaltatni, ha másutt is kikezdte az idő. De ha már megálltál a növésben, akkor egy pár cipő öt-hat évig is kihúzta apróbb javításokkal. És ma?

Rózsika nénit, a varrónőt csak ritkán látogattuk Kelenvölgyben.

Akkoriban nem mindenkinek volt telefonja, fürge gyereke viszont annál többeknek. Átala küldtek MMS-t a mindenféle körök valamiről értesítendő tagjainak, például: „**M**enj **M**ár **S**ürgősen az Idus nénihez ezzel a cetlivel, hogy a Karitás-gyűlés korábban kezdődik.”

A legklafább küldetés

Ha fiú vagy és nem szereted a vonatokat, akkor te vagy az egyetlen az ismerőseim közül. Ám ha kedveled is őket, akkor is biztos vagyok benne, hogy a teherpályaudvari rendezés csínjait-bínjait csak kevéssé ismered. Node ezen könnyen segíthetünk, mert én még álmomból ébredve is tudom annak a menetét. Ezt lécci értsed szó szerint!

Szerettem nyitott ablaknál aludni. Olykor erre riadtam: „Jóóskááá, á nyócassráá. Nyócás.” Mindig Jóska volt, bár nem mindig nyolcas. És akkor vártál egy picit, és akkor megjött: „CSATTT!”, majd fokozatosan elhalóan és lassulóan: „durzutty-zutty-zutty-zuty...ty..ty..cs”.

A tőlünk 7-800 méterre lévő kelenföldi pályaudvaron nem volt gurítódomb, viszont volt egy aranyos kis 333-as lokomotív, amely úgy

nézett ki, mint az angol mozdonyok röviddel Stevenson után. A kedves jószág nekigyürkőzött: „na most ezt meglököm” és felgyorsulás után befékezett, úgy engedve el a teherkocsit, mint mama a gyermekét a játszótéri hintán.

A vagon meg röpült, majd egyre komótosabban ballagott, végül nekicsapódott a már összeállított várakozó teherszerelvénynek (csattt), amelyen borzongásként futott végig az ütközők igazodása (zutty).

A legklafább küldetésem az volt, amikor csomagot kellett feladnom a vasútra közel a mai kelenföldi templomhoz. Ezzel majdnem felért a „postaszolgálatom”, hiszen az meg az állomásra vitt. Naná, hogy mind a két alkalmat megragadtam arra, hogy egy kicsit bámulgassam az ide-oda sürgölődő szerelvényeket. Gyűjtöttük a mozdonyokat: „ez az enyém, igenis az enyém, én láttam meg először, ne csaljál...”

Ha hiszed, ha nem, még a hangjukról is felismertem őket: van is egy bakelitem a különböző lokomotívok zajairól. Például a 411-es, amit Truman-mozdonynak hívtak, mert az amerikai hadsereg hagyta itt őket, tompa kongással hármassal ütemre kaffogott: klip-klap----klup.

A postán érdekes feladatok adódtak, bár „meghívásos” telefont csak egyszer kaptunk Almádiban. Képzeld el, futár szaladt hozzánk, hogy apánk telefonon keres bennünket. A postáskisasszony hívta vissza őt, amikor odaérkeztünk. A postán váltottuk be az ifjúsági betétünket. Volt ugyan autónyermény betétkönyvünk is, de azzal csak a fejések és bizonyos rokonok jutottak valamire.

Hasonló játéknak szánták az ún. békekölcsönt. Ez egy nagyon népi demokratikus találmány volt. A hároméves tervet mindenki önként kellett, hogy támogassa, mert aki nem tette, azt behívták ankétra. („Ankét pofont kapsz, ha nem jegyzel!”) Szóval szüleim is jegyezték 25, 50, 100 és 200 forint címletű, szép színes papírokat, amelyekkel két dolog történhetett.

Egyesek nyertek rajtuk, mint ahogy teszik a mai ilyen-olyan mindig megumbuldált sorsolásokon is. (Tanúja voltam, hogyan működött egy komolyabb nyereményt kisorsoló számítógépes program. Az úgymond „véletlenszerű” kiválasztás előre adott volt benne.) Viszont a többség egyet tehetett: a kölcsön lejáratát után visszaválthatta a jegyet, amiért megkapta a névértéket (némi kezelési levonás után), amely persze már csak a töredékét érte az egykori „befektetésnek”.

A KAJA – HETI ÉTREND

„Nem csak igével él az ember.”

Nyelvlecke és „háziállatok”

A spejzunk szellőztetőablaka a lifthókra nyílt és hokedlire kellett állnom, hogy elérjem a sódart, amiből aztán a sparhelten készült a pörcc a granadírmarshoz. A spájz nem volt kulcsra zárva, de ha mégis, akkor kinyitottam volna a sparheknivel, ha a stelázsiról le kellett venni egy dzsemes üveget. Világos, mi?

Egyébként a spejznak két fontos kelléke volt. Az egyik állandó: a tízliteres zsírosbödön, a régi konyha „sine qua non”-ja. A másik csak időnként jelent meg a nők nagy rémületére. Az egérfogó a nevének megfelelő célra csak ritkán volt alkalmas. Ezért virággal akartak az egérnek kedveskedni, cserepessel, de tévedésből a cserépbe diót meg sajtot tettek virág helyett. Csacsiság! A diót nekem kellett volna adni, mint a leghatékonyabb egérfogónak. Én ugyanis a fapapucsommal jól célzott dobással vetettem véget Csajkovszkij kedvencei életének.

Bosszúból. Négy évesen vittek el a Diótörőre, ahol az óriási szürke egérkirály láttán nem a dió, hanem az én mécsesem törött el.

Egyébként állatbarát voltam. Nem tépdستم ki jobban a legyek lábait, mint más gyerek, bár kevésbé sem. A házunk omló vakolatán sütkérező gyíkokat, a szomszédos mocsárban tanyázó gőtéket és az Alich néni bokrai alatt hűsölő csigákat nem bántottam. Akkor még erkölcsös idők jártak: meztelen csigát nem is láttam.

Házunkat jól fejlett vadszőlő borította, ezért az egereknek nem volt szüksége liftre az emeletre való feljutáshoz, ami azért jó, mert liftünk nem is volt, csak lifthókunk (lichthof = fényudvar).

Ez a kaszáspókok birodalma volt. Egyesek szerint igen veszedelmes őkelme. Nos nálunk a WC-ben tizenöt centis példányok is akadtak, de soha nem bántottak és ez kölcsönös volt. Anyu nem volt babonás, de úgy látszik jobban tartott aputól, mint a balszerencsétől: időnként a porronggyal végigkaszált a falakat. Pedig a pók – legalábbis a kaszás – bizti, hogy szerencsét hoz! Persze csak nyolc lábbal.

Rédeiék időnként meghívtak a ráckevei telkükre, ahol a nagylányok békákat fogtak és rozsdás késsel boncolgatták őket. Eközben én, a társaság egyetlen ellenkező nemű tagja, megpróbáltam elkerülni, hogy a csinos Mária csúnyácska Kati húga engem boncolgasson...

Mindennapi kaják

Nekünk az volt a finomság, amit te nem is ismersz vagy ha igen, hallani se akarsz róla. Nincs ilyen? Na tegyünk egy próbát! Mit szólsz a tojásleveshez, amiben a rántásos híg lében tojásfehérje-foszlányok úszkálnak, mint szép tavaszi erdőben a fák közötti pókhálók? Fűj? Node öregem, a cápauszony-leves, amihez egyszer volt szerencsém, ugyanilyen uszadékokat tartalmaz, csak méregdrágán!

A reggelit, tízórait és uzsonnát könnyű összefoglalni. Nem állítom, hogy reggelire zsíros kenyér, tízóraitra a párja, uzsonnára meg ugyanez csak hagymával, mert ez nem lenne igaz: ugyanis mindig hagymával ettük. Kivéve amikor mustárral.

Margarint csak süteményhez használtak (Vénusz), az igénytelenek az olcsóbbat (Liga). Normális anyának eszébe nem jutott margarint kenni a „vajás kenyérre”. Erre a célra megtette a vaj is, mégpedig az olcsó, sötétebb teavaj, ami olykor-olykor felváltotta a disznózsírt, mint ahogyan a zsemle is a kenyeret.

Nem úgy mint ma, kenyér csak egyféle volt: ehető. Két fajtája volt: Az egyiket fehérnek hívták és az három forint hatvan fillérbe került (két kilós), a másikat nem barnának vagy félbarnának, hanem csak kenyérnek és az három forintot kóstált. Ma ugyibár van kétszáz fajta, mind egy kategóriából, aminek a neve: legyűrhető. Ki a fene akarja ma azonnal letépni egy vekni gyürkéjét, amit serclinek szokás nevezni? És régen nem volt „kovászolt kenyér”, mert amelyik nem volt kovászolt, bár olyan nem is akadt, az csak pékipari termék lett volna.

A zsemle kerek volt és rugalmas, nem csupa üreg, mint manapság. A kiflit, aminek a színe olyan volt, mint a Dobos-torta „dobja”, kétféle módon lehetett enni. Úgy, hogy az omlós rétegeket „visszapörgetve” egymás után hántottad le, vagy úgy – az ínycselek így szokták –, hogy az egyik végét leharapva az ujjaddal mélyen a puha bélésbe fűrsz és kiemeled azt „egy a fűrés, egy a hántás” ütemre. A többi péksütemény választéka nem volt túl bő: a briós, a pacsni, a molnárka nekem csak ünnepnap jelentett változatosságot, amint a vágott cipó is.

A reggelihez kávé dukált: a kakaó vasárnapi csemege volt, a tej meg csak később vált kedvenc reggeli italommá. A kávénak két fajtája volt, mindkettő csak pótlék, de már nem tudom, hogy melyikből készült a „fekete” és melyikből a reggelim. Az egyik a korongokként kék-piros papírba csomagolt cikória, a másik a sárga-fehér-fekete Maláta-kávé.

Számodra bizonyára meglepő, hogy a tej tehénből készült és nem pakoltak még beléje homogént meg százalékot. A tej az tej volt, csak a kismamák részére adtak egy speciális – a többinél kicsit zsírosabb – tejcit, amit egy időben a kisebb gyerekek is kaphattak tejjegyre.

Fogalmunk se volt arról, hogy mi a kefir és a joghurt, mint ahogyan neked sincs fogalmad arról, hogy mi az az aludttej. Forraláskor a tej ritkán ment össze, de ha megtette, akkor se lett belőle feketecsizmalé, mint manapság. A tejen bőr képződött, amit utáltam és amit anyukám az ikszedik tiltakozásom dacára is benne hagyott a reggeli kávémban, sőt rendszerint jól el is kevert, hogy ki ne tudjam szűricskélgni.

Ha a tejet nem forralták fel időben, akkor összement. Ilyenkor picit várni kellett vele (menjen összébb) és akkor szépen a felszínre jött a tartalom és alul maradt a savó. Voltak, akik azt is megitták (brrr...), de fehérember csak a tetejét kanalizta le tiszta joghurtként.

Az aludttejből én még túrót is készítettem úgy, hogy a matériát egy konyhakendőből készült zsákocskába töltöttem és azt felakasztottam a mosogató fölötti csapra. A savó átszűrődött rajta, az aludttej pedig túróvá sűrűsödött össze benne. Itt jegyzem meg, hogy anyáink sokkal leleményesebbek voltak nálunk a maradékok feldolgozásában: ételt csak a legritkább esetben dobtak ki a szemétbe.

Anyu mindig próbált változtatosan táplálni bennünket. Ezért nem volt hiányunk az ilyen-olyan lekváros kenyérben. Anyám sohasem tett el paradicsomlevet vagy zöldséget, csak lekvárt és befőttet készített, de fajtánként sok-sok tucatnyi üvegben. A spájz polcain egy egérkének se maradt hely: ezért tanyázott alattuk.

A gyerekek akkoriban sokkal több gyümölcsöt fogyasztottak, mint ma: akár három-négy almát is megettünk naponta. A tizórai kenyér mellé mindig járt alma is. A jonatán és a starking megfelelt a nevének és nem az az ehetetlen héjú művacak volt, amit ma annak hazudnak. Egzotikus gyümölcsöt – banánt, kivit, ananászt – nem is láttunk. Még a citrom és a narancs is ritkaság volt.

A zöldségek közül a hétköznapiak minden kertben megteremtek. Szerettem a paradicsomot, de a paprikát nem. Imádtam a sárgarépát

és a karalábét, de a fehérrépát és a zellert ki nem álltam. Ugye milyen normális gyerek voltam? Pont olyan, mint te. Azzal az eltéréssel, hogy a főtt hagymát a levesben én meg nem ettem. Továbbá akkoriban a fene se flancolt padlizsánnal, brokkolival, meg cukkínivel, amit egy zöldséges – igen találóan – ízetlen olasz uborkának becézett.

A heti menü

Hétfő. Parajfőzelék üresen, néha tojással. Bár mi akkoriban nem azt fogyasztottuk, hanem csak a spenótot (németül: spinach).

A sós-kát szerettük, a spenótot nem, pedig anyu szerint abban volt a vas. Szerintem a sós-kában is, mert mindkettőt kanállal ettük. A paraj helyébe képzelj babot, borsót, tököt, lecsót kolbász nélkül stb., mint a másik, csütörtöki főzelékes napon is.

A következőket szinte nem is merem leírni, mert hátha te is rosszul leszel tőlük, mint ahogyan én te(te)tttem. A förtelmek elviselhetőségi sorrendben: karalábé-, kelkáposzta-, lucskoskáposzta- és sárgaborsó-főzelék. Nem árt, ha az utóbbiról több szót is ejtek.

Amikor bevonultam Orosházára, finom vasárnapi ebédrel fogadtak, mármint sárgaborsóval. Az éttermen annak a penetráns bűze terjedt szét és mindenhová behatolt, mindenütt kísértett. Amikor a hadtápon mosogatni kellett, az éles bicska a koszosszürke alumíniumtányérban csak két milliméter mélyre tudott hatolni feltárva az elmúlt hetek sok meglepetést nem okozó étrendjét. A megmutatkozó „évgyűrűk” közül legalább kettő biztosan sárgaborsóra vallott.

Kedd. Pirított gríz Rákosi-(Hitler-)szalonnával. Ezt a csemegét bizti nem ismered. Receptje: Egy fakanálnyi zsírt olvassz meg lábaskában, majd szórj bele két marék darát és kavargasd addig, amíg sötétbarna nem lesz. Látod, csak kevesen lennének képesek ilyesmit elkészíteni. A grízt olyan „szalonnával” kell enni, ami valójában szinte kopogósan kemény, baltával jól darabolható szilvalekvár. Finom is az!

Mint másutt elmondtam, a forró gríz az injekciós tű fertőtlenítésére is szolgált, bár ha jól emlékszem már leki nélkül. Ja, és ez a szalonnasztori sem teljesen igaz, mert anyáink mindenféle lekvárt befőztek, kivéve persze a méregdrága epret és a nem létező délszakiakat.

Itt kell megemlítenem a leveseket. A leves kötelező volt és a héten igen változatosan követték egymást. Vess meg, én ma is szeretem a „pókhálós” tojáslevest, a zsemlekocka levest – persze csak akkor, ha a

rántás rendszeren el van kavarincázva benne, ami nem mindig történik meg –, de persze a csúcs az édes paradicsomleves volt, amit már csak egy tétel tudott überelni: a vasárnapi sárgásan villódzó tyúkhúsleves sok-sok dagadtan ringatódzó cérnametélttel. Állítom, hogy a „Szindbád” című film húsleves-jelenete vasárnap minden polgári családban szinte rítusosan megismétlődött. Ja, és hogy el ne felejtsem, a velős csont se volt ritkaság és nem csak a kutya morgott rá.

Szerda. Ez és a péntek „tészta nap”, ezért a két menü felcserélhető. A tészta lehet túrós, diós, mákos, no meg grízes. Mi káposztás kockát sohasem ettünk, csak cvekedlit. Ezt a felnőttek – fene az ízlésüket – borsosan szerették, bár porcukrosan az igazi. A tészták közül nyáron élmény volt a tojásos nokedli (Terézke-nyelven: nokerli) zöldsalátával. Pörkölt szerdán is ritkán társult a tésztához. A további lehetőségeket lásd pénteknél. Az olaszos tészták – makaróni, spagetti – nem voltak divatban. És ha lett volna lazanja, rábámultan volna: azannya.

Csütörtök. A tészta „hamar kiesik belőled” mondta anyukám és így „tartalmasabb” (ez is anyai kifejezés) cucc volt ebédre: tészta helyett krumplistészta. Csak vicceltem: nálunk granadírmars volt a tányéron, azaz kolbászos krumpliskocka kolbász nélkül. Olykor-olykor a kolbász látszatával, ami az olimpiára hasonlított: az egész cucc ötkarikás volt. Csütörtökön találkoztunk a több-zsemle-mint-hús fasírttal, a több-rizs-mint-hús töltött káposztával, nyáron pedig a töltött paprikával.

Péntek. Na jó, én se vetettem meg a palacsintát. De ahhoz tej kell, amit nem mindig lehetett kapni. Olyankor szódavízzel készült. Néha a nudli került terítékre, olykor meglepetéssel. A fent említett Terézke néni apáca volt és mivel a rendjét betiltották, az éhhalál szélén állt. Édesanyám befogadta (bár nem nálunk lakott) és három dologgal látta el: munkával, hogy ne érezze magát eltartottnak, némi készpénzzel és sok szeretettel. Terézke a nudlit nem porcukorral és lekvárral tálalta, mint szokás, hanem ecetes hagymával. Nagyon jó!

A tésztás napok szülték a smarnit, amit akkor még a palacsintánál is jobban szerettem. A smarni nem ige (pl. odamegyünk smarni), hanem a császármorzsa tisztos sváb neve.

Ettől a szilvalekváros aranylós smarni semmit se veszített az ízéből, színéből és nem volt ropogósan szívós. Szerintem az akkori tojás adta

a színét; ezek a mai közértés tészta-pótlékok betegesen sápadtak. Ez azért jó, mert van mit kárpálni: régen csak a kávé készült pótlékból, a fejlődés viszont többszörözte a műanyagumik számát, ahogyan apám mondaná, a tésztától kezdve a pipihúson át a tejtermékekig.

Szombat. Mivel az a takarítás napja, többnyire gyorskaja került az asztalra. Valamilyen maradék, szalonna és kolbász nélküli rántotta, fasírt, esetleg a másnapi ebéd selejtje: levesből a mócsing, a tyúkláb, a csirkenyak stb. Igen ritkán pörkölt galuskával sok mócsinggal, ami jó.

Vasárnap. Az egyetlen nap, amikor szeletben láttuk a húst. Apám persze egészet, mi meg egy kisebb „bundáshusit” disznóból. A baromfi a mi asztalunkon nem volt gyakori, csak a levesben. Sohasem ettünk libát, kacsát is évenként talán csak egyszer. A marhahús ritka volt, a marha drága borjút meg a párttitkároknak dugták el. Viszont mivel a TSZ-ek kezdtek traktorral szántani, gyakrabban lehetett lóhúst kapni.

Egyéb fogások

Az amerikai gyorskajáldák ízlésromboló kínálata – hamburger, hot-dog, pizza stb. – ismeretlen volt és egyébként se egészségesebb, mint a magyar lacikonyha kolbásza, hurkája. Mindez pedig azért érdektelen, mert gyermekéveim alatt összesen ötször se étkeztem álldigálóban.

Mivel nincs tengerünk, sósvízi halat nem is láttam. Hazait is csak két alkalommal: Karácsonykor a megszokott rántott pontyot, máskor sült keszeget, törpeharcsát és mást, ha apám – ritkán – fogott valamit.

A magyar konyha semmivel se kevésbé egészséges, mint bármelyik másik és egyhangúsággal se vádolható. Az más kérdés, hogy egyesek szeretnek nagyokat enni: két tál bab után egy harmadikat, mint Bud Spencer. Ugyanakkor kevés olyan konyha akad, amely az egészséges levesek olyan változatát kínálná, mint a miénk.

Az amerikai úgy kezdi az ebédet, hogy felhörpint két deci jeges vizet amitől a gyomra összeszűkül. Azt reméli, hogy úgy fogyózik. Persze: a halálig. Arányosan négyszer-ötször annyi köztük a gyomorbajos, mint nálunk. A magyar anyuka két kínálattal kezdi az ebédet: megeszed a levest, vagy megbúbollak. A leves meleg, sőt, „van aki forrón szereti” (ez egy filmcím), mint én is, kitágítja a gyomrot és megkönnyíti az emésztést. Ha Mózesként én hoztam volna le a két kőtáblát a hegyről, a tizet csak egyetlen paranccsal toldottam volna meg: tizennégy éves kor alatt tilos lebbencslevest és sárgaborsólevest enni! Meg fölötte is.

Egyébként nálunk a tálalás egyik fő kelléke a fakanál volt. Nem eszcájgként, ami az evőeszköz becsületes sváb neve, hanem nevelési célzattal. Kiskoromban anyailag azért, hogy „egyél már, Öcsike”, később apai változatban azért, hogy „Egyél fiam, egyél.... Ne zabálj!”

A sütemény a vasárnapi ebédek elmaradhatatlan tétele volt. Az „egérke” és a csöröge fánk néha főételként is szolgált. A legtipikusabb kínálat a hatlapos, a zserbó, az almáspite, a négerkocka, az aranygaluska, a bejgli (karácsony táján) és a női szeszély volt. Az utóbbi imádnivaló a kemény tojáshabbal a tetején. Én a nevét egy virágéval összevegyítve „pompás női szeszélynek” mondtam. A cukrászdából ritkán kellett valami: idővel a gesztenyepüré vált divatossá.

Amúgy ha nagy ritkán étterembe mentünk, annak nem valami speciális étel volt az oka, hanem a hangulat. Ugyanazt ettük, mint odahaza, csak éppen kiszolgáltak bennünket. Akkor még nem voltak görög, olasz, török stb. éttermek, ezért a megszokottakon túl csak a vadételek jelentettek volna némi változatosságot, de olyasmire ritkán vetemedtünk („úgyis csálnak vele”, ami ma is előfordul).

Nem voltam hozzászokva az átlagosnál rafináltabb ételekhez. Pl. csak huszonegy évesen tudtam meg, hogy mi a kecsap és a Worcester-szósz, amikor a munkahelyhez közeli kisvendéglőben a tatárbifsztek volt a kedvencem. Akkortájt az volt szinte a legolcsóbb étel (18 forint), szemben a szintén kedvelt brassói aprópecsenyével (23 forint).

A sparhelt

Sok mindenről szóltam a fentiekben, de bizonyára kimaradtak fontos dolgok is. Lám-lám: például a tejgebrízt (ezt így kell mondani) is elfelejtettem. Fahajjal a tetején, aminek pedig ez a becsületes neve.

Node mindennél fontosabb a készítési mód. A konyhában volt egy centis öntöttvassal fedett tűzhely, amit minden éghetővel be lehetett fűteni és igen jól tartotta a meleget. Emiatt hívták spaarherd-nek, takarékos tűzhelynek. Az ételt a középső forró részen készítették el, majd a melegtartó oldalra húzták ki, ahol órákig langyos maradt.

Hogy mennyi finomság készült rajta, el sem mondhatom. Viszont azt igen, hogy egyszer apám elküldött a henteshez a kolbásztöltőért, jómaga pedig hazavarázsolt egy fél disznót. Feldolgozta az utolsó bürkéig, miközben a darálót én is tekerhettem. A kolbász a sparhelt füstjáratába került, ahonnan ünnepi alkalmakkor vettek elő egy-egy

szálat. Jól megnéztem, mert ritkán volt szerencsénk egymáshoz. Bár többször, mint a téliszalámihoz, pedig hallottam arról is...

Most mindenhez külön drága elektromos kütyüt használnak. Pedig a kávé elkészül a sparhelten is, de még milyen finomra; nincs szükség kenyérpirító eszközre sem, mert mire való a tűzhely lapja; a forró víz is mindig készen állt a mosogatáshoz valamilyen nagyobb fazékban.

Na ja, bár ez már nem ennyivaló téma, de a malacokkal összefügg, ezért itt kell elmondani. Anyu gyűjtötte a disznóbürcét, amin mindig hagyott zsiradékot is. Ugyancsak őrizgettük a faskályhából kiszedett hamut. És ha olvastad Verne „Rejtelmes szigetét”, akkor máris tudod, hogy mi készült ezzel a kettővel: persze hogy az illatos, habkönnyű, a víz tetején úszó, kockára darabolt hófehér mosószappan.

A konyhakredenc titkai

Az a kevéske konyhai munkád igazán kifizetődött azzal, hogy – nem úgy mint a szobai nagyokban – a kredencben szabadon matathattál.

A kredenc felül üveges (jobb helyeken az üveg sarka kitörött), az üveglapja papírfecnire tolódott rá, a másnapi vásárlási lista ceruzája meg hegyezésre vár. Itt egy törött porcelánfigura, ott egy gyertyacsonk felejtődött az össze-visszagyúrt fűszeres-zacskók között. Egy vanília-csonk keveredik a babérlevél töredékekkel, fahéjporral. Az időnkénti takarítás csak a következő vendégségig áztat a rend látszatával.

Régen szerettem a fűszeres ételeket, ma már nem bírom őket. Néha éjjel ki-onstam szódabikarbónáért és kevertem egy jó kis „libafröccsöt”. Büfff-büfff...

A lenyíló őrzi a kenyeret meg a soha el nem fogyó morzsáit. Az oldalajtó a partvist-lapátot meg a kötényeket. De igazából a fiókokban érdemes kotorászni!

Receptkönyv, hasznos tálalási útmutatóval, bár a fagylaltos kanál és a halkés helyes elrendezését még sohasem gyakoroltam. A citrom szárazon penészes, mert nejlon még nem lévén, nem lehet nedves-rohadtan az. A kiömlött mazsolát igen nehéz kiszemeztetni, mert a kezédbe akadnak azok a girbe-gurba gombaszerű izék, amelyek íze a szappanra emlékeztet, bár anyád gyömbérnek becézi.

A gyömbérsör nem olyan finom, mint a Nektár malátasör, amit akkoriban a kismamák jegyre kaptak, hogy a szopós csecsemők szebben gyarapodjanak.

A tojásszeletelő, citromfacsaró, habverő, süteményforma, késélező és más izgi dolgok mellett egymáson hevernek a konyha kincsei – a darálók. A hús, dió, mák, paradicsom aprózására valók és fel kell őket csavarni a konyhaasztal kihúzható lapjának a szélére. Mivel a darálás karizmokat igényel, ez a dolog előbb-utóbb rád hárul, mint lassan a legférfiasabb munka is: a habverés félgömbölyű réztálban.

Jé, hiszen itt minden rézből van, ami hasznos is, meg díszít is. A kredenc tetején középen áll a két rézserpenyős mérleg. A fiókból kell kiszedned a hozzá való súlyok fadobozát, aminek a zsanérja törött. Benne sorakoznak a gömbölyűfejű súlyfigurák a kartonvékony fél grammoson kezdve a nagypapai hús dekásig.

A tető bal sarkán a rézmozsár a törővel fenyeget a fejedre eséssel. Porcukorra, zsemlemorzsára, őrölt fűszerre nem dobjuk ki a pénzt. Az első kristálycukorból zúzódik. A morzsa készlete az összegyűjtött és összetört száraz kenyérből egészül ki. És csak egy őrölt vásárolt őrölt borsot, amikor az egész olcsóbb és beletörődik a mozsárba.

A férfias mozsár ellentételeként a másik sarkon a nőies kávédaráló áll csinos kék fiókajtóval a halvány vajszerű kecses dobozán. Persze ennek a teteje is rézből való. A darálónyel egy fordított harangból áll ki, amely két félnek bizonyul és az egyiket félre lehet húzni. A résen adagolod be a kávé anyu előírt porciója szerint. Mi több, még az apró darabokra tépdessett szárított pirospaprikát is meg lehet benne őrölni, bár a paprikás kávé egyesek szerint kicsit erős az ízlésüknek.

Az egyik hokedli fiókjában vannak a „Gyémánt” cipőpaszták, mert a drága „Bagarol” később jött divatba és ezekről a mai tubusos vékony miafenékről hál’ Istennek nem is álmodtunk. Mint már mondtam, apu ellenőrizte, hogy este megpucoltam-e a cipőmet. Majd mesterségbeli tudásomat értékelve kinevezett a család „shoeshine boy”-ának és egy időben a többiek cipőit is kipucováhattam. De jó is volt nekem!

A mindig viaszosvászonnal borított asztal fiókjában volt többek közt a sodrófa, ami kizárólag erre a célra szolgált és gyereknevelésre nem vététt igénybe. Arra ott volt a prakker, amely a WC-ben tanyázott a parkettpasztával és -kefével együtt a porrongyok társaságában.

FENT ÉS LENT

„Szolgálunk és fűtünk.”

Az égre nézve

Mosolyogva nézem, amint a három kicsi lány teli pofival fújja és csak fújja a színes szappanbuborékokat. Csak azt sajnálom, hogy ők már nem láthatják azt a tengernyi lufit, amely gyerekkoromban az illatos mosóteknőből libegett-lebegett a tetőrés felé.

A padlásunk gerendáival, felfelé nyíló ablakaival, kis balkonjával és belülről látható tetőcserepeivel – amiket egy helyen megbontott a szél és a lyukon át bekandikált a nap – roppant izgalmas hely volt. Sajnos alig akadt ott dolgunk és mivel a morcos házmester őrizte a kulcsát, nem is tudtunk oda fellopakodni.

A zoknimosás a csapban már igen korán rám hárult. A fehéreneműt lavórban tisztítottuk. Viszont nagymosáskor fogtuk a ruháskosarat, a szürke nagyfazekat tele forró vízzel, felmarkoltunk egyet az anyu által készített fehér szappankockák közül és elindultunk a padlásra.

A mosókonyha a padlás elhatárolt része volt és be kellett jelenteni a házmesternél, hogy ki mikor akarja használni, mert a nagy fateknő közös volt. A mosóvíz vidám, óriási színes buborékokat eregetett, a tekő fölött sejtelmes kékesszürke pára lebegett, mint november elején a skót felföldön, az orrunkat pedig betöltötte a pacsuliktól mentes szappan egészséges, tiszta illata.

A vasalás tudománya

A vasalás igenis tudomány, mert a ruha részeinek és egészének a dinamikus viszonyáról szól. Mit vasalsz ki előbb egy ingen: a gallért, vagy a mandzsettát? És egy nadrágon: az ülepet, vagy a hajtókát?

A vasalás, amit egyetemistaként magam is gyakoroltam, a konyhasztalra terített pokrócon történik egy normális vasalóval. Nem olyan elől-hátultöltős húszgombos villogós csodával, mint ma. Sőt, eleinte...

Tudod-e, hogy a mosónőnek miért fájt a feje a vasalástól (József Attila)? Mert a vasalója faszénnel működött, ami dönti a széndioxidot. Nekünk is volt olyan felül nyitható, oldalt lyukas vasalónk, amibe fent kellett bedobálni a fáskályhából kivett parazsakat, cserébe oldalt dőlt belőle a mérgező gáz.

Mint meséltem, apu hobbija a szabászat volt. Egyszer egy vastag télikabátot szabott magának. A végén elővette a nagy vasalópárnát, amely egy olyan bálna-szerű lény volt, mint most a hasam csak belül lőszőrrel, a kicsit, ami az unokája volt és a nyolc kilós tömör vasalót. A sparhelten kellett forrón tartani. Fel se tudtam emelni és csak a vasalópárnát segíthettem a konyhaasztalon tartani.

Bizonyára megharagudnál rám, ha a vasalás netovábbját továbbra is elhallgatnám előled. Végy egy asztalfélét oldalt egy hajtókerékkel. A lap fölött közepén két szorosan egymáshoz illeszkedő farúd várja, hogy közéjük dugjad az ujjaidat. Ámde Nelly néni Frici bá' gatyáját tolja be innen, hogy a kerék által egymással szembe forgatott hengerek közül a túloldalt gyúrtelenítve lapuljon ki. A kimángorolt gatyá pont annyira sima, mint az általam vasalt cuccok. Az eszköz neve pedig mángorló.

Pókfogás

Szép ez a kétértelmű magyar nyelv. Te most azt hiszed, hogy én akartam bántani a pókokat, pedig fordítva: ők szerettek volna engem behálózni. A kis ravaszok a pincebejárat melletti villanykapcsolót is ellepték, hogy még véletlenül se kerülhessed ki őket.

A mi tárolórekeszünk, amit akkoriban nem a lim-lomok, hanem csakis a tüzelő kedvéért nyitogattunk, a folyosó közepén volt, egy szem negyvenes körtével kicsit odébb, hogy lássad, milyen sötét van. Néha sztrájkolt. Olyankor gyertyát kellett volna gyújtani, ha megtalál-tad volna és ha hoztál volna magaddal gyufát.

A kétszer öt méteres egységet lakat zárta. Nálunk elől volt a tuskó, oldalt a balta, mögötte a fa és leghátul az ilyen-olyan feketeszén. Ezt küblivel, a fát kosárral kellett felvinni. A fülke rácsos ajtaját gyakran olyan vastag pacsmagizé tömte el, amit csak a pók nevez hálónak, én viszont nem értem, hogy miként ismerte ki magát rajta és hol kereste, ha beleszállt valami. Ami kizárt, mert legnagyobb sajnálatomra a pince élővilága a pókokat leszámítva igen szegényes volt, még egy fekete cincér se mutatkozott a szénkazalban.

„Gyertyánból (vakítóan fehér és igen kemény fa) nem lehet gyújtóst aprítani, mert törik. Bükkből sem. A tölgyért, cserért, égerért meg kár. Gyújtósnak az akác való, aminél az évgyűrűk széle fehér, a közepe sárgás” – tanította apám. Egy idő után már úgy aprítottam a gyújtóst, mint szakács a hagymát: pak-pak-pak. Gyurival versenyeztünk, hogy ki tudja „french-fries” vékonyra vagdalni a cuccot. (Nem is igaz, mert akkor azt még szalmakrumplinak hívtuk.) Az ő pincéjük a labirintus másik ágán volt, amelynek a végét egy rejtélyes ajtó zárta le. És uram bocsá’, ott még volt utcáról megvilágított ablak is.

Fűtőgetek

Sohasem voltam jó fizikából, de a hőtanból valamit megtanultam. No nem azt, hogy nyáron a meleg miatt hosszabbak a nappalok, mint télen (vö. hőtágulás), hanem a hatás-ellenhatás törvényét. Ahhoz, hogy hamar meleg legyen, előbb jól ki kell hűteni a szobát.

Apu cigizett (bár csak este) és anyu reggel mindig igen hosszan szellőztetett. A lányaim és az unokáim érzékenyek a bagószagra, én viszont immunitást szereztem rá a gyerekkoromban. És szerettem azt a reggeli friss, hosszú, hideg ájert.

A befűtés technikáját nem mesélem el, de a fordítottja megér két mondatot. A német brikett volt a „gazdagok tüzelője”, mert a zsirosan fekete téglából elég volt egyetlen kocka egy befűtéshez és nem maradt utána szinte semmi hamu. Ezzel szemben a magyar tojásszénnek, mit is mondjak, igen vastag volt az éghetetlen héja... Sokkal olcsóbban.

A gázt későn vezették be és akkor is csak a „hazai” ún. városi gázt. Ennek a kalóriaértéke 7-7.500 volt. Ne kérdezd, hogy mi, mondtam, hogy gyenge vagyok fizikából. Olyan izé, ami a földgáznál 11.000... Ja, és attól „hazai”, hogy Kelenföldön gyártották.

Innen már érthető, hogy a zuhanyozásra csak későn szoktam rá. Egy időben naponta kétszer műveltem, ha pedig külföldre utaztam, akkor a szállásomon többször is.

Otthon egy helyes „designos” vörösrézkalýhába fűtöttünk be, ámde erről csak halkan szólok, mert ha netán meghallják az etnikumok, odarohannak szétkapni, mint a vasúti biztosítót szokták. Eleinte nem zuhanyoztunk, hanem pazarlóan a kádat engedték tele, ámbátor csak szombat esténként, no meg Karácsony előestéjén. A melegvizes fürdés az ünnep fontos részeseménye volt.

Ilyen alkalmakkor lestem el apámtól a borotválkozás férfias titkait, bár csak 18 évesen kezdtem el „faragott képet csinálni magamnak” – ahogyan az apósom emlegette ezt a műveletet.

A meleg víz miatt a mosás színtere is áttevődött a fürdőszobába. Azonban mosógépre és centrifugára csak később tellett. Bár a Hajdú olyan viszonyban állt a mostani mosógépekkel, mint az én kütyüm az okostelefonnal, sohasem volt rá annyi panasz, mint a maiakra és akár egy egész generációt is kiszolgált.

A vasroló

A ház Somogyi úti oldalán lépcső vezet fel egy rozsdás vasredőnyig. Mi lehetett mögötte? Anyukám később mesélte, hogy a nagymamám a Ferencvárosban, a Práter utcában szatócsüzletet bérelt. A Somogyi úton meg éppen azt a redőnyös helyiséget, amit 1948-ban fel kellett adnia és én ezért nem emlékezhettem rá boltként. Ha jól láttam, manapság ismét rátalált az eredeti funkciójára. Egyébként a pincébe egy lejáró vezetett belőle: annak a zárt ajtaját láthattuk odalent.

Akkor még a mellette lévő földszinti lakásban laktunk, amely két dologról nevezetes. Egyrészt az ablaka alatt az oroszok tüzelőállása volt a háború végén, akik kitörték a falát, ami sokáig foghíjas maradt. Másrészt könnyű volt bemászni. Egyszer apám éppen durmolt, amikor az utcáról beugrott valaki és elemelte az asztalon lévő aranyórát. Apu felébredt, kiugrott az ablakon, elkapta és orrba vágta a tolvajt. Talán az ilyesmi miatt költöztünk az első emeletre? Ki tudja...

AZ IDŐ MÚLATÁSA

„...nyolc óra szórakozás.”

Boldog aranykor

Az, amikor a lurkónak még nincs semmilyen kütyüje, de még TV sem taláztatik körülötte. Ilyenkor a fiúgyerek legkedvesebb dolgait a kötöttpályás mozgó izék jelentik. Én például majd' elsírtam magam, amikor Gyuri barátom úttörővasutas lett, én pedig – értelmiségi ivadékként – nem lehettem az. Persze Gyuri is értelmiségi volt, de az nem számított, mivel a papája a Tanácsnál dolgozott...

No nem baj: a fogaskerekűn való araszolás se kutya. A rejtélyes kocsiszín körüli forgolódás is izgi, meg a gatyádat is csiszitolni tudtad a sárga-barna váltott lécekből álló ülőkéken. És eleinte a motorkocsi még olyan aranyosan bumfordi volt.

Sárga-barna volt a földalatti – nem metró, csacsi! – színekollekciója is. És mint annyi más ilyen „tologatós játéknál”, itt is a végállomás váltókuszasága vonzotta a kockás papírral jól ellátott ifjakat. Amikor a földalatti kibújt az Állatkert mellett, a szemet gyönyörködtető híd alatt a végállomásra fordult és nem rejtőzködött el olyan szégyenlősen a föld alá, mint most ezekkel a ízetlen-formátlan sárga dobozokkal.

Jé, ha már itt tartunk akkor térjünk be a Vidámparkba! Tudod volt szerencsém az anaheimi Disneyland-hez és a floridai Disneyworld-höz is, de a miénkkel nem értek fel. Na jó, azok virágosak, meg tiszták. De egyébként utálok ami pörög, forog, ami hullámszik: nekem megteszi az vízszintes is. Kedvenceim egyike a „Velencei éj” (vagy ilyesmi) volt, gondolával körbejárható víziúttal, a két oldalán velencei életképekkel és lágyan andalító muzsikával. A másik az „Elgarázsolt kastély” (így!), a girbe-görbe tükreivel, izgó-mozgó pallóival és előtte a forgó hordóval, amiben mindig le kellett borulnom az alkotói nagysága előtt.

Léces-fapados volt a villamos is. Az egyenruhás kalauz(nő) oldalán bőrtáska himbálózott, aminek a külső rekeszében volt az a fényes két-ágú csodaszerszám, amiről hamar kiderült, hogy nem körömvágó olló, hanem a jegyek lyukasztására szolgál. A kalauzok a rosszalkodó pici gyerekeket azzal riogatták, hogy „mutassad csak a füledet, hadd lyukasszam ki!”. A szerszámot lánc fűzte a tatyóhoz. Azért, mert néha hirtelen kellett leejteni, ha közeledett a megálló.

A tetőn egy bőrszík húzódott végig, amiről két méterenként lógott le egy húzkodó. A kalauz a megálló előtt felnyúlt érte, miután ha nagy tömeg volt, odébb tuszkolta a népet: „tessék csak odaengedni”. Ha az ostorával kettőt cserdített, akkor nem volt leszálló, ha csak egyet rántott rajta, akkor valaki szólt, hogy leszállna. Az akkor még izléses megállótáblákon két „M” mutatta, hogy ott csak feltételesen áll meg a villamos, ha van le- vagy felszálló.

Node áruld el, hogy miért volt zöldre festve az a két szerelvény a Körtéren, mikor pedig minden normális villamosnak sárga a színe?

A mai 41-es és 47-es villamos akkoriban HÉV-ként működött. Az előbbi a Kamaraerdőbe tartott. Miközben a Hűvösvölgy volt a pesti proletárok majális-tere, a Kamaraerdőbe a budai cívis-családok jártak piknikezni. Én is voltam ott vagy háromszor. (Azért férfiasan bevallom, hogy a hűvösvölgyi villamos girbe-gurba kanyarja is – tudod ott, a híd alatt – a kedvenceim közé tartozott.)

A másik akkor kijárt Nagytétényig és csak egy dologról nevezetes: mellette sem került sor arra a bizonyos három kívánságra.

Apuval egyszer-kétszer Hároson voltunk horgászni. A HÉV-től gyalogolva két kilcsi után érkeztünk az akkor még kihalt Duna-partra, ahol egy tucatnyi fekete, szikkadt halszagot árasztó ladik ringatózott a napfényes szellőben.

Életem legelső fogása egy gyerektenyérynyi naphal volt. Ebédnek igen kevés és bár csillámlott-aranylott, nem tette fel nekem a kérdést: „mi a kívánságod?”. Megszántam az ügyetlenségéért és elengedtem.

Nagy lépés volt nekem (a tévé), smafu a többieknek

Azért csak bekapcsoltam, pedig egyedül tilos volt. A dobozból hol egy néni, hol egy bácsi hizelkedett felém. Óvatosan, halkan visszaszóltam nekik, de valamiért sohasem válaszoltak. A doboz csak nézett rám azzal a küklopszi egy szem zöld szemével, amely hol kitágult, hol összeszűkült. Ekkor mérgesebb lehetett, mert hangosabban szólt.

Szép kort ért meg, mert amerikai volt és Standard névre hallgatott. Amikor apám felnyitotta, mert a szabáson kívül a rádiójavítás volt a kedvenc szórakozása, egy csomó cső tárult elém. Kettőt kivett, egyet betett, de egyre reménytelenebbül. Ezért az egyik fizumból anyuval közösen vettünk neki egy Pacsirtát, ezt pedig odaadtuk a T. fiúknak, akik detektoros rádiót is építettek.

A szülinapi ajándék átadása után a kályhasalakra hasonlítottam: le lettem hordva. Hogy én miért? Hogy a rádiót nem hallgatgatni kell, hanem javítgatni stb. Talán apu is azt hitte, hogy a dobozban rejlik a hang? Az, az örömtől repeső is?

A „rádigó” előtti vörösbor-színű (nagy kedvenc, mert játékkockával jól villamosozható) szőnyegen ültem én is a többiek között 1953-ban, amikor a doboz recsege üvöltötte a közvetítő szavait: „Góóó! Hát nem csodálatos, góóó! Benn van a hatodik is...” Ez lett volna a híres 6:3. Túladni egy rádión, amely azt közvetítette, tényleg szentségtörés.

A „kedves nézőim” szöveg jóval később és nem a mi lakásunkban ütötte meg először a fületem, a kárpitos papájú Jenciéknél, de meg nem mondom, hogy a kicsi fekete-fehér akkor mit mutogatott.

Később a már emlegetett Sz. Öcsi jégghokis hívott meg a jégkorong és műkorcsolya világbajnokságok közvetítéseire.

Egyébként egyszer elvitt egy Dózsa-Fradi hokimeccsre is. Ő a Dózsa hátvédje volt, én meg Fradi-drukker, aminek két oka volt: Rudi barátom a kölyökfradiban focizott, Gyuritól pedig kölcsönkaptam egy „Fradi fiúk Ausztráliában” c. könyvet. (Képzeld, ott és akkor még tojáslabdával kellett játszaniuk – a rendes focit.)

A Dózsa-Fradi meccs egyszerre volt állami- és népünnepély. Az előbbi részről lovas felvonulás volt műsoron rendőri kardlapozással, az utóbbin pedig a „hogyan spricceljünk szét a kapuk alá” társasjátékot üzték.

Sz. Öcsi mindig a szovjeteknek drukkolt, én pedig a kanadaiaknak. Meg kell mondanom, hogy – a kötelező vasfegyelem miatt – többnyire az előbbieket voltak a nyerők: nagyon profin hokiztak.

A korcsolya azoknak tetszett, akiket elbűvölt, ahogyan a 80 kilós, bár keszeg és kicsit lóarcú Protopopov emelgette az alig 40 kilós, küllemben hozzá hasonult aráját. Bár a pár – mondjuk így – nem tűnt ki a szépségével, légies könnyedségével annál inkább és csodákat művelt a jégen.

(A képen az egyetlen olimpiai aranyérmes párunk, Kékessy Andrea és Király Ede – Párizs 1948.)

Nekem a televízió megrázó élménnyel is szolgált. Volt egy fekete-fehér Videotonunk, bár az Orion volt a menő. Az előbbi olyan hülyén volt építve, hogy a bemenete is foglalat volt, amibe villásdugó illett, mint a madzag túlsó végére is. Szórakozottan szereltem a *kétoldalt villásdugós* zsinórt, amikor csöngettek. Diskuráltam a postással, majd visszatérve a szereléshez megfogtam a dugót. Mit mondjak, ez itt nem a reklám helye... (Azért nem mindig voltam ilyen dinka.)

Nagyon elmaradottak voltunk! Képzeld, még a postás is feljött a lakásunkig és nem dobta a kukába a levelünket (mint itt a minap tette) és átadta az ajánlott cuccokat is, ahelyett, hogy visszavitte volna stb. Hát nem borzalmas? És esetleg megivott egy pohár vizet, meg eldiskurálgatott, szóval egészen emberből készült.

Utoljára a jégről

Ma minden olyan EU-pályázatos, meg államtitkár helyetteses, meg kormánybiztosos, hogy csak na. Régen telenként államtitkár nélkül is felloccsolták a Kosztolányi tér ma tenispályaként szolgáló részeit és pár friccsért bárki betérhetett korizni egy egész estére. Hasonló történt egy időben a Marczibányi téren is, de az efféle szolgáltatásoknak mára befellegzett.

Amikor a Marczi is leállt, kezembe vettem a kezdeményezést. Van-e nekünk szép nagy udvarunk? Van. Megvilágítja-e egy csodálatos erős lámpa? Azt teszi. Hogyan esne egy forró tea nekünk, egy kis süti a gyerkőcöknek az udvaron történő koszorúztatás közben? Nagyon jól.

Szóval vettem a slagot, hogy jégpályát teremtsék a kis Forint-utcai oázisban. Egy köbméter, két köbméter, x köbméter. Kiderült, az udvarunkat több centis kavicsréteg borítja és a világ összes Nílusa sem elég, hogy víztükkörre változtassa. A szólás szerint a reményt nem szabad feladni. Teljesen egyetértek. Viszont a jégpálya gondolata messze esett a remény kategóriájától.

Mindenféle színházakról

Sohasem süllyedtem a kabaré vagy a varieté szintjére. Bár egyik-másik operett vezérdallama még tetszik is, sőt el is dűdolgatom, nem jártam operettszínházban. És mivel anyukám most épp Babi nénivel

társalog a mennyekben mint földi szokása volt, talán nem figyel rám, ezért meg merem sügni – óh, borzalom –, hogy Honthy Hannával ki lehetett volna üldözni a világból Hajmási ide, Péter oda.

No, azért van annál rosszabb is: a magyar nótás kertek. Egyetlen picit hasonló helyet kedveltem: a Szarvas pincét, ahol egy echte sváb sramlizenész kiválóan gyűrögette a tangóharmonikáját.

A sort zárjuk le a bárokkal, amelyek szinte sohasem láttak. Kivétel a rózsadombi Miniatur, ahol kétszer összebújtam a Csillaggal, de nem csak arról ragadt meg az emléke.

Két kleptomániás osztálytársam volt, de csak az egyiket rakták ki emiatt az esztergomi szemináriumából. A másik a Miniatur zongorájáról emelt el egy kábé nyolcvan centi magas vázát virágostul mindenki „szeme láttára”. Már ebből is láthatod, hogy az egy jó kis hely, ahol még a zongorista se a hangszerére figyel.

Lapajnak lapajnyi tenyere volt. A legénybúcsúmon a kerthelyiség előterében lévő haltartóból fél kézzel emelt ki egy pontyot. Nálam éppen volt egy kóbor üveg sör. Egyetértettünk abban, hogy a szegény pára szomjas, mert igen meleg volt és annyira tádogott. Nem sajnáltam tőle a sört. A fürdőkádban meg ferdén úszott...

Node ideje áttérni az igazi színházakra, bár színház az egész világ.

Zeneszínház. Abszolút hallásom van. Ez nem dicsekvés, és szinte több a hátránya, mint az előnye. Mert ha egyszer meghalok egy jó muzsikát, akkor az örökre megmarad a fülemben és ha később egy halvány fokkal gyengébben adják elő ugyanazt, az már nagyon zavar. Arról nem is szólva, hogy én is sokszor mutogatok a hüvelykujjammal felfelé, mint Makesz tanár úr tette, ha valaki akár csak negyed hanggal is lejjebb intonált.

Tipikus példa a mindenkori legkedvesebb operám, az Aida. Birtokomban van egy lemez, amin Muti vezényli az új filharmonikusokat a Covent Garden-ben. Szereplők: Montserrat Caballé, Plácido Domingo, Nyikolaj Gyaurov. A frenetikus királyi kórus dacára az énekesek minden szavát, a zeneszerszámok minden egyes önálló mondandójú ütemét tisztán lehet hallani. Ez azért baj, mert az itthoni Operában már sohasem akarom megnézni ezt a darabot, arról nem is szólva, hogy sajnos a nyugdíjamból már nem is tehetném.

Számomra két zene létezik: jó és rossz, vagyis ami tetszik és ami nagyon nem. A műfaj közömbös, de itt a komolyzenére korlátozom a mondanivalót. A lényeg az, hogy menthetetlenül romantikus vagyok.

A szobrászatban Michelangelo a kedvencem és szerintem a szobrászat véget is ért Rodin-nel. A festészetben nincs jelöltem, mert Raffaello éppen úgy elragad, mint Van Gogh. Itt az impresszionisták jelentik számomra a végső határt. No és a zenében? Debussy-nél és Respighi-nél ér véget a zenei világom. Bartók és a vele egy hangvilágú zenealkotók hallatán a rádiót kikapcsolom.

A zenével úgy vagyok, mint a költeményekkel. Ha belemászik a fülembe, akkor az enyém. Egyébként pedig erőltethetik, hogy ez egy nagy költő nagy verse: kit érdekel? Akárki akármit is mond, a zenében a muzsikát, a melódiát keresem és kedvelem.

Nem tagadható, hogy én is gyerekből voltam, hiszen a legelső zenés darab, amit az operában láttam-hallottam számomra is a Diótörő volt, mint neked. Te talán már az elsőre végig tudtad élvezni, de én 4 évesen a marha nagy egerektől megriadva annyira rítam, hogy ki kellett vinni az előadásról. Később anyukám szokásává vált, hogy elvigyen minket a szilveszteri Denevérré, ahol a tántorgó Frosch által elsütött pisztoly már nem ért váratlanul. És képzeld csak: akkor még Latabár játszotta azt az irigylésre méltó szerepet.

Később a vígoperák kerültek terítékre: Hoffman meséi, Szöktetés a szerájból, A sevillai borbély és párja, a Figaró stb. A komoly operákat nem sorolom fel, csak párat emelek ki az Aidán kívül. A Lammermoori Lucia talán azért nőtt a szívemhez, mert női főszereplője hasonlított első szerelmemhez, bár volt a két dolog között egy nagy különbség. Az opera legszebb részlete a szextett, míg az első nagy romantikámból éppen az hiányzott. A Trubadúrt apám tréfásan „Trubadelvtárs”-nak mondta és közös fütyölünk a Cigánykórus pár kezdőtaktusa volt. (Megjegyzem, hogy nagy bánatomra sohase tudtam két ujjal fütyülni.) A Carment azért említem, mert a „Carmen Jones” filmváltozatban Harry Belafonte csodálatosat alkotott. Az operával való viszonyomat tükrözi, hogy azt a filmet nyolcévesen, még 1954-ben láttam!

Végül a kiskórussal együtt volt szerencsénk részt venni a Don Carlos feledhetetlen előadásán, amelyen minden százegyszázalékos volt az énekesektől kezdve a rendezésen át a díszletekig. Gabival ötven év múlva (!) nemrégiben ugyanazt a rendezést élvezhettük.

Az irodalomban létezik egy fejlődési vonal a verstől a regényen át a drámáig. Van egy ehhez hasonló jelenség a zenében is. A versenyeket, szimfóniákat és társaikat csak az operákat követően kedveltem meg. Rudikával jártunk a Zeneakadémiára. Gyerekkorban a zene mellett a fények és a kusza folyosó-lépcső-terem labirintusok is vonzottak.

Bizonyára te is emlékszel arra a feketehajú, csipkeblúzos bájos hölgyre, aki a az orgona alatt ült és mindig a fehér félhold fejéket viselte. Annyira nemes jelen-ség volt, hogy még Rudika, a nagy Casanova se mert kikezdeni vele.

Egyébként még lemezejátszóm se volt, amikor egy bakelitet kaptam Liszt „Les Preludes”-jével, ezzel a csodálatos hangorkánnal. Egy Joan Baez kollekció volt a második. Bár többet mesélhetnék a lemezeimről (Fred Astaire filmzenéi 1932-1936; Louis Armstrong 1924-1925; Art Tatum 1934), de nem tehetem; vissza kell térnem a színházakhoz.

Csak színház. Sőt, manapság még arra sem hasonlít.

A hazai nézőközönséggel nem az a nagy bajom, hogy a színészeket, a darabot, saját magát és társait még egy tiszta inggel se tiszteli meg, hanem az, hogy a műértés teljes hiánya miatt akkor is hevesen tapsol, amikor nekem sírni volna kedvem. Példa (bár egy operából):

Nemrég volt szerencsétlenségem látni az „Egy olasz nő Algírban” c. történetet. A koszfehér fürdőköpenyes sejket fegyveresek vették körül műanyag AK 47-es géppisztollyal. Az egyik nagy durranással leesett és ketté tört. Talán ezt próbálta leplezni az a cigánykukac-gombolyag, amely állítólag bájos táncosnőket rejtett. Utálhatták a munkájukat, mert kínjukban torzan vonaglottak. Nem a zenére.

Én az olasz nő helyében azonnal sarkon fordultam volna, ha ilyen egy szeráj és még a hamis éneket is hallgatnom kellene. De a közönség cumizta a dolgot...

Régen még szerettem a színházat. A nagy élmények közül csak párat említek az értőknek.

„Az ember tragédiája” (Bitskey Tibor) azért maradt meg bennem, mert még a Blaha Lujza téri régi Nemzeti Színházban láttam. Sinkovits Imre a „Mózes”-ben remekelt. Domján Editet a „Furcsa lány” miatt őrzöm a szívemben. Bulla Elma – többek közt – az „Adáshibával” bűvölt el.

Színház persze ma is van. Csak épp nincs kedvem ahhoz a furcsa lutrihoz, hogy mikor fogok ki egy valóban jó előadást és viszont mikor hagyom ott dühöngve az egészet az első felvonás után. Az „odds” 1:10.

Ma színészetnek két dolgot neveznek. Első változat: rohanjál be gőzmozdonyként valamelyik oldalról és rikkants akkorát, hogy attól

mindenki megsüketüljön. Második változat: Ül le egy WC-csészére és morogj halkán az orrod elé, hogy a nézőkkel és társaiddal kibabráljál.

Nem ismerek manapság olyan színészt, aki halkán is tudna szépen beszélni és hatásosan játszani. És nem ismerek olyan rendezőt, aki ne magát tolná a színdarab elé. Én az olasz nőt igazi szerájban, valódi sejkkel, burnuszos tuaregekkel szerettem volna látni. Cefetül öltözött alakokkal a Fény utcai piacnál is lehet találkozni és csak 200 forintba kerülnek alkalmakként, nem sok ezerbe. Ráadásul ők sem játsszák el rosszabbul például azt, hogy épp szülinapjuk van. Mondjuk Algírban.

Filmszínház. Három kategóriája van. Mivel manapság a harmadik terjedt el, húsz éve nem „frekvencióalom”.

Igazi **filmszínháznak** én az egykori Urániát (a szép berendezése miatt), a volt Puskint (a hangulatáért) és a Filmmúzeumot (a csak ott vetített régi filmek okán) nevezem.

Nemrég jártunk a mai Urániában egy Metropolitain közvetítés miatt. Ma már a hely se a régi (bár felújították), a hangulat száraz, a személyzet barátságtalan. A „Nabucco” háromméteres alakjairól pedig Gulliver jutott az eszembe az óriások országából, ahol a kedves hölgy keblén a bibircsók is tíz centis volt...

Nem értem a TV-k terén se ezt a **fizikai nagyság** iránti vágyat, miközben a **szellemi nagyság** hiányzik, mert a tartalom liliputi.

A második kategória a **mozi**. Mivel erről már volt szó, nem sorolom fel, hogy melyekbe jártam és milyen filmeket láttam. Talán csak egy kalandos élményemet osztom meg veled.

Valamilyen szép szerelmes film volt. Gyurival elől ültünk, amikor is egy olyan csókos-ölelgetős jelenet közepén valaki hátrébb elpukkintotta magát, majd a dolgot leplezendő az ülésével nyekeregni kezdett. Gyuri hátrafordult és erőteljes tónusban így szólt: „Hallja kedvesem, hogy ez milyen más hang, mint az eredeti.” Lehelet megszegik, a mozi egy nagy röhögésbe tört ki, miközben a képen a főhős egyre kétségbeesettebben próbálta elkapni a főhősnő nyakát egy cuppantásra.

Elérkeztünk a véghez. A Palace a Cinecity-ben nem filmszínház, de még csak nem is mozi, hanem **vetítőterem**. Persze akadnak ott is jó filmek, de eléggé igénytelennek kell lenned ahhoz, hogy azt a valamit egy szívmengető programnak tartsad. Bár lehet, hogy nem is kell, ha nem a film kedvéért mész oda. És való igaz, hogy a háromdimenziós filmek néha még nekem is újdonságot jelentenek.

Az elsővel még az 1972-es moszkvai utam alkalmából találkoztam. Nem volt olyan technikai varázs, mint az 1975-ös amerikai. De az volt az első. Hiszen a vizsgáid közül is az érettségi marad meg benned leginkább, jöllehet a későbbiek, az egyetemi szigorlatok sokkal komolyabbak voltak.

A divat rabjaként

Bármennyire is meglepő, az én ifjúkorokban is volt divat, jöllehet normálisnak mondható keretek között. Például a gatyá megrongálása anyád szerint nem divatnak, hanem rosszalkodásnak számított.

A vásárlási láz már a hatvanas évek elején viharosan mutatkozott és az **orkán** nevet viselte. Skatulyányira összegyömösölhető nejlón esőkabát volt, randa barna és még randább zöld színekben. Na jó, volt közöttük randa kék is. „Cúna mi?” – selypítette a kisgyerek.

A hatvanas évek végén ért hozzánk a **nejloning** dömping. Nem is volt igazán szép, viszont könnyen mosható, csak éppen pár használat után kiderült, hogy kínai gyártmány. No nem a címkéről, hanem mert felejtve eredeti színét hamar besárgult a gallérnál és a mandzsettánál.

Aki az árral úszott, az Lee **farmert** húzott, mert az volt sportosabb, illetve mégis inkább Levi's-t, mert az meg rugalmasabb. Nem, rosszul emlékszel, a Wrangler csak később lett formásabb, a magyar Trappert pedig inkább ne emlegessük. Jó volt annak, akinek nem akadt más.

Aki viszont védekezni akart az ár ellen, azt kétféle módon tehetett.

Az engedékeny nőies darab a **halásznadrág** becenevet viselte és a forrónadrággal szemben csak a bokát mutatta meg (bár a rossz ízlésű casanovák szerint az a legszexisebb testrész). Mivel a sípcsont fele is kilátszott, az a nadrág a legmagasabb árban se ázott el.

A harciasabb a torpedó-rombolót imitálta előre meredő éllel: majd keresztülvágok az áron felfogásban. A **trapézzgatya** névre hallgatott és néha a földig ért. Az él csak a vastag anyagoknál állt keményen.

Strandon a lányok bikinit, a fiúk fecskét hordtak.

De térjünk át a lábbelikre. Velem, azaz a szegény emberrel mindig kitoltak. Divatos akarván lenni vettem – a tömegek után fél évvel – egy **vágottorrú** cipőt. Hát éjszaka hallom, hogy a szekrényajtóm nyílik és valami kisettenkedik: a cipőm ment ki a divatból. Mivel nem nyűttem el rögtön, a **késhegyorrú** lábbelire csak akkor tellett, amikor már a **gömbölyorrú** slattyogott a cipős boltok első kirakati soraiba.

A hegyesorrú volt a menő. A köllöténél három számmal nagyobbbat kellett venni, mert az orra menetesen szűkült. Viszont jól illett annak

a popójába, akire megorroltál. És ha hiszed, ha nem, régen a cipőt esténként „pucoválni” kellett. Na jó, jó, pucolni mindenki tudja, de apámnak csak pucoválni felelt meg.

A mondanivaló szálait elvarrva már csak két dolgot kell említenem. Egyrészt a Singer-varrógépet, amit olykor-olykor én is használatba vettem. Amíg lábbal kellett hajtani nem is volt baj, de apu motorral szerelte fel, felgyorsult és emiatt a tűcserére egyszer úgy került sor, hogy előtte az átvarrt ujjamból húzkodtam ki a vastag tűt.

Viszont ha gombot kell felvarrni, csak bátran fordulj hozzám. Nem olyan könnyű művelet az, mint gondolnád! Különösen nem az, ha egy vastag szövetű kabátra vagy hasonlóra kell a gombot felapplikálni. El ne felejtse, hogy akkor a gombot nem szabad szorosra húzni, hanem hagyni kell neki egy lazán üres teret, amin majd az elvarrás után a cérnát körbe-körbe tekerheted.

Fejétől búzlik az ifjú

Ha nem hiszed, ballagj be egy görög toilett-egységbe a szombat esti láz előtt... Csak ne felejtse el így köszönni: a pacsuli legyen veled.

A borotválkozás előtt nem használtam. Mármint szert. Egyébként a művelethez akkor egy borzecset, egy borotvaszappan-rúd és egy tálka kellett. Akkor még nem szólt az aeroszol, a habot magad verted a tálkában és a borzecsettel kented a képedre. A legfontosabb kellék a timsó volt a vérzések elállítására. Haha, a rómaiak azt hiszik, hogy jól túrték a sebeket. Egy budai fürdőszobába lépve elájultak volna.

A művelet utáni illatoktól is. Mondd, te mit választanál? A lila orgonásat, vagy a zöld fenyőset? Egyik arcszesz se igazán ízletes és a szülő-hitves is meggyőződés nélkül dicséri a hatását. Ezért én inkább a harmadik utat választva a borotválkozás során nem szeszelttem.

Ha az ifjú lány, akkor a mondott művelettel ritkábban élt, viszont... Felváltva mosta a haját sörben és öblítette ecettel. Az egyik vastagítja és tömöríti, a másik vékonyítja és fényesíti a hajkoronát. És a szárítás közben ki kell kiabálni a konyhába: „Anyúúú, feltetted a vasaaat?”

A hajvas göndörítésre való. Majdnem olyan, mint a tortafogó, de az egyik ága gömbölyű, a másik ahhoz illő vájatos. Az adott köteg haját a kettő közé kell fogni és le-föl hajlítgatni. Ha a vas hideg, a művelet elég időigényes lehet. Ezért kell előtte feltenni a gázra, de könyörgök, csak az ollós végét. Az égett hajszag se kedves, node az ujjaid.

MÁSODIK OTTHONOM: A BALATON

Hűtlen szerelem.

Nekrológ

A házínéni még felkiáltott hozzánk: „Ugye nem csálnak?”, amin azt értette, hogy nem álltunk ketten egymás után egy zsetonért a zuhany alá. Debiza! Majd kiléptünk a sarki panzió ajtaján az utcára, ahol csendeskén, nem zavaróan szitálgatott az eső. Az a pár eladó, aki a piacon álldigált a fedett pultja mögött, most nem kínálta hangosan a portékáját: egymás között halkan csiviteltek, mint a kövezeten ugrálva szemeztető verebek. Csend és béke várt, csak a harang kondult egyet.

Úgy értünk a Rialtóhoz, hogy egy lélekkel se találkoztunk, már ha a piacolókat testként számoljuk. Az erősebbek sejthetik, hogy mindez Velencében történt, bár ők sem tudhatják, hogy 1978-ban.

No és mi köze van ennek a Balatonhoz?

Tudod Velencébe akkor se mennék vissza, ha fizetnének érte, pedig manapság már nekem kell jattolnom az oda történő belépésért is. A kétlábú lények sűrű, tömött sorokban lökdösik egymást, hangosak, izzadtak, pimaszak és folyton mobilozva folyvást zabálnak.

Lassan ilyené válik a Balaton is. A fiatal szép szőke szerelmemből – a Balaton igenis szőke, mint Tisza nevű rokona – valakik rosszlányt, öreg ki-nem-mondom-mit csináltak a pénzsóvár pecérek. Már csak pénzért adja magát. Bár nem múlt ki, sőt túlságosan is él, számomra mégis megszűnt létezni. Ezért mondtam el fölötte ezt a búcsújajt.

1947 és 1970 között minden nyáron közel három hónapot töltöttem Balatonalmádiban, így második otthonommá vált. Nem ismerhetted és nem szerethetted jobban, mint én. Kapujával, a valamikor legszebb balatoni vasútállomással.

Három almádis korszakom volt. Ezeket együtt mutatom be, bár az átívelt 23 év eleje és vége időben és stílusban messze esik egymástól.

Balcsi gyerekeknek

Ne mondd má', hogy a sarazáshoz a Balcsi is kell!
A mi házunk mellett óh, be szép árok vonult, a hegy-
ről az eső által lemosott vörös homokkal, amely ideális
volt a várépítéshez – no meg a gyerekgönc festéséhez.

Az otthont Iza néni „lakosztálya” jelentette, amely állt egy átlagos méretű szobából, egy lavórral felszerelt fürdőszobaként is használt konyhából, egy teraszról és egy pottyantósból. Ebből a másikat, a Nelly néniékét csak extrasürgős esetben volt szabad igénybe venni. Ja, és a terasz előtt volt a kút a lavór kiegészítőjeként.

Csodás egy ház volt a patikával szemben, a Lenin úton. Három standard lakója volt. Egyetlen közös vonásuk az, hogy mindegyikük megmenekült valamilyen csúnya és méltatlan sorstól.

A munkaszolgálatot elkerülő nyugdíjas házaspár lakta a főútra néző két nagy szobát. Nyáron nagyon várták az egy szem unokájukat, Fricit, aki a triumvirátusunk tagjaként a barátom volt.

A börtönt megúszó volt csendőr százados két gyermekével birtokolt másfél szobát, beépített terasszal. Őreg Laci nem kapott tisztességes állást, ezért a „pia-iparban” talált foglalatosságot hol pultosként, hol felszolgálóként. Kis Laci volt a három testőr másika. Hugicája az állán tanyázó nagy barna anyajegy dacára se keltette fel az érdeklődésem.

Lujza néni a kitelepítéstől menekült meg. Iza néninek hívtuk, mert Hugi nem tudta kimondani a nevét. Igen vallásos gyakorló katolikus hölgy volt, de inkább a baracklekvárja miatt kedveltem. A szemközti patikában végzett kisegítő munkákat.

Igen eltérő gyökerű és életvitelű emberkéek laktak ott a legnagyobb békében. Ami az ifjakat illeti, szinte perfekt harmóniában. Csak azért nem teljesen, mert a talentumaik és az érdeklődési köreik igen eltérőek voltak. (A képen már némileg túl a gyerekkoron.)

Laci „ázni” szeretett: vitorlázni és hintázni. A frász tört ki, amikor a tíz méter magasról két szál kötéllel lelógó deszkán felhajtott minket öt méter magasra, ahonnan egyszer le is pottyantunk a homokba.

Frici viszont jól focizott és pinkózott (ez a pingpong). Mindkettővel megőrijtettük a strandot. A fociban mindenkit elvertünk, a pingpong asztalt pedig órákra lefoglaltuk mások orra előtt.

Három kedvenc strandon kívüli időtöltésünk volt. A homokozásról már szoltam. A fára mászás célpontja az utat szegélyező formára nyírt gömbakácok sora volt. A fa némileg tüskésen fogadta a közeledésedet, de a sok karc megérte, mert az ágak között remek „majomfészek” volt és ha onnan levisitottál vagy leluhogtál a járókelőkre, azokat a célnak megfelelően törte ki a fészkes frász.

No igen! A harmadik és legjobb elfoglaltság az indiánosdi. Ennek menete és eredménye a következő:

A kellék egy csikos (ez fontos) gyapjúpokrócokból összetákolt sátor, amit harminc fokban kellett felverni. Ekkor ugyanis a kerítést díszítő hajnalka mézes virágának a szopogatása se mentett meg a hőgutától. No akkor jött a szomszédból a Schulmayer doktor, aki azt a csekély 41 fokos lázat, heves főfájást és hideglelést is betegségnek minősítette. Viszont a fagyit nem tiltotta, sőt orvosságként könyvelte el. Most is magam előtt látom, ahogyan a kedves nőszemélyek kemény harcot folytatva a felépülésünkért a fagyit a három lakóegység között ide-oda hurcolászták, merthogy az összezárással járó rendetlenkedés állítólag ártott volna a gyógyulási folyamatnak.

Strandon

Csak nem várod el azt a sértést, hogy elmeséljem neked mit kell művelni egy strandon? Na látod, tudod te azt magadtól is. Illetve lehet, hogy van pár részlet, amivel nem vagy kellően tisztában.

Látod a strandbejáratot? Az a kulcskérdés. Mármost az, hogy mikor és kinek nyílik meg. Erről majd alább.

Egyelőre közlöm veled, hogy attól balra volt az orvosi és rádiós szoba. Mecsoda ellentétek! Bár mindkettő fájdalommal is jár(hat).

Az almádi „szív küldi szívnek” édes-borongóssal. „Reszket a hold a tó vizén...” – hát nem fáj valamid Német Lehel bús dalától? A nótához üzenetet is lehetett fűzni: mármint azok szövege... Képzeld csak el!

„Tök Lipót várja Spenót Juliskát a fagyizónál” – dörögte Sz. bácsi a mikrofonyítóba, mert nagyon szeretett zöldségeket beszélni. Ő volt a

falu párttitkára. Az iskolatanács elnöke. A tűzoltóság parancsnoka. A focicsapat védnöke. A horgászegyesület főtitkára. Na, ezt becsültem, mert eme funkciójában megengedte, hogy üzemidőn kívül a strandon horgásszak. Jöttek is a pontyok a napközben felszaporodó ilyen-olyan természetű emberi hulladék-csemegékre.

Sz. bácsi az alábbi üzenettel írta be nevét a kommunikációnak az ő nagykönyvébe: „Kádvás vándégáák! A pántos idő körülbelül’ négy órá.”

A strand egy izgalmas társasjáték színtere volt. A neve: Kié a napernyő? Ingyen lehetett használni a napernyős asztalokat, de azokat meg is kellett csípni x darab székkal együtt. Nyitáskor mindenki a szűk bejárat rajtvonalánál tülekedett, mint majd később a vérévé vált egy-egy Auchan és egyéb akciónál.

(A képhez: Szerinted többet kellett volna napoznom?)

Ez a játék finoman szólva nem volt fair, amennyiben nekem mindig jutott ernyő. Akik a strandnyitáskor rohantak, már elkéstek. Ugyanis Laci barátom anyukája volt az egyik pénztáros, aki már nyitás előtt beengedett minket. Ha pedig nem volt szolgálatban, akkor átdobtuk magunkat a nem nagy akadályt jelentő kerítésen.

No és mire volt jó mindez? Az biztos, hogy nem nekem, mert én az ebéd röpké perceitől eltekintve nem ültem a fenekemen, sőt akkor is tűkön. Nem: az asztalfoglalás szolgáltatás volt az „ösöknek”. Apuék a Péteriékkel (Laci bácsi és Rózsi néni) szoktak kanasztázni, amit élmény volt figyelni. Mert Laci bácsi (neves szemorvos) számomra tök szokatlan módon magázta élete egyetlen párját imigyen: „Szívecském maga most mé’ tette asztat a lapot és akkor én most mit csináljak?”

Csak futólag említem az orromat. Így kell tennem, mert a strandon mindig futottunk (ki tudja miért, mindig akadt sürgető dolgunk). Ugyebár te sem vagy pösze és neked is az orrod áll közel a naphoz. Ezt a gondos anya figyelemmel kíséri és elküld egy fűzfához, aminél csak te leszel lekókadtabb. Mert bebalzsamozza az orrodát egy vazelines-mi-a-frászos-izével, mintha egy kilincset szidolozna otthon és kiválaszt egy alkalmas fűzfalevelet, amit a nózidra tapaszt. Te meg mutatkozz csak ilyen hülyén a csajok előtt... Amúgy nagy szerelmem anyukája is az orrommal törődve akart a lelkemre hatni fűzfalevél által.

Sz. elvtárs bemondta, hogy dinnye érkezett a vasúti átjáróhoz. Az ember ekkor félretaszajtotta a bejáratí jegykezelőt azzal, hogy „teccik látni, itt voltam és kimegyek, de mingyárt jövök”.

A púposan megrakott Csepel teherautó a sorompótól balra állt. Az egyik ürge a dinnyehegy tetején turistáskodott, de nem jégcsákánnyal. A másik a földön állt a mérlegnél: annak a kezében volt a szerszám, kicsit fura. Olyasmi, mint egy liszteskanál, de vékonyabb és csőszerű.

A kuncsaft megtette a tétjét, mint egy fogadóirodában: „nyolcasat”. A fenti pofa kiválasztott egy pont nyolckilós dinnyét és lehajította a lentinek. Az a „dinnyefűró alutú”-vel szíven szúrta a gyümölcsöt, amelynek ettől csak ritkán repedt meg a szíve, kifolyatva a vörös vérét. Általában a műtét sikerült és egy vége felé elvékonyodó „próbadarab” lett az eredmény. A kuncsaft megkóstolta: ha bólintott, akkor hóna alá vehette a kincsét, ha a fejét rázta, akkor a dinnyés visszatette a „dugót” a helyére. Ezt a kóstolást az EU anti-higiénikusnak ítélte és betiltotta „éljen a zsákbamacska” felkiáltással. Én viszont a mentálhigiénés EU-sokat tiltanám be, mert fantáziátlan, félős vénembereket préselnek hamarosan mindannyiunkból, sterileket. Immunisakat a szépséges dolgokra, a gyermekien izgalmasakra.

Sajnos a külcsín sokszor eltakarta a belbecset. Én például mindig a sárga bélű mézdinnyére vágytam, amely gyakran rácáfolt a nevére.

Balcsi tinédzsereknek

Miből veszed észre, hogy öregszel? Hát főleg abból, hogy egyre formásabb lányok miatt mászol fel a fára. Itt még a csitri Jucikának (12 éves) pózoltam, de olykor magam is meglepődtem, hogy a Jucikák milyen hamar Juliává formálódtak.

Az öregedés végső jele, ha rájössz arra, hogy azért a földön sokkal hathatósabban lehet udvarolni.

A korosodás azzal is jár, hogy észreveszel bizonyos jelenségeket. Például azt, amikor a mentőcsónak lassan siklik a strandhatárt jelző bójákon túl és a hátsó padon ülő a kezét a vízbe lógatja. Nem, nem a hűsülés kedvéért: egy üstököt markol, de az ahhoz tartozó valaki már nem kralloz a lábával.

Sajnos a strandbalesetek elharapódtak. Nemcsak a felhevültek fordultak le a gumimatracról, hanem a csúszda is szedte az áldozatait. A gyerekek a négy méter magas fatoronyból a víz alatti társuk fejére ugráltak. Máskor meg az alumíniumvályú forrasztása engedett el és egy csinos lánykának csontig felhasította a combját.

És végül a vihar... Főleg augusztusban és késő délután szólalt meg a megafon: „Zivatar közeledik, a vizet tessék elhagyni!” Mondanom se kell, hogy ez egyértelmű felszólítás volt arra, hogy uzsgyi a Balcsiba. Egyébként a helyzetet sokkal előbb érzékelttem, mint a meteorológus és mint ahogy megszólalt a viharágyú. Ha az Öreghegyet ködfelhőbe burkolva láttam, akkor tudtam, hogy nyakunkon az égszakadás.

A Balcsin sok mindent tanultam és főleg lányoktól. No ne irigykedj, nem „olyasmit”. Például a Gelb (ejtsd: Zselb, merthogy Párizsból jöttek) család Nichole nevű lánykája tanított meg az ördöggel cimborálni, azaz diabolózni. Azt igen, őt nem felejtettem el.

A négyszög

Vasárnaponként este hatkor misére mentem, eleinte ministrálni is. Szerettem a „kis magyaros templom” – ahogyan a plébi aposztrofálta – hangulatát és azt se bántam, hogy a fiúk még a strandon vannak, mert az csak hétkor zárt.

Ha apu nem volt szabin, akkor mise után lekísértük az állomásra. Az általában nyugis volt, kivéve bizonyos hétvégéket. Akkor ugyanis a negyediken állt a „filléres vonat”, előtte mászkáló emberek rajával, ami nem tett jót a beálló pesti gyorsnak és a forgalmista idegeinek.

Az „átkosnak” becézett korban az emberek fillérékért, pár kiló kenyér árért vonatozhattak a Balcsira. Jöttek is az oldalsódarral, a demizsonnal meg miegymással. Ilyenkor a park úgy nézett ki, mint a Hűvösvölgy majáliskor. Csak kevesen feredöztek közülük: ők felfűjták a teherautó belsójét és annak a szelepe bökölte a feneküket, amint a vízen ringatóztak. A többség pokrócra telepedett a fűvön, nekilátott a hazainak, a kolbász meg épp akkor fogyott el, amikor az elsőt fütyölte a vonat jelzésként, hogy a harmadikra indulni fog.

Otthon meg eldicsekedtek, hogy lám ők a Balatonon jártak...

Ha apu szabin volt, akkor a lelki táplálékot a testi követte. A Kuckó cukrászdába tértünk be valami finomságra, de ha sétálni akartunk, csak az ablaknál vettünk fagyit és a parkba indultunk hajónézőbe. Az ötvenfilléres gombóc nem volt éppen „gelato artigianato” (olasz kisipari termék), de a jeges burokban rejlő egyszerű ízeket – a divatos vanília és csokoládé, a málna, eper és citrom – még valódi matéria adta.

Akkortájt érkezett meg valamelyik járat, bár néha elkaptuk a „hatalmas” – hatszáz fős – Beloiannis kivilágított sétahajó landolását is. Még vili, hogy az összes balatoni hajó paramétereit kívülről fűjtam.

Mivel szüleim nagyon spórolósak voltak, összesen csak hét-nyolc alkalommal mentünk vendéglőbe. Egyszer sem a drága Tulipánba. A mai betonszi.sza. Auróra helyén akkor még egy eléggé kedves panzió álldigált Pannónia néven. Ez két dologban különbözött az általam jobban kedvelt és hosszabb életű Hattyútól, amely a park északi oldalán a veszprémi utat kísérő árokban ücsörgött.

A Pannóniában fehér volt az abrosz, köszönt a pincér és olyan marhaságokat kérdezett, hogy feltétellel kérjük-e a kismenüt, amikor én már feltétlenül kajálni kívántam volna. A Hattyúban az asztalterítő kockái jól leplezték az egyéb hiányosságait, de olyan zónapörkölttel szolgáltak, amelyet tutti, hogy még az angol királynő sem kóstolt.

Egyébként én mindig csak bundáshusit akartam volna enni és ugyanúgy nyafogtam egy korty sörért, mint most Gabó unokám. Talán tizenkét évesen kóstolhattam meg először, de a keserősége miatt nem ízlett. Azóta valahogyan csak-csak legyűröm.

Megjegyzem, hogy természetesen a strandon volt büfé a szokásos kínálattal. Ámde csak párszor ettem ott sültkolbászt, mást nem is, mert a hurkát nem szeretem, a virsli pedig nem étel.

A park és a móló betongátja sneciparadicsom volt és a Balatonon fogott halaim közül az itt mutatott az élvonalban van. Egyébként a halakat és a fotókat apu szokta lefejezni.

Azért akadtak másféle „fogások” is, bár azokkal már kinn voltunk a vizekből. A menü a következő:

Vasutasnapon a parkot egy ring díszítette és a bájos nap dacára egyesek ott püfölgették egymást. Hát normális az ilyen? Ha jól tévedek egyszer lovasbemutatót is tartottak. De bizonyára téged is leginkább a

tornászversenyek vonzottak volna. Adatvédelmi okból nem közölhetem mindazon tornász hölgyek nevét, akiknek a hajladozásait az átlagosnál nagyobb figyelemmel kísértem és akiknek az irodalmi érdeklődése sem volt átlagos. Egy-egy szerelmes versem talán két tized pont többletet is jelenthetett a gyakorlataikban. Legalábbis remélem.

A négyszög negyedik sarka a (kert)mozi. Itt jó előre sorba kell állni a jegyért is, mert sok volt az eszkimó és kevés a foka, meg aktuálisan az előadás kezdetekor is, mert a biléta csak nézőtér-részre szólt. Az eszkimó nem hasonlat: a késő esti vetítés során az idő hidegre hajlott, a pad meg már eleve az volt a popsídnak. Ezért a bejáratnál tülekedők három pokróccal, nyolc kispárnával „kibélelve” rohantak a padok felé, ahol szétterítkezve foglalták a helyet a később érkező őseiknek.

Sok jó mozit láttam ott, az operafilmektől kezdve a Kiskarmesteren és a Római vakáción át a Három testőrig. Az egyik film olyan szép volt, hogy majd bepisiltem. Meg is tettem!

Tudod nem akaródzott fizetni a jegyért, ezért a kerítés résein át leskelődtünk. Mivel ezt mindenféle módon gátolták, végül a mozival szomszédos ház tornáca maradt ingyenes állóhelyként. Nézem-nézem a filmet két muskátli láda között álldigálva, amikor is hirtelen hátulról összekulcsolták a lábaimat és leemeltek a tornácról. A forgalmista volt a háztulajdonos, aki engem jól ismerve nem tett durvább lépéseket, de a meglepetés már megtette a maga – szerencsére apró – hatását.

Hajók és vonatok

Vonattal csak egyszer zötyögtünk át Akarattyára meglátogatni a Bereiékét, akiknek egy jó kis házuk volt a sokévszázados Rákóczi-fa közelében, amit még virulni láttam (sajnos azóta kiszáradt). A luxus csúcsaként B.-ék magánstrandra vittek bennünket. Azóta az ilyesmik állítólag megszűntek, de hiszi a piszi.

Hajós kirándulásaink célpontja Tihany volt, ahová Balatonfüreden át vitt a hajóút. A MÁV és a MAHART olyan viszonyban voltak, mint egy amerikai házaspár: soha semmit sem sikerült egyeztetniük egymással.

A legdühítőbb az volt, hogy a vonat pont úgy érkezett Füredre, hogy egy olimpiai bajnok futó épp elérhette volna az induló hajót, aminek mi mindig csak a hátsó felét láttuk. Így aztán korábbi vonattal kellett

odautaznunk és egy-két órát ellötyögni a szép parti sétányon, aminek a nevét akkoriban csak „rabbi-maradt-a-góré”-ként értettem. Miért, te talán ki tudod mondani az indiai költő, Rabindranath Tagore nevét?

Az időt mulatandó a kibicsaklott ízlésűek megkóstolhatták a híres füredi vasas vizet, ami – főleg látványra – nem sokban különbözött attól, ami a rozsdás pesti csapból kijön. A parkban volt a szívkörház, ahol sajnos édesapám is eltöltött pár hetet.

Tihany még nem volt az a taszító, amerikai stílusú bővli vásár, mint manapság. Elmormolva egy üdvözlégyet az apátsági templomban, megbámulva a barát-odúkat, sétálgatva az akkor még elhagyott erdei utakon végül felértünk a dombtetőre. Miután a kecskekörmöt áruló lurkókkal kialkudoztuk magunkat, efölötti örömünkben (is) nagyot kurjantottunk a templomfal irányába: „Hármat vettem!” A srácok nem adtak ugyan számlát, de a nyugta pár pillanaton belül megérkezett: „Hááárt veeett!” Ez volt az azóta elhalt tihanyi visszhang.

A kikötőknél csak a vasútállomásokat kedveltem jobban. Az almádi „pályaudvar” perontartó oszlopai között piros-fehérre mázolt láncok lógtak, közepükön ágyúgolyónyi gömbökkel, amelyekre ülve csodásan lehetett hintázni. A tető alatt hasonló színekombinációjú szépen festett tartókban virított a muskátli: együttesen a nemzeti színeket adták ki. Mindig megbámultam a piros tányérsapkás vasutast, mert azt hittem, hogy ő az állomásfőnök. A rendezett pályát a park felől szép kerítéssor zárta le, ami mögött a sétáló utat egy gyönyörű fasor kísérte addig, ameddig az állomást nem bővítették, odébb tolva a negyedik vágányt, kivágva a fákat és ócska drót ez-meg-azzal pótolva a régi szép kerítést.

Iza nénivel néha elvonatozhattam Veszprémbe. Akkor még nem a szentkirályszabadjai repülőtér izgatott, ahonnan felszállva a ruszki stukák eldübörögtek a strand fölött Siófok irányába. A nagy kedvenc az öreghegyi állomás volt, ahová bepöfékelt a kávédarálónak becézett aprócska 275-ös mozdony, nyitott peronú, fapados játékkocsijaival. A 13-14 kilométeres utat 45-50 perc alatt száguldozta be. Néha a töltése melletti libalegelőn pásztorkodott fölöttünk Iza néni. Fehér trikóban a kötöltésre felmászva vörösre verdestem a térdemet, de legalább ez a két szín jól passzolt a talpamat ékesítő libakaki zöldjéhez.

Veszprémből nem az állatkert „illata” és nem a minaret égböködő tűje maradt meg bennem, hanem a viadukt szomorú emléke. Iza néni unokahúga arról leugorva vetett véget reménytelennek vélt életének.

Vidám kilátók és szomorú kilátások

Talán essünk túl az utóbbiakon. Egy kiránduláson fiatalosan előre rohantunk, szüleink pedig keresgéltek minket. Majd ahelyett, hogy örültek volna nekünk prédikációt tartottak, amit tettlegesség követett. Bár az ilyesmi mindig csak az én durcás alfelemet illette.

Apu a mogyorófavesszőt is sokoldalúan használta: nekem a pecabot-változat tetszett jobban.

Almádiból két kilátótorony volt elérhető. A kiskilátó (Wesselényi) a mi utcánk vége fölött, tőlünk párszáz méterre állt és eléggé uncsi volt. A nagykilátó (Széchenyi) az Öreghegyen csücsült. Akár a káptalani, akár a felsőörsi úton behunyt szemmel is odataláltam. A kedvedért most az előbbin fogunk menni, hogy mesélhessek neked.

Sobri Jóska, a híres bakonyi betyár betért a káptalani csárdába. Amikor a zalai csendőrök jöttek, átült az asztal veszprémi oldalára, majd fordítva, mert-hogy a megyehatár éppenséggel az asztal közepén húzódott és a csendőrök csak a saját megyéjükben voltak jogosultak intézkedni. Így mindaddig elkerülte a börtönt, amíg egyszer csak a két megye rendőrei össze nem beszéltek...

Tény, hogy Káptalanfüreden volt a megyehatár és nem mese a hatáskör sem. Nelly néni szerint az ő házuk volt az a bizonyos csárda. Hmm! Végül is nem kizárt. Oda ősszel jártunk, diót verni, mert a telek telis-tele volt hatalmas, egészséges diófákkal.

Útközben bebámultam az „otthon” udvarába. Almádi befogadott száz árva görög gyermeket, akiknek nem ment rosszul a sora, mégis szomorú volt látni, amint hangtalanul, lehajtott fejjel párban vonultak a strandra, ahová a normális gyerek táncikálva és rikoltozva sirült be.

Nelly néni telkétől nem messze volt egy völgy, aminek a neve... („A te emlékezeted is kihagy, Öcsikém, jaj de örülök neki” – így barátom, Gabi felesége). Buxus barátunk vitt el oda minket geológiai tantúrára. Én meg felnéztem a löszfalra és megkérdeztem: „Szerintetek mi az ott közepén?” Buxus felmászott oda és kivéste a falból egy őskori barlangi medve állkapcsát. A darab ma a Nemzeti Múzeum díszé, de fájdalom, nincs alá írva, hogy „allkapcsus ursus halassyensis”. Ettől függetlenül az odafelé útba ejtett felsőörsi román templom igazán szép volt.

A nagykilátó meglehetősen elhanyagolt állapotban leledzett. Melléképületek kísérték, de azokba nem volt tanácsos belépni, hacsak a virgácsaidat nem akartad összetéveszteni a szemeiddel. Ugyanis az előbbiek váltak menthetetlenül „szarka-lábasakká”.

Az építmény a kovács-génjeim hiteles tanúja. Mert amikor egyszer lakatra volt zárva, egy szál hajtúvel fél perc alatt kinyitottam.

Barátokkal kirándultunk Almádiba, ami nem fordult elő, amíg apu élt, mert ő került az „idegenek” társaságát. Egyszer meglátogattak a kosaras barátaim, de kénytelenek voltak a park virágos kőládáiban nyugovóra térni, mert apu nem engedte be őket a házukba, pedig megígérte. Ez volt az egyetlen alkalom, amikor hamisságon értem, ami tartósan mély ellenérzést és mosolyszünetet váltott ki belőlem.

Ez alkalommal viszont nagyot alkottunk. H. Béla barátom, aki jobb népzeneész volt, mint mérnök, jelölte ki az új kerítésünk helyét.

A szomszéd csak azért nem panaszkolt fel a hozzá belógó sarkot, mert másutt meg mihozzánk kukucskált be a vezérdrót, amely sokkal inkább az vonalvezetésében, semmint készülési idejében hasonlított a villámra. (Kép: 4 család 7 lánykája.)

Olyan boldog se voltam...

1965. augusztus 2-án szereltem le. Mégsem örülhettem, mert egy távirat várt otthon, amely közölte, hogy az előfelvételimet semmisnek vették. Magyarul: kirúgtak a Műszaki Egyetemről. Az intézkedésre az ok „H. elvtárs elmúlt időszak alatt tanúsított magatartása”. Ez abban merült ki, hogy hosszas unszolás dacára se léptem be a KISZ-be, ami persze a piarista gimnáziumban ismeretlen kórnak számított.

Állást kellett volna szereznem, node augusztusban az lehetetlen volt még az ebből a szempontból jobban eleresztett „átkosban” is. Egy teljes napig hórukk-legény voltam egy budakalászi építkezésen, ahová apám tuszkolt be, de mivel minden bunkó velem szórakozott, holott minden feladatot elvégeztem, kölcsönösen elküldtük egymás a fenébe.

Viszont a nyugdíjalapot csak dicsérhetem. Beszámították azt az egy napot is és azzal indult a nyugdíj-számításom időszaka, amely szerint majdnem 41 teljes évet töltöttem munkában.

Katonáéknál 65 forint volt a zsoldom, plusz 8 forint cigipénz. Mivel eltávon nem is voltam és akkor még alig bagóztam, leszereléskor cirka 1500 forint volt a zsebemben: 11 havi zsold plusz az édesanyám által küldött kiegészítés. Krőzusnak éreztem magam.

De nem a pénz tett boldoggá.

Levonultam Almádiba, ahol augusztus 21-én megszűnt az élet: a sulira készülődve mindenki hazautazott. Furi egybeeséssel mindig akkor vált az idő szelessé és az ifjúsággal szimpatizálva esővel siratta annak várható sorsát. Viszont abban az évben, engem vigasztalva, egy csodásan napfényes vénasszonyok-nyarába váltott.

Reggel nyolckor megjelentem a Tulipánban és szinte mint Krúdy, kértem egy kávét süteménnyel, meg a reggeli újságot. Ezt tíz óra felé a korsó sör követte. Közben csatlakozott hozzám – ha már nem voltak ott korábban – egy költő, egy fotós, egy író, egy festő és egy pár társaságéhes suffragette. Miközben szembe sütött a melengető nap, sok mindenről eldiskuráltunk. Talán ilyen élet folyik a párizsi Latin-negyedben is azzal az elhanyagolható eltéréssel, hogy társaságunkban nem voltak általa szövődött idilli kapcsolatok.

Reggel persze még nem volt zene és tánc. Egyébként sem én voltam a táncparkett ördöge. Tizenkilenc éves korig nem is tudtam táncolni. A szüleink által – ritkán – rendezett vendégeskedéseken az sem volt szokás. Ezért az az elegáns, lenyűgöző mozdulatsor, amit ma táncom közben megbámulhatsz, egy véletlen találkozás gyümölcse.

Az imént mesélt almádi „remeteségre” utaztam, amikor a vonaton az egyik suffragette-tel futottam össze. Jutka modora olyan, mint a nyers gyémánté: némi csiszolás emelt volna az értékén. Egy aprócska lány volt a társa, aki a Gabi nevet viselte. A kedves jelenség, akinek az anyja büfésnőként szolgáltatta a hajtóanyagot, a Kelenföldtől Almádiig tartó út alatt tanította meg táncolni. „Állj mellém! És most rúgózzunk együtt! Most ballal, most jobbal. Ne olyan mereven! Lágyan, hogy az egyik mozdulat átolvadjon a másikba. No, kezd szépen újra!” Nem voltam neki eléggé hálás, legalábbis nem úgy, ahogyan szeretne volna, mert ha nem tévedek, meglehetősen vonzódott hozzám.

Később a Tulipán, a tánc és a szerelem újra találkozott egymással, de arról majd egy későbbi szösszenetben fogok beszámolni.

Ha úgy tudnék zenélni, mint Mike Oldfield, aki megírta a „Nagyi hajnala” című csodálatos darabját, akkor itt a „Béla reggele” művet adnám elő. Kotta nélkül a következő: Fél hétkor kelek. Hidegvízzel cicamosdok, majd irány a Balogh, a tejes. Ő és a neje az általuk fehérnek tartott köpenyben, fehér micisapkában állnak a pult mögött várva, hogy kinyögjed az óhajodat. Az adagom másfél liter tej és három kívül ropogós, belül pihe-puha kifli.

Majd a strandra tartok, ahol még egy lélek sincs. A szellő enyhe, az idő még csak langyos. Lassan ereszkedek a vízbe és tempózni kezdek a balról alacsonyan az égre gördülő nap felé. Jobb-bal, jobb-bal; az arc mindig a nap felé néz. Amikor kiérek oda, ahonnan már átláthatok a távoli hajómoló túloldalára (a parttól cirka másfél km), megfordulok és pihengetve, hanyatt fekvé krallozok a part felé, néha mellúszásra váltva. Mire kiérek, már szállingóznak a fürdővendégek. Úgy látszik, hogy ma is elkezdődik a strandnap...

Elkerült a nagy rossz

Amikor még nem volt kész a házunk, egy éjjel arra ébredtem, hogy befogták a számat és apu csöndre intett. Majd eltelt negyedóra is, amíg halkán kinyitotta a teraszajtót és kiosont rajta. A szomszédék Jóskája, aki nemcsak a beszéde alapján volt kocsisként felismerhető, másnap turcsi orral és fekete alátétes szemekkel virított. Apám az éjjel tájékoztatta a magántulajdonnal kapcsolatos véleményéről. Erre azért volt szükség, mert a szomszédok ellenezték a házépítést, ugyanakkor kincsesbányának nézték a még be nem kerített telket.

Aput nem tudtam utánózni. Később egy éjszaka halk pendülésre riadtam, amilyen zajt a kerítés megfeszülő vezérdrótja ad. Ámbár én is halkán osontam ki, mire kiértem, a delikvensek már eltűntek. Viszont reggelre kiderült, hogy később visszajöttek, felfejtették a kerítést és elloptak jó pár kiló szép őszibarackot.

Gyanúm bevált, miszerint a B. és P. fivérek voltak a tettesek. A műveltek: leendő újságírók, művészek és ilyenek, akik éjszakánként négykézláb mászkálva üvöltözték és hányták végig Almádi főutcáját.

Elkerült a rossz: nem váltam a banda tagjává. Pénzem se lett volna rá, meg nem is engedtetett meg nekem a késői kimaradás.

Más. Sohase tudtam jól biciklizni. Butaság volt, hogy egyszer mégis engedtem Lacinak, hogy elbringázzunk Veszprémbe („csak” 14 km)

délelőtt, mivel apám vonatát csak este 6 órára vártuk. Vörösberénynél van egy lejtő: 10 fokos és 2 kilométer hosszú. Amikor végre felértünk, főleg tolás által, a második csábításnak is engedtem: „Van még időnk egyet legurulni!”. Egyre gyorsulva zúgtunk lefelé, amikor megijedve kontrázni akartam. (Ilyenkor hiba az első féket használni, mert attól biztosan orra buksz.) Ámde vietnámi tocontap volt a lábamon, az a pántos átok, amely beleakadt a pedálba – és annyi.

A lejtő aljában nagy kanyar volt, szemben egy fallal, azon túl meg árokkal. No, amikor abból feltápáskodtam, szerencsésen megúszva mindenféle ütközést, a „nézőközönség” így korholt: „Milyen vidáman kurjongatott a hülye száguldozója. Most aztán láthassa...!” Hát bizony ordítottam, de nem örömködve, hanem sejtve a baljós véget. Szent Kristóf nagyon vigyázhatott rám, mert semmim se görbült el.

Azazhogy az ümögöm hogy úgy mondjam „deszisztálódott”, ha nem akarom kis túlzással rendteremtésnek nevezni, hogy a rajta tanyázó polipok és a kardhalak külön-külön térfeleket kerestek maguknak. Az óram tengelye pedig beütődött, amitől megállt. K. Attila, az órás, aki sekrestyésként is funkcionált, a fejét csóválta, de elvállalta a darabot. Anyám megint sírt volna, ha lett volna rá ideje, de nem volt, mert a tucatnyi vágást-dörzsölést-lyukat kellett jelenésképpé tennie.

Az anyai kozmetika nem bizonyult sikeresnek, mint a félrebeszélés sem. Apám leszállt a vonatról, végignézett neve reménytelennek ítélt örökösén, és rögtön a tárgyra tért: „Hol van az órad?” Hát ilyenek az apák. Mert – kérdem én – hol marad a részvét?

A mi kertünk óh, be szép...

A nagy germersdorfi cseresznyefa volt kertünk éke. A két diófa közül a nagyobb ki kellett vágni, mert a kerítés vonalába esett és a HH – hülye hatóság – előírásai szerint a telket be kellett keríteni és a kerítésre tüskésdrótot is kellett húzni. Mint láttad az nem akadályozza meg a tolvajokat, de legalább drágán randa... Itt jegyzem meg, hogy se Amerikában, se Svájcban nem láttam szögesdrótot, sőt az előbbiben még kerítést sem.

Volt egy nehezen formában tartható körtefánk (mindig susnyákat növesztett); egy sárgabarackfánk, amely nem bírva a talajt négy-öt évenként kiveszett; tizenöt őszibarackfánk, érési időszakok szerint; két kordonon cirka 18-20 tő szőlőnk, szintén vegyesen, ma már nem

is kapható ízletes fajtákkal. A szőlő furcsa szimbiózisban volt a nyurga paradicsomokkal. Ezek származási országa az akkor még nem létező EU volt és azon belül is a mi kisebb pöcegödrünk, amelynek tartalmát „magad uram, ha nincs cigányod” alapon fehér kacsóimmal mertem ki és hordtam a szőlőtövek alá.

Képzeld el, apám minden szem barackot számon tartott. Egyszer lecitált a kertbe, majd az egyik ág végére bökve kérdőre vont: „Hová tűnt onnan az a szép darab?”

A telket középén bokorsor választotta ketté. Afölött volt a „pázsit”, ahol a gyerekek szoktak hancúrozni pokrócon. Alatta a zöldségeskert babbal, krumplival, paradicsommal, paprikával, meggy mással, egy időben még nehezen gondozható eperrel is. Maga a bokorsor ribizli- és egrestövekből állt. Egyszer készítettem bort ribizliből, de miután az üvegeket nem jól dugaszoltam be, levegőt kaptak. Ez nem ártott a tartalmuknak, ellenkezőleg: prima kis habzóbor lett az eredmény.

A kerti munka nem mindig leányálom.

Tavasztól nyár végéig ötször-hatszor kellett permetezni, még ma is fel tudom sorolni, hogy mivel. Akkoriban nem volt annyi szí.-meg-sza. permetszer, mint most, mégis hatékonyabb volt a védekezés. Volt egy 12-13 kilós valódi réz permetezőgépünk, amit hat atmoszférára kellett felpumpálni és közben a frász jött rám, hogy mikor durranik szét. A permetező vége eldugul, a hátadon folyik le mondjuk a rézgálic, te meg „rézangyalozol”. Ja, és a gépet a lépcső alatt szűk lyukból kell előkotorni – az szolgált fészkerként – és közben a lábadba áll a kapa, kezédbe a sarló, szemedet-szádat meg a rengeteg pókháló tömi be.

A talajjavító munkát se smafu. A ház mögött a málnabokrok finom szörpöt szolgáltatnak, viszont a kedvükért ki kellett irtani a tamariszkuszt. Hát tudod, az emberpróbáló munka, mert a gyökerek szanaszét ágazva két méterre is lenyúlnak, márpedig a rézsút nem akarod elbontani. Nem lettem gazdag a taracktól sem. A tarack az a fűféle, amely vastag gyökereivel mindent elfojt és kézzel kihúzni szinte lehetetlen. Mivel jól összetartja a földet, régen a MÁV fizetett érte, mert a töltésoldalakat azzal ültették be. Csak vidd oda...

Egyszer, amikor már nagyon sokat kínlódtam vele, a felső részt és a szőlő alját véges-végig felástam 70 centiméter, azaz két ásónyom mélyen kiszedve minden gyökeret, bogarat – meg söröskupakot.

A kerti munkák közül a metszést szerettem. Nem apu tanított meg rá, hanem Iza néni, akinek e téren apám is a tanítványa volt. Fülembé

cseng az őszibarackfa metszésének a titka: „... és minden kiálló véget csipkedjél meg!” A dolognak az volt a hátránya, hogy másféle kiálló végek megcsipkedésére nem maradt időm, ami azért egy fiatalembert elgondolkodásra késztet.

Édesapámat a sok-sok állás körüli zűrzavar mellett Almádi vitte el és nem érte meg a nyugdíjkort, hogy művét zavartalanul élvezhesse. A lelkiismeret ölni is képes, márpedig ő mindig lelkiismeretesen lerohant a telekre, hogy elvégezze ezt meg azt a nem halasztható munkát. Az időjárás nem igazodik hozzád: akkor kell metszeni, permetezni stb., amikor a természet követeli, nem amikor ráérsz.

Felismerve ezt a kényszert, amikor a telket nekem kellett gondozni, lassan feladtam a konyhakertet: két szem krumpliért nem szeretnék én is infarktust kapni. A fűnyírás, a permetezés, a fák pótlása is lassan-lassan elmaradt, de mindig elvégeztem a legszükségesebbet. Az almádi kert édesanyám halálakor még szépen virult. Megértem, hogy az utódomnak nem volt ereje és ideje gondozni és lassan tönkrement. Ezzel csak Almádi általános sorsát utánozta, mert amit haladásnak neveznek ott, az az értékek szétverése a pénz nevében.

Almádiban szép volt az állomás. A strand környéke a fasorokkal. A felső park és a hajókikötő környéke. Csinos kápolna állt a veszprémi út kanyarjában. Ott is, másutt is feltűntek azok a házak, amelyek tornácait stílusos, zöldre festett formára vágott faelemek keretezték.

„Sagt mir wo die ... sind?” Hová tűntek ezek? Csak silány nyomuk maradt.

Zárásként

A parkban gyönyörű juharfák vártak arra, hogy „pörgettyűiket” az orrunkra ragasszuk. A hely számomra legizgibb helye nem a hinta, nem a játszótér, sőt még csak nem is a Postás üdülő volt, hanem az Úttörőtábor. Ha egyedül voltam, mert a másik két „testőr” éppen nem tartózkodott Almádiban, akkor fájón irigyeltem azokat, akik a csinos faházacskákban rajcsúroztak. Mert ők nem voltak egyedül.

Hát igen, az embernek mindig más kellene, mint amije van. Anyám folyton lebeszélte a nem-almádis programokról: „Minek neked máshová menned, amikor itt van a jó kis nyaralónk?” Kiskoromban nem is engedett el a többi kelenföldi sráccal még a regnumos-táborokba sem. Talán ez is az oka annak, hogy annyira vágytam világot látni: mindent megtettem azért, hogy utazhassak és sok helyre el is jutottam.

Ma már nem kíváncszok vissza Almádiba, amely régen még annyi szép élményt okozott második otthonomként, de azóta megtagadta a saját ifjúságát és az én gyermeki örömeimet. Pár éve – tán utoljára? – még jártam ott, de már a Kuckó mai tulajdonosa sem ismert meg, jóllehet anno sokszor emlékezetesen elkalapáltam egyérintősben.

REGNUMOSKÉNT

„Küzdeni harcba siet, liliom lobogója fehérlik.”

Mentegetődzés

Az előszóban picit füllentettem, mert nem lesz szó cserkészetről, viszont mesélek a regnumi élményeimről, amelyek a cserkészülethez sokban hasonlítanak. Az álcázásra azért volt szükség, mert ma már a cserkészetet sokan ismerik, viszont a Regnumot alig-alig.

A kettő között két eltérést látok. A Regnum Marianum – azaz Mária királysága – vallási mozgalom volt, amit '45 után betiltottak. Mint az alcímben a himnuszunk részlete (liliom) mutatja, a tiszta, másokat szolgáló élet volt a célunk. Másrészt jóval keményebb követelményeket állítottak elénk, mint a cserkészeknél szokás (küzdeni).

Ennek igazolására ide másolom az 1959-ben tett regnumi esküm egy-két részletét a 20 pontból (a képen maga az eskütétel):

Iskolai kötelesség 100%-os teljesítése.
Regnumi megbízások pontos végrehajtása.
Egy idegen nyelv tanulása. Egy szakkör tagja.
A Szentírás napi olvasása. Lelkiatya választása.
Napi jócselekedet végzése.

A kezdetek

Mindig büszke voltam, vagyok és leszek arra, hogy a Regnum tagja lehettem. Pedig tök észrevétlenül csöppentem bele és az sem rajtam múlt, hogy ott kellett hagynom. Az utóbbiról majd később.

Nem emlékszem, hogy mikor ministráltam először, de bizonyára korán: amikor egyáltalán ministráns lehettem, úgy 4-5 éves kor táján. Akkoriban sokat jelentett a tapasztalathoz kötött „szolgálati hely”. A kissrác – lányok még nem ministrálhattak – „külsős” volt, vagyis a sor végén állt, de ott sem volt mindegy, hogy bal- vagy jobb oldalt, mert pl. csak az utóbbi csöngethetett. Az se könnyű feladat ám!

Persze, ha nem akadt más, akkor a kis ministránsot fogták be a nagyok feladatára. Debütálásom mindenkinek tetszett, egyesek még mosolyogtak is rajta. Régen a misekönyvet a mise során az oltár egyik oldaláról át kellett cepelni a másikra, majd fordítva. A ministráns állványostul felkapta a súlyos (5-6 kilós) cuccot, leballagott vele a lépcsőkön, lent térdet hajtott, majd felvitte a terhet a másik oldalra. Közben a könyvet el kellett fordítani, hogy a kellő irányba kandikáljon. Ha nem jó szögben tetted ezt, akkor egyes pap bácsik jól letoltak az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében.

Takács plébi szikár, egyötvenes alakja ma is előttem alacsonyodik, fején a plébánosi baréttal (négyosztatú fejfedő, a közepén bojtjal). A szeretet csak úgy áramlott a nyolcvaniksz éves emberkéből. Egyedül ministráltam neki. Az olvasmányok előtt felmentem a jobb oldalt lévő misekönyvért, hogy átvigye a bal oldalra. Igen ám, de az állvány alját nem fordítottam el, az tehát ferdén állt a kezemben és ilyen esetben lepegettem vele lefelé. A második lépcsőn felordítottam: „Plébános úr, vegye má’ ki a kezemből ezt az izét, mer’ én biz eldobom!”

Tán ekkor vett kezelésbe Bíró bácsi. Kopasz, tömörbajszos, törökös tojásfejű ember, szürke átható szemekkel, amelyek mellett az apró ráncok árulták el igazi természetét. Nevezzük templomszolgának, mert ő valóban szolgált és a sekrestyés szó nem tükrözné híven a munkája lényegét. Mindig rámolgatott a titokzatos fiókok, polcok, szekrények, gyertyatartók, virágvázák, füstölők és miegymások körül. Nyugodtan, tempósan, megbízhatóan végezte a dolgát, mint egy svájci óra.

A sekrestyés dolga egyszerű. Előttem áll egy fenék, rá van aggatva az alba (a fehér karing), most a dolgod jól kézreadni a cingulumot (fehér vastag kötél), az atya maga köré tekeri és akkor ráncbaszeded a papot. Ez úgy néz ki, hogy az alba fölöslegét (B. atyánál abból kevés volt) hátul szépen középre összegyűjtöd, majd csinálsz belőle egyforma ráncokat, ezeket egyenként elhúzod balra, elsimítod, majd megteszed ugyanezt jobbra, végül pedig a hurkákat középre igazítod.

Látod milyen kézenfekvő a dolog és efféle trükköt legfeljebb két-háromszázat kell tudnod, ha templomszolga akarsz lenni. Mikor, hol és hány gyertyát kell meggyújtani. Melyik pap prédikál a szószékről, amikor is oda kell készíteni a lépcsőt, viszont melyik nem szereti azt. Hol és melyik szalaggal kell megjelölni az olvasmányok és könyörgések helyét a misekönyvben. És persze a rejtélyek rejtélye: mikor milyen színű miseruhát kell előkészíteni.

Bíró bácsi és a káplánok türelmesen tanítottak arra, amit a korod engedett. Hamarosan végig tudtam celebrálni egy misét, amit nem egyszer meg is tettem a kápolnában, persze be nem szentelt ostyával. Egy ideig azt hittem, hogy pap leszek, de tizenhét évesen már nem éreztem az elhivatást, amit a lányok iránti egyre erősebb vonzódásom miatt úgy kommentáltam, hogy „inkább éljek, mint égjek”. Ha például a misén feltűnt Klárka, figyelmem megoszlott, de Istenke bizonyára megbocsátotta nekem ezt a timesharing (időosztásos) szolgálatot.

Eljártam a temetésekre is ministrálni, amiről a „Csipetkék” c. kötet egyik szösszenete szól. Azonban kedvenc szolgálatom a házszenelés volt, ami egy igazán hangulatos esemény. Töksötétben botorkálunk a nevenincs kelen völgyi ösvényen, ötven méterenként elszórt lámpák gyér fényében. Majd egyszer csak arany-tágra nyílik a befogadó ajtó és máris idézzük Szűz Mária látogatását Erzsébetnél. A hangulatos gyertyák biztatóan világítják meg a süteményes asztalt, egyen valamit atya, talán egy kis sült húst, és ugye te vagy a Halassyak Öcsikéje, no tedd el ezt a pár forintot és csókoltatom édesanyádat.

Regnumi kezdetek

Takács plébit a nagy darab joviális, cukorbajos Élő atya váltotta fel, aki pár pohár száraz vörösbor mellett kártyázott apámékkal. Idővel így is amputálni kellett mindkét lábát, amiért elmaradt a szolgálatból, de nem a kártyapartikról. Két fiatal káplán vette át a teendőket: R. atya (Laci bá) és K. atya (Pista bá).

A ministránsoktatás lassan-lassan eltolódott a templomszolgálatról és a hittételekről a hazafiság, Magyarország, a magyar történelem, a Kárpát-medence és hasonló témák felé. Addig-addig, amíg egyszer csak közölték velünk, hogy mi vagyunk Mária Királyságának, a Regnum Marianumnak a katonái és mint ilyeneknek az a dolgunk, hogy... Én sohasem léptem be a Regnumba: egyszerűen belenöttem.

Mi voltunk a Cinke csoport. A foglalkozás során a vezető előadást tartott valamilyen egyházi vagy hazafias témáról, amit megbeszélés követett. Majd felolvasott egy kalandregényből, mondjuk a Tarzanból, amit mindig a legizgibb résznél hagyott abba, így tehát alig vártuk a következő összejevetelt.

Amikor már nagyobbak lettünk, saját újságot szerkesztettünk, az Univerzumot – én földrajzi cikkeket írtam – és annak a témáit jártuk

körül. A zárás előtt mindig volt játék: jó időben az udvaron. A kápolna kertjében volt hely a métázásra, a kislabda dobásra, sőt a kidobásra is. Télen benn barátságos tűz duruzsolt a kis vaskályhában. Ott zenés székcserevel, meg hasonló játékokkal lehetett szórakozni. Az érdemi foglalkozás és a játék aránya erősen az előbbi javára billent, nem úgy, mint – tapasztalataim szerint – a cserkészeknél.

Akkoriban eléggé naiv elképzeléseim voltak bizonyos dolgokról. Ugyebár Szent Imrét mindig fehér ruhában ábrázolják a szobrok. Ma már el nem tudom képzelni, hogy egy vadkannal viaskodó ifjú valaha is felvett volna olyan szűzlányoknak való göncöt. Később sok zavart okozott bennem, amikor a hölgyeket olyan tisztelettel akartam kezelni, mint édesanyámat (bár a nővérem nem tartozott abba a kategóriába, őt néha finoman megrugdostam) és a fogadtatás nem igazolta vissza a viselkedésemet. Lehet, hogy a lányok némi tiszteletre is vágytak, de nekem úgy tűnt, hogy igazándiból valami egészen másra.

Kirándulások, túrák

A természetjárás olykor tájékozódási verseny vagy számháború formáját öltötte. Többön is részt vettem, de táborban csak egyszer voltam, mert apu berágott a Regnumra, amikor a nővérkémet egy félreértés miatt „elveszítették” és nem tudtuk, hogy merre jár.

(Az ábrán a Vadállókövek. Tényleg egészen jól bírtak bennünket.)

Velem más baleset történt. Egyszer teljesen váratlanul elcepeltek bennünket Csillebérc mellé. November volt, jeges eső esett és fűtt a rohadt hideg szél, én meg szinte nyári ruhában vacogtam. Akkor volt szerencsém a második tüdőgyulladásához.

Végül a Mecsek-táborba mehettem el 1959-ben (?). Jót fürödtünk Abaligeten, ahol megnéztük a barlangot. A bejáratánál egy aprócska cickányt fogtam: olyan piciny állatkát még nem is láttam. A faházikóm bejáratánál pedig egy őzike üdvözölt, majd megriadva elugrott.

Ezt követte életem legnagyobb túrája: kétnapi 72 kilcsis gyaloglás. Felhatoltunk a Tettye fennsíkjára, ahol a dülöngélő égmeszelő kilátóra merészségnek tűnt felmászni, de megtettük. Pár száz méternyire egy elhagyatott pincébe terelték aludni a kicsiket, miközben a nagyok a

tábortűz mellett pihentek le. Bent olyan büdi volt, hogy felfordult a gyomrom és Gyurival együtt kikéredzkedtem.

Az éjszakában kőborolva két dologra leltünk. Egy rozsdás kapura, amely mellett nem volt kerítés, de be volt zárva. A tisztesség kedvéért átmásztunk rajta, mert kulcsunk nem volt. Megérte, mert a túloldalán egy vadalmafa várt, aminek vackorával jól megtömtük a zsebünket. A tűzön megsütve nem is rossz étel az annak, aki bírja a savanyút.

Persze erre a túrára se készítettek fel. Regnumos létemre azt se tudtam, hogy mi fán terem a hálózsák. Így hát az az oldalam, amely a tűz felé esett, átforrósodott, a másik viszont megfagyott. Ez gyakorlás volt a következő éjszakára, amit a Mautner-szállóban töltöttünk, azaz a bokrok alatt, ahol a dér igen szépen mutatott a ruhámon.

Másnap rekordot döntöttünk. Siklósra vonatoztunk, ahol a várhoz egy gyönyörű 10 kilométeres fasor vezetett és a távot erős menetben alig egy óra alatt tettük meg, Ray Charles aktuális nótájának ütemére („Árnyas utcán a lomb alatt”), a dallamot ritmikusan fütyülve.

A regnumos találkozók egyes mozzanatait nagyon nem kedveltem. Például az egyik karácsonyt valamelyik budai barlangban töltöttük és odalént Keglo előszedte a nyilvános gyónás hülyeséget, ami lehetett egykor nemes dolog, de nem mai fehérembernek való.

Végül is a csacsiságok dacára a regnumos mérlegemet pozitívnak tekintem, mert életem két igen nagy élményét nyújtotta.

A csúcsok csúcsa a Rám-szakadék volt. 13-14 éves voltam, amikor ott rendezték a nagy éjszakai akadályversenyt. Három kisfiú – Gyuri, Rudi, Öcsi – egyedül az éjszakában. Nem ám a mai elegyengetett, kapaszkodókkal, lépcsőkkel ellátott szakadékban, hanem abban, amit a természet alkotott. Csúszunk-másztunk fölfelé, ráadásul nekieredt az eső. Az akadályok közül az egyikre különösen emlékszem. Egy hat méteres zűgön kellett felmászni, amit felül egy óriási kötőmb zárt le, mögüle pedig halvány sejtelmes rózsaszín fény szűrődött elő. Ott várt ránk a „tatár” a tűz mellett, aki ki akarta belőlünk, azaz Julianus barát társaiból szedni IV. Béla királyunk becses titkait, főleg a jelszót, amit semmiképpen se szabadott kikottyantani.

Tervet szőttünk: ezt a pogányt most meglepjük és megkötözzük. Adott jelre megrohantuk a „tatárt”, aki D. Gyurka volt, egy vékony srác és a roham miatt kénytelen volt a játékot feladva könyörögni: no, ne hülyéskedjeteK, jól van, az akadályt megoldottátok.

Dobogókőnél volt a verseny vége. Éjfél elmúlt, amikor előkerült a katonai kis sátor két fele, felvertük és álomba zuhantunk, holott az alóla kilógó lábunkat az eső paskolta.

A másik élmény a nagy összetett vetélkedő volt. Biblia-ismeretből a dobogós helyek egyikén végeztem. A szabadon választott kategóriában készíthetél egy tárgyat, vagy felléphetél valamilyen művészeti ágban zenével, rajzzal stb. Én a Rákóczi indulót klampíroztam el általános tetszést aratva, főleg M. Jutkánál, későbbi osztálytársam kishúgánál, aki a függöny mögül leselkedett rám. A nagy vetélkedő első díja egy Doxa óra volt, kicsit használt és nagyon szürke, de működőképes. Négy vagy öt évig engem szolgált, amíg tönkre nem ment.

Elszakadás és lebukás

1980 táján egy német vendégem jót kacarászott, amikor a BM épülete mellett jártunk és elmondtam, hogy az a Belügyminisztérium. „Haha, ti magyarok őszinték vagytok, kár, hogy rosszul írtok németül, bár végül is csak két betű hibás. A név helyesen Belügeministerium” (azaz hazugság-minisztérium).

1964-ben nem volt kedvem így tréfálkozni. A „Csipetkékben” írtam arról, hogy a honvédségnél leptek meg a béemesek, feljebb pedig arról volt szó, hogy ennek a fals zenének a záróakkordjaként kirúgtak a Műszaki Egyetemről.

A történet tragikomikus. Egyrészt az általam nagyon szeretett és tisztelt E. Laci bácsi miatt buktam le, de ezért nem haragudhattam rá. Másrészt akkor már régen nem voltam regnumos az akkori aktuális vezető, K. István miatt.

Vele a kapcsolatom egyre feszültebbé vált. Ezzel-azzal szívatott, végül előszedte az „aki nincs velünk, az ellenünk van” kommunista szlogent és felszólított, hogy döntsek a Regnum és a sportolás között. Akkor már kosaras voltam és sokszor vasárnap volt a meccsünk, így elmaradtam a Regnum egyes programjairól. Ezért P. bá szerint nem voltam odavaló. Egyetértettem: annak a társaságnak már semmi köze se volt ahhoz, amely korábban a szívemhez nőtt.

A PIARISTA ALMA MATER

„...kegyes iskolánknak, nagyra törekvő nemes ifjúságnak...”

Aki nem volt piarista, az nem tudhatja, hogy mit jelentett nekünk a gimnázium, mennyire szerettük a kivétel nélkül jó tanárainkat és miért bátorodom itt bemutatni őket. Bár csak röviden, de ígérem, hogy nem fogsz (sőt: fogol) unatkozni. Ha pedig netán valami rosszat mondok egyikről-másikról, lécci ne vedd komolyan. A tornatanárt kivéve mindannyian szerzetesek voltak, de hát a pap is csak ember. Nem mellesleg azért voltak igen jó tanárok, mert család hiányában minden idejüket a tudományoknak és a nebulóiknak szentelték.

Minden kezdet nehéz

Kinyílt az ajtó, belépett a Pogány, majd kieresztette a hangját: „Htzzs. Csujzbazblakk! Vőteni fok.” Világos, nem? Hetes. Csukja be az ablakot! Üvölteni fogok.

Ígéret szép szó: „Jjeállatbmrrmmharhák.” Hiteles fordításban „hülyeállatbarommarhák” – ordibálta nem éppen piaristául, de tőle ezt hamar megszoktuk. Mert hogy el ne felejtsük, időnként megismételte.

Ez volt kedden reggel nyolckor. Hétfőn reggel, szeptember elsején nyolckor beültünk a padba, hátradóltunk, mosolyogtunk, mert az élet szép, a napocska ragyog, a pacsirták trilláznak és a tanítási év legelső napján a szokások szerint megkérdezik tőled, hogy miként szolgál az egészséged, hogyan töltötted a szép, de sajnos rövid nyarat stb. stb.

Nos, itt egy picit másként történtek a dolgok már az első napon is. Kinyílt az ajtó és belépett rajta egy pöttöm, a katedrával együtt talán egyhatvanas alak. Először azt hittük, hogy egy elkésett diák, de aztán kiderült, hogy a pofaszőrzete pótolta magasságbeli hiányosságát.

A szőrmók volt a matektanár. Felvonulva a katedrára megpróbált érthetően megszólalni. Ez neki így sikerült: „Gyenekelőtiztafehélap. Dktáni fokk.” Hát elővettünk egy tiszta fehér lapot, már akinek volt,

akinek meg nem, az vonalásat-kockásat és érdeklődéssel hallgattuk a pöttöm emberke mondanivalóját.

Elégé furcsa ízlésű lehetett, akinek ez a monológ tetszett, mert Pogány hatvankét példát (miért pont annyit?) diktált le a maradék percekre. Nem akart egyikünk se bekerülni a Guinnessbe, ezért inkább kihagytuk a túlzottan konkrét megoldásokat. A másnapi üvöltést monoton sorolás követte: Barakonyi – egyes,..., Halassy – egyes,..., Madaras – egyes, Müller – kettes! Számold ki az átlagot, ha 36 közül 35-en kaptunk egyest! Érvényeset, naplóba írtan! Persze kivéve a leendő eminenszt.

Szóval hamar kiderült, hogy a piaristák nem tréfálnak. Igazságos szigorúkat senki sem vette közülünk zokon. Mert türelmesek is voltak velünk, amit az alábbi kis történet mutat:

Pogány civil ruhája egyszer K.-t is megtévesztette. Az iskolafolyosó ablakai beugrókban voltak úgy, hogy az ott álldigálónak csak a hátsó csücske látszott ki. K. futtában vette lábélre a szürke tottyos gatyagömböt, amely azonban a tanár úr popójának bizonyult. K.-t a tévesztésért csak fejcsóválásban részesítették.

Pár szó a másságról

Iskolánk fiúgimnázium volt évfolyamonként két osztállyal. Én a humánba felvételiztem. Latint tanultam és több történelmet, mint a reálban. Ők németesek voltak és műszaki rajz is dukált nekik.

Csak délelőtt volt tanítás, ritkán nulladik órával, de az évfolyamlétrán lépdelve egyre több hatodikkal. Eleinte szombaton is voltak órák, bár legfeljebb csak négy. A különfoglalkozások délutánra estek. A tanítás imával kezdődött és végződött. Vasár- és ünnepnapokon részt kellett vennünk a Mikszáth Kálmán téri gimi kápolnájában a szentmisén, ami alól csak a legritkább esetben kaptunk felmentést.

Egyenruhánk nem volt, viszont iskolába menet-jövet viselnünk kellett az egyensapkát, amely egy kék „ködvágó” volt, elől a Szűz Máriás címerrel, jobb oldalt pedig annyi aranysávval, ahányadikosak voltunk. A viselését ellenőrizték.

T. Kálmán a zsebében hordta a sapkát, amit csak a Szentkirályi utcára bekanyarodva szokott felvenni.

Egyszer aztán együtt ballagtunk a 49-es villamostól a Múzeum utcán át a sulis felé. Éppen vígan bagózott – ami persze tilos volt – és vigyorogva így szólt: „Ha ezt a Kincs – az ofönk – látná...!”. Jellegzetes, némileg kárörvendő hang repedt fel a hátunk mögött: „Látom is!”.

A piarista diák rendjében volt egy kemény pont, amit eleinte nem érzékelttem, minthogy pénzem se volt, de később – ahogyan érdekelni kezdtek a lányok – egy picit megviselt. A piarista diák este nyolc után még szülői felügyelettel se (!) látogathatott nyilvános szórakozóhelyet. Egy-két lányismerősem miatt csapták le a kezemről azon barátaim, akiket ilyesféle korlát nem kötött. Mégis így utólag férfiasan be kell vallanom, hogy ennek nem láttam nagy kárát, sőt.

Kincs igazi osztályfőnök volt. Módszeresen tartotta a kapcsolatot szüleinkkel és időről-időre szigorú szemlét tartott az otthoni tanulási körülményeink fölött. Ő volt a Megvesztegethetetlen, mint a francia forradalomban Robespierre. Előre megmondta, hogy látogatásai során pohár vízen kívül semmi, de semmit nem fogad el és ha megkínálják, akkor azonnal távozik. Többször meg is tette, amikor egy-egy anyuka azzal nyaggatta, hogy „de igazán csak egy kis teát”.

Akkoriban a Piarista Gimnázium vezette a középiskolák rangsorát, hiába akarták úgy beállítani, hogy a Fazekas jobb. Valóban az volt, ha csak a diákok matematikai felkészítését nézzük, amire azt az iskolát „kihegyezték”. Viszont a humán tárgyakban már nem állt az élen. Minden aspektust egybe véve az akkori piar lekörözhetetlen volt.

Tizennégy évesen teljesen szabadon és bárhová közlekedhettünk, de ne felejtsük el, hogy akkor az egész Budapesten nem volt 50.000 autó sem. Gyurival és Rudival általában a remíznél szálltunk fel a 49-es villamosra. Gabi a Körtéren társult a „kelenföldiekhez”. Rudika gyakran kiszúrt egy csinosabb jányzót, vagy a kalauznővel szemezett. „Fogadjunk...” – kezdte, amire legyintettünk, mert a vékony, kisfiús Rudika nagyon tetszett a lányoknak, főleg az idősebbeknek.

Reggeli utunk legizgalmasabb szakasza a Körtér és a Gellért-tér közötti két megálló volt. Arrafelé utazott és az utóbbi téren szállt át más villamosra az a fekete hajú teremtes, akinek matrózblúza csak úgy feszült a – hmm – közlési vágytól, miszerint ő a Szilágyiba tart. Egyébként sohasem ültünk le, mindig a peronon ökörködtünk. Vagy barátkoztunk, vagy – ritkán – összevesztünk másokkal, de egyedül és csendben sohasem voltunk, mint a mai fiatalok.

Egyébként is mindig volt egy pici izgalom. A gyerekjegy 35 fillérbe, a vonaljegy 50 fillérbe, az átszállójegy 70 fillérbe került. A hetibérlet ára 2 forint 70 fillér volt, de azt lyukasztani kellett és naponta csak kétszer lehetett. Ezért nem volt közömbös, hogy ki – már bocsika – miként gyűjtötte a nyálát. Mert a sárgás-szöszös papíron lévő lyukat benyálazott ujjal szépen el lehetett dolgozni és a délelőtt használt jeggyel elmenni a délutáni szakkörre vagy edzésre. Persze izgultunk, hogy a kalauz vagy az ellenőr észreveszi-e a suskust.

A Múzeum – Szentkirályi utcák sarkán szemet szűrt az alagsori bejárat előtti egybeírt felirat: RotterAntalépületésbútorasztalos. Innen már nem késtünk el, ami egyébként sohasem esett meg velünk. Mind a négyen jó tanulók voltunk és külön sportot űztünk abból, hogy másoknak odaadjuk a lecionkat lemásolásra. Bezzeg az eminens M. Gyuri azzal kezdte, hogy a tasóját fölcipelte a lelki atyja szobájába, nehogy lemásoljanak tőle bármit is, mert az úgymond „halálos bűn”. Ezek szerint én sokszorosan el fogok kárhozni.

Egyébként a BKV szolgáltatást nyújtott még a tanítás közben is. Az osztályablakkal szembeni lakásban egy munkából hazatért kalauznő vetkőzött, bár produkciója megállt a Triumph bizonyos termékeinél. Csodálod, hogy egy osztályvigyázz közben az ablakba találtam ülni? Rendesen be is tört, bár az oka nem tudódott ki.

Kincs Lajos ofő, latin és orosz

„Halassy, írd rá az egyest!” – csapott le rám, amikor jobbra, a Madár felé fordultam némi támaszért. Viszont Attila, aki lemásolta a teljes dolimat, négyest kapott.

És ez így volt igazságos, mert nekem tudni illett volna a latint. Sokat köszönhattünk neki, becsültük is, de megszeretni nem igazán tudtuk: nem hagyta magát, bár egyenességet, keménységet ugyancsak tanulhattunk tőle. Az orosz hadifogság formálta ilyenre.

Vonalzóval mértük le, hogy kinek mekkora „szálkát” adott. Olyan egyeseket firkált a füzetünkbe, amelyek négy-öt soron is áthúzódtak.

Kincsnek volt humorérzéke. Oroszból feleltem, de valahogyan nem ment a dolog. Csodálkozva nézett rám. Mondtam neki, hogy az a szó a nyelvemen van: szótáramban bal oldalt alulról a harmadik. „Hozzátok

ki a szótárát!” – rendelkezett. Majd úgy kérdezett, mint a fogorvos: „Jobb felső négyes?” – Pravagyitty, válaszoltam. „Nem jó! Prá-vá-gyitty. Ártikulációjonnájá bázá” – húzta szét húszcentisre a száját. Vigyázzak a helyes szájformálásra a kiejtésnél. Bal alsó ötös? És a végén ez is történt: kaptam egy (bal alsó) ötöst.

Máskor leküldte V.-t a földes udvarra egy kis földért, amit picit meg kellett vizeznie egy konyhacsempére keverten, ami elő volt készítve. A „Varabéj i lásztocski” (a veréb és a fecskék) mese volt az anyag, némi tudnivalókkal a fészeképítésről. Kincs a padsor mellé állt, szokásos vigyorával mutogatott a ferdén tartott csempére – éta grjáz, éta grjáz (ez sár) – közben meg a matéria szépen csöpögni kezdett pont a pedáns M. füzetére. Ő elvörösödve – ez úgy csinálta, mint egy kislány, bár a neve M. anyó volt – felállt és szinte bógve kérdezte: „Tanár úr, ezzel én most mit csináljak?” Kincs kicsit tágítva a vigyorán mondta: „Karikázzad be szépen és írad mellé, hogy ‘éta grjáz!’”

Az osztály harmadikban az osztálykiránduláson összeveszett az ofövel. Ezt az eléggé csúnya történetet nem fogom felidézni. Kincsnek volt igaza, de nem jól kezelte a dolgot. Pár renitens diákot ki akartak rúgni a suliból, de végül az úgy elsimult.

Bár nem tartoztam azok sorába, a 40. éves találkozón bocsánatot kértem a viselt dolgaimért. Szárazon közölte: „Nincs miért bocsánatot kérned, egy igazi tanárt a diákja nem képes megsérteni.”

Később 1968-ban ő tanított először angolra. Amikor végeztünk az Eckersley első kötetével közölte, hogy elértem azt a szintet, amelyen túl ő már nem segíthet. Ezzel előkapott egy üveg valódi Stolichnaya-t (orosz vodka) és koccintott velem. Szerintem én voltam az egyetlen diákja, akinek ekkora élmény jutott osztályrészul.

Pogány János matematika

A legnagyobb tanárom, életpályám meghatározója. Az egyetemi szóbeli felvételin csak annyit kérdeztek tőlem a matek szuperíráshoz: Ki volt a tanára?

Nem is annyira matematikát tanított (néha még összeadási hibát is vétett), mint tiszta logikus gondolkodásra nevelt. Megkövetelte, hogy a példát az alábbi módon oldjuk meg:

1. A kérdés, az ismeretlen az, hogy...
2. A megoldáshoz ismertek azok a tényezők, hogy...
3. Az ilyen típusú példa úgy oldható meg, hogy (képlet, ábra stb.)...
4. A levezetés tehát ez-meg-ez...
5. Az eredmény pedig:

Ha az első három dolgot jól és az általa elvárt rendben felvésted a dogádba, akkor ötöst kaptál akkor is, ha az eredmény rossz volt.

A diákokat a következő szellemben igazította el: „A matematikát a Jóisten tudja ötösre, én négyesre, hát te fiam hányast akarnál?” Erre megijedtünk, pedig a legemberségesebb, legigazságosabb tanár volt, akit ismertem. Egy-két hét alatt mindenkiről pontosan tudta, hogy miként áll a matematikával és mit várhat el az illetőtől. Ezt úgy érte el, hogy egyetlen órán akár 50-60 érdemjegyet is kiosztott a 36 diák között. A matekóra előtt az első padokban már várt hat röpdolgozat. A táblára volt írva 6 név, akinek a házi feladatos füzetét kellett kivinnie, mellette két példa, amit az első két felelőnek kellett megoldania.

A sok érdemjegyet összekombinálta, majd így szólt mondjuk T.-hez: Most hármásra állsz. Az utóbbi időben mintha kicsit javítottál volna. Megpróbálsz a négyest? A lényeg az, hogy házi feladatként se ugyanazt a példát adta fel nekem, az ötös matekosnak, mint a hármast T.-nek. Mindenkitől csak annyit várt el, amennyire képes lehetett.

Ezt én szívtam meg. Az általános iskolával apám egyáltalán nem foglalkozott, de a piaroknál kezébe vette az irányítást és kellemetlen kérdéseket tett fel. „Készen vagy a matekkal?” „Nem, apu, az egyik példát nem tudtam megoldani”. „Csináld!” És már mindenki aludt, amikor én még a negyvenes izzónál, a konyhaasztal viaszán kínlódtam olykor 11 óráig, amikor is apám rám nyitva az ajtót csendesen beszólt: „Eredj lefeküdni. Majd holnap folytatod.”

Node ideje vidámabb dolgokra térni. Matekszakkörre jártam hozzá. Egyszer nem találtuk a megszokott helyén, mondjuk a 311-esben. Sokáig kerestük, míg rábukkantunk a 423-asban. Ott ült, elmerülve egy Kürschak-feladványban, a táblára meg nagy betűkkel ez volt írva:

„A szakkör ma ebben a teremben lesz és nem a 311-esben.”

Egy másik jelenet. A 155 centis törpe emberke a dobogó alatt áll, szemben a bamba, a példa megoldására képtelen 205 centis kosaras-

center M. Gabival. Pogány a mellét verte, mint Judy a „Daktariból” és ezt üvöltözte: „Idenézzenek – hörögte – idenézzenek, én most ezt az embert megöllöm, meeeeggööllöm, hülyeállatbarommarhája.”

Nem ölte meg. Rudival segítettünk neki átmenni az érettségén. Jóval azután a tanár úr többször fordult hozzám a kéréssel – ő kért engem! –, hogy segítsék ennek vagy annak a diákjának. Az egyik gitáros volt, a másik hegedűs, cáfolva azt a nézetet, miszerint a zene és a matematika kéz a kézben jár.

Pogány órái szórakoztatóak voltak. Például érdeklődött a lányokkal való viszonyunk iránt is, mondjuk így: „Förster, szermes, szermes, kivigmmintaknyt!” (Szerelmes, kivágom, mint – bocs – a taknyot).

A tanár úrnak a szülőkkel való kommunikációja volt a legkedvesebb műfaja. Evidens, hogy a szülői értekezleteken előtte állt a leghosszabb sor, de ő az üzenő füzetet is sűrűn használta. Két példát idézek az üzeneteiből: egy rövidet és egy hosszabbat.

A rövidebb: „Fkte, gyezellenörzt, rja”. (Fekete, vegye az ellenőrzőjét, írja!) „Édesanyám, hülye vagyok, aláírás Pogány János.” A hosszabb: Csiba a matekórán álmodozik. Pogány felfigyel rá: „Tbámcsib?” (Mit bámul, Csiba?). „Tanár úr kérem, ott a sarokban van egy pók.” Erre ő ellilult: „Pok, pok, nyajdokmagnak pokot. Gye zellenörzt. Rja! Kedves dezsanyám, miközben a tanár az év legnehezebb leckéjét magyarázza – zárjel ellipszis, zárjel bezár – addig én ráérek, ráééérek az osztály póókját bámni. Desanyám, vegye tudzsul, hogy az évvégén mekk fogokbukkkni, igeniss puukkni. Aláírás: Pogány János.”

Örökké szégyellem, hogy egyszer pimasz voltam vele. Nem figyeltem rá, hogy pár tanuló állt, amikor ezt hallottam: „És maga, Halassy?” Reflexből válaszoltam: „Én nem.” Majd a miértet tudakoló kérdésre: „Mert nem érek rá.” A válasz: „Akkor majd én se érek rá ötöst adni magának az év végén.” És a suli egyik legjobb matekosaként négyest kaptam harmadikban és nem lettem színgitűnő. Mint kiderült, az áll-digálókat éppen a matekversenyre invitálta. Én meg nem értem rá...

Medvigy Mihály hittan és művészettörténet

„Most álljatok fel szépen és mondjátok utánam: mi jók vagyunk, mi jók vagyunk, mi nagyon jók vagyunk.” Előtte az osztály rendetlenkedett, zajongott.

Miska bácsi elvörösödve pattant föl. Azt hitted volna, hogy valami csúnyát tesz vagy mond. De mire felállt, mérge elpárolgott, mi pedig röhögve előbégattuk, hogy mennyire jók vagyunk.

Medvigy görögkatolikus pap volt. Több szakkört vezetett. Az egyik az egyháztörténeti kollokvium volt. Miska bácsi ügyesen rendezte el: nem kapacitált a részvételre, csak színes matricát ígért, meg rajzolt egy színes diagramot a részvételről. És látod: hogy, hogy nem, szinte mindenki eljárt arra a különórára.

A másik különtárgy neve „zenetudomány” lehetett volna. Nemcsak azt tanultuk meg, hogy miként épül fel a nagy- és a kamarazenekar, hogy mik a hangszerek, hányan vannak, a dirigenshez képest merre helyezkednek el, hanem azt is, hogy mi a különbség a szimfónia és a verseny között, hány tételből állnak stb. Mindezt példával szemléltette. A rádióban a „Miska bácsi lemezesládája” című műsor a Medvigyéhez képest kismiska volt...

Képzeld el, 1973-ban kölcsönadta nekem a Jesus Christ Superstar *eredeti* hanglemezét, ami akkor egy hallatlan nagy kincs volt és rám merte bízni anélkül, hogy a „de nagyon vigyázz rá, mert...” szöveget lenyomta volna. A Somogyi úti lakásban döngött a felejthetetlen ária: „God, thy will is hard, but you hold every card”, miközben én a kishobában átraktam és újrafényeztem a padlót.

Miska bácsi kedvenc szólása volt, hogy „Minden csorbát ki lehet köszörülni, amíg a penge tart.” Erre föl az egyik ügyes kezű gyerek szerkesztett egy apró masinát parányi forgatható kovakővel, a másik meg egy csorba bicskából kivágott egy U-alakot. Ezután ha valaki beszekundázott, felmehetett a tanár úr szobájába és megforgathatta a köszörűkövet. Hát nem aranyos?

Somogyi Zoltán történelem

„Édes fiam, a fejedben legyen világosság!” Az egyik fiú panaszkodott, hogy nem elég a fény és kérte, hogy felgyújthassa a villanyt. Többet kapott x luxnál...

Neki titokban rengeteget köszönhetek. Azért kell így mondanom, mert annyira szerény jelenség volt, hogy fel sem tűnt, hogy milyen súlyos dolgokat oszt meg velünk. Nem a tananyagot oktatta, bár azt is

és nem a legrosszabb módon. A Közgáz felvételimnél az írásbeli vizsga tétele az októberi forradalom volt és piarista diák létemre én írtam a legjobb és legtartalmasabb belépőt (19 oldalt!).

Egyébként a katedrán csendesen ingatta jobbra-balra a fejét, talán neki is fájt. (Később tudtuk meg, hogy Pogánynak 20 év óta szünet nélkül fájt a feje.) A feleltetés előtt eleresztett egy félmosolyt: „Na mi újság, ficakok?” Az osztálykönyvben tanárosan lapozgatva így szólt: „Na, vonszolja ki lötytedt testét a Csiba ficak!” Az felállt, körbenézett, mint aki nem hisz a fülének és egy öngyilkosjelölt terhes anyatető tempójában a katedra felé kezdett vánszorogni. Soma felnézett és bagótól rekedt hangját kicsit köszörülve megjegyezte: „Csiba, úgy jön, mint aki megy!” A nagydarab, lomha 190 centis fiú erre megfordult és ütemet sem váltva visszalötyögött a padjához.

Somától két dolgot tanultam. Az egyik az, hogy, hogy a történelmi jelenségeket csakis összefüggéseikben szabad szemlélni, egymástól elkülönítve nem. Ennek megfelelően a történelmi igazság egy: nincsen külön magyar és nem-magyar igazság. A másik az, hogy a történelmi „ha” feltételes vizsgálatnak nagyon is sok értelme van.

Maklári Lajos kémia és ének

„No, gyerekek, mi az Avogadro-féle szám? (10^{-24}) És hogy számolták meg? Nem így!” – és úgy tett, mint aki a tenyeréből a lábosba pergeti át a lencseszemeket.

Kedvenc témája a réz oxidációja volt. „A réz oxidálódik, de mire megtenné, már redukálódik is. Ez a Maklári-féle vájdling reakció. Mert milyen is a vájdling? Ha innen nézem, homorú, ha onnan nézem, domború, de azért az csak vájdling.”

Szinte egy kísérlete se sikerült, aminek részben a kamarakórus volt az oka. A vegyi előadóban tartotta a próbáit, amelyekről Makesz rendszeresen elkésett. Ezért mi unalomból, meg persze rosszaságból is, minden talált vegyszert összeöntöztünk. Kész csoda, hogy nem lett belőle nagy baj.

a kamarakórus tagjai

A vegyszeres üvegeket ki se tudta nyitni. „No gyerekek, ezt úgy kell csinálni, hogy az üveg nyakát szépen odakocogtatjuk, körbe-körbe, akkor csak kinyílik.” Inkább szezam-táruljt mondott volna...

„Most meggyújtjuk, ami mutatja, hogy a kémcsőben gáz képződik. Szép, kékes lánggal fog égni” – biztatott minket. A cső szájánál gyufát gyújtott. Semmi se történt, majd amikor legyintett – majd legközelebb – a kémcső füstöt okádva megindult az asztalon és mint a rakéta, üldözte a menekülő Makeszt.

Úgy nézett ki, mint a nagyra nőtt csecsemő és mindenki szerette. Megpróbált jó énekkart szervezni a nem is olyan rossz alapanyagból és ez nagyrészt sikerült is.

Ma is tulajdonomban van az a fénykép, amely 1962-es kórusunk tagjait mutatja, amint éppen Kodály tanár úr születésnapján dalolunk. A tenor1 oszlopos tagja voltam annyira, hogy Makes néha leintve a kórust így szólt: „A tenor1 énekeljen és ne csak a Halassy!” Nem, nem én voltam szuper, hanem a többiek erősebben mutáltak, mint én. Ma is inkább csak szeretek, semmint tudok énekelni.

Pár évvel érettségi után Almádiban voltam az egyik kórustaggal. Bambuszt szedtünk, de mivel tél volt, kicsit átfázott a lábunk, ezért hazafelé menet csak beálltunk a borozóba melegedni. Egyszerre csak egy jellegzetes borízű hang öblözött fel atyailag:

„Mert tudod testvérem, a Szentlélek ekkor, ilyenkor bizony benned is munkálkodik.” „Szia Makes – fordultunk arrafelé – már bennünk is kezd dolgozni a spiritusz. Meghívhatjuk egy pohárra?” Tolmácsolás: a Szentlélek latinul Sanctus Spiritus.

Péter Mihály földrajz

A legaranyosabb, legszelídebb tanárunk volt. „Na, ne legyetek rosszak, mert akkor feleltetek benneteket” – fenyegette meg kicsit selypítve a zabolátlan társaságot.

És ki tudja miért, a sok vad fiú minden zúgolódás nélkül hallgatott rá, holott másoknál nem tette. Péter bácsi – csak ő viselte a bácsi rangot – közrejátszott abban, hogy a szép napjaim véget érjenek. Egy hátsó padban ültem, aminek az is előnye volt, hogy jól lehetett onnan sügni. Amikor Péter bácsi észrevette, kiállított a katedra mellé, de

pont a térkép mögé. Mivel pedig a felelő annak a túloldalán állt... Szóval végül a tanárok közös megegyezéssel a „számárpadba” – az ajtó melletti legeslegeslő pad – helyezték át sűgőintézményemet.

Szoboszlai András fizika

„Förster, írjon be magának egy egyest. No nem azért, mert sűg, hanem, mert nem tudja a fizikát. Tudniillik azt, hogy a szem 180 foknál nagyobb szűgben is lát.”

Szobó az ablakon kibámulva közölte a „jó hírt” Rudikával. A fűle se maradt el a szeme mögűtt. Az előadótól balra volt a szertár, a falán a telefon. Csűngűtt. Szobó átment, én meg egy viccet kezdtem mesélni, épphogy hallhatóan. Közben visszajűtt a tanár úr: „Halassy, adjon magának egy egyest, olyan unalmas ez a vicc” – és bekűpte a poént.

Kétméteres, hatalmas ősz fejű óriás volt. Állítólag volt egy mives és tartalmas bárpultja, de ezt nem tudom első kézből igazolni.

Szobónak sikerűtt eloszlatnia a tárgya iránt mutatkozó általános utálatot, bár azt nem mondhatjuk, hogy tudtuk a fizikát. Őtűsűm volt, de csak azért, mert fel tudtam mondani a leckét.

Szoboszlai a negyediktűl már csak az angyaloknak tanított. Ezért fizikából tűbb tanárunk is volt. Képzeld el, nekűnk még a drága jó Őveges prof is tartott órát, akinek a TV-ben híres fizikát népszerűsítű sorozata volt. Majd egy ideig Kovács tanár úr tanított. Ő a háborűban cserkészmentű hűs volt. Az akkor még csak bimbűdzű atomfizikához kiválóan értett. Jártam is hozzá szakkűrre, ahol érdekes kísérletek mutatták meg pl. az anyag kettűs részecske és kvantum természetét.

Majd Havas Jockű vett kezelésbe minket. Én modellezű szakkűrre jártam hozzá. Jű, már el se akarom hinni, hogy villanymozdonyt is építettem a saját praclimmel. Beony! Voltak hozzá bolti alkatrészek, de én tekercseltem a motort és forrasztottam a drűtokat.

Jockűnál nevezetes dolgok is készűltek. Az első egy kártyázűgűp volt, amely kiválóan „zsűrozott” és bizonyos leosztásokat nem veszített el. A másik játűk a halom volt, ami egy háromszor-három kockás aműba. Persze ez is analűg, de egyáltalán nem lehetett megverni.

Vízvári László biológia

Vizes úgy nézett ki, mint a Kopogd le a fán című film főhőse, Danny Kaye. Nemcsak a tananyagot adta elő: pl. az emberi test részeit latinul is bemagoltatta velünk.

Ma is fel tudom sorolni a végtagok csontjait: scapula, clavicula, coracoideum, humerus, radius, ulna...

Vizesnek Kender tanár úr volt az elődje, de sajnos őt hamar elvitte a rák. Parasztszármazék lévén a népi ismereteket is át akarta adni és sok dolognak kellett tudnunk a népies nevét, mint például a lárváét, amit csimasznak hívnak. Majd V.-t feleltetve visszakérdezte, hogy mi a lárvá neve. Én meg emlékeztetőként azt súgtam neki, hogy csimpánz. Hát a lükéje nem azt mondta be? Engem meg jól lehordtak.

Kender furi alakzatok szerint jelölte ki a felelőket. Mondjuk álljon fel ez az átlós sor felelni. Így persze esélyed se volt kiszámítani, hogy mikor kerülsz sorra. Ezt szívtam meg Madár. Kedden feleltették, mire azt hitte, hogy majd lazásíthat. De Kender felhívta szerdán is. Madár betlizett. Mire Kender beírva a kettést vidáman megjegyezte: „Kis Madaras, számítottál?” Hát erre mit lehet mondani?

Magyar István magyar

„Tanár úr kérem, ezt miért kaptam, nem is csináltam semmit.” A válasz: „Nem baj, fiam, majd fogol, majd fogol...” Így kell beszélnie egy magyartanárnak.

A dolog úgy történt, hogy óra közben egyszerre csak lerohant a katedréről, lekevert egy pofont Attilának, majd visszacsámpázott.

A magyar nyelv és irodalom sohasem tartozott a kedvenc tárgyait közé, bár rengeteget olvastam, szerettem és tudtam a verseket, még írtam is egy-kettőt, mint ahogy minden ki-tudja-kibe szerelmes ifjú. De nem volt tehetségem se a versmondáshoz, se a színjátszáshoz. Ezért aztán nem álltam nagy becsben a magyar tanárunknál.

Volt bátorsága, hogy olyan szerzőkről is beszéljen, akik nem voltak a tananyagban (Somogyvári, Herczeg stb.), sőt tiltólistára kerültek. De nem békült ki a „proli” szerzőkkel. Nemakarom módon nyögdecselet

József Attiláról és Ady Endréről: „Azért fiam ők is költők voltak, ők is.” Ez előrelépés anyám nézetéhez képest, aki hallani sem akart róluk. A tanár úr kikereste régi kötetekből e költők „istenes verseit”, amelyek persze hiányoztak a szocialista kiadásokból.

Látod, ilyenek voltak a piarista tanárok! M. Pistát nem kedveltem, mégis neki köszönhetek két dolgot.

Egyrészt megtanított a betűvetésre. A korábbi, a Gabóét alulmúló macskakaparásom idővel egy balra dőlő írásmódba váltott át, amelyről a tanár úr és Kincs együttes erőfeszítése szoktatott le: „Fiam, aki balra dőlten ír, az másban is retrográd (hátramaradott)!”

Másrészt utáltam a verselemzést: a verset és a zenét érezni és nem elemezni kell – gondoltam. Érettségim a kedvencem, Vörösmarty talán legnehezebb verse, a „Gondolatok a könyvtárban” volt a feladatom. Ötöst kaptam. Az pedig csak most esett be, hogy jé, mitől voltak olyan sikeresek, logikailag jól felépítettek a leendő egyetemi dolgozataim és vizsgálaim? Bizonyára nem kis mértékben attól, hogy Magyar tanár úr olyan módszeres volt az elemzés, mint Pogány a matekpéldák terén.

És most pihenjünk egy kicsit a sok komolyság után. S. Bandi ült Madár mellett. Az egyik dolit teljes egészében róla kopírozta, de egyest kapott, miközben Madár persze ötöst. Bandi tiltakozására az orra alá dugták a művét, amit alá kellett volna írnia. Ám az ő dolgozatán is ez az aláírás díszelgett: Madaras Gábor. A lükéje még azt is lemásolta...

Szilágyi Géza torna és kosárlabda

„A kosárlabda egyszerű sport. Az ott a gyűrű, ez itt a labda. Két dolgot tehetsz vele: bedobod a gyűrűbe, vagy átpasszolod a társadnak.”

Géza bá' kemény, egyenes ember volt. Ő volt a kosárlabda egyik első – ha nem a legelső – hazai meghonosítója valamikor a harmincas években. '56-ban őt választották a szövetség elnökévé, ami neki csak egy verést hozott, amibe vesekárosodás folytán csaknem belehalt.

A kosárlabdáról külön fejezetben szólok. A tornáról pedig jobb, ha hallgatok, már ha a szerekről lenne szó. Szaladni, azt igen. Viszont mászni és hajladozni az elveim ellenére volt. Meg a testemének is.

A miénk volt a csodacsapat és mi voltunk Géza bá mindenkori kedvencei. Nem tudom miért, engem a többieknél jobban kedvelt, bár nem én voltam a legjobb játékosa. 1964-ben megnyertük az akkor először rendezett országos ifjúsági bajnokságot. A győzelemért két hét jutalomműködést fizetett a Csepel Autógyár, amit Vonyarcvashegyen csak örökös lengőkuglizással és éjszakai (persze ruhátlan) fürdőzéssel sikerült valahogyan átvészelnünk.

Érettségi jutalom

„Tessék mondani, Ave Caesar-va van...?”
„Hát nem látja, hogy ott éppen most nyit?”

A „négy testőr”, a kelenföldi Gyuri, Rudika (ő ad itt eligazítást) és jómagam, továbbá az albertfalvi Gabi a sikeres (két kitűnő, két jeles) érettségi után jutalmul Almádiban tölthettünk két hetet.

Esténként a parkba mentünk sétálni, ami előtt nem mulasztottuk el a resti legemélyítőbb kínálatát: a feledhetetlen kevertet. A mozi akkor egy fakeretre szögelt nagy fémplakáttal zárta el a drótkapuból kínálkozó leskelődést. Arra haladva Rudika „véletlenül” megbökte, mire a fémlap némi ingadozás után hatalmas döngéssel a földnek csapódott. És furcsa módon ezt mindig akkor tette, mikor Fred Astaire éppen megcsókolni készült Ginger Rogers-t.

A keverés más bajnak lett az oka. Zsugáztunk, mint az érettségire való tanulás végén is tettük, malagával kísértén. Közben feltettük a villanyplattnira az óriási krumpli-leveses fazekat. „Gyuri, szaladj ki és nézd meg, elég sós-e?” Nem volt az, hát tett bele, nem keveset. „Rudi, fuss ki, hogy elég meleg-e?” Nem az volt, hanem sós, ezért tett bele vizet. „Öcsi, jó lesz már?” Langyos volt, de híg. Tettem hozzá krumplit.

Két kör után a krumplileves megduplázódott. Majd egyikünk – már nem tudom ki – véletlenül lelökte az egészet a földre. Így hát körbe ültettem a fiúkat a konyhapadlón, mindenki kapott kanalat és szépen föllefetyeltük a kőről, amit lehetett.

Így kerültünk rokonságba a levessel: azt is lelökték, mi is lököttek voltunk...

Tényleg olyanok voltunk, mint a négy testőr. Annyi biztos, hogy közülünk Rudika játszotta legjobban az Aramis szerepét, bár Gyuriból lett pap. Időnként Gyuri és Gabi megrökönyödésére a kártyabeli dámák helyett egy húsból-vérből valót részesített előnyben.

Szolgálunk

A latin „minister” szó szolgát, előmozdítót jelent, az „administer” pedig segítőtársat. A mai adminisztrátor segít, de bizonyosan nem társ és mint tudod, a miniszter sem a nép szolgája, hanem az ellenkezője, aki az őt kiszolgálókra vár. Viszont megmaradt a szolgálás szónak egy szép jelentése: a ministráns a vallási cselekmények kiszolgálója.

December eleje van, az óra hajnali fél négyet mutat. Csend tölti be a lakást, csend uralja az utcát, egyre mélyebb csend, mert – rorate de super – megnyílt az ég és vastag pihékben hullik a hó. Felöltözködsz, kionsz, az első villamos már elindult feléd, de nem csilingel amerre jár, a piarok kapujában nagyot toporogsz, majd elindulsz a félemeletre, a sűrűn nyíló lengőajtó mögé. Lila miseruhába öltöztetted az atyát, kézbe veszed a kellékeket és már lendítetted is kifelé az ajtót.

Nemsoká', de biztosan félórán belül, már befelé tartasz a következő szolgálatra. A leggyorsabb – ezt feljegyeztük – az igazgatóhelyettes volt, aki a hangyányit túlzók szerint a misére kimenet dicsértességgel köszönt saját magának, amint befelé tartott. (A csúcs 14 perc volt.)

Az adventi roráték békés és meleg hangulatát nehéz visszaadni. De persze csodálatos volt, ha éppen Sík Sándornak, a költőnek és a rend főnökének szolgálhattál. Ha megengeded, a suliók emlékeztetése vele zárom most. Ugyanis senki és semmi nem tükrözi olyan híven a piarista iskola hangulatát, mint az „Örökösök” című verse:

Az iskola folyosója sarkán, Zsibongva, fürgén, tavaszias tarkán
Mennek előttem a fiatalok, A lépcsőfokot hármával ugorván.

Köszönnek, annak rendje-módjaképpen: Tudják ki vagyok, hisz ott lóg a képem
Valahol egy falon a folyóson, Régvolt tanárok képei körében.

Amint egyik-másikkal összenéznek, Elnehezülnek vállamon az évek,
Olyan avultnak érzem magam, mind egy elszürkült történelmi képet.

De én kilépek rozsdás keretemből S szürkült kezemmel, nem-szürkült szívemből
Áldást intek a sietők után, Atyai áldást – a történelemből.

Meghalljátok-e a múltbeli áldást, Kik a holnaptól várjátok a váltást?
Mindegy, megfogan, hallatlan is, érzem, a nagyapai Istenhez-kiáltás.

Dús örökséget nem adhat apátok: Csak ami voltam, azt hagyom reátok,
De hogyha (Isten adjal!) megfogan, Boldog lesz tőle késő unokátok.

Csak ami vagyok: azt, hogy szépen éltem, Igaztól, jótól, széptől sose féltem,
De ami nem szép, ami nem igaz, Ami nem is jó, azt is, most is értem.

Megértem azt is, aki nem ért engem, Tudok ölelni múltat a jelenben.
És akarom ölelni a jövőt, S szolgálatára magamat jelentem.

Szolgálatára embernek, világnak, Nagy Istenemnek, kicsike hazámnak,
Vén magam helyett, örökösökül, Fiúk, fiaim – titetek ajánllak.

Ez a vallomás 1960-ban született. Nekem is szólt, aki abban az évben kezdte Istenke akaratából a tanulmányait az örök iskolában...

A 12-ES MEZBEN

„Halassy, megfogod azt a nagy darab állatot!”

Talán ismered E. Danzer-t, a hetvenes évek végének háromszoros műkorcsolyázó világbajnokát. A Verne fordításokban Táncos Imrének neveznék, noha robusztus 180 centije és széles válla miatt nem igazán tűnt hajlékonyan kecsesnek. Viszont ha az égne rugaszkodott a műjégpálya tetőfedői a szívükhöz kaptak, mert emelkedett felfelé, még felfelé és még mindig. Lefelé pedig hármat pördült a tengelye körül, sőt talán elsőként (?) négyet is.

Már innen is tudhatod, hogy kire hasonlítok. Na jó, nekem nem állt jól a lábamon a korcsolya, de ruganyos voltam és két és fél fordulatot csak ki tudtam hozni magamból. Ami bizony sokakat meglepett, mint mindjárt elmesélem. Ámde a lényeg előtt azt is el kell árulnom, hogy mitől voltak olyan jók a rúgóim?

Kiegészítő sportok

Mint másutt elmondtam, a síelés nálam szóba sem jött, a koriban pedig gyenge voltam. A kelenföldi lápon a srácok a nádakból kaput rittyentettek, „pakk”-nak pedig megtette a cipősdobozba öntött ólom és kukoricaszárral hokiztak. Sz. Öcsi így lett a Dózsa kiváló hátvédje, majd válogatott, sőt annak a kapitánya is.

Az ólomöntés másként is divatban volt. Gyűjtöttük a menő kocsik mini műanyag modelljeit, amit gyufaskatulyában nedves gipszbe nyomva megkaptuk az öntésmintát és így volt egy sereg – bár ólomlassú – versenyautónk.

Noha minden úszásnemet ismertem, egyensúlyzavarom miatt soha nem lehettem volna jó úszó. A honvédségnél száz főnek rendeztek egy úszóversenyt a Gyopáros-tavon felezéses kiesési alapon. Csak a Vasas ifjúsági vizilabda kapusa előzött meg, ő is csak azért, mert én ferdén úszva pár méterrel nagyobb távot tettem meg nála.

Pingpongozni szerettem, de igazán jól sohasem tudtam, jöllehet az almádi strandon néha napi négy órára is lefoglaltuk az egyik asztalt.

Az atlétika nem bővült el. Egyszer vettem részt amatőr versenyen 1960 táján, ahol úgy indítottak 800 méteren (4. hely), magasugrásban (155 cm – 1. hely), valamint súlylökésben (15 m – 2. hely), hogy előtte nem is tudtam a nevezésemről. Fűzőgettek is, hogy ha felkészülés nélkül ilyeneket művelek, akkor mi lenne, ha...

Az említett versenyt rendező Gödöllői Sc. turista szakosztályának az igazolt tagjaként több tájékoztatói versenyt is megnyertem. A sok gyaloglástól – a csúcsom egy 72 kilométeres két napos túra volt – igen megerősödött a combizmom, ami jól jött a kosarazásnál.

Body-building

Kis házunkban a testépítés sajátos módon zajlott. A vasút mellett volt egy fatelep és szerettem nézegetni, amint a kismozdonya ide-oda tologatja a gerendákkal megrakott kocsikat. Viszont az említett Sz. Öcsi a tettek mezejére lépett és „újított” egy 36 kilós csillekereket. (Az újítás az eltulajdonítás kelenföldi tájszava...)

Egyszer, amikor lementem az udvarra, a srácok körülállták ezt a darabot, ami a tengelyből és a két végén két kerékből állt. „Na és te ki tudnád lökni?” – szívattak, miután én azt se tudtam, hogy miként kell azt csinálni. Zavaromban fél kezembe fogtam a cuccot és szép lassan, erőlködés nélkül a fejem fölé emeltem. Nem löktem, hanem nyomtam. „Így kellene?” – kérdeztem az általános elképedés közepette.

Most azt hiszed, hogy dicsekszek. Pedig nem azt teszem, én csak az édesapámra emlékezem és őt dicsérem. Aki naponta 100 vödör vizet húzatott fel velem a kútból. Aki kiásatta velem – esőben – a két méter mély gödröt a konglomerátumból a vízvezeték csatlakozásához. Akivel ketten raktuk fel egy víkendházra a beton tetőgerendákat, amikkel hat férfi nem boldogult. Aki a szavak nélküli tettek harcosává nevelt.

Foci a homokban

pihenőben

Nem tudtam jól cselezni, de önzetlen voltam és húsz méterről berúgtam a labdát a méteres kapuba. Ezért az almádi strandon sorra nyertük a meccseket. Új szabályt is hoztak miattam: csak a felezővonalon túlról szabadott gölt rúgni.

Kiskoromban a foci szertartással kezdődött. A két jól játszó „öreg” adva volt: Sz. Pista és Koca, aki Ludival együtt a házunkhoz tartozott, bár egyikük se ott lakott. Sorsot húztak, hogy ki kezdi a csapattársai kiválasztását, ami azután egy ide, egy oda alapon történt. Elég hamar eljött az idő, amikor én voltam az első kiválasztott, kivéve ha Rudika is megjelent a helyszínen: ő a Kölyökfradi focistájaként mindig nagy kincsnek számított. Később vele párosban mindenkit elpáholtunk.

Egyébként a foci mindig megmaradt szórakoztató kiegészítésnek, időnként lábtangóval és fejeléssel fűszerezve. A rúgóim miatt ennek az utóbbinak a terén sok sikert értünk el, amit máig is emlegetnek azok a görög srácok, akiknek ez sok-sok palack vörösborába került.

Nem méltatott szerep a 12-es mezben

1958-ban kezdtem kosarazni és 1973-ban hagytam abba. Legelső edzőm a sulis tornatanára volt. H. elvtárs olyan jó nevelő volt, hogy egy meccsünkön ziccer közben szemem köpött... Két másiktól is hasonló „jókat” tanultam. M.-től azt, hogy nem a tudás a fontos: valakiknek be kell nyalni, amit ő szívesen és gyakran megtett. B.-től azt, hogy az a jó kosaras, aki meccs vagy edzés után versenyt tud vele piálni.

A szerepem jobb oldali védőként nem volt hálás. Bár az egész csak számtan, az edzőim – Géza bácsit kivéve – abban se voltak jók. Példa: N.P. centerünk, akinek szabad volt felelőtlenül is kosárra dobálgatni, a meccsen dobott 14 pontot. Vele szemben én „csak” 28-tól mentettem meg a mi kosarunkat. Futólag említem, hogy a lepattanók 60-70 százalékát én fogtam meg. Szóval...? Mégis Pista volt a kirakat-menő.

Az amerikai kosáritélet igazságosabb az itthoninál. A mindenkori legjobb spílernek tartott Jordan nem a dobásaival, hanem védekezővel, a lepattanók begyűjtésével és a passzaival nőtt a társai fölé.

Most kell visszatérnem Danzer-hez. A felugrási trükköm sokszor bevált. Tudod a támadó azt hiszi, hogy okos, amikor „bemutat” neked, vagyis dobást mímél, de megvárja, amíg a védője „elszáll”. Nálam ez nem vált be. Felugrottam, de a levegőben egy fél danzernyit perdülve lecsaptam a támadó második szándékkal feldobni kívánt labdáját.

Erre egyszer én fagytam rá, egyszer meg a támadó.

Gabányi, a MAFC emberként és sportolóként egyaránt igen kiváló játékosa talán 2 m 10 cm-es volt. Én már lefelé estem, amikor ő felfelé indult. A fejébe haraptam és letörött a szemfogam csücske.

X.Y a Hódmezővásárhely centerre volt, „nagy darab állat” Géza bá’ definíciója szerint. Játékosainkat ütötte-verte, ahol tudta, amit a bírók vidéken nem szoktak befűjni. Megpróbált engem is megleckéztetni a közönség biztatására: „Mit keres a pályán az a kislány?” – cikiztek az akkor még szokatlan Beatles-frizurám miatt. Szóval amikor a nagy darab kosárra tört és újra le akart taglózni, „az a kislány” felugrott az égbe és a könyöke lefelé jövet egészen véletlenül egy orrba akadt. Azt már nem láttam, hogy miként törölgették le a vérét, mert be kellett futnom az öltözőbe, ahonnan rendőri védelem kísért a buszunkig.

Nem, nem voltam büszke erre a szükséges óvintézkedésre, amely egyébként is csak kétszer fordult elő. Viszont tény, hogy általa némi figyelemre, mondhatni szükséges tiszteletre tettem szert.

Pechesen

230 : 0. Kettőszázharminc – null. Nem, nincs tévedés. Megdöntve minden Guinness rekordot a Piarista gimi A csapata ennyire győzte le az Eötvös C csapatát. Nem a vereség volt szégyen, hanem a kiírás. Mi negyedikesek voltunk (átlag 180 cm), ők elsősök (átlag 150 cm). És én nem voltam e győzelem részese: a bordásfalról bámultam a játékot.

A kispesti István gimiben a kályhát drótkerítés védte a nekieséstől. Egy labdáért kinyúlva annak az egyik kiálló tüskéje fúródott be a jobb gyűrűsujjam körme alá: egyik élmény. A sebész érzéstelenítőt adva kiküldött várakozni. Ámde közben sürgős esete akadt, az érzéstelenítő hatása elszállt és az ujjamat anélkül vágta fel: másik élmény. Hiába no, a kosárlabda élményekben gazdag sport.

Akkoriban jelentek meg nálunk az első üvegpalánkok. Mindez még nem baj. Baj az, hogy olyan neves csapattársunk is volt, mint Kozma Pici, a csaknem 150 kilós többszörös birkózó világbajnok. A mozgása renyhésége miatt kellett kiegészítő sportként kosaraznia. Pechemre.

Én szoktam indulni a lepattanóra, ha kosárra dobtak. Most ezt művelte Pici, aki összetévesztve a kosarat a kalapácsvetéssel némileg megsuhintotta a labdát. A palánk meg nem tudta, hogy mitévő legyen és mérgében szétrobbant. Na jó, de miért éppen az én fejemre?

A fejemből, amely leginkább a töviskoronázásra emlékeztetett, az ügyeletes doki alig 150 üvegszilánkot szedett ki csipesszel. Kedvesen vigasztalt: szerencséje volt, hogy nem fölfelé nézett. Így a szemem ép maradt, mert a hang és a reflex gyorsabb volt a repeszeknél.

Egyszerűen és tisztán

„Ez itt a labda. Két dolgot tehetsz vele: egyenesen odapasszolod a társadnak, vagy a kosárra dobod.” Géza bá’, piarista tornatanárunk, nem tűrte el a kacifántoskodást, amit viszont az NB I-ben egyenesen elvártak tőlünk. Továbbá tiszta játék helyett arra tanítottak minket, hogy miként okozhatunk sérülést az ellenfél játékosának. Mondjuk lépünk a lábára, amikor éppen felugrik... Egy időben az MTK női csapatának az edzőpartnere voltunk. Soha annyi kék foltom nem volt, mint egyetlen velük töltött óra után. Csíptek, löktek, sőt haraptak is.

Géza bácsi nemcsak jó edző, hanem nagy nevelő is volt, amibe az a pizkosfredi pofon is belefért, amit K. Attila kapott a nyegleségeért és amitől öt métert szánkázott a tornaterem padlóján. A többi három párbeszédéből értheted meg:

- Géza bácsi, jó volna egy labda.
 - Ne is mondd, száz még jobb lenne.
- Géza bácsi, szeretnék egy labdát.
 - Igen? Én inkább egy új palánkot.
- Géza bácsi, kérek szépen egy labdát.
 - Tessék fiam, ott van, válassz egyet!

Mindez cáfolja a költő sorait: „Nekem a kérés nagy szégyen, adjon akkor is, ha nem kérem” – írta Nagy László az Istenhez szóló imáról. Tévedett. Nem a kérés, hanem a nevetlen mellébeszélés a szégyen.

Csapatunk rendkívül összeszokott és roppant fegyelmezett volt. Ez három dologból adódott. Egyrészt napi akár két órát is „rajongtunk”, ahogyan az edzést hívtuk, de nem figurákkal és erőnléti vacakokkal, hanem játékkal, játékkal és játékkal. Behunyt szemmel is tudtuk, hogy ki mikor milyen pozícióban van. Mondok erre egy példát.

Kezdő feldobás, amiért én indultam. Általában sokkal magasabb, de tohonyább valaki ellen, aki lazára vette a dolgot: ezt úgyis leugrom. Tévedett a szentem, mert nem számolt a reflexeimmel, hogy én sokkal előbb startolok fölfelé, mint ő: a bíró szemét és nem a labdát néztem. A labdát Attilához (center) vagy Gabihoz (bedobó) ütöttem, aki már hajította is a pálya jobb sarka felé, K. Gyuri kezébe, aki egy laza ziccerrel máris vezetést szerzett. A meccsből eltelt 2 másodperc.

Két konkrét eset jut az eszembe. A felnőtt Honvéddal játszottunk a hivatalos NB I-es bajnokságban a Csepel Autó színeiben. A Honvéd

azokat a játékosokat vonultatta fel (Cinkán, Greminger, Simon stb.) akik tagjai voltak az EB-t nyert magyar együttesnek. Mi, az ificsapat csak egy félidőt játszottunk ellenük – döntetlenre. Majd a lökött edző lecserélt minket a „nagyokra”, akiket a Honvéd lemosott a pályáról.

1964-ben írták ki a legeslegelső országos ifjúsági bajnokságot. Két dologgal nyertük meg. Az igen fegyelmezett védekezéssel és azzal, hogy a lepattanókból indítottunk. A későbbi edzőm, M. mindig azt nyafogta: „járasd körbe!” Mi a francnak? Indítsad le Rudit vagy Gyurit, a két gyalogkakukk egyikét! Mire az ellenfél ész bekap...

Csak futtában mondom el, hogy katonáéknál szerveztem egy kosárcsapatot, amely az orosházi lánygimnáziumban tartotta edzéseit és meccseit. Nyilván eme „doppingszer” hatására megvertük a megye többi csapatát és csak egy csalássorozat „mentett meg” minket a megye bajnoki címétől.

Ki nem nyögött kérdésedre a válaszom „igen”. Nekem is volt egy bájos rajongóm, de nem akartam visszaélni a kedvességével. Amúgy is én voltam a félénkebb. Ezt az is bizonyítja, hogy a szarvasi meccsünk után csak némi ódzkodással másztam át a kerítésen cseresznyéért, pedig Kockafej felmentett az erkölcsiek alól: „TSZ-ből lopni nem bűn”.

Az utolsó repülés

Tizenöt év nem oly’ hosszú sportpályafutás. Azonban kérlek, hogy ne feledkezzél el az intenzitásáról. Volt idő, amikor egyedül a kosár jelentette számomra mindazt, ami az iskolán és a családon túl, sőt olykor talán innen is volt.

1973 után elkövetkezett a „fél centi” korszak. Ha néha lementem a kollégákkal kosarazgatni, a labda ennyivel suhant el az utána nyúló kezemtől. A reflex még a régi volt, de a mozdulat már késett. Majd...

Párszor körbefutkostam a győrzámolyi kosárudvart, mielőtt egy baráti „streetball” partiba kezdtünk. Valaki kosárra dobott, én pedig elindultam felfelé, hogy leszedjem az égből. Ahogyan szoktam régen. Mindmáig nem felejttem el azt a mámoros érzést, ami mindig elfogott odafent: repülök és az enyém minden légi labda.

Azután leértem. „Ki az a hülye, aki a lábam alá lépett?” – kiabáltam a többiekre, amikor olyan furcsán, bizonytalanul fogtam talajt. Mintha nem is lett volna lábam.

Majd elöntött a forróság, az izzadság és az eszméletlen fájdalom. A srácok hazacipeltek. Öt perc alatt csuromvíz lett mindenem és három kilót leadtam: elszakadt az achillesem. Szegényke nem szokta meg, hogy nyolcvanöt helyett százöt kilót segítsen a régi magasságokba. Feladta. Majd a másik is, de az már nem is fájt. Nem úgy, mint az a veszteség, amikor valami széptől, jótól örökre meg kellett válnom. Mint a zongorától is, amit a kosár kedvéért hagytam abba.

És most itt állok hűtlen szeretőként e régi kedveseim nélkül.

A másik szerepben

A gimnázium után K. Pistával letettük a kosárlabda-bírói vizsgát és a ranglétrán kapaszkodva eleinte serdülő, majd ifi meccseket vezettünk. Ez szerényke jóvedelmet biztosított a számunkra, bár az övé részben elment az orvosokra. Az egyik meccsén úgy elagyabugyálták, hogy a kórházban kötött ki.

Nekem inkább mulatságos eseteim voltak. Egyszer rögtön a kezdő feldobás után egy apró, szepi és molett lányka megkapta a labdát és hogy úgy mondjam elgurult vele a palánkig és puff bevágta a kosárba. Anyukája felpattan a padról és ő maga is indiántáncba fogott. Addig, amíg fel nem világosították, hogy a prima kis ziccer – a saját kosaráig vezetett. (Az önkosár akkor még nem volt tiltott.)

Más alkalommal az egyik csapat csinoska, copfos centerre faltolt. A pad az ötödiket jelezte, én meg intettem, hogy számára véget ért a móka. De nem a cserepad felé indult, hanem felém. Zokogva próbált a keblemre borulni és hüppögve megígérte mindenre, ami szent, hogy nem, de igazán nem, ő többet az egész életében nem fog faultolni, csak most az egyszer ne állítsam ki.

Zárásként: a két későbbi inszakadástól eltekintve én megúsztam a kosárlabda káros mellékhatásait. Noha a térdem nemrégiben egy picit fájdigált, hál' Istennek egyelőre megunta.

BUNYÓTLANUL

„Mielőtt megütöd a másikat, számolj tízig!”

Ezt a bölcs tanácsot én Hob verziójában követtem. Ő volt az igen jó angol tankönyvemnek, az Eckersley-nek a főszereplője, aki így toldotta meg a mondanivalót: „... és ha erősebb, akkor számolj ezerig!”

Nem vitás, hogy ha egy fontos igazam sérül, akkor bepöccenek, de ugyanolyan hamar el is felejttem a dolgot. Utálok veszekedni, még a másik vétkét se mindig rovom fel; ma már azt is szótlanul eltűröm, ha valaki elém pofátlankodik a sorban.

Szóval itt áll – azazhogy ül – egy férfi, aki egész életében egyetlen egyszer se verekedett. Bizony ám! Ne számítsuk ide azt a három esetet, amely közül az egyikben én kaptam egy szégyenletes pofont, a másik kettőt meg ifjúkoromban én adtam, de egyiknek se lett folytatása. Nem tekintem verekedésnek a következőket sem.

A gyerekek erőpróbaként birkóztatnak egymással. Gyuri barátom egyszer vett egy dzsúdó-könyvet ábrákkal, amiknek a fogásait immelámmal utánozgattuk, már amennyire ez megtehető egy kétszer három méteres kétágyas szobában. Egyszer aztán Sz. Pityu, a ház legerősebb sráca le akart birkózni, én meg véletlenül rátaláltam egy combfogásra és legnagyobb meglepetésemre a gyerek átrepült fölöttem fejjel a betonra. Szerintem ő is meg volt lepődve. Na, attól fogva a többiek velem való birkóztatási vágya erősen lecsökkent.

az orosházi
kosarasok

Kosárlabdás hátvédként némi hírnévre tettem szert Géza bácsi edzőnk taktikai utasításainak a hatására. „Fogjad meg azt a nagy darab állatot!” – biztatott és a mondott példány váratlanul félannyi pontot se dobott, mint máskor szokott. A Honvéd edzője már attól is idegült, ha meglátott. Egy volt MTK-s támadó pedig – rendes srác – ma is előre köszön az utcán...

A kosár közben elkövetett „megtorlásaimat” nem részletezem, mert azok nem bunyók voltak.

Fitogtatás

Kétszer próbáltam el a felfújott béka szerepét. Tudod azt, amikor valaki nagynak akarja láttatni magát, miközben be van...

Almádiban B. Laci barátom erős volt, de gyáva. Az „Aranyhídban” egy lánnyal flörtölt. Azonban a hölgyike társaságára más is vágyott volna. Ismered a „Na gyere csak ki...” kezdetű nem sok jót ígérő dilis szöveget. Ez most felé irányult. Az intézmény előtt „társalgott” öt fazonnal, amikor a jányzó riasztására kiballagtam. A nehezményezők szószólója egy mozgékony, de alacsony és vékony srác volt. Engem meglátva foghegyről – azaz fogpiszkálóhegyről, mert egy gyufaszálat rágcsált – vetette oda: „Te is akarsz egyet?”

Néha magamat is meglepem a reakcióimmal. „Köszönöm kérdésed, de jobban érteném, ha az nem lógna ott” – mondtam és egy laza mozdulattal kiteptem a szájából az ízetlen, de szálkás rágóját. A többi már érdektelen. Még közölte, hogy de ő a Veszprém Sc. boksztolója és így meg úgy. Lehúzgálva a nem rám szabott mikrocsíkos zakóm ujját, hogy jól takarja a kék-vörös delfinekkal tarkított sárga selyemingemet és mereven bámulva a csauszínű nyersgumitalpas cipőmet, közöltem vele, hogy a francot se érdekel az ő sporttevékenysége.

Máig nem döntöttem el, hogy a csíkos zakó – mintás ümög páros tett-e rá olyan mély benyomást. A lényeg az, hogy még a sörömnek se volt ideje megmelegedni a társalgás alatt.

A kivagyiság viszketegségétől a kopaszok is szenvednek. Dehogyan is hajatlanok: a frissen bevonultak. A rangsor-kóros B. a fensőbbtségét K.-n akarta volna gyakorolni, amit nem csak etnikai ellentétként kell elkönyvelni. B. magát izmosnak hívó túltáplált fekete cigány volt, K. pedig egy vékonyka szőszke cipszergyerek.

Esténként a körletfelfutó halványan derengő négyzetében, a nagy sötétség által övezve a kopaszok csizmát pucováltak a másnap reggeli szemlére. B. a lépcsőtetőn állva odalökte a szutykos lábbelijét K.-nak: „Tisztítsad ki ezt is!” A sötét alak domború mellkasától megrettenve mindenki csak hallgatott.

K. a barátom volt. Előre léptem és B.-ra rivalltam: „Ha még egyszer bántod ezt a gyereket, akkor én etetem meg veled a csizmámat.” A hatás váratlan volt. A verekedés értelmetlenségét B. is belátta, ezért visszakozott. Én pedig ismét megmenekültem a fölösleges és hülye további erőpróbáktól. Nem lettem „alfa”, de már kicsit tiszteltek.

A hatalom érzete

Ügyalban (ügyeletes alegység) voltam, amikor az üti (ügyeletes tiszt) éles riasztása ért: „Fegyvert fogj, gépkocsira!” Mindebben persze sok a pszichológia. A fegyver sohasem volt megtöltve. Ha lett volna veszély, annak elhárítására csak az üti pisztolya szolgált volna.

„Verekedés a kocsmában. Fel kell számolni!” – szólta az ukáz, amint a nyíltlatós ARO-n a város felé zötyögtünk. „M. és H. övet csatra. M. a hátsó ajtóhoz, H. velem tart az elülsőhöz.”

Mily egyszerűen hangzik: „az övet csatra”. Ha a hat centi széles és két milliméter vastag katonai derékszíjat a csaton kétszer átfűződ, akkor kapsz egy lazán lengő bunkót, amely akár csontot is tör.

A kocsmá sötét bejáróját csak egy pislá fény világította meg. M. a parancs szerint hátra osont, mi pedig a főhadnaggal beléptünk az ajtón. Halálos csend fogadott bennünket. A levegőbe emelt poharak nem értek a szájhoz, a homályban nem látszódtak a merev arcok. A kocsmái bunyó véget ért az ügyal riasztásának a bejelentésére.

Kettős érzés fogott el. A hatalomé, mert tudtam, hogy ott és akkor én jelentettem az erőt. Egy méter nyolcvankét centi (pontosan hat láb) és kilencvenkét kiló izom egy igen kemény fegyverrel: a csatos övvel. És a megenyhülésé: nem kellett ezzel a hatalommal élnem.

Ez volt a szerencsés gyakorlat. Az már csak elméleti kérdés, hogy egyesek miért szeretik, szeretnék meg is lendíteni azt a csatot?

Megverődve

Ha azt hiszed, hogy olyan fene nagy megtiszteltetés táviratot kapni a Közgáz egyetem rektorától, Sz. Kálmántól, akkor figyelj csak ide.

Az első távirat 1964. november elején ért: „Felszólítom, hogy x.y. nap reggeli z. órákor jelenjék meg az irodámban.” Valamiért sejtettem, hogy nem ötórás teára hívnak, de akkor mi a francra kellek nekik?

A hétfői találkozón három „babaarcú” béemes akart rávenni arra, hogy árulkodjak a regnumos társaimról. Gondolkodási időt kértem, de nem az együttműködés vállalására, hanem annak elkerülési módjára. Hat nap alatt letettem az öt vizsgámat és az indexemet biztonságba helyeztem. És bár nem boldogan, de az ifjúság nemtörődömségével mentem szombat este táncolni – mert már tudtam! – a Könyv-klubba, a Liszt Ferenc téren, ahol a Scampolo játszott.

„Ki a legjobb énekeees?” – kiabálta a zenekar. „A Komár” – zúgta a közönség. Hát igen, tudta, hogy miként kell rokit előadni, bár engem a piarista padtársam, Varga Cs. ütőhangszeres játéka érdekelt.

Nem emlékszem a kedves leányzóra, akit táncolni kértem. Amikor jött a szünet, a helyére kísértem, amelyet egy szőrös melák foglalt el. Mondom neki, hogy de a hölgy és... Hátulról rám szóltak: „Mi a fenét akarsz?” Mikor megfordultam, lefejeltek és rögtön előntött a vér.

A vöcöben a barátaim csitítgattak: „Itt nem kezdünk verekedésbe, ezt nem lehet most megbosszulni, maradj nyugton.” Utáltam őket, amiért nem álltak ki mellettem. De sajnos igazuk volt.

Otthon már egy távirat várt: „Felszólítom, hogy x.y. nap a reggeli z. órában jelenjék meg az irodámban.” Ismét csak hétfőn.

A három babaarcú kedvesen érdeklődött a fizimiskám felől. „És az a két roppant nagy kék folt a szeme alatt vajon mitől van?” Kénytelen-kelletlen elárultam nekik, hogy vasárnap meccs volt és a kosárlabda igen kemény sport. A szemembe nevettek. „Kaphat még jó pár ilyen, ha nem hajlandó kooperálni velünk.”

Nem kaptam. Sz. Jenő professzor matek tanszékvezető és S. Béla, az Újember főszerkesztője közbenjárása megtette a hatását. Jóllehet a BM egy ideig még próbált a lelkemre hatni, a testemmel ezt már soha többé nem tette meg.

Egyszer verődtem meg az életemben, de nem voltam ludas benne és nem váltam keserűvé tőle.

MUNDÉRBAN

„Öreg harcsa nem raketta.”

Eleget teszek a meghívásnak

1964. augusztusában meghívóm érkezett. Nem mondom, hogy úgy vártam rá, mint egy elsőbálozó kislány, no meg a címe is gyanús volt: „Behívó *parancs*”. Mindig ellágyult a szívem a kedves invitálásokra, ezért elballagtam a Kiegészítő Parancsnokságra, ahol – na ez a buli is jól kezdődik – tetőtől-talpig levetköztettek, bár kicsit uncsi alakok olyan egyforma, nem egészen a divatnak megfelelő ruhában.

A továbbjutók helyére ülhettem. Közölték velem, hogy a program egy évig tart. A sorkatonák szolgálata ugyan két éves volt, de minket ún. egyetemi előfelvételi századba soroztak. Felültettek a vonatra és elzötyögtünk Orosházáig. Ott a műszakis laktanyába kerültem. Utász – bámult rám? Nem, kicsit sem utáltam a kis kiruccanást: mondhatni egészen jó buli volt.

Bevonulásunk napján a kackiás-bajszú parancsnok megkérdezte, hogy az új bevonulók közül ki nem KISZ-tag. Hárman jelentkezünk. Erre így invitált bennünket: „De persze most belépnek”. Amire ketten azt mondták, hogy „persze”, én meg azt, hogy „persze, hogy nem”. „Mi is a neve Halassy elvtárs, és miért nem, hiszen itt mindenki az?” – érdeklődött. „Hát pont azért nem!” – mondtam öntudatosan. Avagy ha jobban megfontoljuk pökhendien és meggondolatlanul.

1964-ben Beatles-frizurám volt, amiért se őseim, se tanáraink nem rajongtak. Mielőtt bevonultam, az ékeimtől meg kellett szabadulnom és nagyon rövidre kellett nyíratnom a hajamat. Innen ered a bevonulók „kopasz” beceneve. A laktanyában mégis a legelső dolog az volt, hogy hosszúnak ítélték a sérómat és újra el kellett menni a borbélyhoz. Mit mondjak, nem a sevilla-i volt, „aki ügyes, aki ügyes” az opera szerint.

Másnap reggel szemle volt. Elém állt egy sokcsillagos és kedvesen érdeklődött, hogy mikor borotválkoztam utoljára. Elárultam, hogy még az életben nem tettem olyasmit. „Akkor tegyen” – tanácsolta lágyan – majd üvöltve: „tíz perc múlva jelentkezik nálam megborotváltan.”

Egy kölcsönkapott pengével és szappannal csakúgy natúr lehúztam a szőrt és sok sebből vérezve lejelentkeztem. Nagy meglepetésemre az ales (alezredes) mégsem küldött gyengélkedőre. Kár. Máskor viszont...

Orosházi piknik

Felfedeztem egy új orvostani összefüggést: a gyomorrontást olykor körömhány okozza. Nekem aztán elhiheted! Pár héttel a bevonulásom után a tizedesnek segítettem a kedvenc járgánya szerelésében. A csotrogánynak becézett elől gumikerekes, hátul lánc talpas jószág hátsó féltengelye a lábujjamra esett, levarázsolta róla a körmöt és így a „gyengélkedőre” kerültem.

Akkor vonultak be a kopaszok. Mármost az anyukák azt hiszik, hogy drága csemetéjük a honvédségnél éhen fog halni, ezért annyira feltarisnyázzák őket, hogy egy gazdag döbröközi lány esküvői ebédjén sincs annyi és annyféle fogás. Volt, aki egy egész tortával érkezett, a másik több méter kolbásszal, a harmadik tucatszámú fasírttal stb.

A kopaszoktól egy mázsányi (!) elemőzsiát koboztunk el, merthogy a laktanyába egy dekát is tilos bevinni. Dobjuk ki a cuccot? Inkább úgy válogattunk a torták, sütek, húsok között, mint tót a vadkörteben. Úgyes munka: még egy hetet ráhúztunk a gyengélkedőn gyomorrontás címén. A dologból csak B. maradt ki, akinek az egyik fogát közönséges kombinált fogóval húzta ki a felcser, érzéstelenítés nélkül.

A lakosztály és az ellátás

A körletünk valaha lóistálló volt, aminek az oldalfalait telitűzdelték széljárta ablakokkal. Ha téli éjszakán a szolgálatos vadul fűtött, akkor a vaságyam peremére a kulacsomból kicsöppent víz alig fagyott meg. A hálónkban 40 ágy volt, párosával elhelyezve. A belőle nyíló „nappali” a kultúrszoba nevet viselte, de azt csak hét végén, KISZ-gyűlésre és a vasárnapi pihenőre lehetett igénybe venni.

A vöcöről így ebéd előtt nem ejtek szót. A fürdő két oldalán vályúk voltak, fölöttük hideg vizes csappal. Hetente egyszer vittek zuhanyozni, de tök lutri volt, hogy kinek jut meleg víz. Ugyanis egyszer fűtötték fel, mint egy villanybojlert, ergo ha a sor elején vagy végén álltál, akkor jeges, ha a közepén, akkor forró víz zúdult rád – két percig.

Az étel mindig zsíros volt, ezért sok kenyér kellett hozzá. Emiatt az anyukák se panaszkodhattak: épen, kigömbölyödve kapták vissza fiacskáikat. Én például 82-ről jutottam 92-re. Kilóban. A sok mozgás dacára.

A sárgaborsót kivéve az étel elfogadható volt, bár gyümölcsöt, sajtot csak ritkán láttunk. Viszont örökre elmaradt a kedvenc reggeli italom: a másfél liter tej.

Egyáltalán nem kaptunk tejcit. Reggelire csak a brómtól furcsa-zöldekre elszíneződő, cikóriából főzött kávé járt, ami valahogyan nem emlékeztetett a capuccinora vagy az olasz eszpresszóra.

És mit tudsz te a töpörtyűről? Mi sokszor éltünk vele. Definíció: a töpörtyű a disznó hosszában 20, széltében 8-10 centiméteres darabja, imitt-amott vörös vérpacnikkal tarkítva. Ezeket csak a nyolcdioptriás szemüvegű Ványi vélte sonkacsiknak. A sárgás alapból itt-ott kemény sörte meredezik hármásával. Ez ám a szolgáltatás: mint a falatkáknál, a fogpiszkálót itt is az étekkel együtt szervírozták.

Időnként diétáztunk. Pár napra lementünk csónakázni a Tiszára. Szentesnél vertünk sátort. Megtanítottak ALU-t vezetni, ami egy alumíniumtestű kishajó, igen erős motorral. Másnap a ROCSO került sorra. A rohamcsónak hat-hét méter hosszú, keskeny és veszett gyors. Azzal kellett kerülgetni a Tisza-híd pilléreit, ami veszélyes mulatság. Ha közel mentél, akkor nekicsapódtál. Ha túl távolról vetted a kanyart, akkor lebaltáztak. Emiatt nagy volt a morgás, amit megtoroltak.

Este, mielőtt a sátorkörletbe tértünk elszedtek minden vágóeszközt. Ezután adtak egy-egy májkonzervet (az és a vagdalt hús sokszor volt az étlapon) és bezártak minket a sátorba. Mármost töltőtollal stb. kicsit macerás konzervet nyitni, ezért inkább meghagytuk reggelire.

A sörre a katonaság szoktatott rá. Mindjárt az első hétfőn reggel a körlet mögé parancsoltak. Ott várt a jó torkú tizedes, a Csotrogányos, egy kiművelt szép cigányember acélosan kéklő hollófekete hajjal. Ő volt a legjobb járműszerelő.

Barátságosan köszöntött: „Te hülye állat, mit műveltél tegnap? Ne hozzad már rám a frászt! Na nesze, gyújts rá! Ezt meg lökjed be! Nem ismersz, de én ismerlek. A Csepel Autóban dolgozok, tehát kollégák lennénk és láttalak kosarazni. Figyelj, majd vigyázok rád, de ne csinálj marhaságokat! Rendicsek? No igyál!” Most mit mondjak? Parancsra az ember még a sört is kénytelen-kelletlen elfogyasztja.

Napi program

Reggel. Az ébredés édes pillanatait már annyian elmesélték, hogy itt csak a lényegét ismétlem meg. A vekker tizedesformát öltött, amely a „Bbbressstűfőőőőőő!” reccsentéssel szólalt meg. Ezután akadt pár percünk a hideg vizes cicamosdásra és a Hófehérek játékra.

Programtól függően csizmát, vagy tornacipőt húztunk, ami összekötődött a kérdezősködéssel. „Ki vette fel a csizmácskámát? Ki bújt a tornacipőcskémbé?” Ki iszik a kulacskámból? Ki eszik a csajkácskámból?”

Havonta rovarcsót tartottak ellenőrizve, hogy a honvédnél megvannak-e a kartonján felsorolt cuccok: cipő, kulacs stb. Mivel a baka a kincsei egy részén túladdott a városban, az ismert dátumú ellenőrzés előtt pótolnia kellett azokat. Átballagott egy másik körletbe és használatba vette a „gazdátlan” jószágokat.

Nehogy azt hidd, hogy ezzel bajt okozott. Mivel a rovarcs egyszerre csak egy századot érintett, a kb. 400 katona akár 300 tornacipővel is eléldegélt. Szóval senki sem veszített, sőt. Én például lábgomát is kaptam a pótlékcsizmával.

Reggeli előtt néha a focipályát futottuk körbe csizmában, többnyire egy Beatles-számmal kísértén, amit a stúdiós srác pörgetett. Jobban szerettem a Flottilás tornaóráit, noha azokon kilógott a bélésem. A flotta főhadnagya úgy nézett ki, mint egy krimi tatár és iszonyatosan meghajtott minket. Keménykötésű volt: három tengerészgyalogost is megevett volna früstükre. „Na fiúk, elsőre legyen talán ötven guggolás feltartott kezekkel. Le-föl, le-föl, egy-kettő... Ugye ízlett, hát akkor tegyünk rá még ötvenet!” Nem az a „Katonák, előre!” típus volt, hanem a ritka „Utánam!” fajta, aki lenyomott velünk minden fekvőtámaszt.

Néha az akadálypályán szórakoztunk. Az egy négy-öt méter széles, 120 méter hosszú akadályokkal teli kettős sáv volt, amin egyszerre két kopasz gyakorolhatott. Rövid futás után jött keresztbe egy két és fél méter magas palánk, utána vizesárok, majd egy szögesdrót alagút stb.

Két alkalommal kellett körbefutni a laktanyát, ami kb. 1200-1300 méteres táv. Csizmában, menetszerelésben, azaz 30 kilós hátizsákkal. Ezen a versenyszerű próbán csak második lettem, mert megelőzött a 198 cm-es nyakigláb kosaras centerünk, Elefánt, aki addig nem árulta el, hogy amúgy civilben profi távgyalogló.

Mint már említettem, Orosházán kosárlabda-együttest alapítottam és a városi lánygimnáziumba jártunk ki meccsre és edzeni. Itt nem tagadhatok meg téled egy azzal kapcsolatos adomát.

Egyszer reggel volt az edzés és az eltáv-engedélyünk csak fél tizenkettőig szólt. A kapunál az ÜTI (ügyeletes tiszt) ránk szólt, hogy pontosan érkezzünk. Mondtam neki, hogy de nincsen óránk. A válasz: „No és: délben harangoznak. Érkezzenek vissza pont félórával azelőtt.”

A képen balról-jobbra a kosárcsapat tagjai: Kockafej, Kofa, Bial, Elefánt, Vigyori és Piusz. Kockafej és Bial voltak a legjobb barátaim.

Kockafej boldog vigyora a TSZ-től pár perce „megörzésre átvett” cseresznyének szól.

Délelőtt. Az iskolapadban egészen klassz dolgokat is tanultunk, amikből vizsgát kellett tenni, hogy feljebb léphessünk a ranglétrán.

Az uncsi politikai és katonai vezetési tárgyak mellett nemcsak a gépkocsik működését sajátítottuk el, hanem egyes spéci gépeket is. Én például dózerolni tanultam egy orosz botkormányos láncalappal. Nem voltam vele sikeres, hiszen alig két órát gyakorolhattam rajta.

Komoly matematikai képleteket magolva tudtuk meg, hogy például egy négyemeletes ház összerobbantásához hány és mekkora töltetet kell elhelyezni, hol és hogyan. Mindezt már rég elfelejtettem. Viszont azt még ma is tudom, hogyan kell hatástalanítani egy taposóaknát.

Az ebédet az én gyomromhoz képest későn, két órakor tálalták.

Délután. Úgy tartották, hogy az ebéd utáni szundihoz már öregek vagyunk. Inkább egy sétára vittek minket, aminek „alakizás” a neve. Ragaszkodtak ahhoz, hogy egyszerre lépünk, noha rétesnek nyoma sem volt estére: „bal..., bal..., bal-jobb-bal”, majd a vezényszó: „Nótát!”

Próbáltam felfedezni kis csapatunkban a zümmögő kórust, de ezt a hamisan ordibáló M. mindig megtorpedózta. Ja, és az indulás előtt parancsot kaptunk: „a csikkeket nyeljük le”. Úgy kellett eltaposni őket, hogy még a nyomuk se látszódjon.

Este hatkor ért véget a foglalkozás.

Szombat délután a szeretődöt kellett karban tartanod. Hogyhogy...? Csacsi! A honvéd kedvese a flintája, amit igen ügyesen kell beolajozni, nehogy rozsdafoltot kapjon, de ne is ragadjanak rá szöszök. Velem ez csak egyszer történt meg, amit egy extra szolgálattal toroltak meg.

Este. TV-t ezer és egy ok miatt nem nézhettünk. Például azért nem, mert olyasmi ott nem is volt. Ezért inkább csizmát pucoltunk, fogat mostunk és kilenckor ágyba bújtunk. Az otthon szokásos tisztálkodás itt egy opcionális, reggelre tartogatott luxus volt.

Szolgálatban

Az *ügyeletes* a doorman. Fogadja az előjárókat, akiket persze „aluljáróknak” becéztünk. Nem enged idegeneket a körletbe, nehogy ellopjanak valamit, vagy éppen abban segíti őket. Télen állítólag fűti a kályhákat. Ügyeletesnek lenni jó, mert kimarad a többi foglalkozásból.

Az *ügyeletes alegység* katonai-rendőri alakulat. A várost szolgálja és nem tévednél, ha kommandósnak hívnád a tagjait. Ha a városban valamilyen balhé van, az ÜGYAL rendezi le. Az ezzel kapcsolatos élményeimet fentebb írtam le, a bunyóknál.

Az *őrségben* a „nyolc óra munka, nyolc óra pihenés, nyolc óra szórakozás” ismert nótaszöveg „két óra őrség, két óra pihenés, két óra ügyelet” formát ölt. Az őrszoba kedves hely volt, zöld fák árnyékolták, de a piszoár nem az érzelmektől csordult túl. A B.-féle ügyeletesek olyan tálkával próbálták kimeregetni, amely vészesen emlékeztetett az étkezőben megszokottakhoz...

A *hadtápról* írtakat étkezés előtt és után nem tanácsos elolvasni!

Amilyen haladónak hiszed magadat, a heti étrendet emlékeztetőül digitalizálnád mondjuk egy pendrive-on.

Nos, esetünkben az analóg szolgáltatás olcsóbb és egyszerűbb. Vegyed a késnek nevezett rovarcsba vett életlen szerszámot és vágjál vele az alumíniumtáladba. Az utóbbi egy bio-eszköz, hiszen a fákra hasonlít. Ahogyan a fák törzsének a metszetén látszik azok kora és az eseményekre is fény derül, úgy a tálmetszeten követhető az elmúlt hetek étrendje, amiből következtetni lehet az eljövendő időszakokra is. Praktikus nem? És miként érhető el ez a hatás?

Hát a bio-mosogatással. Kevéske mosogatószert használunk (bio), mert a többit hazaviszi a szakács. A víz hideg (energiatakarékos, bio). A mosogató és az öblítő kondér vízminősége között nincs különbség: mindegyik tetején homogén pirosas zsírféle úszik. Ha ez leülepszik a tányérra, akkor kész a mosogatás.

A hadtápos élete csupa vidámság. Szortírozhatja a konzerveket. Géppel pucolhat krumpedlit. Az jó program! Én kétszer-háromszor csináltam, mondjuk 5-600 kilóval alkalmanként. No ja, szent igaz, hogy a gép nem sok héjat rak a krumplira, de zokon veszi, hogy azok krumpli-alakúak, ezért gömbre formálja őket. Szóval úgy kell bánni vele, mint édesanyám tette velem kiskoromban: megpucoltatta velem a burgonyát, majd maga végezte el a munka nehezét.

Persze mi lövünk is

Az első fegyverünk PPS volt, a dobtáras géppisztoly, amit a szovjet filmekben lehetett látni. „Gitárnak” becéztük, bár gyengén muzsikált. Az oroszok azért nyerték meg a sztálingrádi csatát, mert nem céloztak. Minek? A PPS célzás nélkül is talált, mert igen nagy volt a szórása.

A filmekben minden terrorista AK-47-essel hadonászik. Mi az elődjét (AK-45) használtuk, ami a műanyag tusa miatt nem merült a víz alá. Ez se pontlövő fegyver: felfelé hordott. A célzási utasítás így hangzott: „alsó széle, közepe”. Ha a célra tartottál, a lövedék elsüvített fölötte.

A lögyakorlaton a földre hasaltunk, betöltöttük a hat töltényt, majd előttünk 400 méterre egy árokból feldugtak emberformájú sötétzöld, eltalálандó furnéralakokat. Vezényszóra lőttünk. Nekem mindig már az első golyóm talált.

Egyszer Ványi feküdt mellettem, aki a rossz szeme miatt a figurát se látta, márpedig ha nem tünteti el, akkor hetekig gyakorolhat. Ezt nem hagyhattam. Kicsit oldalra billentve a csúzlit a második pakkra leszedtem az ő bábuját is. Pechemre a fejemnél felhangzott Darabos főhadnagy lágy baritonja: „Halassy, szép lövés volt. Jelentkezzen az irodában a büntetéséért!”

A kispuska volt a kedvencem. Vékony csövébe egy picinyke töltény fért, egy centi hosszú és úgy 3 milliméter széles. (A kaliberek csodáit sohasem értettem.) Pontlövő fegyver volt. Soha nem volt korábban a kezemben, mégis a legelső alkalommal három lövésből 29 kört értem el (30 a maximum), ami nem olyan rossz.

Viszont a TT pisztollyal nem barátkoztam meg. Gyorsan egymás után kellett tüzelni vele úgy, hogy minden lövésnél iszonyatosat rúgott a válladon. Nem csoda, hiszen közel egy kilós volt. A három lövésem egyike nem is talált. A végeredmény: gyászos 17 kör.

Bakafántos bakatörténetek

Három esetben szívatták meg a századot, de én szerencsére csak az utolsóban voltam érintett.

A sumákolás tudománya. A sumákolás azt jelenti, hogy valaki a lázas munka látszatát kelti anélkül, hogy a munkát el akarná végezni és – Isten ments – be akarná fejezni. Ha netán „lógási kontinuum”-ra (folyamatos lógás) fordítanád, nem tévednél.

Mármost sumákolni tudni kell. Például kiküldtek a laksiudvarra hogy söpörjem össze a faleveleket. Kozma örökszép nótáját dúdolgatva öleltem magamhoz a fűzfaseprűt, hogy egy kört lejtsek vele, amikor a százados lábatlankodott felém: „Jelentse, ha készen van.” Na látod, ilyenkor a sumákolás, a halogatás kötelező. Merthogy ősszel sohasem söpörheted levélmentesre az udvart, ergo vársz a jelentéssel.

A fiúk azt hitték, hogy mindent el lehet sumákolni. E tévedésükért módszertani takarítással fizettek (lásd alább). Szenet kellett behordani a laksiba. A többiek úgy kezdték a dolgot, hogy leültek, rágyújtottak, ténferegtek – vagyis sumákolnak. Mi Kockafejjel rögtön tudtuk, hogy ez nem a sumák ideje. Kinéztünk egy teherautót és attól mindenkit elzavarva keményen nekiláttunk a munkának.

Nem akarok lódítani, de délután 5-7 között mindössze két óra alatt megdobtuk szénnel a Csepelt. Betekertünk a laksiba és a széntároló mellé álltunk. Nagy szívlapát volt a szerszámunk: ezért hát szívvel lapátoltunk. Azaz egy frászt, éppen hogy nem lapátoltunk. Egy ötlettől vezérelve egymás mellé álltunk, befogtunk egy méteres sávot a szénből és a lapáttal egyszerűen letoltuk a platóról anélkül, hogy egy dekát emeltünk volna. Húsz perc alatt lerámoltuk a három tonnát!

Nyolc óra után összefutottunk a tizedessel. Mondtuk, hogy a szén a helyén, mosakodnánk és ledőlnénk. Tegyéek azt! Két órát alhattunk, amikor a százados felébresztett: „Maguk alszanak, amikor a szén még nincs a laktanyában...?” – kezdte, de a Csotrogányos tájékoztatta, hogy mi ketten behoztunk egy egész teherautóval. „Hmm, folytassák!” (mármint az alvást) – adta parancsba a meglepődött előljáró.

A többiek csak hajnali háromkor szitkozódtak be a körletbe...

Körlettakarítás. Vaságyaink voltak, szalmával töltött zsákokkal, amelyeket kéthavonta frissítettünk. A zsákon lepedő, egyetlen pokróc a másik lepedőben és nagypárna. Úgy megszoktam ezt a „kényelmet”, hogy ma is csak pokróccal tudok aludni, paplannal-dunyhával nem. A reggeli torna után az ágyat tükörsima hasábbá kellett formálni: a két egymás mellett lévő egyformára. A lefekvésig nem volt szabad ráülni. Akinek az ágya nem volt sima, a pizsije szépen összehajtva mellette a „stokin”, a szekrényében rend, azt rövid úton megfenyítették.

A lefekvés macerát a kabarékból ismerheted. Az altiszt a villanyt felgyújtva elüvölti magát: „Katonák, alszanaaaak?” Csönd. „Nem hallom a választ. Alszanaaaak?” Erre a körlet egy hangon visszaordibál: „Aaa-szunk!” Mire ő: „Ha alszanak, akkor miért üvöltöznek?”

Egyszer a dolog így folytatódott: „Takarítottak?” „Takarítottunk.” „Rendesen?” „Rendesen.” A Csotrogányos végighúzta az ujját az ablakpárkányon, egy-két ágy peremén, benézett a kályha mögé, de mindent rendben talált. Erre gyufaszállal az ajtózárba nyúlt, kihúzta a zsíros kövér porcicát és így üvöltött:

„Ez maguknak takarítás? Majd megmutatom én maguknak, hogy mi az a takarítás. Halassy és M. a fürdőszobába!” És miközben mi a fürdőt slagozgattuk, a többiek a „módszertani körletpucolást” élvezték. A szokásos „bukjon a fókára” (felmosórongy) javaslat a körlet padlóján szanaszét mutatkozó mocskok egyenletes elkenését várja tőled. Viszont a bajtársak most fogkefével kellett, hogy felsúrolják a körlet kockáit. Mivel ezt még leírni is fárasztó, inkább eltekintek a részletezésétől.

Nagy gáz lett egy kis gáztól. Egyszer vittek be a gázkamrába. Fel kellett venni a gázálarcot, ami után a vegyvédelmisek kinyitottak egy „sörösdobozt”, amiből vastag sárga füst tört elő. Ekkor vezényszóra le kellett venni a maszkot. Pár másodperc múlva mindegyikünk hörgött, levegőért kapkodott, fuldoklott, mert a gáz a tüdönkbe hatolt és a nyálkahártyát is cefetül irritálta. Könnyünk-taknyunk egybefolyt és ki akartunk törni. Miután megkóstoltatták velünk, hogy mi történik egy vegyitámadásnál, újabb parancsra visszavehettük a védőeszközt.

A kamrából kiérve többen elkezdtek szapulni a gyakorlatot vezető altiszteket. Kár volt. „Gázálarcot föööölllll. Irány a futballpálya!” – szolt a parancs és végig kellett hason gázálarcban, vegyvédelmi köpenyben kúszni az egyik alapvonaltól a másikig. Azaz kellett volna. A társaság nagyjá már tíz méternél elterült. Én talán húszig bírtam.

Utózőngék – avagy a hülyeség elkísér

A katonaság egyáltalán nem volt elviselhetetlen buli. Mindenkinek ajánlanám feltéve, hogy csak egy évig tart. Ugyanis a második évben a régiék „öreg harcsa nem raketta” alapon már csak lógtak és söröztek. Két hónappal a leszerelés előtt már mi is azt műveltük.

Előtte viszont sokan számukra addig ismeretlen rendet tanultak. Ha hiszed, ha nem, a bevonulók fele (!) leendő egyetemista létére nem mosott fogat rendszeresen, egyáltalán nem tisztálkodott megfelelően, a haját nem gondozta, sohasem takarított, a cipőpucolást pedig hírből sem ismerte. Két hónap múlva, az eskü előttre, mindőjük komornyik lehetett volna egy angol lord házában. Na jó, olyan kisebbben.

Az utolsó hetekben már nem volt délutáni alakizás és az időt a körletben és a kultúrszobában mulathattuk. Nagy gyakorlatra tettem szert a rex játékból, amit magyar biliárddnak is neveznek.

Mivel nem léptem be a KISZ-be, alhadnagyból tizedessé fokoztak le. Emiatt tiszti továbbképzésre nem hívhattak be. Viszont berántottak Erzsire. Először azért, hogy kiadják a tartalékos házicuccot (hátizsák, sisak stb.), majd azért, hogy visszaadjam őket. Ekkor közöltem, hogy időközben ledoktoráltam. Ez ciki volt, mert azután már egyáltalán nem hívhattak volna be, hisz' ki látott doktor-tizedest avagy tizedes-doktort? 1974-ben mégis Dabasra citáltak.

Mindenki megkapta a feladatát. „No meg van itt egy doktor is, akivel majd számolok” – dörögte az ezredes. Kiderült, hogy a kartonomon a sok egyeztetés dacára se vezették át a doktori címet. Szóval a saját hibájukért engem toltak le.

„Nóta iiiiiin-----dújj!”

„Ez a vonat most van indulóban. Az eleje fel van virágozva. A belseje sárgára, leszerelő öregbakák számára, indulnak haza végleges szabadságra.”

„Nóta ájjj! Katona! Nem tudta, hogy ezt a nótát kopaszoknak tilos énekelniük? Megfenyítem, ha még...!”

Az értelem nadírja

„Halassy elvtárs, eljön a KISZ-gyűlésre?” – invitált a hadnagyocska, bár nem voltam tag. Mivel bornírt sem, gondoltam, hogy megnézem, milyen épületes dolgokból maradok ki. A műsor így kezdődött:

„Ma Istenről beszélünk. Felvetődik a kérdés, hogy ha mindenható, akkor fel tud-e emelni egy magánál nagyobb követ? Halljuk először talán Halassy elvtárs véleményét.” A felvetést gúnyos mosoly kísérte.

Életem első és egyben utolsó előtti KISZ-gyűlése öt percig tartott. A provokáció és a filozófiai hülyeség eme párosa gyors, sarkos válaszra késztetett: „Az, hogy ez baromság és kár volt ide jönnöm.” – álltam fel és engedélyt kértem a távozásra, szerevezve egy ellenséget. De nem ő volt az előljáróm és így nem akadt sok dolgunk egymással.

A LÁNYOK ANGYALOK...

„A soknál több az Egy.”

Az udvarlás színtere

Kimondom kereken, hogy nekem csak a nők, méghozzá a kereken nőies nők tetszenek és ez a mai kurzus a gömbölyded formák teljes hiányával, az uniszex öltözködéssel, a koppanósan kemény vonulással és a férfiak erőszakos, de sikertelen imitálásával nem éppen a szívem csücske. Fegyvert pedig kimondottan rühellek egy női kézben látni.

Tizennyolc éves koromig három dolog akadályozott a hölgyek iránti vonzalmam virágba borulásában. A piarista korlátozás: az, hogy este 8 után nem tartózkodhattunk szórakozóhelyen. A piszkos anyagiak: a zsebpénz ellátmányomból legfeljebb egy sörre futotta. Végül pedig a félénk természetem. Ennek a hangulatát persze jobban megérezned, ha meghallgatnád Katie Melua „Shy boy” című kedves számát.

A félénkség a nők félreértelmezett tiszteletéből fakadt: én tényleg sokáig azt hittem, hogy a lányok mindegyike angyal. Ennek talán az is az oka, hogy „hivatásból nőneművel” sohasem volt dolgom.

Megjegyzés: Régen a hivatásosak ingyen dolgoztak. Ezt onnan tudom, hogy az övéket tartják a legrégebb mesterségnek. Ergo az ipszék még nem dolgoztak, vagyis nem kerestek, tehát nem is költhettek... Aranykor!

Technikai okokból a plátói viszonyaim leginkább az őszibarackra hasonlítottak: a nyári hónapokon fordultak termőre szép sorjában. Ne aggódj értem, egyetlen nyaram se múlt el romantikus kaland nélkül.

Szerinted miből faragták azt, aki a nyári napsütésben a balatoni strandon nem koslat körbe (a sült csirke sem repül a szádba), vagy ha ezt a lépést megtette, nem talál tárgyat a szerelmének? Mert abban a korban nem a „meglátni és megszeretni” a módi, hanem a fordítottja: van benned egy nagy-nagy furcsa érzés és az keres magának tárgyat. Szóval sohasem kellett este álmodozás nélkül a párnára hajtanom a fejemet, de talán a felére sem emlékszem már a leány-sereglet azon tagjai közül, akikért kész lettem volna lándzsát törni.

2000 táján a cuccaimat rendeztettem. Akkor az informatikára megharagudva kidobtam egy csomó régi írásomat és könyvemet. Együttal házastársi lojalitásból a régi kedves partnereim fényképeit is. A kettő közötti nem csekélyke különbség, hogy a fotókat úgys megőrzi az agy romantikusabb fele.

Balatonon az első Jucika volt a sorban (12 éves) egy mindig piros fürdőruhás lányka, akire a strandi pokróctanyájuk fölötti fűzfa ágáról leskelődtem (13 évesen) remélve, hogy tarzani ügyességem felkelti a figyelmét. Tevé. Mivel örökbefogadott gyermek volt és túl fiatal is, nem csoda, hogy csak szülői felügyelet mellett találhattunk egymásra.

Később az ilyen feltételű kapcsolatokat gondosan elkerültem, mint minden normális kamasz.

Két kezdemény – anyagi hiányokkal

A legnagyobb plátói szerelmem Zsuzsa volt 16 évesen. A történetet a „Csipetkék”-ben írtam meg utalva arra is, hogy pénzmag híján csak módjával látogathattam az ifjúság szórakozóhelyét az Aranyhidat.

A főút melletti szórakozóhelyről hozzánk is felhallatszott az éjszakai dőn-dőn, hiába tiltakoztak annyian a tanácsnál. A régi időkből csak a zaj származott át a mára: az persze már nem, hogy egy szórakozóhelyre a fiút csak fehér ingben és nyakkendővel engedték be, a lányt pedig egy így öltözött srác kíséretében.

Tudnod kell, hogy a kockásterítős, otthonos kocsmákat kedveltem, bár néha-néha a Kárpátiába vagy az Apostolokba is betértem. Egy jó korsó sör ára 3 forint 60 fillér volt és kinek hiányzik egyéb? Pár ilyen intézmény főpincére előre köszönt az utcán és pertuban voltam vele, mint például Kelemennel a Pipából.

Már egyetemista voltam, amikor egyszer odáig fajult a dolog, hogy valakit mégis elvittem a Fortunába. A fruska rendelt egy white lady-t és a pincér már írta is: egy koktél 400 forint, egy sör 50 forint. Te Jóisten! Otthonról nem kaptam zsebpénzt, az ösztöndíjam kitűnő tanuló létemre is csak 400 forint volt, amihez ugyanennyit kerestem korrepetálással. Egyetlen pohár itallal elűszott a havi apanázsom fele, még szerencse, hogy a menzát előre befizettem. Ráadásul égtem, mint a Reichstag, amikor a második pohártól óva kellett intenem a jányzót.

Az Illés, Neoton, Scampolo és Zorán bulikra se jártam. Egyszer volt egy komolynak szánt Kati-próbálkozásom, akit az Erkelbe invitáltam

operákra. Kétszer el is jött, de mindig késett, majd felhúzta az orrát, amikor a Gyarmati-kocsmában akartam folytatni a programot. Pedig az fáintos hely, prima levesekkel, fincsi pörköltekkkel, korsó sörökkel tisztán, white ladyk nélkül. Mivel pedig nekem kedvesebb volt a sarki kocsmá kockás terítője, mint a lyányzó sarkossága, útjaink elváltak.

Egyébként az elválásaim igen határozottak szoktak lenni, bár nem látványosak: egyszerűen csak elhagytam az illető társaságát. Ennek a Katinak is már csak a nevére emlékszem, az arcára már nem.

A katonaság után sohasem voltam facér. Bár a dolgom nem volt könnyű, mert olyan társat kerestem, aki nemcsak csinos is, meg okos is, hanem van benne valami, ami mélyebben megfog.

Az apám halála előtti tavaszon (1969) volt partnerem, nem is egy, jöllehet nem daloltam a Kinks „Dandy” c. nótáját, miszerint „két lány túl sok, három tömeg, négyre feldobod a talpad”. Én e skálának még csak a közepén álltam. Persze mindhárman kedves lányok voltak, de én valami többre vágytam: a sok helyett Egyre.

A Csillag

A Közgáz Egyetemen jó volt a felhozatal. A csoportomban nyolc lány is volt, de nem kerestem a társaságukat. Talán azért nem, mert akkoriban sokat házibuliztam és ott is akadt volna partner.

Ez volt a „mindent a szemnek, semmit a tárcának” korszakom. Persze, hogy megbámultam a lányokat. A földrajzos alacsony fekete huncutszeműt. A tornaterem előtt a felemáskorláton hajlongó pompás alakút. No meg a matekvizsgán fehér csipkeblúzban feszítő, mindig picit elmélázó tündért, akit apám később meglátva rögtön a kedvencei közé sorolt: „Ahá, szóval ő az, az a magas fekete lobonc?”

Hát letagadhatom? Bár nekem elsőre nem a haja szúrt szemet. Hogy úgy mondjam haja mindenkinek lehet, node...

A dolog ott kezdődött, ahol apám másodikat szokott tüsszenteni, amint azt korábban elmeséltem. Ráfordultam a főútra és megláttam azt a kerekséget rózsaszín göngyölegbe burkoltan, ami – egyelőre csak szemmel láthatóan, de kézzel nem foghatóan – popsinak teremtetett.

Nocsak, uccu neki, kövessük! Ehhez nem kellett mesterdetektívnek lenni, mert a jelenség, barátnőjével cseverészve pont a strand felé tartott, vagyis a legjobb úton járt a megismerkedésünk felé, bár ezt ő még nem sejtette. Én meg pláne nem.

Tudod merev gondolkodású vagyok, de olykor a szükség törvényt bont és előfordul, hogy engednem kell neki. Ahelyett, hogy a szokásos placcom felé indultam volna, erővel kényszerítettem magamat, hogy a bal oldali kiugró felé terelődjek, ahol a szemem tiszta tükrén úszó csónak már horgonyt vetett.

Képzelheted, hogy mi történt. Csak bámultam, hisz mint mondtam, a saját ügyemben nem vagyok jó szószóló. Ők pedig a barátnőjével azt tárgyalták, hogy „Te, ez nem az a srác a Közgázról? Hogy milyen mamlasz! Miért nem jön már ide?”

Most mondjam erre azt, hogy a gyümölcsöt nem szabad éretlenül leszakítani, márpedig én még csak a bimbó utáni első virágzásnál tartottam? Az viszont gyorsan ment: én még nem láttam olyan bimbót, amelyik ilyen gyorsan – déltől estig – teljes virágba borult volna.

Aznap este másként indultam útnak. Huszonhárom évesen (1969) sokszor nem is volt kedvem az éjszakai élethez, ami nálam egyébként maximum éjfélig tartott, addig is csak igen ritkán. Néha céltalanul ténferegtem az ifjúság bevett helyei körül, de csak úgy, mint sokszor a horgászaskor: ha fogok valamit, jó, ha nem fogok, az se baj. De ez az este kivétel volt: tudtam, hogy mit akarok.

A szívgyógyász szabálytalan pulzust diagnosztizált volna, amikor megláttam Őt a Tulipánban, amint belépésemkor valakivel táncolt. Ezt nem engedhettem meg! Fred Astaire javaslata csengett a fülemben: „Would you change partners and dance with me?” Cserélnél partnert és táncolnál velem, mert akkor nem kellene többé partnert váltanod? Nemcsak a táncórákról hiányoztam, hanem az illemórákról is: soha nem csináltam faxnit az ismerkedésből. Most azonban valahogyan másként éreztem, és egy másikféle szívszakértő e mögött valami nagy esemény bekövetkezését sejthette volna.

Az ismerős és barátságos pincér a kapott száz forintba még inkább az lett: „Igen, odamegyek a hölgyhöz és megmondom, hogy ön az asztalánál várja egy italra és kéri, hogy a következő táncot tartsa fenn az ön számára.” Így is lett. Györgyi odajött hozzám, ittunk egy finom koktélt, a zenekar újra muzsikálni kezdett, de már azt se hallottam, hogy mit játszanak, amikor elvittem táncolni.

Ne várjad tőlem, hogy szavakba öntsem az érzéseimet. Nem mintha képtelen lennék rá, csak az abban a formában nem tartozik rád. Ezért inkább egy történetkével szemléltetem.

Az amerikaiak felmentek a Holdra, édesapám meg úgy gondolta, hogy többet lát belőlük odafentről. Számomra az élet kezdett olyan lenni, mint a gázra feltett tej: előbb csak a peremeken mutatta jeleit a forrásnak, végül mindenütt zubogni kezdett.

Egy hétvégén Györgyi hazament szüleihez, vonattal. Úgy volt, hogy elkísérem. Bemutatkozás? Komoly dolog, csak egyszer próbáltam az életben. Valamit nem pontosan beszéltünk meg és korábbi vonattal ment el. Én pedig az egy óra múlva induló gyorsra ültem, nem sejtve, hogy vonatozni veszélyes.

A vonatban tök sötét volt. Sárbogárdnál a kalauz átment a kocsin, de engem feltehetően nem látott meg és ezért nem közölte velem, amit másokkal megtett, hogy a menetrenddel ellentétben *a gyors nem fog megállni Döbröközön* és leszállva várjam meg az utolsó személyt.

Volt meglepetés, amikor a célállomásomon átvágatva a vonatom begördült Dombóvárra. Február volt, tök sötét és fagyos hideg. Nem, vonat már nem megy visszafelé. Nem, ilyenkor már autóbusz sincs. Nem valószínű, hogy taxi elviszi. Ha megérted, ha nem, én bizony igen nagyot ordibáltam a hülye vasutasokkal, de belátva, hogy a túlerővel szemben nem jutok semmire, inkább a lábamat vettem kézbe. No ja, és leendő apósom pont ott volt áruforgalmis.

Szerencsére telihold volt. Farkasüvöltő hideg, de csak a kutyák vonyítottak az égre egyre halkabban, ahogy a vasúti pálya távolodott a falvaktól. Ha párosával léptem a talpfákra, akkor szinte ugranom kellett, egyesével pedig túl szűk volt a lépés. A sínpárt kísérő girbe-gurba kitaposott ösvény itt havas és nem látható, ott meg jeges volt azzal fenyegetve, hogy lecsúszok a töltésről.

Tizenkét kilométert kellett megtennem a sínpályán, elgondolkodva azon, hogy mi történik, ha egy-két etnikum a tárcám felől érdeklődik. Hisz' minden oldalról csak járhatatlan, mi több: futhatatlan szántók-berkek kísérték az itt-ott töltéssé magasodó pályát. És akkor még hátra volt cirka két kilométer, az állomástól Györgyiék házáig, aminek az éjszaka közepén csak egy előnye volt. A döbröközi öreglányok nem könyököltek ki a kerítésre és nem kérdezték, mint később annyiszor: „Hát, meggyütt?”, mintha nem ballagtam volna az orruk előtt.

Szerinted milyen szerelmes vers vagy levél ér annyit, mint ez az éjszakai 14 kilométeres fagyosan-forró vallomás?

A nagy mű nem maradt korona nélkül. Az utazás előtt elfogyasztott sör már nagyon türelmetlenkedett, én pedig, aki soha nem szeretett pazarolni és a dolgokat az utolsó cseppig újrahasznosítom, szép nagy kerek Bookman Old Style betűkkel a hóba pisiltem: „Györgyi”.

Hja, mások gyémántgyűrűbe szoktak ilyesmit vésni; nekem így sikerült. Azonban ne gondold, hogy az olvadás miatt kevésbé tartósra: szerintem drága anyósom még nagyon sokáig emlékezett rá.

LAKÁS ÉS OTTHON

„Az én lakásomat én várom.”

A szüleim szűk lakása

Kereken 30 évet éltem Kelenföldön a Somogyi úton egy 75 m²-es két szoba, cselédszoba, hallos tipikusan polgári bérlakásban.

Egyes alkotórészeiről a fentiekben már szó esett. Egyébként nem volt benne semmi különleges, hacsak a konyha golyószaggatta ajtaját nem tartjuk annak.

1945 elején apu a konyhába lépett és rögtön a földre rántotta anyut, meghallva a lövedék fűtülését. A Sas-hegyről érkező golyó fölöttük suhant el és az ajtóba csapódott. (Emőke már csak mulat ezen).

A cselédszobában nem lakott senki, csak pár évig a nagymamám, diákkoromban jómagam, majd az esküvőnk után rövid ideig (némileg megalázó, de mégis praktikus módon) ketten a Csillaggal.

A két szobában a Mahunka-cég bútorai virítottak: a nagyobbikban barokk cseresznye együttes, a másikban egy diófa dohányzó. Általam kedvelt darabja az ún. szekreter volt, lehajtható írólappal, kulcsra zárható kis belső rejtekkel, ahol olyan értékek húzódtak meg, mint az ékszerek és a békekölcsön papírai. A polcok, fakkok, fiókok őrizték az iratokat. Elvileg tilos lett volna bennük kutakodnom. Elvileg... Neked elárulom, hogy a kulcsa az alsó ruhásfiók hátsó sarkában „rejtőzött”.

A szekreter tetején volt egy valódi Schaffhauseni bim-bam óra. Az orosz katonák szétszedték, hogy legyen sok kis órájuk és jusson mindegyiküknek... Végül csak a bim-bamját vitték el, miáltal javíthatatlanná vált.

A bútor felső részén üveges könyvespolc volt, ahonnan idővel sorra tűntek el (de vajon hová?) a nem ifjú olvasóknak való művek, például a Gulliver felnőtt kiadása. Nagy kedvencem a Vörös Pimpernel és a Maják kincse volt. Egyébként nem volt sok könyvünk, de legalább a szüleim nem tartottak csak díszként szolgáló sorozatokat.

Helyettük a polgári szokásokhoz híven a bútorokat porcelán és üveg mütyürök díszítették, közülük nem egy némi értékkel is bírt. A két nagyszekrény hármas tagolású volt, középen drága metszett üvegű polcos résszel, telis-tele megszokott és rejtélyes étkészlet-egységekkel, amilyen a kecses-míves porcelán majonézes kanál vagy a metszett-üveg gyümölcsmosó, amit én sokáig csak egy nagy pohárnak véltem.

A velencei csillárral másutt már dicsekedtem. Értékes képeink nem voltak. Viszont a szőnyegek közül egy valódi perzsa volt, de kopottsága miatt a Csillag később túladott rajta – az értéke apró töredékéért. Tehát a tipikusan polgári lakás a maga nemében szép volt.

A baj csak az, hogy szűken voltam benne gyermekként, mert nem volt se egy saját sarkom, se egy íróasztalom, még egy játékpólcom se. Ugyanakkor a vasárnapi ebédén kívül semmire se lehetett használni a sötét, levegőtlen, ablak nélküli szobányi hallt. Na jó, ott volt a telefon.

Egy üveges, itt-ott kihúzható csodavalamin tanyázott a telefonkönyv és egy jegyzetfüzet társaságában. Zsúrkocsinak becézték, de sajátos funkciója miatt ez nem volt „néma-pincér”, ahogyan az angolok nevezik (dumb-waiter). Később egy variabútor került oda, könyvespolccal, amit néha emelgetnem kellett. Csak úgy, egyben. De persze csak akkor, amikor a piciny Melike feje beszorult alá.

Úgy látszik, hogy a hall története összeolvad Melinda buksijáéval. Később egy diófaszekrénybe szaladt ott a fejével és össze kellett foltozni. Nem a szekrényt...

Szóval ha elfogadod azt a nézetet, hogy a környezet befolyásolja a felnövekvő ifjú karakterét, akkor sok mindent megbocsátasz nekem.

Szűken voltam benne már családapaként, két gyermekkel egyetlen szobában. És főleg kényelmetlenül, mert az egy szobán kívül semmit se állt jogomban a magam ízlése szerint formálgatni, szóval az a lakás felnőttként már nem volt egyben az otthonom is.

Sötét napok (intermezzo)

A Somogyi úti egység végül egy szomorú vita tárgya lett. 1981-ben édesanyám betegsége miatt gondolnom kellett az öröklésre. Volt már saját lakásom és az akkori törvények szerint nem birtokolhattam egy bérlakást is. (Ez a szabály a bennfentesekre és az ügyeskedő tanácsai dolgozók rokonaira nem vonatkozott.) Természetesen szerettem volna átmenteni a családnak, amire két megoldás kínálkozott.

Egy profi prókátor javaslata szerint papíron el kellett volna válnom, hogy megtarthassam a bérlakást. Sokan éltek ezzel a formálisnak vélt trükkkel, amit az erkölcsi felfogásom kizárt. A másik út az lett volna, hogy – szintén csak papíron – lakást cserélünk, amibe viszont anyu nem egyezett bele. Ha úgy nézném, akkor a bornírtsága miatt lennék ma rövidebb egy több tízmilliós ingatlannal. De már nem nézem úgy.

Megorroltam rá és a viták helyett elutaztam Görögországba: ott ért anyám halálhíre. Haza kellett térnünk, mert a temetést igen rövid határidőre tűzték ki. Sztefanosznál (lásd: „Régi utak ködfátyolban”) este bevágtam egy üveg konyakot. Másnap 130-cal tűztem haza és az engem leintő zsarunak se álltam meg, de szerencsémre nem követtek. Ezután hetven kilométeren át húzgáltam a magyar konzul lerobbant kocsiját át, Szófiába. Másnap pedig tekerés haza.

Itthon kirohantam a temetőbe és bár a temetés ki volt fizetve, a sír a másnapi temetéshez nem is volt előkészítve. Ezt elintéztam, azonban újra kifizettették velem a bontás-helyreállítás óriási költségeit. Szóval rohadt fáradtan és anyagilag is kókadtam értem meg a temetést.

A megértő derék rokonság meg jól lecseszett, amiért nem volt halotti tor, pedig igazán lett volna talán félórám is az előkészítésére.

A valódi otthon

Nem panaszkodhatok, mert életemben egyszer, pont a legjobbkor szerencsém volt. 1970-es házasságkötésünk után folyvást lakásmegoldást kerestünk és végül sikerült beszállnunk egy 1972-ben a Forint utcában épülő házba (beköltözés: 1976. június).

Ugyanakkor „csak” 400 ezer forint kellett volna ahhoz, hogy meg tudjam venni a Szabadsághegy legszebb „ősfenyveses” telkét, amely ma talán százmilliós értékű. Azonban a kettőnk havi fizetése kábé 3.600 forint lehetett, ezért 40 ezer forintunk se volt. Ennyi kellett a lakásunk beugrójához, amit végül anyósoméék finanszíroztak: az volt az összes megtakarított pénzük.

Talán érdekel a lakás költségvetése. A 400 ezer forint végösszeghez 40 ezer forint volt a beugró, 160 ezer kamatmentes KSH-kölcsön, mint

munkáltatói támogatás, 160 ezer két százalékos kamattal törlesztendő 20 éves lejáratú OTP-kölcsön és 40 ezer forint állami támogatás a két bevállalt gyerekre. Végül a lakás olcsóbb lett és 30 ezer forintot vissza is kaptunk. Vajon sikerül-e az unokáimnak ilyen kedvező feltételekkel lakáshoz jutniuk? Erősen kétlem.

Röviddel a lakásátadás előtt látogatást tettünk leendő berkeinkben. Délelőtt volt, az épületen semmi mozgás, de a lakásba lépve furcsa érzés fogott el: mintha nem volnánk egyedül. A leendő spájzban „romlandó árut” fedeztünk fel: egy cigány hortyogott ott a saját okádékában.

Később a társai nagy segítségünkre voltak a garanciális javítások terén. A mi egységünk konyhájában tárolták a szerszámokat, de mert a kulcsát elhányták valahová, az ajtót feltörték. Emiatt megrepedt a szarufa. Ne aggódj: a Mezőpszer korrekten kijavította. Kiküldött egy embert, aki a szájából elővarázsolt bazi nagy szöveget beverte, amivel a repedésen csak egy kicsit tágított. „Akkor a garanciális javításokkal ugyebár rendben is lennénk” – lökte elém az aláírandó papírt.

Három a telek

A Balatonalmádiban lévő sokszor emlegetett 150 négyszögöles kicsi telket az akkori piaccal szembeni utcában apám vette még 1959-ben 20.000 forintért, bár a papírra csak 10.000 került. A nyári hónapokra az lett a második otthonunk.

A telekre egy kicsinyke (48 m²) ház épült, aminek a főfalait kivéve szinte minden ízét-porcikáját az apám készítette, itt-ott az én szerény segítségemmel.

Anyu halála után nővérem kérésére a közösen örökölt telket és a ráépített házacska átengedtem neki némi ingóságok fejében. Ez sem volt életem legjobb üzlete, node utálok a torzsalkodást. Almádit a gyerekek mindenképpen élvezték, jómagam pedig csak kétszer szívtam meg vele és mind a kétszer a saját elidegeníthetetlen hülyeségemből. Amúgy szereltem ott villanybojlert, WC-lefolyót, zuhanyt, ácsoltam asztalt fapadokkal, bitumeneztem a lapostetőt stb. stb.

Édesapám sokszor nyaggatta az USA-ban élő nővérét, hogy küldjön neki kocsit, de végül egyet se birtokolt. Ezért amikor megautósodtam, én kellett, hogy készítsek kocsibejárót tüskésdróttal a két kapuoszlop között. Majd beszaladtam rajta és találkoztam ezzel a Csingacsgukkal

(vagy hogy a fenébe írják), ami megskalpolt. Nem volt kérdés, hogy tet-szik-e, pedig a skalpolás a *szik*e (scalpel) szó származéka. Na látod, ebben okosabb vagyok, mint a bejárótervezésben.

A másik eset – lehet olyan is? – még rosszabb volt. Nekiduráltam magamat, hogy a beázás folytán fellazult padlót a helyére pofozgassam. Mármost ez a padló egy kátrányszerű fekete kulimászra hallgatott. Ennek közös jellemzője az volt, hogy a betonpadlóra nem ragadt, de a hajamra a fülem mellett, a talpamra és pisilés közben a kimondottan intimebb helyekre annál inkább. A dolgot pozitívan is fel lehet fogni: a pszoriázisnak állítólag hatékony gyógyszere a kátrány és az én sebeim a padlóátrakás után se lettek sokkal nagyobbak.

Szerettem kertészkedni. Látni, ahogyan a gyümölcsök mosolyra nyílnak, avartakarítás közben felzavarni a gyíkocskákat, fát ültetni a jövőnek és megtenni, amit muszáj: permetezni, ásni, gyomtalanítani.

Ma már nem vágyódom a fűnyírás után, a permetezést se tartom vonzónak a védőszerek hatékonytalansága és szemérmetlen ára miatt, bár a rám folydigáló löttyök – kívülről a rézgálic, a köpeny alatt a saját levem – miatt nem számított régen se a kedvenc szórakozásaim közé.

Akkoriban merült fel bennünk kőszia ötletként a vidékre költözés és a vele járó házépítés gondolata; vásárlásra persze nem volt pénzünk. Hamvába holt felesleges álmodozásnak bizonyult az egész. Egyrészt a Csillag nem igazán kedvelte a vidéki életet, pedig ő származott faluról, és én se rajongtam a téli hőeltakarításért. Másrészt úgy gondoltuk, hogy a gyerekeknek jó és közeli iskolába kell járniuk, most pedig az unokák miatt kell a budai fenekünkön csücsülnünk.

A sors fintora jobbra-balra húzta az orrát. A bank értesített, hogy van egy régóta nem mozgó letétem, meg akarom-e újítani. Képzelfelhető, hogy mennyi gondunk volt, ha arról a számláról tök elfeledkeztünk. Kivettük a zsozsót és megszereztük rajta Érd legszebb fekvésű telkét. A legmagasabb pontján volt és dél felé Százhalombattáig, északnak a Gellért-hegyig el lehetett látni.

Volt rajta egy 16 négyzetméteres egyszobás házikó, amit egy bűdös-fűstös olajkályhával lehetett fűteni, egy aprócska teakonyha és kamra. Az alsó traktust borospince foglalta el.

Ebben megtalálható volt a borkészítés minden kelléke, de nagyon gondozatlan, lepukkant állapotban. Azért használtam őket, bár be kell vallanom, hogy a velük készített „bor” csak vadszőlő-ízű üdítő volt.

A 400 négyszögöles telek felső harmadán a kaviccsal küszködött néhány alulfejtett fa és pár sornyi igen gyenge bort adó szőlő. A telek többi része kövecset, gyomot, tüskés cserjéket (főleg hecsedlit) termő lépcsős platók meredek sorozatából állt. Éppen elég volt lehatolni a birtok végét lezáró bokordzsumbujig. Hát ezt a telket rendben tartani és még örülni is neki nem volt könnyű feladat!

Ennek ellenére a birtokot hétvégi piknikezésekkel és őszi szüret-imitációkkal megpróbáltuk kiélvezni, nem teljesen sikertelenül.

Érden sokra vihettem volna, mert volt pártfogóm. Az utcánk távoli végében lévő kocsmában, ha betévedtem oda egy liter bort vásárolni, eleinte nem néztek jó szemmel: idegen. Majd egyszer a lejtős úton, a cigánytanya előtt megállította a kocsimat egy széltében természetes alak. A tanyán a szél által lóbált ajtó mindig tárva állt. Előtte tucatnyi fekete lurkó faragott medret a talajba azzal játszódva, hogy miként vezetik el a „szobából” kifolyó lópisit. A természetes és bozontos az iránt érdeklődött, hogy a lábánál vigyázzba álló hordóval együtt el tudnám-e őt fuvarozni, csak ide a lejtő aljáig.

Miért ne? Mondtam, de ő nem vigyorgott úgy, mint olasz barátaim, amikor őket vidítottam a „perché no” szöveggel. Megkérdeztem, hogy és valójában hová tart? Majd szó nélkül elvittem a rendeltetési helyére. Ott így szólt: „No fiatal úr, maga nem is tudja, hogy kinek tett szívességet. Hát tuggya meg, hogy maga ezentúl a védelmem alatt áll, mert én vagyok az érdi cigányvajda.”

Lehetett benne valami, mert legközelebb a kocsmában tisztelettel néztek rám és utat nyitottak a söntéspult felé.

Életem – anyagilag – legrosszabb beruházása nem sokáig tartott. Lányomnak akartam lakást venni és szükségem lett a pénzre. A telket igen rossz áron adtam el, ráadásul egy szemét valakinek. Pont annyit veszítettem rajta, mint amennyi kamatot fizetett az a bizonyos letét. Ma csak a telek érne vagy 20 milliót, bár azóta házat építettek rajta.

Nagymarossal végre elért a szerencse.

„Jó az attól még, hogy rossz.” (Ilácska szólása.)
Vajon baj-e, ha kirúgják az emberfiát az ügyis utált munkahelyéről? Dejszen éppen most válaszoltam!

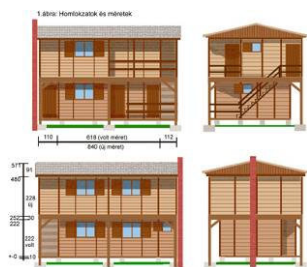

Nagyon untam már azt a biztosítós munkahelyet, ahol a nagyfőnök utálta az informatikát, mindenki a korrumpálódással volt elfoglalva, az érdemi dolgokkal pedig csak én törődtem volna, ha hagytak volna. Akkortájt nagyon fűzőtetett K. Gábor, hogy menjek át a kft-jébe, de én ragaszkodtam a biztosnak vélthez. Viszont egy bizonyos péntek reggel a sok hülyeség miatt végre besokalltam és felhívtam őt, hogy üljünk le tárgyalni a dologról. Hétfő reggelben egyeztünk meg.

A nap lassan, esemény nélkül csordogált. Majd estefelé egyszerre két információ ért. Egyrészt a Csillag közölte, hogy kollégája eladná a nagymarosi telkét, neki 10 százalék engedménnyel.

Másrészt csörgött a telefon és egy rosszindulatú hang hörgött bele: „Halassy úr – krákolta diadalmasan – a vállalat személyzetisének a megbízásából közlöm, hogy a mai napi hatállyal ön ki van rúgva” – és ezzel váratlanul elhallgatott. Feltehetően valami fájó, vagy legalábbis meglepett jézusmáriára várt. Nem szolgáltam vele. „Na hála Istennek – vidámkodtam vissza – magának is kellemes hétvégét.” A mája, csakis a mája lehetett az oka, hogy mérgesen fuldokolva lecsapta.

Hja, minthogy nem én mondtam fel, végkielégítést kellett kapnom: nem is keveset, úgy 2 millió felülit. A telket megvettük és hétfőn K. Gábornál már újdonsült, várva várt munkatársaként jelentkeztem.

A marosi házat kibővítettem. A terveket saját magam készítettem, éppen akadt egy megfelelő építőmester kedvező vállalkozói díjért és akkor érkezett egy jó rakás kedvezményes fa Letkésre, amit pár hét múlva csak a duplájáért kaphattam volna meg. Az alkalmat nem szabadott kihagyni.

A legfőbb indítékot természetesen az apróságok, az unokáim jelentették, akik hál' Istennek sorra érkeztek. Egyelőre úgy tűnik, hogy nemigen panaszkodnak a kényelem miatt, bár az „öregebbjének” már nem smakkol az ősökkel együtt élvezni a napot és a levegőt. Ezt nem csodálom, hiszen az ő korukban én is csak kényszerből tettem.

Viszont nyitva marad a kérdés, hogy ki fog jövőre füvet nyírni? Ki permetezi és metszi meg a fákat? Ki festi le az ablakkeretet? Nem is sorolom tovább, mert még elmegy a kedved a szép kilátású telkektől, adott esetben a Salamon torony és a visegrádi vár látványától.

HÉT KICSI KOCSI

„Oh Lord, won't you buy me a Mercedes Benz.” (J. Joplin)

A jogsim

Én nem „szereztem” a jogsimat, hanem elsőre letettem a vizsgát. Az oktatóm már a szlalompályán meglátta bennem a leendő Niki Laudát, aki csak tolatni nem tud. Miért, te láttál már versenyautót tolatni?

Pár évvel a vizsgám után találkoztam vele. Gyula – hívjuk így – már nem volt vezetésoktató, amely pályát egyébként a cirkuszi késdobálás után választotta. 120-szal döngtetett a Váci úton, amikor megállította a jard. Barátunk letekerte az ablakot és tárgyalt vele. Szokásához híven közben nagyokat – bocsi – turházott. A zsarunak pedig nem tetszett a nadrágjára került új minta...

Gyula a tíz közül a negyedik vezetési órámön úgy döntött, hogy némi pihenésre van szükségem. Ezért leállította a kocsit a Hegedűs utcában és kihasználva a pihegésemet, a babájával verte el az órát. Nem, dehogy! Ez nem volt mindig így! A további alkalmakkor kivitette magát a Lehel piacra, ahol pár kaszni csirke várta, amiket viszont a Radnóti utcába kellett vinnem néha megvárva, amíg az egyik megsült.

A rükvercet nem gyakoroltuk. Azt Lui Zsigáján tanultam meg. Bár amikor hatvannal tolattam be a teraszon reggeliző társaság felé, picit eltöprengtetett azon, hogy jó ötlet volt-e a szállítást rám bízni.

A kép megtévesztő. Most éppen kocsit vezetek, ha nem tudnád. Lajos (Lui) kollégám kuckóját segítettem építeni és én fuvaroztam az építőanyagokat – jogszi nélkül. A koszt pedig valahogy csak le kellett mosni.

Zsiguli (UO 38-30)

Képletesen szólva most bemész bármelyik sarki autósboltba, kérsz egy kiló ilyen vagy olyan kocsit, mérlegre rakják, masnit kötnek rá és már viheted is haza. Na jó, a divatos modellekre egy picit várni kell.

Autót nyerhettél ún. autónyermény betétkönyvön, amit 5.000 vagy 10.000 forintért vehettél. Persze te csak ahhoz kellettél, hogy másoknak gyűljön az alap, akik nyerőként voltak kategorizálva. Mint a szomszéd is: ő hétfőn valahol szólt, hogy kell egy autó és a keddi húzáson már nyert is. Majd mikor azt tönkrevágta, egy hét múlva újabbat húztak ki a számára. Mecsoda véletlen!

Amúgy az autóra több évet kellett várni. Kitöltöttél egy kérdőívet, befizetted a vételár felét, négy-öt év múlva esetleg meg is kaptad, ha kifizetted a másik felét is. A Zsiguli ára 80.000 forint volt, miközben a fizum 2.000 forint per hó. A kocsit a csepeli AFIT-telepen vehetted át, ritkán volt hibátlan, de szinte senki se hagyta ott. Válogatni nem lehetett, csak ha volt visszamaradt darab, amit nem tudtak kifizetni.

Így lett az első kocsim egy 1200-as, halvány vajsínű Zsiguli, sárga műbőr ülésekkel. '74 decemberében amolyan karácsonyi ajándék volt. Györgyi is, én is októberben tettük le a vezetői vizsgát, szóval vadiúj jogsíval furikáztam haza az autót.

Alig használtam: tél volt és a latyakos utakon ritkán közlekedtem vele. '75 februárjában úgy döntöttem, hogy veszek bele biztonsági övet, bár akkor még nem volt kötelező. A Karolina útról fordultam rá a még rendezetlen Villányi útra. Csak a halvány gondolatra emlékszem, hogy meg ne csússzak a villamossínen – és utána a sötétség.

A Budaörsi útig az egész szakaszon egyetlen nagyobb fa élte addig békés életét. A Zsiguli megcsúszott az olajos, latyakos misz-mászon, amit a sok busz hagyott maga után. A járdának ment, az orra meg tovább a fának, én bevertem a fejemet a bal oldali szélvédő-oszlopba, kiszálltam – minden rendben, nyugtáztam – és azzal összeestem.

Semmi se volt rendben. Mivel a kocsi lassan ment (a szemtanúk állítása szerint kábé harminccal), nem tudott felugratni a járdára. Az megfogta, viszont a kasztnija a lendülettől tovább ment a fának és így elnyíródott. Az ütéstől a motor is megnyomódott. A kocsi javíthatatlan, azaz totálkáros lett. Ez azért volt baj, mert míg korábban az ilyeneket azonnal pótolták, most újra egy évet kellett várni rá. Még szerencse, hogy ügyis ösztöndíjat kaptam Amerikába.

A fejemet 27 öltéssel sikerült összevarrni. Kereken válaszolgattam a rendőrök kérdéseire, bár a baleset helyére és módjára a soktól nem egészen emlékeztem. Később a rendőrség ezen úgy próbált segíteni, hogy segédsokkot alkalmazott: annak dacára, hogy kárt nem okoztam, gyorshajtasért (!) ötszáz forint bírságra büntettek.

Lada (ZB 97-15)

A Lada a Zsiguli nyugatra szánt változata. Eleinte csak az exportból visszamaradtat lehetett megvenni. Az enyém tűzpiros volt piros bőrülésekkel. '75 őszén jutottam hozzá és több mint 11 évig szolgált.

Akkoriban az új kocsikat nevelni kellett, mint a gyerekeket: ezt bejáratásnak hívták. A kézikönyvben ez állt: 2.500 kilométerig ne hajtsa meg!

A kocsim pátyolgatója Csabányi úr volt. A lakásunkkal szemben volt a műhelye. Az ezerráncú öreg szippantott a cigijéből, krákogott és pökött egyet, majd szürke bogárszemével huncutkásan csippentve így szólt: „Most uraságod – ez a megszólítás volt a védjegye – kiballag az érdi lejtőre, hármásban nekihajtja a gépet teljes sebességgel, az se baj, ha kettesbe veszi vissza, de pörögjön az a motor. Ha nem teszi, akkor a kocsí végleg ellustul.” Hát az enyém nem tette.

Tíz évig nem volt gondom a kocsikával. Egyszer-kétszer beléjöttek, nem nagyon, egyszer-kétszer én stuccoltam meg másokat. Nem sokat költöttem rá. Akkoriban még nem volt a téligumi-mizéria sem: a jó kis Semperit hosszú évekig bírta. Az öreg megdicsérte a lábamat, mert a féket és a sebváltó-tárcsát csak igen ritkán kellett cserélni.

Ezt a kocsí naponta használtam a munkahelyemre is, a telekre is és négyszer vitt el Görögországba. Nem volt vele gond a negyedik útig: akkor határozta el, hogy hivatást váltva állatorvosi lóvá vedlik.

A dolgot nem részletezem: a „Régi utak”-ban leírtam. Összegezve: először szétszakadt a benzin tápvezeték, majd kilyukadt a hűtő, őt a benzintank követte, majd mindezt megkoronázta, hogy a vezérműlánc tartócsavarja széttört és kirepült. Akkor kellett megfűrnöm a motor-blokkot, node mi az egy érző kebelnek, ha több hibát már nem vár?

És valóban, már csak a kipufogódob lyukadt ki, hazafelé pedig a hűtés állt fűtésre és nem lehetett visszacsínálni. Miközben kint csak 38 fok volt, a kocsiban már 40 foknál is többet élvezhettünk.

Meg kell jegyeznem, hogy görög barátaim készségesen segítettek és az összes javítás nem került ezer forintnál (!) többbe.

Csabányi úr szerint egy kocsí se javul meg magától. Ezért közösen úgy döntöttünk, hogy jobb lesz szegénykétől megválni.

Dacia (GS 21-60)

A határon araszolgotok a sorban, ami persze mindig lassabb, mint a többi. Az előttem lévő szintén Dacia-s ürge most elvörösödött, amit mifelénk csak *vámpírnak* neveznek. A vámos rászólt, hogy nyissa ki a csomagtartóját, mert ő nem teheti meg, de a zár beakadt és a tag most kínlódván rángatja.

Kiszálltam a kocsiból: „Szabad?” – néztem a hivatalnokra, aki erre vállat vont. „Pardon” – toltam félre a pofát, majd lendülettel, hogy úgy mondjam, teli fenékkal ráestem a csomagtartóra, amely erre azonnal és megadóan kitárulkozott. A trükköt a tolvajoktól tanultam, akik pár hete Tóni barátom kocsiját így nyitották ki. Az enyém a mögött állt, tök hasonló volt, de zárkózottabb jellem. Mázli is van a világon.

Nem igaz, hogy a Dacia silány volt. Csak épp vas helyett drótból készült. Egyszer toltam vele és nem láttam meg a magas fűben lapuló követ. Ezzel a kocsis hátsó hídját V-betűbe ment át, amin itt nem viktória értendő.

Sebaj, legalább platón hoztak haza, úgyis rohadt fáradt voltam a rohadt keskeny és rohadt kanyargós horvát utaktól, amiken amilyen lökött vagyok Olaszországból tértem haza. De nézd a dolgok jó oldalát: megspóroltam az osztrák autópálya díját.

Lada kombi (BMZ 873)

A bordó 1300-as Lada volt a legkeményebb kocsim. Vadiúj volt, mikor egy teherautó elkapta a farát egy kereszteződésben. Idézet a kék-sárga kárbejelentőről: „A hótteremben vót, azé’ nem láttam” – így a megszeppent sofőr.

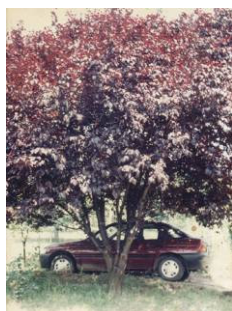

8.400 kilcsit tettünk meg vele Portugáliába, amint láthatod nem egészen üresen. Akkor a defektek száma kettővel múlta alul az öt fős legénységét. Nagyon jól bírta a strapát. Nyolc évet húztunk le együtt, de utána még a barátomnál is eltöltött ennyi vagy még több időt.

Egyszer kipróbáltam, hogy melyik a stabilabb kocsi: a Lada vagy az Alfa Romeo. A Gárdonyi szobortól mentem a Gellért tér felé télen, amikor is egy Alfa jelezte, hogy jobbra le akar parkolni. Majd amikor majdnem mellé értem, váratlanul újra elémkapta a kocsit. A bal oldalt érkező villamos és az Alfa közül az utóbbi ígért könnyebb csattanót. Tudtam, hogy a keramiton belézúgok: nem a sofőrjébe, az egy bajszos mamlasz volt. Óvatosan pedzegetve a féket nyolcig számoltam, majd durr... Az ütközője anyám régi porcelántányérjára emlékeztetett, már amit több darabból ragasztgattam össze. A Ladáé meg se karcolódott. „Most mit csináljak – sírta el magát az Alfás – csak tegnap hoztam Bécsből”. Kellően vigasztaltam: „Vigye vissza és tanuljon meg vezetni.” Bár technikailag én voltam a fogó, morálisan nekem volt igazam.

Ford Escort (FGS 802)

Szerinted a cserrefánk színe megy a Fordhoz, vagy inkább a Ford színe a japán cseresznyefához?

A hét kocsim közül az abszolút kedvencem a Ford volt. Az egyetlen autó, amit azért vettem meg, mert nagyon tetszett. '95 karácsonyára kaptam. Az 1300-as extrák nélküli kocsi hihetetlenül kezes darab volt.

Megjegyzem, hogy minden autót a legerényesebb kivitelezésben vásároltam meg. Az más kérdés, hogy a Ford volt közülük a relatíve legdrágább az igen magas banki lízing-kamat miatt.

Három teljesítményével kívánlak elbűvölni.

Amikor Ausztrián át vezettem Olaszországba, a hegyes-völgyes utakon az átlagfogyasztása nem érte el az 5 litert (4,98)!

Amikor hazafelé jöttünk a benzinmutató az olasz-osztrák határon már a nullán állt. Tőlem szokatlan módon valamit nagyon, de nagyon elszámolhattam, mert nem volt nálunk pénz, csak egy kevéske forint, tehát nem tudtunk volna benzint vásárolni. És némi besegítéssel – a lejtőkön kikapcsoltam a motort – a Ford hazahozott bennünket.

Végül a kocsi végsebessége papíron 153 km volt. Velencénél Vili barátom (hivatásos sofőr) 172 kilométer fölött ballagott vele, miközben telis-tele volt a csomagtartó és a kocsiban öten ültünk...

Renault Thalia (GVR 935)

Az 1300-as bordó kocsit (lásd a nagymarosi ház képénél) csak azért vettem meg 2002-ben, mert a Fordot Emőkének adtam. Nem volt rossz autó, bár a törökök szerelték össze. Egyetlen baja az volt, hogy 115-125 kilométeres sebesség közt jobbra-balra szitált, ami mondjuk egy betonfal és egy kamion között nem éppen a legjobb érzés.

Végül is jól szolgált, sokkal jobban, mint az utódja, amit ennek a kocsinak a beszámításával – júdáspénzen – vásároltam meg.

Renault Megane Grand Tour (JIB 083)

Az 1400-as piros autó volt az első valóban korszerű kocsim. Kettős értelemben is. Egyrészt ebben volt a legtöbb olyan elektronikus kütyü, ami elromolhatott. Másrészt ezt korszerűen mind meg is tette. Sokat elárul róla, hogy kétszer is visszahívták típushiba miatt.

Több bajom volt vele, mint a többivel együttvéve. De azok legalább (részben) szerelhetőek voltak, míg ehhez hozzá se tudtam nyúlni. Mit szólsz mondjuk ahhoz, hogy ha lehúzd az ablakot, akkor az is, meg a kocsiajtó is nyitva marad? Úgy érdemes éjjel az utcán hagyni, nem?

Az már más kérdés, hogy életem legmeggondolatlanabb manővere miatt mentem neki a szalagkorlátnak, ami totálusra szedte szét. Nem sirattam meg lelkiileg: anyagilag annál inkább.

A kocsik és én

'74 óta van jogosítványom. Tűrhetően vezetek, bár a tolatás nem az erős oldalam. Amire egy kicsit büszke lehetek: 45 év alatt összesen talán tízszer büntettek meg közlekedési kihágásért. Nem szoktam gyorsan vezetni, noha barátom feleségének más volt a véleménye egy, a szükség által igazolt itáliai rohangászás (150 km-rel) után.

A sajátokon kívül csak tíz más autót vezettem: egy kivétellel mindet Amerikában. Mindegyik emlékezetes, de csak hármat említek közülük.

Az egyik egy régi FIAT volt, amit papucsnek becéztek, mert olyan lapos volt a kétülékes cabrioletke. Egy austin-i kiránduláson a minket előző fiatalok (tizen egy nyitott Cadillac-ban) lecikizték, de amikor mi is a városka főterére értünk, ők még parkolóhelyet kerestek, én pedig beálltam az első igen szűk helyre. Barátságosan integettem nekik.

A másik egy Mazda Z280, ahol a 280 a lóerő. Öt méteres hosszából három volt a motorház. Amikor a fogorvoshoz mentünk, nem ülhettem a volánhoz a fájdalomcsillapító miatt. Ezért a Csillag vezette, ami neki is, nekem is élmény volt. Ha a kereszteződésben kidugta a kocsí orrát, akkor elcsaphatták volna, ha nem dugta ki, akkor semmit se látott. Talán emiatt szokott le végleg a vezetésről.

A barátaimmal tett amerikai útra (6.600 km) egy Dodge Intrepid-et béreltünk. Földalattinak is nevezhetném, mert az ülései mélyen süppedősek voltak. Sok imádnivaló kényelmi berendezése közül a legjelesebb a sofőr melletti karfa volt.

Oda lehetett a sört tenni. Az alkoholmenteset is. Ne ijedj meg, én nem azt ittam: az Gabinak jutott, mert végig én vezettem, ergo nem ő volt stressz alatt. (Egyébként két sör fért a vezetési alkoholkorlátba.)

Miután kocsijaim közül a heteskét taccsra vágtam, a Ford ismét a szolgálatomba állt. Illünk egymáshoz, mert már ő sem egy csitri. Bár még nem úgy tekintek rá, mint Chuck Berry a sajátjára, amelyről így dalol: „I don't have to worry about that broken down raggedy Ford.” (No money down, 1955).

Zárásként: Sohasem vágytam drága kocsira, mint J. Joplin. Sőt, ha egyszer sok pénzem lenne, bár ez kizárt, akkor se vennék egy böhöm, környezetromboló, flancos járgányt. Rögtön eladnám, ha nyernék vagy kapnék egyet valahonnan.

Merthogy az én luxusom az egyszerűség, amit ma csak nagyon, de nagyon kevesen engedhetnek meg maguknak.

BULIK, JÁTÉKOK ÉS JÁTÉKOSOK

„Játszani is engedd – a szerinted – szép, okos fiadat...”

DJ-ként

Tibi nagybátyám solothurni (Svájc) barátja nemcsak a rendezett borospincéjével, hanem a popzene-készletével is elbűvölt. Ő javasolta, hogy legelső muzsikáló eszközként az akkor (1972) nagyon divatos ún. egygombos kazettás Philips-magnót szerezzem be.

Ezt később követte egy lengyel Grundig szalagos óriás, majd két legmagasabb kategóriájú kazettás Technics, egy ugyanilyen márkájú lemezjátszóval. Mostanában a bakeliteket számítógépre játszom fel .wav formában és meglepődnél, hogy így mennyivel jobb muzsikát kapni, mint egy MP3 vagy MP4 vacakkal. Mellesleg a szalagjaimon is hallani minden apró csilingelést, meg mély dőncit.

A házibulikon én voltam a DJ, ami nem a lemezlovas, hanem a „De Jó” rövidítése. Még szerencse, hogy a dolgot nem Imrécskére bízták. Barátunk némi lazasággal kezelte a hangeszközöket. Például amikor nem tetszett neki a lemez egyik száma, a tűt nemes egyszerűséggel ujjal odébbpöckölte, végigkarcolva a sávokat.

Azt tanácslom, hogy lécci kövesd a szellemünket: az összes bulink Cliff Richard „Young ones” (Fiatalok) című számával kezdődött.

A bulik

Könyveket tudnék írni róluk. Nagy mázlink volt, hogy a Forint u. 3. közösségében élhattünk azonos korú és helyzetű társak között. Régen sok mindent együtt csináltunk: együtt gondoztuk a házat és a kertet, közösen élveztük az olimpiákat és focivébéket, és persze megtartottuk egymás névnapjait. A ház *akkori* szelleméről az alábbi anekdota szól:

Zolika remek statisztikus, de magányos emberke volt és sokat ivott. Egyszer hazaérve látta, hogy földet hordunk le az udvarra. Ő is segíteni akart, de picit tántorgott. Így hát kezébe adtuk a vödört, majd két oldalról fogva azt is, meg őt is, levittük mindkettőt az udvarra. Boldogan mosolygott: „Én is segitettem, ugye?”

Itthon. „Betelefonáltak, hogy önök zajonganak. Kérem szépen...” – kezdte a szerv, mire átvettük a kezdeményezést.

„Ugye maguknak is van Kati nevű rokonuk? Isten éltesse sokáig! És mivel mást nem ihatnak, elfogadnának tőlünk egy szívvel főzött feketét?”

Erre föl a marconák lecsücsültek és szelíden így intettek: „Akkor majd egy picit halkabban.”

Szerintem a hangoskodás egy dolog, a jó zene viszont tényleg csak némi – nem túl nagy – hangerővel élvezhető. És elvégre Elvis mégsem egy aszfaltfűrőgép. Amiről egy kis történet jut az eszembe.

Egy szép szombaton este 10 órakor (!) fűrőgép szólalt meg az utcánkban. A pizsomára köpenyt kerítve lecsattogtam papucsban. „Én HB vagyok – mondtam olyan hangnemben, mintha a dalai láma lennék – és követelem, hogy azonnal, de rögtön állítsák le ezt a dolgot.” A melós kicsit hümmögött a tervekről, mire oda-rendeltem a főnökét. „Szóval maga vállalja a felelősséget a halasztásért?” – kérdezte az némi reménységgel a hangjában. „Hát persze”. Erre az orrom alá dugta a munkalapot: „Itt tessék aláírni!” Rá is került, hogy Tök Lipót...

Csak a hiúságom mondatja velem, hogy a határozott fellépésem hozta meg a gyümölcsét. Sokkal valószínűbb, hogy a munkavezető se volt hülye és szívesen tért haza a kedveséhez, akiről a fellépésemig a furgonban csak álmodozott.

Mónosbél. Szilveszterkor négy család vonult le az akként már nem működő vasúti munkás-szállóra. Ott kaptunk szobákat, egy tágas társalgót, meg egy jó konyhát. A gyerekek hancúroztak, a fiúk világot váltottak vagy – jobb esetben – kikerestek valami sportadást. A lányok meg főzőcskéztek.

Ehhez adva volt egy kétszer ötméteres sparhelt, aminek az első felében raktunk tüzet a soros fiú által hozott fából. A képen én a hátsó részén álldigálok a demizsonmentes kezemben egy pulykacombbal, hogy fogalmat alkothass a nélkülözéseinkről.

És persze a társalgóban kora reggeltől (10 órától) késő estig (éjfél) szólt a jó zene.

Ebéd után nagy körsétákat tettünk, vagy elmentünk Balatonra, de nem fürödni, mert ez egy falu a Bélapátfalvához vezető úton. Ott pedig néha betértünk az ódon apátságba, illetlenül vihorászva a kérdésen, hogy vajon miként kell a nevet értelmezni: Bé-lapátfalva (szemben az A-lapátfalvával), Bél-apátfalva vagy Béla-pátfalva.

Lacháza. Misi barátunk itt is meglepett minket az igen prima bajai halászlével. A fiúk feladata volt, hogy beszerezzék a kondér alá való ropogós rózsét.

Tóni tért vissza elsőként, egy ölnyi bodzavesszővel. Bár igaz, hogy az sem oltja el mindig a tüzet.

Imrécskével pecáztunk, Misi meg biztos-ami-ziher alapon inkább elment pontyot venni. Hozott is három szépet, amit egyelőre betettünk a partmenti szákba. Jöttek is a többi pecások: „Mire gyűttek?” – kérdezték irigykedve. „Hát ady-ra” – feleltem. „Ammeg milyen csali?” Megmutattam, de a reflexiót nem részletezem.

Hosszúvölgy. Ez egy világtól három oldalról elzárt gyönyörű hely, méretes turistaházzal. A szeretet magas hőfokának a bizonyítéka. Tél volt, ergo be kellett fűteni. Misiék késtek, mi meg aggódtunk értük. Ezért az ő szobájukban is elgyújtottam a tüzet. Tóni rám kérdezett: „A Misiék?” „Még nincsenek” – mondtam, mire ő betérve a szobájukba némi tüzelőt rakott a pattogó kályhába. Majd Imrécske került arra és szerető figyelmét pár – vastag – rönkfával bizonyította. Mire Misiék megérkeztek, a szobájukban kábé 45 fokok délvidéki hő uralkodott.

Viszont este kialudt a villany, amely generátorral működött. Úgy tettem, mintha értenék hozzá. Erre a szerkli roppantul megijedt, mert már a második próbálkozásomra csuklani kezdett, majd beindult.

Bodrogköz. Tokajjal átellenben, ahol a Bodrog a Tiszába ömlik, van egy folyóközi sarok kusza növényzettel és sok állatkával, de velük nem volt szerencsénk találkozni, mert sétálási kísérleteink „cuppot” mondtak a mindent elárasztó latyakban. Ott álldigált egy otromba és nehezen fűthető, üvegkalitka-sorra emlékeztető vadászház, bár szarv egy se nőtt benne (amíg mi voltunk ott). A lényeg, hogy a kölkök imádták, mert külön szobákba kerülve szabadon hancúrozhattak.

A hely arról vált híressé, hogy Tónit a valláshoz való visszatérésre ösztönözte. A reggeliért át kellett evezni egy rozoga ladikban a Bodrog túlsó partján lévő közértbe. Mármost éppen igen heves jégzajlás volt és Tóni többször is a Miatyánkba kezdett. Egyszer még átcsónakázott velünk egy borozóba, de később Tokaj minden nedűjéért se volt hajlandó ott szilveszterezni.

Játékok változatosan

Nem szenvedek mobil-mumpszban, amely menthetetlenül szellemi önkasztrációhoz vezet. Szerintem a játék lényege a jó társaság, bár néha a PC-men lévő 30-féle passzió is ráfanyalodik.

Mindig minden játékban benne voltam: a szabadban és az asztalon játszhatóknak egyaránt. Az utóbbiak többségét persze a kártyajátékok teszik ki: túlzás nélkül mondhatom, hogy ismerek vagy negyvenet.

A pókert nem művelem, mert az rablás: nincs esélyed nyerni egy pénzes pasas ellen. Huszonegyesre egyszer vetemedtem Las Vegasban 15 dollár nyereményig, amit újra elveszítettem. Amúgy csak az ultit játszottam pénzben filléres alapon – és szinte mindig nyertem. Egy jó ideig bridzseltünk is. Nem voltam rossz játékos, de a sok konvenció miatt sohasem tartottam fair játéknak és nem igazán kedveltem.

Most szaladjunk át gyorsan a kevésbé érdekes tételeken, hogy a végére maradjon a két nagy olasz kedvencem.

Egy időben sakkoztunk Halmos Béla barátommal, aki éppen úgy amatőr volt, mint jómagam. Ennek dacára volt egy nagy élményem is: egy belgiumi tanfolyamon megvertem az egyik svájci nagymestert. No nem azért, mert én voltam a tanár, ő meg a hallgató, hanem bizonyára azért, mert számára váratlanul tök hülyéket húztam. Naná, hiszen még a nemzövédékezésről (jól írtam?) is csak Fritz Kahn-nál olvastam.

K. Péter a sakkszövetség elnöke volt: persze mindig elpáholt. Ezért vele keveset sakkoztam. Inkább gyufáztunk a Közgáz egyetem emeleti pihenőjén, ahol többnyire ő húzta ki a gyufát. E játék lényege az, hogy az asztal szélén megpöckölöd a gyufásdobozt úgy, hogy a közepére perdüljön, lehetőleg a legtöbb pontot érő helyzetben (függőlegesen).

A vidéki bulikon háromféle játékkal szórakoztunk. Az egyiknek a neve „kibaltázós”, bár mi kicsit másként emlegettük és a titka az, hogy nem szabad elvinni a pikk dámát meg a köröket, hacsak nem viszed el mindet (durchmars).

A másikat két kockával játsszák és ez is egyféle „kitolós”. Dobsz a kockákkal, de eltakarod az eredményt és bemondasz egy párost, pl. „43” vagy „dupla 2”. Az előtted dobó játékosnál nagyobb értékűt kell dobnod – vagy hazudnod. Ha nem sikerül, vagy lelepleznek, akkor elveszítesz egy életet. A duplák többet érnek a vegyes pároknál és a 21-es itt is nyerő. A dobások értéke a legkisebbtől a legnagyobbig így néz ki: 31-32-41-...-11-22-33-...-66-21.

A harmadik játék a pókerkocka, amit bizonyára ismersz, bár igen sok változata van. Most pedig lássuk a két kedvencet!

A boccia Olaszországban ragadt ránk. Egy kicsi fekete (ő a boccia) és több nagy színes golyóval játsszák kijelölt pályán, a homokban, vagy bárhol, ahol egy golyót el lehet dobni vagy gurítani. A pályától függően más-más technikát kell alkalmazni. Én például jó vagyok a homoki ejtős játékokban, de a Csillag többnyire elkalapál a gurításban. Szóval az esélyeim nem rózsásak, mert a tengeri strandot csak ritkán élvezzük, míg az általam épített nagymarosi boccsapálya mindig kéznél van.

Képzeld el, jártunk bocciadrom-ban, ahol a pálya tartánból készült. Barátom rátett a 24 méter hosszú és 5 méter széles pálya egyik végére egy másfél kilós profi golyót. Egy ujjal megpöccintette, mire az elgurult a pálya másik végéig. Állítólag az olaszok szeretnék, ha ez a játék olimpiai szám lenne.

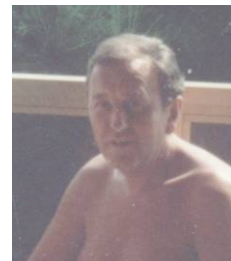
A másik játék jobban megizmasztott. Miért, te talán nem szoktál izzadni hét korsó sör után? Történt ugyanis, hogy passziánszoztam a faház árnyékos teraszán, míg Györgyi szokás szerint az úszómedence mellett kínoztta a napot magával. A terasz előtt elballagott egy talján és fitymáló gesztussal felém bökött: ramino? (A rómi olaszul.) „Tudok jobbat, megtanítalak rá?” – és előhúzva egy paklit felvezette a szkópa (scopa = söprű) olasz kártyajáték páros változatát. Nem árultam el neki, hogy a négyest már ismerem, bár igaz, hogy a kettő csak távoli rokona egymásnak. „Akkor ugye nyolcat játszunk, mindegyiket egy-egy sörben” – döntötte el. Ő kevésbé izzadt meg az egyetlen sörétől...

Itthon (majdnem) mindennap játszunk a Csillaggal, hacsak nem kell valamelyik onokát pátyolgatni. A szkópa megdolgoztatja az agyat, de nem terheli túl. A szerencse pedig forgandó.

Most pedig szeretném bemutatni *egykori* barátaimat, akiket sajnos így kell emlegetnem, mert ők már a mennyekben mulatoznak. Furcsa módon míg a régi lakhelyemen csak a nők jártak egymáshoz, a mi házunkban éppen a férfiak keresték egymás társaságát.

Imre bácsi

B. Imrét csak egy felületes szemlélő keresztelhetette el Báránnyelűnek, aki a gyapjas, ritkás szőke hajáról és tettetett tutyimutyiságáról ítélte meg. Valójában egy Forint-utcai Babi néni volt, de jóval rámenősebb pletykafészek változatban. Az alábbi szösszenet Imre jellemrajzaként cirka 35 éve készült.

Napsütés, takarítás. Erkély nyitva, porrongy kirázva. Az utcán közepesnek nevezhető korú, fehérsapkás úriember mossa a kocsiját. No meg még azt a tizet, amelyet óvatlan gazdája a közelben hagyott. A mosást rövid manőverek előzték meg, amiket a behúzatlan kézifék csak ritkásan zavart meg.

Nevezett úriemberben ez a szenvedély váratlanul, de elemi erővel tör fel. Sampon, kátrányoldó, fémcsiszoló, lakkozó, festék garmadája közül vidáman pislant fel az erkélyre, miközben laza mozdulatokkal egy rokkant meszelővel halványzöld kiigazításokat tesz a lila színű kocsin. Elvégre a nap süt, az élet szép, a kocsik pedig javíthatónak látszik. Még két foltot ken a szélvédőre, mielőtt felszól hozzám: „Szép, mi? Egy Picasso se csinálta volna különben! Te, ez így sokkal olcsóbb, nem? Lemossam a tiédet is? Na, hozd ide, lemosom. Te, nem dobnál le egy gyógycigit? Szép, mi?”

Bemenekülök. A nap süt, a kocsik lemosva, a porrongyok kirázva, tehát minden rendben. Sejtésem mégis az, hogy... Bevált! Felhangzik a Forint-utcai jeladás, csöngő helyett az ajtó üvegén végigkaristoló kulcs utánozhatatlan zöreje. Valaki jön! Az ajtóban római frizurásan, kopaszodóan, lötyögő (valamikor kéknak mondott) fürdőköpenyben áll barátunk, a nagy Kocsimosó, feltéve az evidens kérdést: „Te, itthon vagy Béluskám? Bejöhettek egy kicsit?”

Még azon gondolkodom, hogy ‘ave’-t mondjak-e és eldöntsem-e, hogy itthon vagyok-e, és ha netán mégis, akkor bejöhet-e Brutus? Közben ő szelíden félretol és bevonul a nappaljának nevezett kis egységbe. Otthonos mozdulattal leveti magát a fotelba „rágyújthatok egy gyógyszimfóniára?” Még nem térek magamhoz, amikor elhangzik a szózat: „Te, hogy vagy Bélusom? Ezer éve nem láttalak! Szép a kocsid, mi? Te jószágos Atyaúristen!”

Itt egy – csakis a rossz nyelvek szerint nőies – pongyolaigazítás következik a jobb tédről a balra, majd: „Hallottam, hogy dolgozol. De a kocsí így sokkal olcsóbb. Sok baj van a gyerekekkel!”

Hát igen. Hol is vagyok? Illetve a kocsi nagyon szép, mi? (Pardon.) És vajon olcsóbb? Miért olcsóbb a gyerek?

„... meg a jegesmedve! Tudtad, hogy a Zámbó a Pénzügyörben focizik? Az a legjobb csapat. Jó csapat, mi? Te, igazán jó ez a sör! No, ne hozzak le egy kis kiskörösit? Tudod, leugrunk oda, azért mostam le a kocsit, voltatok Érden? De sok baj van a gyerekekkel!”

Agyam, a Forint-utcában edzett, villámgyorsan próbál váltani – hiába. Miért megy a jegesmedve Kiskörösre? Ott úgyis baj van a gyerekekkel, mert a Zámbó jó csapat. Azaz... Koncentrálni próbálok, amit némileg zavar a picit hangosan dűnnyögő Ki-szur-a nevű japán együttes fenséges, lírai zenéje. A „jó zene ez, mi?” kitétel után még nem döntöm el, hogy harapó- vagy csípőfogóval fogom-e összetördelni azt a bizonyos lemezt. Erre most nem érek rá. „Jó zene ez, mi? Te is szereted, ugye?” Lemezt cserélek. Legalább én tegyem azt.

Forint-utcán edződve az ember óvakodik, hogy ilyenkor kérdezzen, netán megállapítson valamit, mert könnyen megkaphatja a kiskörösit.

Elkövettem! Mégis elkövettem a nagy hibát! „Mi történt, Imre?”

„Ó, te jóságos Atyaúrsten!” – következett a logikus válasz. „Ugye milyen frankó ez a tévé? Tudtad, hogy az utcán ázó hapsinak 5653 forint a fixe? Nem, mi? Te mennyi baj van a gyerekekkel! Nem számít, igazán, Béluskám, már nem számít...!”

Nem öltem meg. Számomra is teljesen meglepő módon hallottam egy idegen hangját: „Imre, áruld el már, hogy mi van a gyerekekkel!”

Néhány laza igazítás a köntösön, majd a summázás: „Te, nem azért mondom... Igazán nem számít... – két slukk a plafon felé – de tegnap dobogást véltem hallani a fenti lakásból. Te, ezek a gyerekek olyan helyesek... De már megyek is, mert tegnap az utcán láttam egy kék overállos férfit, aki Skodát szerelt, meg kell kérdezniem, hogy van-e dűznije, este pingpongozunk, ugye, te ne hozzak neked egy csöpp kiskörösit, igazán ne?, Na jó, egyébként hogy vagy? Szia, Béluskám!”

Ezzel bágyadtan felkelt, majd hervadt, laza, Mussolini-típusú ölelés után barátom felvont köpennyel távozva magamra hagyott.

A kétségeimmel. Mert végül is mi lehet a gyerekekkel...?

Más. Imrécske megismeréséhez nem árt, ha beszámolok a kedvenc – mármint a kocsimosáson túli – foglalkozásairól.

Együtt jártunk vele horgászni. Egyszer sorban fogta a pontyikákat (Imre-fogalmazás), amiket betett egy ragasztott fülű nejlonzacskóba, azt pedig a vízbe. Majd amikor távozóban voltunk, a cuccot egyetlen mozdulattal felrántotta „Látod, én ezeket fogtam” felkiáltással. És lőn: valóban láttam az aranyoskákat, sorban távozni a kiszakadt lyukon.

Barátunk időként lerohant a rokonokhoz Kiskőrösre, de korántsem csak azért a lőréeért, hanem, hogy... Szóval sok mindenért. Az egyik alkalommal egy kereket cserélő főszer mellett állt meg és egy kőszá pillantást vetett a csomagtartójába és 8 kiló stifondertől szabadította meg. Mindez semmi: hazafelé egy gépkocsilerakat mellett vett kefir és a pár doboz tejtermék mellé megvette a valóban tetszetős Toyotát is.

Ez később szokásává vált: a kedves nej leküldte a közértbe, a mi Imrécskénk pedig lecserélte a kocsiját. Ezt négyszer (!) tette meg, az utolsó alkalommal kényszerből, mert a jeges útszéli kézifék nélkül álldigáló kocsinak nem tetszett az új gazdija és runaway-t játszott.

A harmadik időtöltése a focimeccs volt. A most következőket nem ajánlom olvasásra a szemérmes asszonyoknak.

Egyszer elkísértem a meccsre. A szünetben bóklásztunk, éppen a férfiak kis helyisége előtt, aminek az ajtaja tárva-nyitva állt. Imrécske az ajtóból hangosan berikkantott: „Jó napot kívánok!” Erre mindenki arra kapta a fejét – meg egyebét.

A hatás elképzelhető, de hát nem voltak üldözőképes állapotban.

Búcsúzzunk Imrétől, azazhogy ő emeli meg nekünk a sapkáját. „Te, Béluskám, most jöttem rá, hogy mitől fázott egész nap a fejem. Nézd meg ezt a sapkát. Hát nem egy fémgomb van a tetején? A tiéden van, te jószágos Atyaúrsten, nem kérsz egy jó kis stifondert? No szia...”

Tóni bácsi

L. Antal kőszegi. Ács édesapja még nem is beszélt jól magyarul. Anyukája az egyházközség oszlopos tagja volt. Tóni váratlanul csöppent a fővárosi életbe. Nem igazán tudott mit kezdeni ezzel és az alacsony természetével: ott is bizonyítani akart, ahol fölösleges volt. Első osztályú piackutató és kiváló németes volt.

Tóni bácsi se nevezhető egy mindennapi könnyű esetnek. Íme:

Módszeresség, uraim! Módszeresség..., dzsam-dzjam! Értsd meg végre a lényegét! Hidd el nekem, kérlek, hiidd el nekem, hogy semmi, de sseeemmiii lényeges különbséget nem látok a Nemzeti Himnusz és a Bridzsóver-pam-pam-vóter között. Nekem, nekeem ez a véleményem és mindenki más tehet nekeem egy szívességet! Hidd el, komolyan mondom, hiiidd el! És engedtessek meg nekem, nekem, ha már annyi minden hülyeséget megengedhetnek maguknak eggyeseeek ebben az országban, hogy legyen, hogy leegyjen saját véleményem és ahhoz, ahhoz, no, azután ahhoz aztán ragaszkodjak...!

(Családi párbeszéd, elhanyagolható hitvesi közbeszólással:)

- Jól van szívem, ezt már annyiszor mondtad, hidd el nekem, hogy ezt már annyiszor mondtad!

- De nekeem, akkor is ez a véleményem és akinek nem tetszik, akinek nem tetszik az...

- Hidd el, hogy elhisszük! Hagyd abba! Haagyd abba!

- (Férji egyetértéssel:) Jól van szívem, de nekem akkor is, akkor is...

Egyébként mindent hamar, logikusan, érteed, hamar és logikusan el lehet intézni. Csak módszeresség, uraim, dzsam-dzjam.

Még nincs két órája, hogy elhangzott az 'ügy lesz jó' szentencia a vörösboros hordók ügyében, amikor is eldőlt, hogy a hordók 19 és fél fokos szögben, jobbra fognak dőlni. És lám, máris ott állsz a 19 és fél fokosan, jobbra (!!!) dőlő hordók előtt, amikor is jön az ítélet:

- Ügyes! Ügyeees! Ezt jól kigondoltam, mi, Bélabácsi? No ehhez mit szólsz? Gondoltad, gondoltad volna? Ügyes! Ezt jól kigondoltam. Nagy ötlet volt ez a 19 és fél fok... No, akkor lássuk csak...!

Ilyenkor hátrahúzódás, szemüvegigazítás, éles vizsgálódó pillantás következik. Ugy. (Rövid u-val.) Ugy, akkor így lesz jó, megegyeztünk, mi, Bélabácsi? No, ezt legalább nem tudják eltolni. Így lesz jó!

Halkan próbálkozol a 19 és negyed fokkal, mint...

Na, most adjatok egy kötötűt és menten... szűrom magamat! 19 és negyed fok!!!! Bélabácsi, meg vagy teee örülve? 19 és fél fok. Passzz! Nekünk, nekküünk ez a véleményünk. Mi kimondjuk. 19 és fél fok, nem, Bélabácsi?

(Kezdődik a futballmeccs.)

Bármibe lefogadom, hogy ez a tehetségtelen falábú banda megint kihúzza. Hogy megint ezt a tökorru Ny...-t állítsák be. Hát mondd meg nekem, Bélabácsi, mondd meg neekeem, van ezeknek eszük? Hogy

Egymás szekerét toltuk. Én az övét főleg lelkiileg. Azzal hitegetem magamat, hogy van némi közöm ahhoz, hogy a fiatalkori hanyagolás után ismét eljár a református templomba. Az ő dolga volt a nehezebb, ugyanis a felfelé a lejtőn-t együtt így játszottuk el:

Anyukáját látogattuk meg Gyulán és az alkalommal élve leruccantunk a Körösre pecázni. Az azért ott sem egy Duna és Bélának sikerült a csalit párszor átdobnia a túlpartra. Azonban kukaca nem kellett az ott legelésző teheneknek, akik vágyakozva bögtek felénk, mert két ilyen szép nagy marhát még nem láttak. Mert ki akasztja be mindig a horgát a parti kövekbe és ki olyan marha, hogy nem veszi észre az ég vészes sötétedését?

Az utolsó utáni percben pattantunk székérre, mert a lejtős csúszós ösvény alig negyven centire (!) volt a gyorsan duzzadó és már erősen kavargó folyócska két méter magas meredek martjától. A Lada mindenáron fürödni akart, de nagy nehezen eltérítettem ettől a szándékától. Erre daczból nem akart felkúszni a lejtős töltésre és Kicsi Béla minden izmára szükség volt a felhatolásunkhoz.

Otthon édesanyja kedvesen fogadott: „Hoztam nektek sört is” – büszkélkedett az asztal közepére kitett 1, azaz egy darab kőbányaival, amit ezek szerint nagybetűvel kellene írnom. Nem is ezért, hanem a megfázás elleni küzdelem jegyében mentünk a kocsmába.

Együtt váltottuk meg a világot az erkélyünkön, meg a nagymarosi teraszon ücsörögve, amíg az efféle komoly dolgokat fontosnak tartotta. Később, mint annyi hozzá hasonlóan tehetséges emberke, sajnos elhagyta a komoly értékeket a munkáért, elfelejtve a számszerűleg inverz törvényről: több tucát tánccházi „ösmerős” sem képes pótolni az egyetlen feleséget, a két gyermeket és a kevéske igazi barátot.

Hejj, de sok emlék fűz Bélához, aki most már a közös akolból néz rám! Lécci olvasd el az útikönyvem „református srác egy katolikus pap vöcöjén” (vagy valami olyasmi) c. fejezetét.

A KÖZGÁZON

„Mindegy, hogy hol, csak tanulj tovább!” (Édesapám.)

Mi leszel, ha...

Testileg és szellemileg későn érő típus voltam és vagyok. Ha még élne édesapám, akkor bizonyára ma is megkérdezné: „Mikor nő már be végre a fejed lágya?” Csak az a különbség, hogy magamat ismerve most gondolkodás nélkül rávágnám: „Soha.”

Én nem fogadtam meg kiskoromban, hogy mozdonyvezető leszek. Viszonylag hamar elkönyveltem, hogy pap se lesz belőlem, bár ha nem lenne ez az ostoba cölibátus, akkor egynek talán én is megtettem volna. Amikor negyedikes lettem, a gimnáziumban döntenem kellett volna a pályám felől, de nem ment.

Két hivatás érdekelt, de sajnos a kettőben van egy közös vonás, amely ellentmond a természetemnek. A régészet az idő, a csillagászat a tér dimenziójában sohase lesz képes a valóságot a maga egészében feltárni, márpedig én nem kedvelem a bizonytalan dolgokat. Minden okkult izét is hülyeségnek tartok és messziről elkerülök.

Egy dolog volt, amiről apámmal jól el tudtunk diskurálni abban az életkoromban is, amikor az apák és fiaik között a csend uralkodik. Ez a közgazdaság volt. Sokak szerint a Közgáz csak „egéregyetem”, amely átabota ismeretek könnyű tanulását ígéri. Később beigazolódtott apám nézete: az egyetemek közül a Közgáz adta a legszélesebb látókört.

1975-ben az autóbusz lassan kígyózott velem a Manhattan felé. Megelevenedtek előttem a Szabó Ervin könyvtárból kivett könyvnek a képei, a csodálatosan fonódó útpántlikákkal. Itt az egyik lebújik a másik alá, ott amaz körívesen kunkorodik feljebb, mint Réka fejéke, a sávok összefutnak, szétválnak, mint az emberi sorsok. Csodás!

1964-ben eldöntöttem, hogy útmérnök leszek. Még a negyedikben beiratkoztam egy ábris (ábrázoló geometria) előkészítő tanfolyamra és szégyen a hármas, de hasznos: felvétettem a Műszaki Egyetemre.

Viszont onnan kirúgtak, ahogyan másutt elmeséltem. Talán nem is kár, mert útmérnöknek lenni nem mindig jelent szép, önálló munkát.

Raktári melósként

Mivel nem voltam egyetemista, munkát kellett keresnem.

A Csepel Autó kosárcsapat oszlopos tagjaként a gyárban kaptam sportállást mint raktáros. (A képen a csapatunk tagjai, bár Emőci – háttal az anyja ölében – még nem ért fel a gyűrűig.)

Reggelente legkésőbb fél ötkor kellett kelnem, hogy a fél hetes kártyablokkolásra kiérjek a világ végén lévő üzembe.

Csepelen dőlt el, hogy végül informatikus lesz belőlem. A kezdetek ugyanis biztatóak voltak:

„Bííííla. Háeszt meg meginy méé hosztá idee? Moss miccsinyájjak véle. Bííííla, hámagának nyinycsen szemee?” Ali bácsi szerb anyjától örökölte sváb apjának a magyar kiejtését. Mérhetetlen utálkozással meredt az ötvenszer ötven centis vaskazettára, amely két centi átmérőjű peremes alátétekkel púposodott. „Há méé nye láttya, hoty utyánász?” – ezzel Ali bácsi feltolta a homlokán az antenna nélküli fehérés (?) svájcisapkáját és megvakarta vörösen izzadó homlokát.

A mérnököknek derogált, hogy kikeressék az alkatrész rajzszámát, amikor új tervet készítettek: inkább újat rajzoltak és új számot adtak neki. Így ugyanazt a cuccot megrendelték ilyen és olyan azonosítón is. Márpedig ennek az elkerülése az informatika ÁBC-je, amit ezek szerint legelőször Ali bácsi zsörtölődéséből tudhattam meg.

A dolognak én ittam meg a levét, mert a raktár Ali bácsija (szakmai atyám) és a Normália üzemrész Juli nénije (szakmai anyám) között őrlődtem. A vékonyka, kiálló fogú, alacsony és ha mosta-volna-szőkelett-volna hajú főköttös csaj éles szemmel vizsgálgatta a „kiírásokat”, amelyek az aznap általam elviendő „normáliákat” (apró alkatrészeket) sorolta fel. A dolog rám volt szabva, mert a feladat hasonló volt, mint amikor édesanyám küldött a közértbe: öt kiló krumpli, négy zacskó sütőpor stb., csak épp anyu nem írta fel ezek rajzszámait.

Szép munka volt az! Meg olyan ráérős. Amíg Juli megpakoltatta a hét-nyolc vaskazettát, én a tőle kapott tompa tintaceruzával (aminek a fele a megnyalás után a szájam szélét díszítette) a szerelmes versem rímeit farigcsáltam. Ez nem jó, húztam át, de a papír szétszakadt, így

hát kezdtem előlről. Három hónap alatt készült el a nagy mű, amely a „Reménytelen Cyrano” címet viselte és irodalmi becsét már a záró sora is sejteti: „Én maradok bús Cyránód, Zsuzsám: Isten áldjon.”

A szóban forgó leányzó később meghívott vasárnapi ebédre, de úgy látszik, hogy apukájánál megmérettettem és könnyűnek találtattam. Így hát megmaradtam szingli Cyranónak, csak úgy, Zsuzsák nélkül.

Az üzem illata

Amikor munkát kerestem a kitűnő érettségim senkit se érdekelt, sőt. Ezen okulva a gyárban nem emlegettem a múltamat. Talán ezért is mindenki nagyon rendesen bánt velem, inkább pátyolgatóan, mint vállveregetően. Bár kezdetben a lazaságaim miatt a raktárfőnök, aki úgy nézett ki mint T. J. Hooker, egyszer-egyszer rám kellett szólni.

A télen langyos, nyáron hűs raktárban fiatalok dolgoztak, akik a munkamentes percekben vígan eldumcsiztak egymással. Azután jött a megbízás és azzal a kunyerálás: a targoncásoknak udvarolni kellett, hogy vállalják el a fuvarodat. Elég hamar megbarátkoztam velük is.

Amikor a csarnokba léptél a szállítmánnyal, megütött az üzem sajátos illata. A kéklő félhomályban vigyázni kellett, nehogy a földön szanaszét heverő kékes fémforgácsok beléd akadjanak, illetve bele ne tocsogj a szanaszét folyó fehéres lötytybe, amely a forgács- és fűrőgépek hűtését szolgálta és égett szaga elvonta a figyelmedet az állandó zajról.

Sportolóként hatórás műszakban dolgoztam és fél egykor indultam a szomszédos üzem felé, ahol tűrhető ebédrel szolgáltak. Ha a menü nem volt ígéretes, akkor a műhelybe mentem, ahol az osztálytársam, Lapaj verte el az időt egy másik kosarassal együtt, mint műszerész.

Misike bedobóként páros kézzel messziről szórta a kosarakat, amiket ma hárompontosaknak hívunk. Kérdeztem, hogy mitől céloz ilyen jól. A túskehajú, gombszemű mindig vidám fickó csippentett: „Tudod én csak két hófehér keblet látok és megpróbálok közéjük találni...”

Fél kettőkor aztán indult a busz, hogy edzésre vigyen minket. Ott néha-néha kaptam egy kis plusz ellátmányt, ami kiegészítette a havi 1.750 forintos fizumat. (Az egyetem után is pont ennyit kerestem.)

Amikor a legelsőt haza vittem, apám úgy beszélt velem, mint férfi a férfival. (Mint tudjuk, ez sohasem jelent jót.) „A harmadát anyádnak

adod az ellátásodért. A harmadát elteszi neked későbbre. A többit meg fordítsd magadra, mert tőlünk már ruhát és cipőt nem kapsz.”

Karácsonyra megleptem magam egy arannyal halványan spriccelt sötétlila öltönnyel, és elárulom neked, hogy soha, de soha nem voltam annyira büszke egy szerzeményemre, mint erre a legeslegelsőre.

Elveim ellenére

Nem ragaszkodtam a végletekig az „alraktáros” címhez. Az járt a fejemben, hogy mi lenne a következő jó választás és a rostán csak a Közgáz maradt fenn. Elöttem lebegett mások példája.

Sz. Lajos osztálytársam óriási művészet-történész tehetség volt, de három évig alumíniumot reszelt egy gyárban, mert nem vették fel az egyetemre. Tüdőlövéllel úszta át a Fertő-tót, hogy Bécsben egyetemi tanárrá váljon. S. Pityi neves bécsi bőrgyógyász lett. S. Ricsi matekot és fizikát tanított egy londoni magánsuliban. Folytassam a sort?

El kellett gondolkoznom azon, hogy tényleg megéri-e ragaszkodni egyes nem húsbavágó elvekhez, feladva egy élet lehetőségeit? Miután, minden volt regnumos és piarista társam primán elboldogult, legyek én az egyetlen, aki végleg elkaszálja magát?

Pet Boone, azazhogy Karcsi, egy kellemes, picit nagyszájú fickó volt a Hajtóműben, aki KISZ-titkárként folyton a belépéssel nyaggatott. Végül beadtam a derekamat. Mivel azonban a KISZ-gyűlések délután voltak, én mindig az edzésen töltöttem el annak perceit.

Karcsi igen jó ajánlást adott a Közgázra. A felvételi bizottságból a KISZ-es pofa nem értette, hogy miért. Miután a matek és a történelem bizottsági képviselője agyondicsért, ő lojalitásból csak egy egyszerű dolgot kérdezett tőlem: „Mikor alakult a KISZ?” Mondd csak, muszáj nekem mindent tudnom? Ecc-pecc alapon 1952-re tippeltem, de nem az volt a helyes válasz, hanem 1957. (Vagy az se?)

Hosszú és kanyargós út

Én azzal dicsekedhetek, hogy sohasem „dicsekedhetem”, mert még próbálok magyarul beszélni, szemben a TV-sekkel. A lényeg az, hogy az 1966-os évfolyamra pikk-pakk felvettek a Közgázra, amit könnyű pályaként futottam végig bizonyára évfolyamelsőként, bár – szemben a nyugatiakkal – a magyar egyetemeken nem foglalkoznak az ilyesmivel.

Bár a felvételim érdekében beléptem a KISZ-be, ez a gyerekbetegség a bejutásom után azonnal elmúlt és kiléptem. Miért? Éva, a KISZ-titkár is csak addig volt tag, amíg kedvezményes lakáshoz jutott.

Majd november elején táviratot kaptam otthon: „Jelenjen meg ekkor és ekkor a Rektori Hivatalban!” Mi a fene lehet ez? A dolog nem ígérkezett vidámnak. A rektornál három babaarcú várt.

„Halassy elvtárs, maga becsempészte magát az egyetemre. No nem baj, mi szívességet teszünk magának és megengedjük, hogy maradjon, ha maga is tesz egy kis figyelmességet nekünk. Különben kirúgatjuk.”

Röviden és velősen azt várták tőlem, hogy legyek árulkodó ügynök. Arra a „figyelmességre” sohasem voltam kapható. Hat nap alatt mind az öt vizsgámat letettem (csak az egyiket egy jogtalan négyessel), majd az indexemet biztos személyre bízva – hogy nyoma legyen az egyetemi létemnek – vártam, hogy mikor rúgnak ki. Nem került rá sor. Talán Béla bácsi, az Újember főszerkesztője, talán a matematika engem kedvelő professzora, Sz. tanár úr mentett meg a jövőnek.

Az eredményeimmel háláltam meg a bizalmukat.

Viszont a BM-mizéria tovább tartott. 1968 őszén vágyat éreztem, hogy a nyáron megismert keletnémet szőke bombázóval találkozjak. Mint kiderült, Inge már másnak adta szívét, de most nem ez a lényeg. A piros (szocialista országba szóló) útlevelet a rendőrség adta ki. Mégis, amikor érte mentem, egy babaarcú várt és az útlevelemmel a kezét csapdosva ilyen szavakat ejtett ki: „Halassy elvtárs, most kivételesen elengedjük, de ígérje meg, hogy nem disszidál!” Hát látod, ez a BM! Az NDK-ból még csak-csak átköltöztek hozzánk, node fordítva?

A profi vizsgázó

Hamarosan híre terjedt, hogy felkészülten és lazán vizsgázok, ezzel megnyugtatta a vizsgáztatót. Ezért a csoporttársaim engem küldtek előre első vizsgázónak. A számos élmény közül legyen szabad hármat felemlítenem, bár a második 12 éven aluliaknak nem ajánlott.

Hajós tanár úr két dologról volt hírhedt. (Ő nem a József Nádor Hajósa, aki aput tanította matekra és aki egy órán 160-szor mondta, hogy „ugyibár”). Egyrészt nem kedvelte a hosszúnadrágos és csizmás lányokat. Másrészt ha megbuktatott valakit, akkor aznap mindenkiire ugyanez a sors várt.

Szóval, mikor elérkezett az idők teljessége, engem tuszkoltak első vizsgázónak. Azaz csak volna... A vizsga elvileg nyolckor volt, ezért már fél nyolckor megjelentünk Hajós ajtaja előtt. És – a szívünk is megdermedt – belülről hangok hallatszottak: „Maga marha! Magát kirúgom!” – az ajtó feltépődött és egy pótvizsgázó srác támolgott ki. A Hajós meg utána üvöltött: „Ki a következő barom?” Szóval várt rám életem legelső UV-ja, már ha igaznak bizonyul a tanár úr heppje.

Hajós dühösen fújtatva mutatott egy fém alkatrészekkel teli tálcára, rábökve az egyik darabra: „A hülye szerint ez köszöreléssel készült. És maga mivel lep meg?” Elővettem a legmegnyugtatóbb stílusomat: „Kérem szépen, a Csepel 350-es tehergépkocsi alumínium hengerfeje, amely öntéssel készül, a cikkszáma FS03456, az egységára 26,50 Ft, de ma már mást...”

„Elég! Ötös, kérem a következőt!”

Így esett meg az a csoda, hogy az egyes után más nem bukott meg, sőt az engem követő K. Péter is ötöst kapott. Vannak még véletlenek! Mert történetesen a Csepel autógyárban a kérdéses vizsgadarabot nap mint nap cipeltem a Motorgyár részlegből a Hajtómű egységbe.

Rozgonyi tanár úr fiatal, laza srác volt, aki Amerikában (is) tanulta a szociológiát, amit igen jól adott át nekünk. Néha besegítettem neki, főleg a statisztikai gyakorlatokban, amihez konyítottam. Talán emiatt engedtem meg magamnak többet az illendőnél.

A tanár úr a lányokat kedvelte, ezért első vizsgahelyem füstbe ment. Sérelmemet elviselendő a Pipába mentem egy (?) sörrel ellazulni. Majd hírnök jó és pihegve szól: „Te következelsz.” Durcásan morogtam: „Aki engem vizsgáztatni akar, az tegye meg itt.” Eltelt egy kis idő, mert a tanár úr előbb végzett a többiekkel is. Majd megjelent a kocsmában és megkérdezte: „Hányast akarsz?” A persze-hogy-ötöst válaszra odaintette a pincért: „Öt sörbetett a fiatalúrnak.” Nem tévedés, ezt az izét két „t”-vel kell írni, mert sörbe-tett rumot jelent. Jelest kaptam.

Szemtelen voltam a legutolsó matekszigorlaton is. A tanáriban pár kiválasztott vizsgázott és biztatásul a tanító néni mindenki elé tett egy fehér lovat. (Ez nem az a white horse, amivel Árpád a monda szerint Szvaloplukot kínálta.) Sohasem voltam túl erős a sorrendeket illetően, ezért az italt lezúdíttam, meg az Ágiét is, örködve az egészsége fölött. Erre kikaptam az év legeslegnehezebb feladatát, egy roppant trükkös mátrix-műveletet. Az egy viszki meg egy viszki kicsit nehezen oldódott meg, de végül is legyűrtem. De vajon miként kerültem haza...?

Vakbél vaklárma

Kosárcsapatunk feljutott az NB I-be, amit szakosztály-vacsorával ünnepeltünk meg a kelleténél több étellel és itallal. A csütörtök esti buli miatt gyomrom egész pénteken tiltakozott, többször is utat kérve a véleményének. K. Péteréknél, akivel együtt készültünk a szombati – hallottál már ilyet? – vizsgára végig nyitva állt a fürdőszoba ajtaja.

A gazdaságtörténeti vizsgát az egyetem közismert korifeusa, Mátyás prof tartotta. Beírta az ötösömet, majd aggodalmát fejezte ki: „Maga egy kicsit sápadt. Mit kellene...” És már jött is a mentő és egy óra múlva megoperáltak – vakbéllel. Hulljon a férgese, bár nem volt baja. A vizsgáló orvos megbökte az oldalamat, majd a tréfás jajjintásomat félreértette. Kell nekem mindig hülyéskedni!

Mivel étterrel altattak, meg tudom érteni azokat, akik hozzászoknak a narkóhoz. Karácsony előtt két nappal volt a műtét, ezért 24-én este kénytelen voltam átugrani a kórház kerítésén másfél napja felvágott pocival és hazaszökni. Lírai kiegészítés: azon a Szilveszteren az engem gyengéd figyelemmel kezelő ápolónő volt a partnerem, akihez a műtét éjszakáján menekültem a nyolc fős kórterem sötét magányából.

Nem maradtam benn

Bár a Tervmatematika szakra jelentkeztem, az évben azt valamiért nem indították és az Ipar szakon kötöttem ki. Nem baj. Harmadikban már Megyeri prof tanszékvezető dékán jobb keze voltam. Angolból és németből fordítottam cikkeket és készítettem összefoglalókat, illetve a TDK-val (tudományos diákkör) szereztem zsozsót a tanszéknek.

Az egyetem végén nála diplomáztam úgy, hogy diplomamunkámat rögtön doktorinak is javasolták. A prof erősen fűzött, hogy maradjak nála tanársegédnek, de a számítástechnika jobban vonzott. Így hát nem maradtam az egyetemen és nem lett belőlem egy Csath Magdi, aki mellelleg röviddel azután lett a főnököm az első munkahelyemen.

Megyeri professzort tisztelve szerettem és jó fejek voltak a segédei is. Lehet, hogy jobban jártam volna, ha rá hallgatva közgazdász tanár leszek, bár az nem lehetett annyira vonzó, olyan kalandos és halálos, mint a választott hivatásom: az informatika.

Nem minden tanárral jöttem ki. Egyszer felbosszantottam az egyik vizsgáztatót, aki hármast írt be – életem legrosszabb szégyenteljes

érdemjegyét – és így nem lettem aranygyűrűs doktor, pedig az sokat jelentett volna anyagilag. Állítólag az apró nőszemély nem kedvelte a hozzám hasonló magas és csinos ifjakat.

Végül meg kell említenem egy csúnya játékot is, amit K. Péterrel főleg a lányok idegesítésére dobtunk be.

Mondjuk Marx X művének a 423. oldalán legalul apróbetűsen szerepel az „értékpam-pam” másutt nem található kifejezés. Ezzel két dolgot kell tenni. A vizsgaszoba ajtaja előtt fel-alá sétálgatva Pétertől odavetőleg megkérdezed, hogy jól felkészült-e a „pam-pam”-ból. Erre persze minden lány a könyvéhez fog kapni, lázasan keresgélve, de nem találva a dolgot. Ez a trükk a vizsgaszoba ajtaján belül is beválik. Azzal kell kezdeni, hogy amint Marx az X művében fontosnak tartotta (ez kulcskifejezés), a pam-pam-ot... No itt fog a vizsgáztató leállítani, mert csak nem vallhatja be, hogy fogalma sincs, hogy miről dumálsz.

Különkereset

Mindeközben jóatyám bepaterolt a Budapesti Nemzetközi Vásárra rendező tolmácsként, akinek a vendégek eligazítása volt a feladata. Ott az a zenészünk büszkélkedett a 90 ezer forintos szintetizátorával, akinek a nevét csak a partnernek háttal illik kiejteni: B. „Pöö” Tamás.

A tisztos fizum mellett kaptam egy testreszabott kék-szürke öltönyt is, ámbar a társaim kacarásztak rajtam, amiért hagytam magamat a szabóhoz egy – hmm – fiúkedvelő által elkísérni. Az ördög tudta. Főleg miután jóban voltam a női tánckar tagjaival, bár meg kell mondanom, hogy a teltebb formákat jobban megragadtam volna, azazhogy bocs, azok jobban megragadtak volna.

A nem-is-tudom-mikori BNV leginkább azért maradt meg bennem, mert az állandó készültség nagy feszültséggel járt. Egyre-másra ittam az erős kávékat és szívtam a szűrő nélküli Szimfóniát. A kéthetes program végére tisztos nikotinmérgezés tette a pontot és életemben először – három a magyar igazság – leszoktam a cigiről.

Ez másodszor a házasságom után történt meg, amikor is átszoktam a pipára az esküvői tanúmat utánózva. A legvégső leszokásom okát talán említettem a „Régi utak...”-ban. Unokám unszolt, hogy vigyem el Olaszországba. Mivel nem volt rá zsozsóm, a cigivel felhagytam, a cigipénzt egy perselybe dobálgattam és így a dolog végül is összejött. A leszokás nem is olyan nehéz: csak egy unoka és némi elhatározás kell hozzá, nem pedig mindenféle vacak pótlék-tapasz.

FÁJDALOM ÉS KÖNNY

„Doleo ergo sum.” (Pius)

Róluk sem hallgathatok, bár nem találkoztak egymással. Az elsőt gyorsan elintézték. Ritka adományként meglehetősen jól tűröm a **testi** szenvedéseket, bár a **lelkiek** engem is megviselnek.

A megégésem utáni 24-26 műtét fizikai fájdalma elmúlt, de a gyerekek még ma is „úgy” bámulnak rám és összesúgnak, amit nehéz elviselni. A szájam miatt teszik. A műtétekkel sok mindent rendbehoztak, de az ajkaim egy néger Habsburg-fira emlékeztetnek. (Bár Ménesi főorvos úr felajánlotta, hogy a fülemből kivett porcogóval megtámasztja a kiforduló alsó ajkamat.)

A gyengébb idegzetűek az apróbetűt ugorják át.

A hegek miatt nehezen tudtak új száját formálni nekem. Erre föl egy sebész kitalálta, hogy női hormonokkal lazítja fel a kötegeket. 72 injekciót döfött körbe az ajkaimba és mivel a lidocain a hegekben nehezen terjed... Ne tessék aggódni: csak négy tű törött a számszélébe és az asszisztensnő is csak egyszer ájult el.

„Doleo ergo sum.” A gondolkozok, tehát vagyok („cogito ergo sum”) mintájára kreáltam ezt a jelmondatot a megégésem után optimistán: fájok, tehát vagyok. Vagy másképpen: amíg fájok, addig vagyok is.

Sohase sírtam fájdalom miatt. A szemcsatornáimat csak két dolog volt képes megnyitni: a szépség és a szörnyeteg.

A **szépség** többnyire egy megható történet, egy csodálatos ária, vagy – néha – egy szép virág, kedves állatka formáját öltötte.

A **szörnyeteg** neve tehetetlenség, sőt tehetetlen düh. Többször volt „szerencsém” ehhez az átkos fajtához. Amikor a suliban jogtalanul kaptam igazgatói rovót, nem a várható verés, hanem az általam nem korrigálható igazságtalanság miatt sírtam. Apu egyszer óriási pofont

kevert le azért, mert Sz. Öcsi megvert és ezt felpanaszoltam. „Nekem ne rinyálj, hanem üssél vissza!” – szólt az apai eligazítás. De akkor is folyt a könnyem, amikor Pogány tanár úr négyest adott matekból, mert nem jelentkeztem a Kürschak-versenyre.

A tehetetlenség csimborasszóját egy kosaras vereség jelentette.

A középiskolai bajnokságon Baján döntetlenre álltunk és azon a meccsen múlt, hogy arany- vagy ezüstérmesek leszünk-e. Szokás szerint én szereztem meg a lepattanót. Egy bajai játékos rám rontott – mire a bírók nekem fújták be a büntetőt. Az ötödik volt, kiállítottak és kikaptunk. (Nem melleleg a Bajában jogtalanul szerepeltek NB I-es játékosok is.)

Géza bácsi edzőnk, a „vasember” vigasztalt, mert ömlöttek a könnyeim. Hogy ilyen hallatlan disznóság... Két hónap múlva visszavágtunk. Az országos ifjúsági bajnokság döntőjén a Baját (és a VTSK-t) laposra verve aranyérmesek lettünk.

Az életemben csak egyszer éreztem magam ennyire elveszettnek, de nem akkor, amikor az egyetemről kirúgtak: az meg se kottyant. Arról a régi esetről egy másik kisfiú jut az eszembe.

Négyéves Gabika unokám a szülei szóváltása elől a telekkapuhoz menekült. Ott találtam a kocsimnak dőlve és hüppögve: „Ehheenghem nehem szheret shenki” – pityeregte. A két éves húgával akkoriban sokat kellett törődni és bizonyára amiatt érezte a magányt.

Megvigasztaltam.

Azt persze nem meséltem el neki, hogy egyszer a hold betűzve a konyhaablakunkon azt látta, hogy egy kisfiú a kredenc kihúzott fiókja előtt álldigálva egy kést szegez a hasának. De persze csak amolyan gömbölyűfejűt, mert a másikkal nem szabad játszani, mert az szúrós.

Az éjszaka kellős közepén osontam ki a holdvilág magányába, mert az este valamilyen igazságtalansággal megbántottak. „Én már nem is akarok élni” – sóhajtottam halkan, ötéves-öregen a magam igazába burkolózva. A fiók nyekergésére szép lassan visszatettem a helyére jószágot, de előbb megigazítottam a félrecsúszott kiskanalakat, mert az olyan rendetlen...

Hiába no, a tiédnél vannak nagyobb bajok is, bámult le rám nagy vigasztaló kettős üveglap-szemével minden kisgyermek minden kis titkának a nagy tudója, a konyhakredenc.

INFORMATIKUS ARANYÉVEK (1970-1981)

„Itt mi a sz...t passzírozzuk.”

Tisztázzunk egy félreértést: manapság mindenki *informatikáról* csacsog, ahol a *számítástechnika* lenne a megfelelő kifejezés. Vannak más butaságok is. Itt van például az „infokommunikáció” marhaság, ami olyan, mint a népi demokrácia: félműveltek által kitalált jópofizó tautológia. Mert információ nem létezik, ha nem kommunikálják és a kommunikációnak nem bableves, hanem információ a tárgya.

Az informatika az ismeretek feltárásának, célszerű elrendezésének és hatékony kezelésének a tudománya. A hardver és a szoftver csak a kezelésre irányul, de vajmi kevés köze van az ismeret természetének a feltárásához és tartalmi elrendezéséhez.

A reményteljes kezdetek

A Közgázon meséltek a könyvelő- és számlázógépekről, a Minszk és az Ural-2 szovjet számológépekről és az információs rendszerről. Az utóbbiról olyan Gombóc Artúr stílusban, K. Győző alapján, miszerint rendszer van kicsi és nagy, nyílt és zárt, kerek és szögletes stb. Ezért nem a képzés, hanem három esemény határozta meg a pályámat.

1968-ban K. Feri kapacitált, hogy sajátítsam el a National Elliot számítógép Autocode nyelvét. Mivel ez gépi nyelv (assembler szint), a sok aprólékos jump (ugorj) és hasonló utasítás nem nyerte meg a tetszésemet és eldőlt, hogy *nem ugrok a programozó szakmára*.

1969-ben a TDK-ban azt a feladatot kaptam, hogy mérjem fel a Hungária Műanyagfeldolgozó vállalat információáramlását. Ezt meg is tettem úgy, hogy közben egy saját módszert alkalmaztam, mivel addig még nem találkoztam hasonlóval. Ez a doktorimnak is a része lett. A feladat kapcsán világossá vált, hogy az elemzés a nekem való feladat és eldőlni látszott, hogy *rendszerelemző és -tervező lesz a hivatásom*. Már csak az volt a kérdés, hogy miképpen.

A szakmám hivatalos neve *rendszer-szervező*. Elárulom, hogy nekem inkább az tetszett, amikor valaki a foglalkozásomat **rendszerezőnek** írta (el).

1970 elején egy hirdetésre hívták fel a figyelmemet: a SZÁMOK (Számítástechnikai Oktató Központ) felvételre keresett hardvereseket, programozókat és szervezőket, akiket egy amerikai cég több hónapos nyugat-németországi kiképzésben részesít. Angol tudás szükségeltetik.

Elmentem a szervezők felvételijére számos jelentkezővel együtt. Logikai feladatokat és egy angol tesztet kellett megoldani. Én értem el a legjobb eredményt mindkettőből: angolból hibátlant. A négy poszt közül az elsőre vettek fel és 1970. szeptember 1-én munkába álltam.

A Törökőr utcai kis villában nemsokára két sokkhatás ért. Az egyik valami rettenetesen penetráns bűz által. Többen keresgeltük, végre az egyikünk a szekrény tetején talált egy nyitott ruszlis üveget, amelyben a halacsák az ablakon át betűző 30 fokos napfényben sütkeztek. Az igazgató pedig behívott és közölte, hogy a BM nem engedélyezte a kiutazásomat, úgyhogy én itthon maradok. Mond, te hogyan fogadtad volna a hírt, miszerint lesz majd idő a ruszlis üvegek elrámolására?

Házőrzőként

A többiek elutaztak a Control Data-hoz, és csak az egyiknek akadt apró gondja a vámon, mert egy rajzra azt mondta, hogy folyamatábra, bár az volt ráírva, hogy „flow chart”. Én meg nekiláttam a CDC angol anyagait tanulmányozni és szerénytelenül állítom, hogy a rendszer-szervezésből többet értettem négy hónap múlva, mint akik a tanulást Frankfurtban lazálták el.

Még szeptemberben felfigyeltek rám. Egy japán küldöttség érkezett. Japánul köszöntem őket („kon nyityi vá”, azaz jó napot kívánok) és mutatkoztam be, de már angolra fordítva a szót tolmácsoltam nekik igazgatóm szavait, miszerint intézményünk évente 8.000 hallgatót képez tovább. Buzgón fényképezgettek (mint akkoriban mindenütt a világon) és hitetlenkedve csóválták a fejüket látva az egy emeletes, kis villát. Elmagyaráztuk, hogy a cég országos hálózaton keresztül látja el a feladatát vidéki külsős oktatógárdával, a belsősöket most képezik ki.

Az alábbiakban csak az érdekesebb élményeim mesélem el.

D. Gyuri oktatásszervező berohant hozzám: „Öltözz, itt a taxi!” A kijelölt előadó nem ment el az Akácfa utcába és a helyére kellett beugrani az operáció-kutatás valamelyik témájából. Hát hiszen tanultam én azt valamikor, dehogy én tanítsam... Mondom is Gyurinak, mire ő csak legyintett: „Itt a pénz a taxira és a könyv, slejfnikkel bejelölve az aktuális részt. Meg tudod csinálni.”

Szóval beléptem a híres-neves Akácfa utcai előadóba. Lenyomtam a taxiban elolvasott pár oldalt, majd szünetet intettem, kimentem a klotyóra – elhárítva a kérdéseket – és elolvasva a következő fejezetet folytattam az épületes tanítást. Soha életemben nem ültem egy délelőtt annyiszor a klón...

Az első afférom is abban a teremben támadt egy katonatiszttel, aki a COBOL programnyelvi vizsgán puskázott. Erre egyest adtam neki, ő meg lenyikhajozott, mire elküldtem a fenébe. Egy ezredest! Faragó elvtárs igazgatóm csóválta a fejét, de elismerte az igazamat és immár kezdte kapizsgálni, hogy milyen fából faragták a beosztottját.

Mellesleg előfordult, hogy hárman egyszerre négyszáz hallgatót is vizsgáztattunk, persze csak írásbelivel. Minden vizsgázóért 10 forintot kaptunk. Mármost ez ugyebár 4.000 forint egyetlen vizsgán, aminek a harmadát én kaptam kézhez, amikor 1.750 forint volt a havi fizum...

Hogy az élet szaga belém ivódjék, a Volán Elektronikához vittek gyakorlatra. Ott kiderült, hogy egy bizonyos doboz nem mikrosütő, hanem Univac becenévre hallgató ún. külső programozású számítógép. Jött egy főszer a vállán tonnányi színes madzaggal és félelmetes gyorsan bedugdosta azokat a lyukakba. Ő volt a programozó, a tekergő drótok kuszasága pedig a „külső program”.

K.-né osztályvezetőnek elárultam, hogy a rendszerszervezés rejtelseit tanulni mentem oda. Mindjárt fel is világosított a szakmám alapvető lényegéről: „Kedves Béla, mi itt nem szervezünk, mi itt a sz...t passzírozzuk.”

(Később ezt szó szerint is megtettem, amikor egy 30 ezer forintos fogkoronát lenyeltem. Nem találtam semmit és az is későn derült ki, hogy biztosítva volt...)

Egyébként a számítógépekről régen is annyi marhaságot hordtak össze, mint manapság egy átlagos amerikai filmben, mondjuk az NCIS-ben. Ha eszed van, egy szót se hiszel el abból, amit összefüggésnek róluk.

Harci feladatok

Kicsit nagyképűen hangzik, mégis igaz, hogy az informatika hazai bölcsőjét mi ringattuk. Ezen belül a rendszerszervezés tematikájának a kidolgozása, a tanrend kialakítása, az oktatói anyag és a hallgatói segédletek elkészítése, sőt a könyvek megírása is a mi feladatunk volt.

Nem mindig azt tanítottuk, ami fontos, hanem amihez valaki értett. Például az adatszervezést eleinte kevesebb órában oktattuk, mint a vonalkódot, az OCR-leolvasót, a könyvelőgépet, a színdinamikát stb.

A legelső vezetőm, aki a napot 3 deci pusztakoktéllal kezdte, ami miatt le is váltották, utált engem azért, mert piarista diák voltam. Be is citáltatott a párt elé, jóllehet soha nem voltam párttag.

„Halassy elvtárs. L.V.P. elvtárs szerint ön kapitalista rendszerszervezést tanít. Adjon magyarázatot.” A válasz: „Nem tudom, hogy mit keresek itt, de ha már... Ha önök közül megmondja valaki, hogy mi az eltérés a kapitalista és a szocialista indexelt szekvenciális fájl között, akkor hallgatom, ha nem: már itt se vagyok.”
Soha többé nem próbálkoztak velem ilyen politikai hülyeségekkel.

A második főnökömet azért rúgták ki, mert egy speciális tanfolyam egyik óráján egy lányt tartogatott az ölében. Talán ejtette volna le?

A harmadikat, Matók Gyurit nagyon kedveltem és ő sok mindenre megtanított és mivel a kisfőnökömet más irányú feladatai kötötték le, a szerveztudományi oktatási (fő)osztály vezetését is egyre inkább rám hárította. Végül is 1973-ban lettem az osztály, 1976-ban – vagyis pont 30 évesen – a főosztály kinevezett vezetője.

Formálisan Gyuri volt a főszerkesztője az ún. kék-zöld sorozatnak, amely legelsőként szolt érdemben az információs rendszerek fejlesztéséről. Gyakorlatilag a részletek szakmai egyeztetése rám maradt, de erről már kevesen tudnak.

Jómagam két fejezetet írtam: a döntési táblázatok és a rendszer bevezetése témaköröket gondoztam.

Gyuri verte belém az igényességet. A nevelődésemet az alábbi két példa világítja meg:

Megbízást kaptam az Akadémiától egy prognózis elkészítésére 1970 őszén: Mennyibe fog kerülni a paradicsom 2000-ben? A hiperbolikus regresszióval – csak így, lazán – két gyalázatot műveltem. Egyrészt az volt a feladat elvállalása, mert 6 múltbeli adat állt csak rendelkezésre, amiből 30 évre jósolni... Pedig én kiszámítottam, hogy 2000-ben is 70 fillér lesz a pari. (Ha a feltételek pariban maradtak volna, C.P.) Másrészt a dolgot egy össze-vissza rádirozott, gyűrött mikrokockás papír melléklettel adtam le. Jogosan érte kemény formai kritika.

Legeslegelső adatbázis-cikkemet a Számvitel és Elektronika c. folyóiratnál akartam leadni. Gyuri átnézte: „A mondanivaló jó, a szerkesztés elég gyenge, a fogalmazás pocsék, írad át.” Megtevé. Újabb átolvasás után: „Még ez sem az igazi.” Etcetera...

Szóval a legeslegelső cikkem hat törpe után lett csak Hófehérke. Egyes kollégáim csodálkoztak, hogy miért vagyok olyan igényes. Erről inkább majd kérdezzék meg Gyurit, sajnos már csak odaát.

Szakértők, utak, könyvek

1972-ben cégünk ENSZ-intézménnyé vált. Elárasztottak minket a szakértők, akiknek nem mindegyike számított profinak, de juttattak nekik az adómentes díjból. Persze voltak köztük nagy fejek is, akiktől sokat tanultunk. Egy dolgot kivéve. Ha azt hiszed, hogy az angolom a sok társalgástól javult, akkor tévedsz: a legtöbb vendég „amerikaiul” hablatyolt, ami sokat ártott a királynői angol kiejtésemnek.

Nem melleleg szinkrontolmács is voltam és némi büszkeséggel tölt el, hogy az előadó a mondandóját befejezve hátrajött a tolmácsfülkéhez: „Éreztem, hogy a hallgatóság teljesen velem van. Köszönöm” – rázta meg a kezemet Bill Olle.

A UNDP (UN Development Program) költségvetése a szakértők fogadását és az eszközök vásárlását helyezte előtérbe, de csurrant-cseppent a SZÁMOK-dolgozók külföldi útjaira is.

Tapasztalatainkat úgy adtuk át itthon, hogy addig nálunk nem ismert témákban könyveket írtunk és speciális tanfolyamokat tartottunk – már aki.

Matók Gyuri

Útjaimról a „Régi utak ködfátyolban” c. útikönyvem számol be. Itt csak azt ismétlem meg, hogy milyen nehezen kezdődött az egész.

A UNDP projektvezető a szervezési részlegről engem akart elsőként az USA-ba küldeni tanulmányútra. Azonban egy BM-es a már érvényes útlevelemet egy mozdulattal lenullázta, miután ismételt unszolására se voltam hajlandó arra, hogy kooperáljak a BM-mel. Viszont egy moszkvai út után már kiengedtek előbb Ausztriába és Svájcba, majd hathetes tartózkodásra Franciaországba is.

A svájci utam terméke az alább mutatott döntési táblázatok könyv, amit Z. Tamással közösen írtunk. Bár a dolog inkább amiatt érdekes, mert a háttérben *életem legelső adatbázisterve* állt.

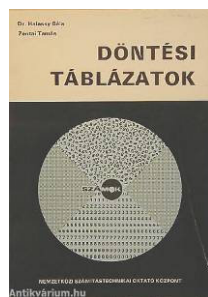
Az ARTISJUS (szerzői jogvédő hivatal) keresett meg, hogy készítsek egy szerző-szövegíró-kiadó adatbázist. A terv megfelelt, de nem voltak még tapasztalataink a kivitelezésben: az adatbázishoz mágneslemezek kellettek volna, de még csak mágnesszalagjaink voltak. Egyébként is célszerű volt megvizsgálni, hogy az osztrákok és a svájciak miként oldották meg a tartalmilag sem egyszerű feladatot.

Spectanfolyamok

A döntési táblázatokkal (rövidítve: DT) vette kezdetét a speciális tanfolyamok örültsége, az informatikai Delirium Tremens.

Kérdés: Mi a számítástechnikai továbbképzés alapvető célja? Nem az, a válasz rossz, próbálkozz mással! Na jó, elárulom. A továbbképzés legfontosabb célja – a libamáj. A Balatonon tartott eseményeknél a hallgatók reggelire 10, ebédre 30, vacsorára 15 forintos étteremben beváltható utalványt kaptak. A trükk abban állt, hogy az utalványokat a meghirdetett létszám és nem a jelenlévő hallgatók szerint vettük fel. Vagyis ha pl. négy hallgató elmaradt, az 220 forint „bevételt” jelentett nekünk. Ezzel vesd össze, hogy a frissen épült Marina szálló tetején a bárban pont ennyibe került két szép nagy adag libamáj. Világos?

Mások szerényebb célokkal is beérték. A Csillag részt vett az operációkutatás képzésen, amin én is előadtam. Még nem kerültem sorra, ezért a strandon egy pokrócon hevertem, amikor egy öblös bariton készítette munkára. Felpillanték és egy Canon-szerű (a nyomozó) alak állt mellettem, de nem jött egyedül: egy zsúfolt cekker kísérte. Abban a hálóban nem halak voltak, hanem 16 darab jó sörök. Az ágyú (Canon angolul ágyú) így sült el: „Tanfolyamra jöttem, hol van?” Kérdém tőle, hogy melyikre. Elárulta: „hát az operációra”. Érdeklődtem, hogy mi je fá, azaz konkrétan melyikre, mert éppen akkor párhuzamosan folyt az „Operációs rendszerek” és az „Operációkutatás” tanfolyam. A dilemma rövid és velős véget ért: „A rossebb tudja.” Azzal kiballagott a Balatonhoz, beléfojtotta a cekkert, két kivétellel. Visszatérve az egyik üveggel megkínált. Látod, ilyen a rendes hallgató.

Az én DT előadásom mindenkinek tetszett, kivéve a Tudományos Akadémia ott lófráló korifeusát. Ő ugyan semmi konkrét informatikai témához nem értett, de nehezményezte a stílusomat. „Ez itt szabadon beszél, még jegyzete sincs, meg ide-oda mászkál, pedig igen fiatal.” Ez ám a korrekt tudományos bírálat! Később nagy szerepe volt a nagydoktorim elkaszásában.

A vén f...tyikkal máskor se jöttem ki. A projektvezetésről tartottam előadást (elsőként Magyarországon), amin nehezményeztem a nálunk folyó pazarlást. „Például a ... évi 40 milliót költ számítógépre (ez óriási összeg volt) anélkül, hogy elemzéseket végezne.” Erre egy főkönyvelő kikelt, hogy az nem is pénz, annyi a fejlesztésre szabadon elkölthető.

Felszólítottam a tagot, hogy a szünetben fizessen nekem négy sört, mert az elpénecolt 40 millióból engem 16 forint illet. Ő erre a főnökömhöz futkározott, ahelyett, hogy megtanulta volna a közgazdaságtant: a pénznek nemcsak szaga, hanem címkéje sincs, mert az adóforint pénz, bárhogyan költik el. Egyébként ez az „éljünk a mának ügyesen” pazarlás tette és teszi tönkre ezt az országot.

Néha egészen érdekesek a „No Comment” hírek (kis kommenttel):

„Vásároltunk tizenegy PC-t. Ezzel az intézmény számítástechnikai fejlesztése befejeződött.” (Mire jó a gép adatok és programok nélkül? Personal Chaos-ra.)

„Minek akar itt a Halassy szervezni? Feldobunk két indexszekvenciális fájlt és azzal kész a rendszer.”

„A fejlesztést a termelés finomprogramozásával kezdjük.” – így az építőipari miniszter. „Csacsiság – ellenkeztem, – mert annak feltétele a termelési terv és a normák ismerete. Márpedig az a két funkció még nem került számítógépre.”

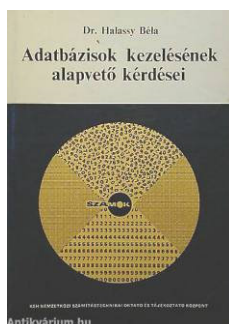
Jó szándékomnak meg is lett az eredménye: azonnal kirúgtak mint konzulenszt.

A speciális tanfolyamok jó bulik voltak, de elárulom neked, hogy még az ismerkedési esteken is betartottam az etikai normákat.

1970-ben két dologra szoktam rá. Az egyik a pipázás. Volt is sok szép pipám, de a legkedvesebbet, a Csillag jegyajándékát, sajnos elveszítettem Amerikában.

A másik tétel a gépelés. Szerettem egy Erika írógépre. Az „ASDF-JKLÉ” behunyt szemmel is ment. Idővel Erika sokat látott nagylány lett. Több könyvet és cikket írtam rajta, amíg át nem tértem a számítógépre. Piros-fekete szalagjai sok örömet és dicsőséget hoztak. 1978-ban az „Adatbázisok...” művem elnyerte az év szakkönyve címet. 1981-ben az Erikán írtam meg a kandidátusi dolgozatomat.

Családi fejlemények

Kelenföldön laktunk, de Zuglóban volt a munkahelyem. Ezért evidens, hogy amíg a két jányka (Emőke sz. '71 és Melinda '73) pici volt, a Csillag ügyelt rájuk és vitte őket az oviba. Bölcsisek nem voltak. Időnként a két nagymama is besegített.

Hál' Istennek a nagyobb gond-baj elkerülte őket, bár mindkettőnek akadt rossz élménye is. Emőkét két és fél évesen orrmandula miatt kellett megoperálni és akkor még a szülő nem maradhatott vele. Úgy fájt a szívem, amikor a mindig csupamosoly kincsem helyett egy halk, elesett kis jószág tért haza a kórházból. Mecsike a rohangászás közben olyan csúnyán felhasította a homlokát, hogy először nagyon megijedtünk – ő kevésbé, mint mi –, de a végén még vigyorgott is, mert megkapta a „bátorságért üres ragtapasz-spulni” érdemrendet.

Persze sokszor jártunk velük a balatoni telekre, meg a döbröközi nagyszülőkhöz is ott a strandon, itt kirándulásokkal töltve az időt. Emőke magasugrónak készülhetett, mert amikor a kakas meg akarta csípni, semmiperc alatt átlendült a baromfiudvar 2 méteres kerítésén.

1975-ben a picuroknak hat hétre nélkülözniük kellett az anyjukat is, mert elutazott hozzám Amerikába (lásd „Régi utak”).

1976-ban a saját otthonunkba költözhattünk, amely érzést aligha lehet szóban visszaadni. Az öröme sajnos nagy ijedtség következett: Györgyit elkapta a streptococcus haemol., ami engem ifjúkoromban csak ijesztgetett és ami a szívére húzódva komoly bajjal fenyegetett. Pár hónapig ágyban kellett maradnia. Bár édesanyja gondos ápolása által teljesen felépült, a harmadik gyerektől eltanácsoltak minket.

Az első szomorú esemény 1981-ben ért bennünket. Az előző évben édesanyám combnyaktörést szenvedett és ez a korábbi mellrákjával párosulva nullára csökkentette a felépülés esélyeit. Több hónapon át vittem neki a meleg ebédet és a hideg kosztot, mosdattam, amikor engedte, de végül búcsút kellett vennem tőle, amint másutt leírtam.

Anyunak a négy unokája közül Emőke volt a kedvence. Mit mondjak, nem is kicsit hasonlít is rá a pedantériájával. Viszont a suliban ezzel csak jó pontokat szerzett. Álljon itt egy kis történet Emőcike bemutatására.

A mieink is „kulcsos gyerekek” voltak, bár csak alkalmilag, amikor én nem tudtam időben hazaérni, bár kvázi kötetlen volt a munkaidőm. Egyszer Emőke elém perdült: „Apu, ugye nem haragszol?” – ??? – „Mert a Mecsi elesett, piszkos lett a bundája és elvittem a tisztítóba. Ugye, nem nagy baj?” – kérdezte az akkor mindössze kilenc-tíz éves „nagylány”.

Utolért a „szerelem”

Mint minden rendes férfit – a nősülés után. Amikor apu még élt, mindent maga akart csinálni és csak ritkán segíthettem neki. Most viszont nekem kellett főzni-faragni, de néha önként is mondtam, hogy szerelem. A csapot, a bojlert, a mosógépet, aminek az aranyhőrcsög a sétáján rágtta el a villanyzsinórokat, a villanyt, ami csak négyszer vágott meg, a gáz fűtőtestet, anyukámnak a tévét stb.

Lambériát készítettem ide, padlószőnyeget oda, sőt egy időben még a szobák tapétázását és festését is elvállaltam. Egyes férfitársak ebben nyilván nem látnak semmi különöset. Ezért csak nekik elárulom, hogy mosogattam és takarítottam is, és nem úgy, mint az agglegény, akinél mindez három hónap múlva megismétlődik, hanem rendszeresen. És – na ezt kapd ki – még a kétmázsás szekrény mögött is lepókhálóztam, amihez persze el is kellett azt húzni. (Jézusom, hol vagyok már attól?)

Ügyeltem arra, hogy a két lányom a testiekből és lelkiekből egyenlő mértékben részesüljön. Mivel nekem nem volt külön szobám, a leő írásánál éppúgy háttérbe szorultam, mint a cuccaim elhelyezésében. Ezért alakítottam át az új lakás egyik traktusát, megragadva a ritka alkalmat tolóajtók, asztalok meg ilyesmik fabrikálására.

Persze munka után jön a szórakozás:

A keletnémet akadémia egyik főkorifeusa kísért el a reptérre és a vámosnak elárulta, hogy külön engedélyem van Märklin-mozdonyok kivitelére, amik amúgy tiltólistán voltak. A másfélszer két méteres terepasztal utóbb nagynak bizonyult, és mivel a lányok nem érdeklődtek iránta, túladtam rajta. Pedig most jól jönne...

A bulikról és a zenéről másutt szoltam. Csak annyit jegyzek meg az utóbbihoz, hogy mindmáig szokásunk naponta muzsikát, méghozzá csakis minőségi zenét hallgatni, mondjuk szkópa közben. Ezen kívül akkoriban még lejártam ide kosarazni, oda focizni, a pincébe pinyózni, sőt talán háromszor még teniszezni is.

Ha valaki érti, akkor legyen szíves világítson fel: miképpen lehetett minderre időnk, fájós testrészek és rossz hangulat nélkül?

Sok derűre végső ború

Tiszteltem és szerettem a magyar számítástechnika néhány kiváló vezéralakját, akik türelmesen csiszolgatták úgy a tudásomat, mint a jellememet. A rendszerszervező diploma egyetemi rangú volt, ezért a SZÁMOK ezeket a jeles egyéniségeket választotta a diplomavizsgák elnökéül. Márpedig azokon érdekes dolgok is történtek:

A Volán Elektronika igazgatója, Tápay Tamás feltette a kérdést: „Milyen input adathordozókat tetszik ismerni?” A hölgyike hallgatott, majd kívágta: „Hallottam már a *juhkartýáról*.” Így.

A KÖTUKI (?) számítástechnikai vezetője, Holvay Bandi, a női röplabdacsapat egykori kapitánya mindig ezt a mentőkérdést tette fel: „És mondja csak, miként lyukasztják a mágnesszalagot?” (Ezt tudvalevőleg csak a lyukszalaggal teszik.) Mire a vizsgáló elmondta, hogy a szovjet X-gépen azonosító lyuksorozattal látják el a mágnesszalag elejét. Szögletessel.

Homonnay Hugó munkahelye nem esik be. Ő arra kérdezett rá, hogy milyen termelésirányítási programot ismer a vizsgáló. Mire ő zavartan utalt a „pics”-re. Mármost a Production Information and Control System (kiejtése piksz), tényleg egy ilyen rendszer volt. Viszont a magyaros válasz M. Dudít olyan poénkodásra készítette, aminek a részletezését mellőznöm kell.

Egyébként jómagam szigorú vizsgáztató hírében álltam, de sohase voltam igazságtalan. A hallgatók nem kis része a jelenlétet nem firtató tanfolyamainkat csak afféle munkahelyi kikapcsolódásnak tekintette, ezért tényleg csak hallomásból ismerte például a „juhkartýát”.

1975-ben végül is kiengedtek az amerikai ösztöndíjra, amint a „Régi utak”-ban elmeséltem. Odakint és idehaza szó szerint több száz-ezer oldalnyi szakirodalmat olvastam el, persze sokat csak gyorsolvasással.

Újszerű ismereteim által kezdtem kiemelkedni. Előadásaimat igen sokan hallgatták: előfordult, hogy a 400 fős nagyelőadóban oldalt is álltak, akiknek nem jutott ülőhely. Emiatt egyesek félni kezdtek, hogy átveszem a helyüket, pedig soha senkiére nem pályáztam.

Egy dolgot biztosan rosszul csináltam: nem kerestem a nagymenők támogatását és ezért soha nem is volt olyasmiben részem. Tehát nem fogadtam meg Béla bácsi intését, amit alább adok elő. Ha úgy vélnéd, hogy magányos farkast játszottam, az csak annyiban nem volna igaz, hogy senkit se akartam megharapni. Egyébként nem voltam elzárkózó típus: a magam szintjén lévőekkel és főleg az az alattiakkal mindig igen jól kijöttem, de hát nem ez szükséges a karrierépítéshez.

Még 1972-ben készült életem második adatmodellje, a mindenkori kedvencem az FSZDV-nél (Fővárosi Díjbeszedő és Számítástechnikai Vállalat). Érdekesen összetett is volt, meg ott találkoztam Illyés Béla bácsival is, a számos nevelőm közül az egyikkel. (Nem furcsállod, hogy ennyire sok nevelő ilyen kevés eredményt ért el?)

Huncutul mosolygott: „Tudod-e, hogy mi a karrier három titka?” – ??? – „Hát nyalni, nyalni, nyalni.” Mire én: „És Béla bácsi, az segít?” „Nem fiam, az talpát...”

A szinuszos árammérők modellezése csak egy volt az érdekességek sorában. Aligha találsz olyan területet, amelybe nem kotnyeleskedtem a modelljeimmel. Például: állattartás, tévékészülék-gyártás, múzeumi tárgyak ismeretei, katonai térképek felvétele, sebészi operációk adatai, autógyár termelésirányítása stb. stb. És ha mindez nem lenne elég, akkor elő a farbával: tudod te, hogy miként kell modellezni az erdőben talált – már bocsánat – ismeretlen hullarészeket? Majdnem, de nem egészen úgy, mint az ellopott autót, fegyvereket.

Ennek a derűs alkotó korszaknak vetett véget egy eléggé csacsi KSH intézkedés, amivel az informatikai oktatás megindult a lejtőn.

SZAKMAI SZÖRFÖZÉS (1982-1991)

„Adatbázisok márpedig vannak.”

A szörfözés a hullámhegyek és -völgyek meglovaglása úgy, hogy néha egy-egy nagyobb hullám víz alá nyomja a legprofibbat is. Ez volt jellemző rám pályám második szakaszán.

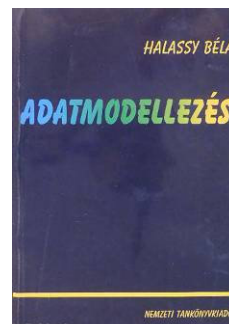
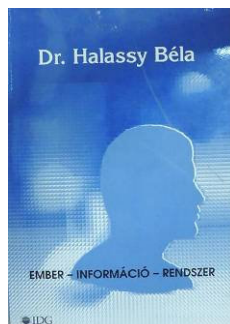
Ki tudja miért, a Nyugaton is sikeres SZÁMOK-ot beolvasztották a szocialista gépeket forgalmazó SZÁMALK-ba és ez két szempontból is negatív hatással járt: egy átfogóval és egy személyessel.

Vállalati szinten a SZÁMALK már sohasem érte el azt a nemzetközi reputációt, aminek a SZÁMOK örvendett és emiatt már nem kapott annyi ENSZ-forrást, illetve az emberi kapcsolata is felszámolódtak. Az oktatás szemléletére pedig jellemző az utódom kitétele, aki „új szint” hozott a szervezésoktatásba:

„Adatbázisok márpedig nincsenek: az csak a Halassy hülyesége” – jelentette ki.

1981 végén mondtam le az oktatási főosztályvezetői tisztemről, bár annak nem volt köze az átalakuláshoz, amiről nem is tudtam. Olyan főnököt neveztek ki fölém, aki az én részlegemet mindenben elnyomta és ez tarthatatlanná tette a helyzetemet.

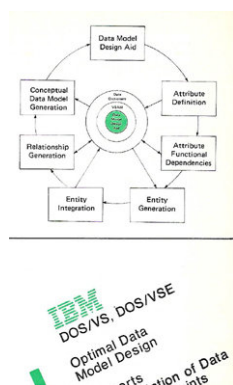
Egy puritán szobácskából ötödmagammal egy hasonlóba kerültem, ahol kutatócsoportként dolgoztunk. Mármost ettől is azt várták el, hogy fejenként annyi bevételt hozzon, mint a gépeladás, ami persze nonszensz és amibe a csoport lassan belerokkanva szűnt meg.

Ám addig a „nem létező” adatbázisokról tíz könyvet és száznál is jóval több cikket írtam. Az „Informatika és Elektronika” c. folyóirat szerkesztőjeként is tevékenykedtem. Nem is tudom, hogy ezek mellett miként maradt időm a családi mérleget fel-feldobó lektorálásokra és fordításokra. Szóval úgy tűnt, hogy adatbázisok igenis vannak.

Az akkor még szakmailag jelentős és mérvadó IDG adta ki a talán két legsikeresebb könyvemet. (Újabban csak az informatika technikai oldalával foglalkozik, a lényegével már régen nem.)

Nem állíthatom, hogy a munkámat túlzottan díjazták. Írtam is egy cikket a helyzetemről „A magyar szoftver tizenhét pillanata” címmel, amit a nyomda kiszedett, de a megjelenése előtt kicenzúrázták. Nem sörömmi, ugyebár? Az ajtómra akkor biggyesztettem a „VUP” feliratot, amit mindenki érthet, aki tisztában van a VIP fogalmával.

Pedig a nemzetközi ismertségem és elismertségem akkoriban kulminált. Készítettem egy technikailag nem a legkorszerűbb, de funkcióiban utolérhetetlen adatmodellezési eszközt, a SZIAM-ot. Ezt megvette az IBM a legelső szoftverként, amit szocialista országból vásárolt. Hamarosan a BMW is igényt tartott rá.

És ami a csúcok csúcsa: az IBM meghívására a Waterloo-i európai központjukban 4 tanfolyam 200 hallgatóját én képeztem ki az adatbázis-tervezésre.

A gépteremben

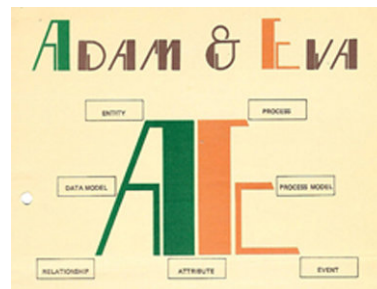
Vili barátom vidékies fordulattal mondta, hogy „Ne idegölj má!”, ami az idegesítés győrzámolyi megfelelője. Viszont a SZIAM készítése tényleg idegölő munka volt. Mert régen a programokat és az adatokat lyukkártyába lyukasztották, beolvasták a gépbe, kipróbálták, és ha valami nem stimmel, akkor ezt megismételték kétszer-háromszor. Többször nem, mert akkor szégyentáblára kerültek. Vagyis akkoriban a rendszertesztelés meglehetősen macerás művelet volt.

Örömmel jelentem, hogy a nagy erővel kivonuló tűzoltóság nem talált tüzet a számítógépteremben, amelynek a füstjelzője riasztott. Nem tartom kizártnak, hogy a nagy feszültségben elszívott sokadik éjszakai Helikonom okozta azt az apró riadalmat...

És nem a Videoton. No, ezt is meg kell magyaráznom.

Mivel működött a francia-licencű Videoton 1010-es számítógép? Persze, hogy gyufaskatulyával. A paneljei ugyanis hamar átmelegedtek, összehajoltak és ha nem támasztották szét őket a mondott izével, akkor égni kezdtek és füstöltek.

Közben elkészült az első adat- és eljárás-modellező eszközöm, megelőzve a divatos CASE-eket (sz.géppel támogatott rendszertervezési eszköz). Utódja, a SYDES (SYstem DEsigner System), nagy hírnévre tett szert úgy, hogy még neves angol laboratóriumok is – hmmm – „merítették” az ötleteiből.

A tudomány lényege

Amilyen tájékozatlan voltam, nagydoktor akartam lenni. Egyrészt a publikációim özöne alapján, másrészt a sok kandidátusin és doktorin átvitt tanítvány miatt azt hittem, hogy könnyen menni fog.

Az egyik felkaroltam egy mongol srác volt. Közreműködésemet egy mongol fondüvel és két saját kikészítésű báránybőrrel hálálta meg. Az előbbitől és a vodkájuktól rosszul lettem, az ágy elé tett irhák pedig nyáron vedleni kezdtek.

Beadtam a dolgozatomat az MTA-hoz. Három hónapig nem is hallottam róla, majd kaptam egy levelet: „Kérelmében a tudományközi szót írja át interdiszciplinárisra!” Ezt az életbevágó javítást S.-né követelte, aki az ismerősével így beszélt: „Péterkém, akkor holnap már össze is ül a bizottságod.” Az enyém ezt még hónapokig nem tette. Majd a dolgozatot, amit Angliában is tanítottak, nevetséges ürüggyel átdolgozásra ítélték. Nem szolgáltam vele, mert nem voltak rá méltók.

Sz. Pista, nagydoktor ismerősöm pecázás közben így buzdított: „Írjad be a dolgozatodba tíz helyen, hogy agrárium és két hét alatt átviszlek a nagydoktorin.”

Nálunk ennyire veszik komolyan a tudományt és a hozzáértőket. Ezért tőlem se várható el, hogy többre tartsam az akadémiát és bár lett volna még dobásom, a címadvászzal egyszer és mindenkorra végeztem.

Közben megkaptam a megtisztelő Kalmár-díjat. Ne firtassuk, hogy olyasmiért, amit nem is követtem el, míg a valódi érdemeimről nem történt említés. Időközben adódtak egyéb furcsaságok is, például:

A téma ismert művelőjeként elfogadták az előadásomat a VLDB (Very Large DataBases) soros konferenciájára, Nyugat-Berlinbe. Útlevelet kellett szerezni, vízummal. Az előbbi elvileg megkaptam, de semmire se mentem vele, mert az utóbbit az NSZK követsége adta ki, viszont a BM szerint Nyugat-Berlin nem része az NSZK-nak. Nem lett vízumom és a csiki-csuki miatt elmaradt az előadásom.

Ne gondold, hogy a megégésem bármilyen szakmai ellazulással járt. Pár hétig, a 24-26 műtéttem idejére valóban visszavettem a korábbi tempóból, de közben figyelmes fiatalok hada keresett fel ilyen-olyan izgalmas kérdésekkel. A nagydoktori mellett akkor fogalmaztam meg a két legjobb könyvemet. Megtanultam programozni és bár nem tartom magamat profinak, megoldottam egy-két rázós programozási feladatot (dinamikus hálók ciklikus visszafejtése meg ilyesmi).

Azért kellett programoznom, mert a megszorítások és a kellemetlen légkör miatt a legutolsó munkatársam, L. Marika is elhagyott, pedig ő készítette a fent említett programjait.

A SZÁMOK még az oktatásra koncentrált, ezért kutatási kapcsolatokat tartott fenn külföldiekkel és támogatta – bár csak módjával – a tanárok cseréjét is. Ezt a SZÁMALK kevésbé preferálta és a nyolcvanas évek végére teljesen elhanyagolta.

Emiatt a jó külföldi ismeretségeim kifűjtak, bár párszor még volt alkalmam konferencián előadást tartani és bizottságban ügykörészni. Azonban idővel minden forrás elapadt, mert a munkahelyemet már nem érdekelte az efféle kapcsolat és/vagy nem volt rá fedezet.

Elvárásoltan

Sohasem szereztem professzori címet, a szegedi egyetemen tartott előadásom után sok újság mégis „Halassy professzort” emlegetett, ami pár külföldi szereplésen is előfordult. Nos, csak halkan tiltakoztam a titulus ellen, merthogy bőven birtokában voltam a professzorság legfontosabb kellékének: a szórakozottságnak.

Legyen szabad most három esettel untatnom téged.

Számos sikeres és hangulatos előadást tartottam a Zrínyi Miklós katonai akadémián az értelmes és odafigyelő hallgatóságnak. Talán ők hívták fel rám a főnökeik figyelmét, akik katonai térképek adatainak az adatbázisszerű kezeléséről érdeklődtek. Meg is hívtak a Honvédelmi Minisztériumba egy konzultációra.

Nagy lelkesedéssel indultam – a Zrínyi akadémiára. Majd észbe kapva eszeveszetten tűztem a minisztériumba. Viszont a kiskatonák még a környékéről is elzavartak és alig találtam parkolót. Húsz percet késve rohantam fel a lépcsőkön a tágas terembe. A honvédelmi miniszter helyettese kicsit hűvösen biccentett és bemutatott az asztalt körülülő mintegy 20 piros sávós tábornoknak. Szent Isten! Majd megbocsáttattak a bűneim, miután a megbeszélés hasznosnak bizonyult.

A KSH elnökhelyettese, Pesti elvtárs, ismerte a számítástechnikai dörgést, értékelte a jó embereit és még azt is elfogadtam tőle, hogy kicenzúrázta két cikkemet. (Naná, az egyik igen nagy csacsiság volt, mert arról szólt, hogy a PC-k csak addig lesznek divatban, mint a – szerintem – szintén halálra ítélt aerobic.) A SZÁMALK megalakulása kapcsán összehívta tájékoztatásra az érintett intézmények dolgozóit.

Nem is tudom miért késtem. Amikor megjelentem a dugig tömött terem ajtajában, Pesti megszakitotta a beszédét és imígyen üdvözölt: „Nahát, nahát, végre megérkezett a mi adatbázis szuperprofink is.” A doktor megállapította, hogy hízik a májam. A csacsi azt hitte, hogy a sörtől.

Node a csúcsok csúcsa... A nagyobb vidéki városok mindegyikében működött a Neumann-társaság kihelyezett tagozata és azok voltak a vidéki számítástechnikai fejlődés motorjai, amelyek saját gépparkkal és oktatógárdával is rendelkeztek. Nem is tudom, hányhoz hívtak meg továbbképzést tartani, miáltal bejártam az egész országot.

Megjelentem Zalaegerszegen, hogy itt vagyok, ragyogok és megtartanám az előadást. Örömmel fogadtak, bár a főnök meglepődve mondta: „Kicsit korábban érkeztél, de nem baj, majd összekürtölöm a társaságot.” Erre valamit morogtam a menetrendekről és a produkciómba fogtam, amely szokás szerint sikeres volt.

Az előadást követő korszó sör segített kideríteni, hogy a „korábban” nem is aznapra vonatkozott: a tervezettnél egy héttel előbb captattam oda. „Te jóságos ég: vajon ki tartotta meg az esztergomi konferencia-előadásomat?” Jótét lelkek felolvasták, bár páran hiányolták a személyemet. Szóval Zalaegerszegre mentem Eszergom helyett, ami nem nagy tévedés: egy haza, egy nemzet, ugyebár...

Szakmai számárságoknál szomorúbb

Anyósom sok mindenben hasonlított édesanyámra. Végzettségben, tartásban, családszeretetben és így tovább. Meg sajnós abban is, hogy neki is mellrákja volt és az vitte el 1983-ban. Bár annyi eltérés mégis van az esetük között, hogy apósom végig szeretően támogatta és a karjában tartotta az utolsó pillanatban is.

Sajnos őt is utolérte a baj, agydaganat formájában. Nem tudtunk vele mit kezdeni, mert a legváratlanabb pillanatokban esett össze. Ezért 24 órás felügyeletet igényelt volna, arra pedig se hely, se mód nem volt: kórházba kellett vinnünk. Végül a baljós 1987-es évben vettünk búcsút tőle.

Egyébként az ember sohasem tudhatja, hogy egy tragédiát vagy bajt tényleg csak akként kell-e felfognia. Édesapám akkor halt meg, amikor éppen egy Györgyivel való randiról érkeztem haza. Később azt gondoltam, hogy gáláns volt a távozásával, mert anélkül talán nem is nősülhettem volna meg, mert nem lettem volna képes vele együtt élni.

A tűzbalesetet követő győri operációk miatt pár hétig távol éltem a családomtól. Mindmáig nem tudom eldönteni, hogy ez ártott-e, vagy használt-e nekünk. A két lányt akkor hagytam magára a Csillaggal, amikor kezdtek erősödni a kamaszjelek, amiket lehet, hogy én nem viseltem volna olyan türelemmel, mint ő tette. Ki tudja...?

Rákattanásaim

Sok dologba igen hamar belevágtam, másokat meg éppenséggel én műveltem legelőször.

A kórházi ágyszomszédomban előttem valahogyan szóba jött, hogy én már 1975-ben dolgoztam a neten. „Olyan nagyképű vagy, akkor még nem is volt internet” – förmedt rám. „Az ARPA-neten” – pontosítottam. És lám, kiderült, hogy bizony az a mai internet elődje. Nappal írtam az anyagot, délután Kaliforniába küldtem és másnap reggel várt a kommentár meg a kiegészítés – a netről.

1987-ben megkaptam a Windows 2.1 alfaverziót. Néztem jobbról, néztem balról, majd nem tudtam kilépni belőle. Ki a fene gondolta, hogy az End-et a Start gombra kattintva lehet elérni? Nem kell – szólt az elhamarkodott ítéletem. Hamar átestem a Word gyerekbetegségein

is, bár még ma is van némi gondom velük, ha egy régi anyagot, amit mondjuk Word 2.0-ben írtam, mai olvasatban szeretnék viszontlátni.

A szakmaiak mellett rákaptam a történelmi könyvek írására. A Trianon-könyvem legelső változata még 1990 előtt született. Az ifjúság okulására 1988-ban készítettem egy Garabonciás nevű társasjátékot, amivel a történelmi Magyarország földrajzi, történelmi, kulturális és híres-ember ismereteiben lehet gazdagodni. Majd ezt megcsináltam a bibliai ismeretek tárgyában is.

Miután én rászoktam, lányaimat is rávettem az idegen nyelvekre, meg – attól tartok – a külföldi utak szeretetére is. Velük 1981-ben Görögországgal kezdtük a sort, bár mint fentebb elmondottam, az szomorú véget ért. Később Olaszország lett a nagy szerelmünk, amint a „Régi utak”-ban elmeséltem; szinte évenként elballagtunk oda.

Megbarátkoztam a házikedvencekkel is. No nem nagyokkal, csak olyan apróságokkal. (Kiskorában nővérem Karácsonykor mindig pacit kért a Jézuskától, de pont annyit kapott, ahány villanyvasutat én.) A lányaimnak egyszer-kétszer volt aranyhőrcsöge, bár azok ritkán éltek túl az ajtócsapkodást. Mindig akkor dobták fel a pacskert, amikor be akartam őket tanítani arra, hogy hozzák ki a kedvenc rejtekhelyükre, a szekrény mögé esett radírt. Később pocok, egér vagy tengerimalac váltotta fel őket, de az ördög tudja: nekem mind egyforma volt.

Kis vendégeink között volt egy igaz barátom: Zsazsika, de róla majd később mesélek. Itt csak annyit árulok el, hogy nem Gábor Zsazsa húgáról van szó, többek között azért sem, mert fiúpinty volt.

Mindenütt rám ragadtak a gyerekek. Ki tudja miért Kelenföldön, Almádiban, sőt még a Forint-utcában is pesztonka-feladatokat bízta rám.

A képen olasz bimbik várják, hogy az általam sültött 85 palacsinta rájuk eső része elkészüljön.

Közben az anyukák Györgyitől lesték el az Itáliában ismeretlen nokedlis, tejfölös paprikás csirke készítésének a módját.

Végül nem szoktam rá a főzésre, pedig... A szalagos fánkcom néha jól sikerül, de a savanyú kolbászleves receptemet már elfelejtettem. Ezért csak két ingyencséggel tudok szolgálni. Az egyik a tojásrántotta. Na nem olyan, ámbár ebben is van tojás. A rengeteg szalámin meg sajton kívül a tetejére applikált meggybefőtt adja a különlegességét. A

palacsinta a másik tétel és te csak ne neved! Egykilencvenes barátom is csak hárommal tudott megbirkózni a karvastag rudak közül. A titok egyszerű: szeletelt alma, körte, kiwi-miwi stb. sült a tésztájába.

A hetvenes években rákaptam a vesekőre, a fehér majd vörös borra, a japán nyelvre, a pipázásra és még kosaraztam. A nyolcvanasok nagy változásokat hoztak. Átváltottam nyombélfekélyre, a napi négy helyett csak kettő kávéra, végleg a sörre, az olasz nyelvre és már csak ad-hoc módon futkároztam bitumenen, vagy parkettán a labda után.

Azonban legrosszabb szokásommá kétségtelenül a kettős könyvelés vált. Egy ideig én vezettem a társasházunk kiadásait és bevételeit, de az előbbieket között nem szerepelt a bérem, mert olyan nem volt. A SZÁMALK-ban alapítottam egy vállalati gazdasági munkaközösséget (VGKM), aminek a pénzügyeit én intéztem és talán ezért tolt ki vele igen csúnyán az APEH: ugyanazt az adót háromszor fizettette meg a szemetje. De nem ezért kellett felszámolni, hanem mert a társaság tagjaira olyan vállalati bevételi terhet róttak, amely miatt a maszek-munkákat kénytelenek voltunk hivatalos síkra terelni.

Barátom Győrzámolyban létrehozott egy alapítványt ABLAK néven, amely a szigetközi ifjúság műveltségi és erkölcsi emelkedését célozta meg. Még egy fiúkollégium építését és működtetését is tervbe vette. Az alapítvány égisze alatt számítógép-ismeret előadásokat tartottam, egy háromhetes csodálatos erdélyi körutat szerveztem egy szavalóverseny győzteseinek, végül látnod kellett volna annak a kollégium-falunak a tervét, amit egy önkéntes holland patrónus elbűvölésére készítettem.

A főleg pesti kuratóriumi tagok szellemtelensége és érdektelensége miatt végül a kísérlet kudarcba fulladt. Ezzel megszűntek a zámolyi látogatásaim; ugyanakkor a Forint-utcai társaság ilyen-olyan okok miatt szétzilálódott; megfogytak a barátok és véget értek a bulik.

Úgy tűnhetne, hogy az élet zajai megszűntek körülöttem, de erről szó se volt. Elkezdhettem aggódni az időközben lassan felnőtté váló lányaim miatt, akik közül Emőke leérettségizett, Melinda pedig útban volt afelé. Hál' Istennek egyiküket se érte nagyobb testi-lelki baj, az ilyesmi csak engem kerülgetett akkor is, később is.

SZESZÉLYES HULLÁMOKON (1992-2001)

„Még talán fölül a gálya.”

Helyzetjelentés

A rendszerváltás mindenkit gyors meggazdagodásra készítetett. Már a SZÁMALK-ot se érdekelték a nem közvetlenül megtérülő kutatásaim és mivel nem támogatták azokat, előbb a programozóm távozott, majd – részben éppen emiatt – jómagam is arra kényszerültem.

Már nem szörfös voltam, hanem kormányát vesztett csónak, amely nem megnyergeli a hullámokat, hanem azok dobálják őt. Egyrészt nem volt meg bennem az a gátlástalanság, amely akkoriban sokakból előbukkant a magánosítás lázában. Másrészt bármennyire hihetetlen, túl magasan képzett voltam az igényekhez képest.

Az egyik oldalon nem volt se ilyen, se olyan politikai múltam. (Bár már 1983 táján egy liberális ellenzéki csoportba próbáltak csábítani.) Továbbá nem voltak se pénzes rokonaim, se befolyásos barátaim, ami a politika mellett (vö. „ejtőernyősök”) a vezetői karrier alapvető kelléke.

A másik oldalon viszont volt két diplomám, két doktorim, három nyelvvizsgám és – talán nem vagyok szerénytelen – meglehetősen hírem a szakmában. Mármost mit lehet kezdeni egy ilyen valakivel? A kisebb vezetők féltékenyek lesznek rá, a többiek pedig irigykedni fognak a magas bérére. Ezért vagy nem alkalmazzák, vagy csak „díszként”, nem túl magas fizetéssel.

Azt nem állíthatom, hogy mindig hullámvölgyben voltam, de már csak ritkán lovagolhattam meg a legmagasabb tarajokat. Jellemző, hogy például a nyelvtudásomat egyik munkahelyem se aknázza ki.

Módszer és szabvány

Az adatbázis-tervezés módszereket igényel, amiket szabványok kell, hogy alátámasszanak. Ezért az 1991 utáni munkahelyeimen ezeknek a kidolgozása és a másoknak való átadása volt a feladatom. Az ilyen irányú neveltetésem háttere a következő:

1975-ben a Chase Manhattan Bank adatadminisztrátori részlegén dolgoztam New Yorkban. A főnököm a legelső napon elém tett két vaskos kötetet Standards & Procedures címmel. „Ha bármilyen anyagot készítesz, ha bármit művelsz, követned kell az irányelveket!” – igazított el. Randall a szemem láttára dobta ki Szasa nem-szabványos programjának az egyetlen példányát a 23. emeletről.

Idehaza 1998-ig egy biztosítónál dolgoztam, amelynek már 10 évvel korábban is segítettem az adatbázis-alapok megteremtésében. Két fő feladatom volt: a régi adatállományok elemzése és a szabványok kidolgozása. Persze volt egyéb munkám is: például az akkor bevezetett kötelező gépjármű biztosítási adatbázis kialakításában.

Az állományokban turkáltam, hogy rátaláljak a tipikus hibákra, a rejtett szerkezeti összefüggésekre, az adatátfedésekre, az értelmezési hibákra és hasonlókra. Egyébként ezt nevezik *adatelemzésnek*.

A cégnél egy ipsze címét 26 – huszonhat (!), nem tévedés – féle módon írtan láttam. A nevét is sokféle módon rögzítették, még pont így is: „K O V Á C S”. Mivel pedig a névre és a címre szükség volt az azonosításhoz, elképzelhető, hogy ki és mikor bukkant rá *erre a Kovácsra*. A kuncsaft neve több ezer helyen fordult elő az állományokban. Mármost, ha elő akarnák keresni, melyikre találnának?

Az ilyen bajok elkerülésére az ASTRA projekt keretében terveztem meg az Adatbázis-STRATégia szabványait. Továbbá javasoltam, hogy a cégnél vezessék be az adatadminisztrátori funkciót.

Nem tévesztendő össze a rendszergazdával és az adatbázis-adminisztrátorral. Az adatadminisztrátor nem a rendszerek technikai bizgentyűiért, nem az adatok tárolásáért (azért is), hanem az adatbázisok szabványos *tartalmáért* felelős.

Természetesen erre sohasem került sor, mint ahogyan hazánkban sehol se találunk adatadminisztrátort, az ugyanis lecsökkentené a nem tisztességes informatikai játékosok mozgásterét. A szabványokat immel-ámmal bevezették, de jóformán sehol se ellenőrizték őket.

„Én a saját konvencióimat alkalmazom” – mondta egy programozó. Mármost mivel a konvenció megegyezést jelent, még jó, hogy az ürge hallgatott magára. Más viszont már nem tudta értelmezni a programjait – és ez is volt a célja.

Egyes vezetők megvádoltak azzal, hogy destruktív vagyok. Ezen azt kell érteni, hogy nem támogattam olyan szoftverek ad-hoc beszerzését, amelyek nem illettek a képbe, nem voltak szabványosak, bevezetésük

sokba került volna és funkcióikat a belső szakemberek sokkal jobban és olcsóbban megvalósíthatták volna. Azzal persze nem is gondoltam, hogy ellenkezésemmel mások befogadókész zsebét rövidítem meg.

A kínlódásoknak az vetett véget, hogy az informatikát kiszervezték, az informatikusokat pedig elbocsájtották. Engem is kirúgtak, ahogyan a nagymarosi telkemenél elmeséltem.

1974-ben nagysikerű előadást tartottam arról, hogy miért nem megfelelőek az információs rendszerek. Ma azt az előadást szó szerint megismételhetném, pedig 45 év telt el. A hardver iszonyatos gyorsan fejlődik, a szoftver valamicskét, az orgver (a szervezési oldal) viszont szinte semmit sem. Vagy visszafelé?

Túlásnak tartod? Ezek szerint te nem kaptál egy két éve visszaigazoltan (!) megszűnt biztosítási szerződésre mai befizetési felszólítást? Mert én igen.

Végeredményben a biztosítós nem is volt olyan rossz állás, de a hozzám hasonlóan jobbitani akarók közül sokakat elkésérítene, ha az ötleteire, a javító megoldásaira nem hallgatnának és csak úgy vennék számba, mint egy *szükséges terhet*. Velem ugyanis pont ez történt.

Becsületes szakértés nagy projekteken

2002-ig a Morell Kft.-ben dolgoztam becsületes, szakértő és főleg az államigazgatásban jó kapcsolatokkal rendelkező főnök alatt fél tucat tehetséges kolléga mellett. Akkor mégis miért nyafogok, ha erről a négy viszonylag sima, nagyobb hullámverés nélküli évről van szó?

A cég aprócska gályája három ok miatt hánykolódott. Mindhárom a főnök fenti jellemzéséhez kapcsolódik.

Becsületesség. A helyzetet egy tipikus eset világítja meg:

Az X vagyonnyilvántartását tették át Clipperesből korszerűbb rendszerbe. Ez nem egyszerű konverzió: át kell gondolni az adatszerkezetet, ki kell küszöbölni annak hibáit stb. Amikor az illetékes ajtajához értem, hogy megtárgyaljam vele ezeket a dolgokat, kilépett onnan az egyik régebbi munkatársam: „Elkéstél, Béla. A munka már az enyém. A főnököt megkínáltam egy milkóval” – vidámkodott.

Én sohasem követtem el hasonlót. Az viszont érdekes, hogy a kellő „kapcsolati kör” hiányában elkerültek a könnyű pénzek. Például öt év alatt több eredményt mutattam fel az adatbázisok terén, mint egy arra szakosodott nyolc fős akadémiai kutatócsoport. Ők kaptak 40 millió OTKA támogatást, én meg két náthát.

Ők csak a szokott „tudományos” utat járták. Elvileg a kandidátusi fokozat ilyen-olyan kedvezményekkel járt. Gyakorlatilag amikor a külföldi út, könyvvásárlás és a nyaralási támogatás felől érdeklődtem, *a keret sajnos kimerült*. Mindig.

Akadtak olyanok is, akik felrótták az úgymond merevségemet. Azt, hogy nem parírozok az ötleteikhez, amik többnyire valamilyen drága és használhatatlan valami beszerzésére irányultak.

1975-ben a Chase bankból X el akart adni egy szoftvert a cégünknek, hogy majd meghívják szakértőnek havi 2.500 dolcsiért adómentesen. Itthon az ötletet Y főosztályvezető is támogatta, mert abból akarta írni a kandidátusiját. X beígért nekem egy 50 dolláros öltönyt, ha... Mármint ha a szoftver jó lett volna, akkor az sem kellett volna, így viszont ingben maradtam.

Tudod mi a nagy eltérés a civilizált és a balkáni informatika között? Az előbbiben a haladás és a korrektség a fontos. Az utóbbiban a kéz-kezet-mos a jellemző ügy, hogy mindkettő szennyes lesz.

Szakértés. Bármennyire meglepő, egyesek egyáltalán nem akartak szakmailag jó megoldásokat. Az állami vagyont, a nyugdíjakat, a Duna vizét kezelő itt meg nem nevezett és bizonyos más cégeknél kereken kijelentették, hogy adatmodellezésre pedig nincs szükségük, azzal ne is nyaggassuk őket. Azaz nem akartak integrált, jó adatbázist építeni. De vajon miért nem?

Egyesek úgy gondolták, hogy a tűzbalesetem miatt lettem morcos. Ez alapvető tévedés: az eset éppen hogy a szokatlan dolgok elviselésére is megtanított, növelve a türelmemet. Aki nem hiszi, az olvassa el a „Tűzmise” c. művemet. Viszont lécci légy kíváncsi Charlie történetére és azt vessed össze az én sztorimmal:

Charlie Knox a General Motors rendszerelemző szakértője volt. 1973-ban panaszt tett a cég elnökénél, amiért a tanácsát nem fogadták meg. Erre az elnök bekérte a gazdasági igazgatót és ráförmedt, hogy hallgasson Charlie-ra, akit azért fizetnek, mert az informatikához ő ért és nem a könyvelők.

Amikor 2003-ban megjelentem annál a cégnél, amely szaktanácsadóként alkalmazott, mindjárt az első nap közölte velem a fejlesztési osztályvezető: „Béla, vagy megfogadjuk a tanácsaidat, vagy nem, majd ahogyan nekem jó lesz.” Ezek szerint egy magyar tanácsadó csak előre elfogadott javaslatokkal élhet.

Államigazgatási nagy projekt. A Morell hiába volt tisztességes, értett az adatbázisokhoz és voltak kapcsolatai az államigazgatásban: a kft. túl kicsi volt a nagy projektek fejlesztési ciklusának a lefedéséhez

a tervezéstől a programozáson át egészen a bevezetésig. Miután pedig kishazánkban a kooperáció, a munkamegosztás mint olyasmi teljesen ismeretlen, a projekteket megcsípő és a money-t egyedül bezsebelni óhajtó cégekhez se kapcsolódhatott. Ergo a Morell szükségszerűen elsorvadt és nekem is új munka után kellett néznem.

Szívem csacska csücskei

Az összefüggések jegyében az előadásaimban mindig igyekeztem egy picit filozófiai és történelmi háttérrel is szolgálni. Ízelítőül:

Elárulom, hogy pont egyidős vagyok az első számítógéppel. Vagyis azzal, amit az amerikaiak annak tartanak. Ők úgy viselkednek, mint az oroszok: minden újat, nagyot és szépet maguknak tulajdonítanak. Állítják, hogy a számítógépet is ők alkották meg (1946 ENIAC, majd EDVAC: keresd ki őket a neten), azonban a közlés új, modern eszközét éppen úgy egy német találta fel, mint a nyomtatást és a rakétát. A neve Konrad Zuse volt és már az 1930-as években működött a gépe.

Nem ismerve még ennek a valaminek a funkcióit, az eltérő népek más néven hívták: computer (angol: számológép), Denkenmaschine (német: gondolkodógép), Ordinateur (francia: rendezőgép).

Az én legelső gépem egy IBM PC volt. Nem volt rajta háttértár és az adatokat 360 K-s hajlékony floppy-kon tároltam. Nagy változás volt, amikor beszerelték az első 20 MB-os diszket. Innen érthető, hogy a gépi erőforrásokkal úgy bántam, mint anyukám a villannyal, gázzal, amiknek az idők során sokszor a szűkében volt. Például kitörölöm a már elolvasott és felesleges emileket (meg néha a még fontosakat is), jöllehet az a pár K igazán nem oszt és nem szoroz.

Node aki egyszer megszokta a fogmosást, az este már sohasem fog anélkül lefeküdni. Mi tagadás, bosszant a Windows és a többi át nem gondolt, össze-vissza foltozott alapszoftver és alkalmazás fölösleges terjengőssége és erőforrás-pazarlása. Például a gépemen ugyanaz az operációs rendszer fut, mint a sokezer fős vállalatén, pedig – ezt csak neked árulom el – a koreai billentyűzetet csak minden kilencvenedik életévemben szoktam használni.

Idővel a „magad uram, ha programozód nem” szólás jegyében megtanultam programozni. A programozásban azt az elvet követem, amit Géza bácsi a kosárlabdában erőltetett ránk. Az elv neve KISS (*Keep it Simple and Stupid*), vagyis legyen a dolog bután egyszerű.

Egyetlen BASIC programot írtam, amivel a barátom 737 irományát mentettem át a Commodore gépéről egy IBM 270-es PC-re. Igen rövid ideig kínlódtam a Clipper-rel, mielőtt végleg áttértem a Fox-ra, erre az igen kényelmes, ábrakezelésre is alkalmas rendszerre.

Büszkeségeim a következők:

MAG-OL eredetileg magyar-olasz szótárazó rendszer, amivel olaszt tanultam, majd minden nyelvre alkalmassá tettem, mert belefogtam a portugálba (1986).

DIÁK. Az első számítógépes játék, amely a történelmi Magyarország földrajzi, történelmi, kulturális és híres ember ismereteit segít elsajátítani (1990).

AMOR. Adatmodellező rendszer, amellyel optimális fogalmi adatmodellt lehet készíteni bármilyen feladatra (1995).

ÁLOM. Általános Objektumos Mini adatbáziskezelő rendszer, funkcióiban sokkal jobb, mint az ACCESS, bár rajzot nem lehet vele készíteni (1996).

DIPLOMÁCIA. A DIPLOMACY c. táblás játék számítógépen, bár csak egyszerű játéktáblán és nem zajos-tankos-püfölös méregdrága képekkel (1998).

Szelíd magánvizeken

1987 és 1992 között mintegy 24-26 műtétet próbáltak korrigálni a megégésem testi következményeit ilyen-olyan (fél)sikerrel. A lelkieket sokkal nehezebb lett volna, ha előbukkantak volna, de hál' Istennek nem tették. Elárulom neked, hogy tíz komoly égési sérült közül egy végleg feladja, hétnek taccsra megy a házassága (illetve a magánélete) és csak kettő vészeli át a helyzetet nagyobb megrázkódtatások nélkül.

Mivel a dolog nemcsak a sérülten múlik, hanem a környezetén is, nekem sikerült főleg annak köszönhetően, hogy a Csillag keményen kitartott mellettem és a gyerekek is felnőttek a baj elviseléséhez.

Már bevallhatom, hogy akkoriban pár dolgot csak azért erőltettem, hogy megmutassam: vagyok még aki voltam. Például az a 8.400 km-es túra Portugáliában (lásd „Régi utak”) is egy tipikus erőpróba volt. Végül rájöttem, hogy fölösleges a bizonygatás és ezzel életem úgymond égési korszaka végleg lezárult. Fogjuk rá.

Az élet normális menetének megfelelően a két lányom felnőtt és az önálló utat választva előbb az egyik, majd a másik költözött el tőlünk a saját kis lakásába, amit sikerült nekik biztosítanunk. Emőke hajója 1999-ben érkezett a házasság révébe.

Akkor még azt hittem, hogy majd lesz két rátermett vejem, akik pótolják a nem létező fiaimat és kisegítenek az ilyen-olyan férfiakkal való teendőikben. Sajnos a dolgok nem egészen így alakultak.

FORTUNA FENEKÉT BÁMULVA (2002-2006)

„Az is bolond, aki szervezővé lesz Magyarországon.”

Egy nagy csalódás

2000 után három dobásom volt. A legelső nem hivatalos álláshoz kapcsolódik, sőt: az adóhivatal előtt ne is beszéljünk róla. Amerikába hívtak meg egy adatbázis-szerkezeti probléma megoldására, aminek az ottani korifeusok nem találták a kulcsát.

Az ábra jól mutatja a programozási elveimet: inkább a programozó legyen terjedelmes, mint a műve. Orvosi adatbázist kellett volna építenünk Gyulának (jobb oldalt), Tommy (középen) doktori szakértelmével és az én módszeremmel.

A próbálkozás megbukott. Számomra evidens volt, hogy egy ilyen rendszert csak mélyszintű programnyelvben szabad elkészíteni és ezt ki is fejttem. Ennek dacára a célra teljesen alkalmatlan magas szintű eszközzel estek neki. Összevetés egy adott programrészre:

A prototípusomban ezt az eléggé bonyolult részt egyedül, 70 sorban, alig egy hónap alatt írtam meg és simán lefutott. A hozzám képest profi programozók ugyanazt hárman 3.500 sorban hat hónapig írták – és még akkor se működött. Csókoltatom őket (KISS).

A sikeresnek induló vállalkozás megbukott. És képzelj el, közben még életem nagy lehetőségét is kihagytam.

A Los Angeles-i szívklinika leghíresebb specialistája alkalmazni akarta volna a rendszeremet, de az Gy. csacsiságán megbukott. A neves sebész a lánya kezét is nekem kínálta, de azt nem fogadhattam el bigámiából kifolyólag. Kárpótlásul a szívem oltalmára egy rakás lejárt szavatosságú Mini-Aszpirinnel látott el.

Egyébként már korábban is volt hasonló esetem. Egy texasi magyar (!) olajmágnás hívott meg Pesten sörözni, de nem a programomat akarta megvenni, hanem a kezemet, amit ő is a lányának szánt. (Szegényke sajnos rákos volt.)

Szennyes árban

Nem csípem a szakbarbárokat. Ezért mindig igyekeztem a témámat általánosabb emberi háttérbe helyezni; például a rendszerszervezést is a Chartres-i székesegyház példájával világítottam meg.

Ehhez képest sajnos sok mai fiatal (is) szemellenzős: megreked az X eszköz Y bizgentyűjének a Z változatánál. Persze bajban van az első rendszerváltásnál, mert bár a fákat látja, az erdőt még mindig nem. Már tudja, hogy milyen az *X.Y. szoftver*, de még mindig nem érti, hogy mi is az *adatbázis*. Mégis minden ilyen fiatal egérke azt hiszi, hogy ő fedezte fel a trappistában a lyukat.

2002-ben egy banknál kaptam állást. A főnökség szakmailag és anyagilag is megbecsült. Viszont egy magát túlértékelő, de befolyásos fiatal kolléga folyvást ellenem áskálódott. Végül el is érte, hogy az éves szerződésemet ne hosszabbítsák meg, miközben az általa készített programok... Hmm! Hát én azokra nem vállaltam volna garanciát.

Na ja! Kitaláltam egy olyan adatbázis-struktúrát, amivel el lehet kerülni a permanens szerkezeti változtatások csapdáját. Ez nagyon jó anyagilag egy cégnek, módszertanilag az ügyintéző munkatársaknak, de igencsak kedvezőtlen a slendrián programozónak, mert feleslegessé teszi az általa annyira kedvelt ész nélküli ad-hoc javítgatásokat.

Az amerikai munkában bízva nem is figyeltem arra, hogy a banki szerződéselem lejártával állás nélkül maradok. Három hónapig munka nélkül voltam és ne is kérdezd tőlem, hogy mit éreztem közben, mert azt a reménytelen sötét félelmet nem lehet szóba önteni. Akkor még azt hittem, hogy az állástalanságnál nincs rosszabb dolog.

Alig tévedtem.

Az elmúlás első szele

Bár nem fűlött hozzá a fogam, 2003-ban BT-t alapítottam és hamar kaptam is egy komoly megbízást. Minderről majd alább számolok be.

Itt az „adást megszakító közleményben” mondom el, hogy 2004-ben meglegyintett az a bizonyos fuvallat. Nyaralni készültem és vezetés közben Velence után az utat alig láttam: mindenfelől éles fehér foltok vetődtek a szemembe. Ezért barátomra bíztam a vezetést. Odalent, a kedvenc nyaralóhelyemen, Porto San Giorgio-ban a közértben nem tudtam kinyögni magyarul (!) a „kenyér” szót.

Itthon a szemész közölte, hogy a dolog nem rá tartozik. A tünetek tipikusak: könnyű stroke-om volt és menjek ideggyógyászhoz. Az MR igazolta a gyanút: a bal oldali agyba vezető ütőér (ICA) elzáródott. A másik sem állt sokkal jobban: „mindenórás” volt. Csak sürgős műtét menthette meg az életemet. Nosza a MÁV-ban el is vállalták, majd már az előkészítés után a főorvos lemondta az operációt a nyaki hegeim miatt. Végül egy katéteres műtéttel sztentet toltak a jobb ütőerembe, amivel egyelőre megúsztam a Styx-et, azaz éppen hogy ezen az oldalán maradhattam. Köszönöm kérdésedet: egyelőre a dolog működik.

Az utolsó munka

Nagy reményekkel vállaltam el az adatbázis-szakértést egy neves pénzügyi intézménynél. Eleinte úgy tűnt, hogy tárt karokkal fogadnak, de hamar kiderült, hogy ez pont a fejlesztési osztályvezető esetében nem volt igaz. (Valamilyen korábbi közös ügy során orrolt meg rám, bár mint kiderítettem, alaptalanul.)

Noha a sikerek itt sem maradtak el, számos csacsiság nehezítette a munkámat. Egyrészt félreértették a következetességemet, másrészt én nem tudtam megbékélni a számomra addig szokatlan hozzáállással és munkastílussal. Az utóbbiakra álljon itt egy tipikus példa:

Hétfőn háromra volt kiírva egy tárgyalás, amelyre meghívtak. Odacaplattam: sehol senki. Otthon várt egy „ja, bocs” emil, hogy a találkozót kedd négyre tették át. Visszaírtam, hogy oké, de kedden csak ötig érek rá. Semmilyen a tárgyalást előkészítő anyagot nem kaptam. A két főtárgyaló is úgy vélte, hogy a dolog kicsit előkészítetlen, ezért áttértek egy olyan témára, amiről nem hallottam és amihez nem is értettem. Majd megsértődtek, hogy nem szóltam hozzá és hogy ígéretem szerint öt órákor eltávoztam. „Nem vagy eléggé rugalmas” – intett a nagyfőnök.

Egy másik eset:

Az egyik *december elején* felvetettem, hogy meg kellene tárgyalni egy témát, szívesen tartok belőle eligazító előadást. Sűrű csönd, válasz semmi. A következő *február közepén* kaptam egy emil-t, hogy valahol jelenjek meg. Csak ennyi, a levél nem tért ki a miéltre. Majd azt várták volna, hogy megtartsam azt a bizonyos régen beígért előadást. Nem tettem és ezáltal én lettem a rosszfiú.

Most elmondom neked, hogy miképpen oldanak meg egy problémát Amerikában és miként ideát. A vadnyugaton igen jól megfizetnek egy

embert azért, mert valamihez nagyon jól ért. Ugyanakkor el is várják tőle, hogy ne tévedjen. Ugyebár ezt nevezik egyszemélyi felelősségnek.

Nálunk ha felmerül egy problémás kérdés, akkor összehívunk egy 20 tagú bizottságot. Előzetes megtárgyalandó anyagot nem adnak ki. A 20 közül 10 nem is ért a dologhoz, csak érzelmileg érintett. 3-4 óra ásítozással vegyített veszekedés után hoznak egy kétes döntést, amit néha nem is vetnek papírra. De minek is, hiszen három nap múlva már mindenki a saját szája íze szerint értelmezi és akként alkalmazza. Ezek után találj egy felelőst, ha valami proci van.

Még folytathatnám a képtelenségek sorát azzal, hogy az egyik osztályvezető letolt, amiért szóba álltam egy másikkal is. De hiszen éppen az volt a feladatom, hogy a dolgokat egyeztessem! Egyébként az osztályokat nem az észszerűség, hanem a „kinek juttassunk pozíciót” nemes elv szerint alakították ki. Itt megállok: elég, hogy én fáradtam bele a hülyeségekbe, nem akarlak téged is velük terhelni.

Ne tessék mosolyogni!

2002-ig 120 cikkem, 12 könyvem és számtalan előadásanyagom jelent meg és egyesek az „adatbázisok atyja” címen tiszteltek. Ehhez tessék mérni a következőket:

Beballagtam a legjobb adóhivatalunk módszertani részlegére az adatbázis-fejlesztések módszereiért felelős csoportvezetőhöz. A beosztottja megismert és rám mosolygott, a főmuki viszont fanyalogva húzta el a száját: **„És mondd csak, volt már dolgod adatbázissal?”** Nem árultam el, hogy 1971 óta kb. negyven nagy és összetett adatbázis fejlesztésében vettem részt és nem kérdeztem vissza, hogy ő hányánál tart. A mögötte ülő hölgy viszont boldogan vigyorgott rám...

Ugyanez az ürge felkért, hogy nézzem át az általa összeállított adatbázis-fogalomtárat. Szinte minden tétele hibás volt, de a javítást nem fogadta el tőlem. Mint ahogyan az IDG sem. Jóllehet az alábbi bekezdés szakmai, egy kívülállónak se árthat egy kis tanulás.

Az IDG cikkírója szerint a relációs adatbázis a kapcsolatokról nyerte a nevét, szemben a másféle adatbázisokkal. Ez kettős tévedés. A reláció (**relation**) egy matematikai fogalom, egy sajátos mátrix: itt a relation nem kapcsolatot jelent! Kapcsolatnak (**relationship**) két adattábla viszonyát nevezzük, ami mindenféle adatbázisnak a kelléke. A relációs adatbázis attól az, hogy a relációk (relation) – és nem másféle adattáblák – között vannak kapcsolatok (relationship).

Az utolsó csapás

**Az is bolond,
aki szervezővé lesz
Magyarországon?**

(Egy régebbi újságinterjú címéből.)

El tudod képzelni, hogy milyen az élete a magyar szakértőnek, akinek fáj a rengeteg hülyeség, meg az, hogy nem is javíthat, mert nem hallgatnak rá?

Két dologgal vádoltak meg. Egyrészt azzal, hogy igyekeztem minden érintett véleményét megismerni és összeegyeztetni: vagyis azzal, hogy szakértőként viselkedtem. Másrészt amiatt, hogy a jó megoldásokhoz ragaszkodtam. Próbáltak a helyes útra terelni, például így: „Tudod, mi direkt készítünk hibás rendszereket, mert úgy a felhasználó ránk lesz szorulva később is.” No comment!

Visszatérve a pályafutásom kezdeteire amikor az ARTISJUS-nak készítettem adatbázist, leültem az ügyintéző mellé és nem csak néztem, hanem gyakoroltam is, amit csinált, például ahogy kiszámította a jogdíjakat. Többnél is jártam, mert „mindenki másképp csinálja”. Mondom az egyiknek, hogy az eljárás szerint ezt nem úgy kellene, mire legyintett: az előírás szerint lassú és nem praktikus.

Ehhez képest az utolsó munkahelyemen nekem, a szakértőnek **ki-fejezetten megtiltották, hogy szóba álljak a felhasználókkal.** Majd úgymond a fejesek közlik velem a problémákat és megoldásokat. Mármost az egész informatikai szakmából fikarcnyit se ért az, aki nem tudja, hogy a főnöknek halvány fi...ja sincs arról, hogy mik a valós problémák és mit művelnek a beosztottai!

Hiába no, 35 év szakmában eltöltött idő után meg kellett tudnom, hogy én nem is vagyok rendszerszervező. Mert az informatikát irányító vezetők szerint rendszerszervező az, aki olyasféle módon dolgozik, mint a középkori orvos: **a beteg feleség köldökét csak egy mindent eltakaró többreteges ruhán át vizsgálhatja meg.**

Kezded már sejteni, hogy mitől beteg a magyar informatika? Mert abban biztos lehetsz, hogy rettenetesen beteg, amint azt a mindennapi munkádból, az ügyintézésből, a félreinformálásból magad is tudhatod.

Egyébként sokat dumálnak arról, hogy az informatika húzóágazat. Ehhez képest, ha nem tudnád, az informatikának nincs képviselője az MTA-ban és hazánkban nincsen egyetlen informatikai szaklap sem.

Madárkáim

Zsazsika olyan fiúpinty volt, aki lányt sohasem ismert és ki tudja, talán ezért élt olyan hosszú ideig. A zebrapintyek életkora 4-5 év, de Zsazsi legalább 9 évet élt nálam. Szomorú végének a korán kívül én voltam az oka, mert a nagy hőségben az autóban felejtettem és a szíve felmondta a szolgálatot.

Pedig nagy szív volt az! Többet látott a munkámból, mint bárki. Kalitkája a mellettem lévő polcon talált helyet, ő pedig a felém eső rúdra ülve csacsogott. Ha hülyeséget írtam, ami gyakran előfordult, akkor méltatlankodott. Nem árulom el neked, hogy a számítógépem neve is Zsazsika volt. Gabó egy kényelmes nagy gyufaskatulyát talált a számára, elhantolta az aranyeső bokornál és a dombocskára keresztet állított. Vajon mondott-e Miatyánkot is?

Pályám során számos másféle madárkával volt alkalmam találkozni. András értelmes, de autista „gyerek” (5x éves). Évente egyszer felhív ilyesmivel: „Tanár úr, intézkedjen, hogy végre betiltsák az Internetet!” Vagy: „Ideje volna leváltani azt a svihák Bill Gatest. Tud ebben segíteni?”

Ezek után értheted, hogy hozzászoktam a gyermeki kérdésekhez, amiket nem mindig könnyű megválaszolni.

Miután két szép gyermeket szült, nagyobbik lányom, Emőke elvált az általam kedvelt férjétől. A valódi okot máig nem tudtam meg. A dolog megdöbbentett, de nem értem rá töprengeni.

A kisebbik lányom, Melinda, picit csalinkázott a világban, mondjuk Vietnamtól kezdve Ausztráliáig. Majd 2006-ban ő is beköttette a fejét. Három apró lánykája sok színt hozott az életembe.

1975-ben talán lett volna módom külföldön maradni, de akkor az még eszem ágában se volt: pár amerikai ismerősöm ezért el is fordult tőlem. Viszont 2000 után többször elméláztam azon, hogy jól tettem-e, hogy az itthon maradás mellett döntöttem.

Azután elég az unokáimra gondolni és visszatér a remény: talán majd ők. No azért ne ijedj meg, „A boldog lesz majd az én kis unokám...” érzelmes dalt (Feleki Kamill) nem fogom most eldúdolni.

NYUGODT NYUGDÍJAS ÉVEK (2006-)

„Nagypapa, lécci lökjél meg!”

Megunokásodás

2000, 2003, 2007, 2009, 2012. Az unokák születése. Mindegyik fiúunokám lány, kivéve a legelsőt. Magyarázat: Házasságom hajnalán még öt fiút szerettem volna, de mind a két fiam hál’ Istennek lányra sikerült (mint a rendes rendszerszervezőknek, négy barátomnak is), mert egy fiú biztosan nem tudott volna úgy elviselni, mint a lányaim.

Hogy milyen nagypapának lenni? Amilyen nagymamának. Próbáld csak ki! Attól nem kell tartanod, hogy unatkozni fogsz. És ne is haragudj, nem sorolom fel a kedves kötelességeket, lekötöttségeket, amelyek az iskolába kíséréstől, a különórákon és sporteseményeken át a kirándulásig, a ródlizásig, az állatkerti barangolásig és persze a karácsonyi elterelő hadműveletekig vezetnek.

Ahogy a srácok nőnek, úgy fogynak a nagyik különórái. Egyelőre: a kamaszkorban. Aztán majd újra fognak kezdődni, amikor rájönnek, hogy bizonyos dolgokhoz *csak a nagyik* értenek igazán.

Szellemileg csak később fogok, testileg már most felnézek rájuk.

Gabó mosolyogva áll lábujjhegyre fölém, majd visszaereszkedve tornyosul a fejem fölé öt centivel. „Milyen magas vagy?” – kérdem. „182 centi” – így a válasz. De hisz’ az az én standard kosaras-méretem! – mondanám. Volt fiam, csak volt!

A legtöbb nagyszülővel szemben nem tartom úgy, hogy az én unokáim a legszebbek, a legokosabbak, a legügyesebbek a világon. És kimondottan utálok, ha mások a fényképeikkel traktálnak egy-egy szükséges és még elviselhető fotón túl.

Más kérdés, hogy sohasem fociztam olyan jól, mint Gabó; Kisanna kenterben verne nyolcszázon és fuvolázásban; soha nem rajzoltam olyan szépeket, mint Mira; sohasem készítettem olyan művészi „mini-installációkat”, mint Réka és Dóra. A három kicsi – ezen már bizonyára megsértődnének – pedig zenei összhangban is van, mert lám csak **DÓra-~~RÉ~~ka-~~MI~~ra** az együttesük neve.

Időtöltés

Ha hívó vagy, ha nem, nem ártana imádkoznod a békés öregkorért. Aligha tudok elképzelni rosszabbat, mint egy zsémbes nagypapát, bár a morcos nagymama se jobb. A zsörtölődés oka pedig nem a betegség, hanem az unalom. Ellenpélda barátom felesége, aki tíz éve súlyosan rákos, de csak akkor morog, ha szkópa-parti közben vesztésre állunk.

A nagyobb bajok elkerülésén túl a békés öregségnek két titka van: a játék és a hobbi. Harmadik persze az olvasás, amely sokak számára szinte életszükséglet; én például imádom az új könyvek illatát.

Szerencsére a Csillag is „homo ludens” (játékos ember), akivel el lehet ütni az időt kártyázással, pingpongozással, pókerkockával stb. Velem szemben ő még arra is hajlandó, hogy a gyerekek legújabb – nem mindig „észbontó” – társasjátékait elsajátítsa. Mivel most éppen nem figyel ide, neked elárulhatom, hogy viszont a számítógépet be se tudja kapcsolni, miközben ugribár a férje...

És most döbbenj le! Én meg nem internetezek. Mármint „úgy”.

A kedves hölgy a Medián felmérésen afelől érdeklődött, hogy mire használom az internetet: hírolvasás, zenehallgatás, játék stb. Mondom neki, hogy egyikre sem. De használ netet? Persze. És mire? Időnként azzal dolgozok. Képzeld el, a felmérő íven ilyen válasz nem létezett! Még hogy valaki dolgozzon?! A neten...!

Itt szomorú kitérőt kell tennem. Három velem egyívású barátom is (lásd a „Bulik”-nál) a kelleténél korábban távozott és nem betegség miatt. A végső ok az életszeretet hiánya, az életuntság volt. Imrének és Tóninak egyáltalán nem volt kedvenc elfoglaltsága. És hiába dolgozta agyon magát Béla, nem a zene volt a hobbija. Hanem a sakk, a foci, a pingpong és sok minden más, amiket sorjában elhagyott.

Én írással foglaltam el magamat. Trianon könyvem huszadik (?) változatát talán ismét elfogadja a MEK, amely a szakmai műveimet, illetve a „Régi utak” és a „Csipetkék” című szösszeneteimet is felkarolta.

Ezeket túl is sok mindent vettem papírra, de a „Tűzmise” (megégésem története), a „Teologikácska” (egyféle filozofálás) és a többi gondolatsor egyelőre nem publikus. Talán valamikor az lesz.

Akad egy másik hobbim is. Valamikor a nyolcvanas évek végén kezdtem számítógépre vinni a mindenkori Magyar Birodalom adatait.

A KÁRPÁTOK rendszer indítófelülete

Adatbázisomban a településekre és azok közigazgatási egységeire (megye, járás stb.) vonatkozó mintegy 4-5 millió adat található azok mindenkori etnikai arányaival, neveivel, egymás közti viszonyaival stb. Az adatokat az újabb ismeretekkel folyamatosan bővitem. Az egységek megjelenítésére jelenleg 380 térkép szolgál. Ilyesmik, csak nagyban:

Nádasmente és Kolozsvár környékének etnikai képe 1910-ben

Két dologban vagyok biztos. Az egyik az, hogy a KSH nálam sokkal több háttéradattal rendelkezik. A másik az, hogy a rendszertelenség, a pontatlanság és az eltérő szemlélet miatt azok az ismeretek nem vagy csak igen nehezen vethetők össze egymással, miközben az általam épített adatbázis pontos, homogén és könnyen kezelhető.

Az interneten publikált adatok, a TV-ben és rádióban közölt hírek, sőt még a hivatalos településtárak is hemzsegnének a tévedésektől.

A reggeli (2019. jún. 29) rádióműsorban a felvidéki Gácsról volt szó. A „tudós” nyilatkozata: „A településen *sohasem* érte el a magyarság aránya a 20 %-ot.” Az én adatbázisom szerint 1910-ben a magyarok aránya ott 50,9193 % volt...

Én tudom, hogy az adatok hol, mitől hibásak és azt is, hogy miként kell felépíteni egy egységes, jól szemléltetett és hatékonyan működő átfogó Kárpát-medencei településtárat. Azonban erre a tudásomra senki se kíváncsi. Hozzá nem értő amatőrök rontják el nap mint nap a KSH által közölt publikációkat. Hja, ha nekik az jó?

Az 1715-ös felmérésben a „szakértők” ezt az adatsort közölték:
Jasztarbie, Jasztarbye, Ölved, Sáros, Trenčianske Jastrabie, SK
Mármost Ölved Trencsénben volt (Trenčianske) és nem Sáros megyében, viszont 1810-es szlovák neve Jasťrabje és Jestřabj volt, nem pedig a megadottak.

Tudod a hazaszeretetnek van egy olyan sajátos kifejeződése, amely nem olyan tetszetős, mint a nagy szónoklatok és nem olyan szívhez szól, mint a hazafias költemények: a hiteles és igényes munka. Mindig erre szerettem volna nevelni az ifjúságot, miután pályám kezdetén jómagam nem törődtem eléggé az ilyesmivel.

Roszmájúan

2014 Karácsony táján gyanút fogtam. Már hónapokig – ha hiszed, ha nem – absztinens voltam, a májenzimeim mégis nagyon rossz értékeket mutattak. Szerencsére egy értő doki kezébe kerültem, aki májvizsgálatra küldött. Az eredmény pozitív volt: hepatitis C fertőzés.

Információ a mérlegeléshez: Ezt a kórt csak vérrel lehet elkapni; több tíz évig lappanghat a kitörése előtt; ha nem veszik észre időben, akkor gyors halált okozhat (vesesorvadás és hasonló); ha igen, akkor megfelelő kezelés esetén a gyógyulás esélye mindössze 38 %.

Én az égési műtéteim során kaptam vért és vele együtt a vírust, amire a műtėti vért akkor még nem vizsgálták. 27 évig még csak nem is sejtettem a létezéséről. A doki néni kétéves kegyetlen kezelésre ítelt, amivel sikeresen megmentette az életemet.

Persze a hepatitis nem rák, de azért... A kapott interferon gyógyszer (egy kezelés 24 millió forintba kerül) némely hatása a kemoterápiánál is rosszabb. Igen magas a depresszióba esők aránya és a kezelték 12-15 százaléka öngyilkos lesz. A haj kihullik, a gyomor taccsra megy és egyéb nyálánkságok, amiket a tájékoztató 40 (!) oldalon sorol fel. Ja, és a paciens türelmetlen lesz a családjával, a környezetével stb. stb.

Mindennek a nagy részét megúsztam: még a hajam is megmaradt. Azonban tagadhatatlan, hogy egyszer-kétszer bizony belém bújt a kisördög és kiállhatatlanul viselkedtem. Remélem, hogy nem sokszor.

Még annyi dologról mesélhetnék neked. Mondjuk az orbánc nevű kedvenc időtöltésemről. De már kezdek én is olyan lökött lenni, mint a lélekben öreg ismerőseim akiknek a kedvenc témája nem az időjárás vagy a bridzs, mint az angoloknál, hanem az ilyen csúz, meg az olyan isiász. Szóval ha ilyesmire vagy kíváncsi, akkor vegyél egy orvosi szaklapot, vagy ha téves híreket akarsz, akkor kattanj a netre.

Nekem búcsúznom kell, mert vár az unokám, hogy meglökjem a hintán, amivel mostanában Írországba száll a pici unokahúgához.

BÚCSÚ

„Non, je ne regrette rien.” (E. Piaf)

Edit Piafot nem kedvelem, bár egyes műveit Mireille Mathieu által előadva akár még szeretem is. A nehézsorsú énekesnő egy nótájában optimistán közli, hogy semmit se sajnál, ami az életében vele történt.

Jó neki. Én viszont a művem végére érve és életem eseményeit áttekintve ugyanezt nem állíthatom magamról. Például nem ártott volna, ha a nyelveket komolyabban veszem, ha már volt hozzájuk érzékem. Jobban el kellett volna köteleznem magamat vagy a zene, vagy a sport mellett. Mint más szülőknek is, többet kellett volna foglalkozni a tinédzser lányaimmal, bár ez állítólag reménytelen ügy. És néha keményebben ki kellett volna állnom magam mellett, ahelyett, hogy bízok a jóakaratom mások általi jóakarátú megítélésében. Végül sajnálom, hogy nem tudtam magamat jobban hasznosítani. Például ismert elkötelezettségem dacára sohasem hívtak meg Erdélybe és a Felvidékre előadást tartani. Kár.

Most már csak a nagy előadásra kell felkészülnöm. Kicsit izgulok...

Kérlek, hogy drukkolj nekem.

És köszönöm a türelmedet, mert nagyon-nagyon sajnáltam volna, ha nem tölthettem volna veled ezt a rövidke időt.

FÜGGELÉK

Pár ildomos szó az ősökről.

Sokan az életrajzukat úgy kezdik, hogy kiemelik a saját rangjukat. Én nem vagyok címkóros: még egyes könyveimen se tűnik fel a „dr.” Pedig milyen szép is lenne, ha mondjuk így jegyezném magamat:

Vitéz Dévaványi Doktor Halassy Béla

Jóatyám vitéz volt, bár az erről szóló okmányt a béemesek elvitték a házkutatáskor. Én még láttam abban a bizonyos szekreterben. A vitézi titulus pedig egy generáción át örökölheto.

Csak a legutóbbi időkben – nagyon ráérek – fordítottam figyelmet az őseimre, akikről izgalmas dolgok derültek ki. N.B.: A Halassy és a Halasy változatot felváltva használták, de a Halasi-t sohasem.

A Halas(s)y család Komárom vármegyéből ered, ott lett meghirdetve a címerlevél, melyet II. Mátyás adott 1618. március 10-én. Előnevét Külső-Szolnok megyei Déva-Ványa mezővárosról írja és kiterjedt Heves,..., *Fehér és Zala vármegyékbe*. A családnak a Szolnok, Borsod és Heves megyei tagjai voltak közismertek.

Őseim a kevésbé ismert Fehér- és Zala-megyei ághoz tartoztak.

Ükapám, József ispán (tisztartó) volt Lovasberényben. Dédapám, Gyula tanító a zalai Bagonyán. Nagyapám, József Budapesten kovács. Végül édesapám, Béla (szül. 1911.) Budapesten hivatalnok, bár a zalai Alsólendván járt iskolába. (Örök rejtély a számomra, hogy miért pont az ottani rokonságnál. Talán a háború miatt?)

A család női ága is érdekes. Ükanyám Jozefa Rodrigues *andalúziai nemesi családból* való. Tőle örökölhettm a kicsit heves természetet, ami ellentmond a szlovén-horvát déd- és nagyanyáim, meg a tolnai ízig-vérig magyar édesanyám, Molnár Anna (szül. 1919.) alapvetően békés, szelíd jellemének.

Édesapám

Ott álltam a halálos ágyánál, de a végső pillanat előtt a doktornő kitessekelt. Fél perccel korábban apu még a nővérkével viccelt úgy, hogy annak a könnye is csorgott a nevetéstől. Vagy nem csak attól...?

Életem legmegrázóbb pillanata volt, amikor a doktornő nem tudva, hogy mit mondjon nekem vigaszul, szótlanul kezembe adta apám jegygyűrűjét. Hazatérve hajnalig fogtam édesanyám kezét a konyhasztalon.

Ilyen volt az egész életében: a bajban is bolondos kedvű, a társaság lelke. A beceneve Csalogány volt, mert ifjú korában szeretett énekelni. Ennek nem voltam a tanúja, mert 35 éves volt, amikor megszülettem, utána pedig hamarosan gondjai támadtak a nézetei miatt.

Édesapja halála után apám már tizenöt évesen férfimunkát végzett: szabadidejében a csepeli kikötőbe járt le zsákolni. Munkaszervezési újításai után őt bízták meg a többiek felügyeletével is – gyerekként! A cég főnöke egyengette az útját a József Nádor egyetem felé.

Végzés után a Dohányjövedékhez került, ahol ügyvezető lett. Nem vonultatták be: karpaszományos hadapród volt és így nem került ki a frontra. Nem tudom, hogy miért kapott vitézi rangot.

Az alsólendvai iskolában ragadt rá a horvát nyelv. 1944-ben már az oroszot kóstolgatta. Ennek később nagy hasznát vette, mert az oroszok időnként tolmácsolásra kérték fel. 1945-ben dohányporral fűjatta le a Dohányjövedék dohánykészletét, aminek a turkálásával a ruszkik hamar felhagytak. Sikerült többeket megmentenie az elhurcolástól úgy, hogy a tiszteket karton cigarettákkal vesztegette meg. Őt magát háromszor is el akarták vinni, de mindannyiszor sikerült meglepnie.

A Dohányjövedék rejtélyesen bonyolult épületében bújtatta Molnár keresztapám feleségét, Olgi nénit és másokat.

1948-ban kapacitálták, hogy lépjen be a pártba, akkor könnyűipari minisztert kreálnak belőle, de nem adta be a derekát. A budakalászi textilgyár gazdasági igazgatója lett, majd – az én regnumos ügyeim miatt is – egyre lejjebb taszigálták.

Az állandó feszültség miatt vitte el a második infarktusz. Az elsőnél még én támogattam fel, de a végzetesnél későn értem haza.

Apu ifjú korában sportolt: előbb futott, majd boxolt, de az egyesület nevét nem tudom (talán BEAC). A labda nem érdekelte: hozzám is csak egyszer jött ki kosármeccsre.

Szeretett horgászni, de csak amatőr módon. A kirándulások közben gombászni szoktunk: a vargányát és a róka gombát céloztuk meg. Ha meg valamelyikünk elbóklászott, akkor a Trubadúr cigányindulójának a füttyjelével (triíi-lali-lááá) hívtuk egymást. A családdal römizett, az ismerős házaspárokkal kanasztázt, a plébivel és Guszti bácsival (aki festőművész volt) ultizott. Azt tette a HÉV-en is munkába menet.

Egyetlen egyszer járt külföldön, azaz Bécsben. Ott vesztére duplát kért a cukrászdában, mire kapott két deci híg piszkos lötytyöt. Pedig méltó befejezésként azt kell elmondanom, hogy imádta az erős kávé.

Azért is ment Bécsbe: hozott egy vagon zöldkávét. Mert maga pörkölte és a kis kézi – dehogyan elektromos! – darálón maga őrlötte a kávébabot. Volt egy apró bomba-típusú egyszemélyes kávéfőzője, amely spirituszkockával működött. Majdnem akkora becsben tartotta, mint a Sík-Schütz imakönyvét, pedig az...

Édesanyám

Egyszerű és tiszta lélek volt, talán mert a nővére és a bátyja mellett ő volt a legkisebb a családjában. Kerülte a feltűnést és nem fűződnek hozzá olyan történetek, mint apuhoz. Polgárit végzett és a kornak megfelelően htb (háztartásbeli) volt.

Ő is szeretett énekelni. Gyakran hallottam, amint takarítás közben irredenta nótákat dúdol, Kolozsvár visszatér meg ilyesmi.

Imádta az operákat. Gigli volt a kedvence, miközben apámé persze Caruso. Romantikus regényeket olvasott, amiket én már kiskoromban is kölcsönvettem tőle, bár nem szabadott volna.

A nővéremmel, Pannin kívül volt egy másik is, Annamária, aki egy-két hetesen a tüdőgyulladását az égbe vitte. (Ez is egy közös vonás a Csillaggal, akinek szintén polgári végzettségű és szintén htb anyukája is korán elveszítette az első lánykáját.)

Születésem után anyu hébe-hóba vállalt munkát varrónőként talán addig, amíg a nagymama élt és volt ki vigyázzon rám, illetve szükség

volt a kiegészítő jövedelemre. Tizennégy éves koromig csak ő nevelt: ő foglalkozott a tanulással, a különórákkal. Tolnai származású volt, jöllehet Pesten született. Bár arrafelé sok volt a német bevándorolt, Nagydorog és környéke tisztán magyarnak maradt.

Nagyapám Molnár, nagyanyám Puskás névre hallgatott. A Puskás híres família volt. A szálfatermetű legények nagy becsben álltak a faluban, mint első kaszások. (Keresztapám is két méteres volt). Ennek dacára korán haltak: egyikük két fiát anyu nevelte, amint azt a svájci utazásom kapcsán elmeséltem.

Amikor kerülöm a veszekedést, amikor eltűröm a mellőztetést, a dorogi nagypapa anyu által átörökölt természetét követem. Sajnos ebben van némi túlzó szolgálatkészség, hogy ne mondjam, szervilisség is, amiről nehéz volt leszoktatni magamat. Ifjúkoromban tekintély- és törvénytisztelő voltam, de a helyedben nem keresném ennek nyomait. Mondott vonása miatt anyut sokan kihasználták, főleg azok, akiknek később nagyon nem tetszett az én önállóságom, a „Halassy-vér”.

Édesanyám se volt mintaanyós, kereste a Csillag hibáit, bizonyára talált is, de mivel komoly kapaszkodója nem volt, lassan megbékült.

Kelenföldön sok barátnője volt. A Karitás oszlopos tagjaként megalapították a KÖTYE-t, amelynek tagjai rendszeresen összejöttek süti és tea (a pár férfinak bor) mellett dumcsizni. Még színdarabokat is írtak és előadtak a saját maguk szórakoztatására. Mondanom se kell, hogy Öcsikét ajnározták.

Ja, hogy mi a KÖTYE? Hát a híres Kelenföldi Öreg Tyúkok Egyesülete. Ámbár volt közöttük egy-két kakas is.

Mindkét szülőmet szeretve tiszteltem. Sajnos váratlanul kellett elválnom tőlük. Apu nem bírt egy hetet várni a holdraszállásig és még egyet az angol felsőfokú nyelvvizsgámig. Anyu viszont még láthatta a kandidátusi oklevelemet. Így azzal legalább neki megköszönhettem, hogy „ember lettem igazán” (Máté Péter).